

ἹΠΕΙΡΩΤΙΚῆ ἙΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Δ'

ΙΟΥΛΙΟΣ 1955

ΤΕΥΧΟΣ 39

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ
ἀ. μ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΤΖΙΤΖΙΝΙΚΑΣ

ΜΙΑ ΕΞΕΧΟΥΣΑ ΙΩΑΝΝΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ 18 ΑΙΩΝΟΣ

Τὰ ἐν Βενετία Ἀρχεῖα μᾶς ἔδωκαν προσφάτως τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσωμεν ἓνα ἐπιφανῆ Γιαννιώτην τὸν Θεοδόσιον Τζιτζινίκαν, ὅστις ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ κατώρθωσε μετέπειτα νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὴν ἐν Πειρουπόλει Αὐτοκρατορικὴν Αὐλὴν, τιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος παρὰ τῶν πρώτων ἐκεῖ οἰκογενειῶν. Καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ρωσσίαν πολλὰ ἔτη πρὸ τῆς ἀτυχοῦς ἐκστρατείας τοῦ Ὀρλώφ (1770) ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξε τὸ γεγονός τῆς ἀθρόας μεταναστεύσεως Ἑλλήνων εἰς τὴν Κρμαίαν. Ὁ ἐν λόγῳ προτιθέμενος νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν ἐν Ἰωαννίνοις διαμένουσαν γράϊαν μητέρα του, ἐτεχνείσθη κατὰ τὸ φθ. νόπωρον τοῦ 1768 μακρὸν καὶ ἐλίπονον διὰ ξηραῶς ταξείδιον.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1768 ἔφθασεν εἰς Βενετίαν ὅπου ἐγνωρίσθη μὲ τὸν ἔγκριτον Ἰωαννίτην ἔμπορον Μιχαὴλ Καραγιάννην, τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Καραγιανναίων, ὁ ὁποῖος καὶ τῷ ἔδωκε συστατικὴν ἐπιστολὴν διὰ τὸν ἐν Κερκύρῃ ἀντατοκρὶτην Χριστόφορον Ρίζον, Ἰωαννίτην ἐπίσης,

εἰς τὸν ὁποῖον συνίστα τὸν Τζιτζινίκαν θερμῶς καὶ τὸν ἐξουσιοδοτεῖ νὰ τῷ φανῆ χρήσιμος καὶ νὰ τῷ μετρήσῃ καὶ χρήματα ἂν ἤθελε τοῦ ζητήσῃ.

Ἐκείθεν ἀναχωρήσας, ἔφθασε τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς Νεάπολιν, ὅπου ἐγνωρίσθη μὲ τὸν ἔμπορικὸν οἶκον Φραγκίσκον Μπάκερ καὶ Σίαν. Αὐτοὶ πάλιν τῷ ἔδωκαν συστατικὴν ἐπιστολὴν διὰ τὸν ἐν Κερκύρῃ πρόξενον τῆς Νεαπόλεως Δημήτριον Νικάτσαν.

Καὶ ἄλλην θερμὴν συστατικὴν ἐπιστολὴν ἔδωκεν εἰς τὸν Τζιτζινίκαν ὁ ἐν Νεαπόλει Γεώργιος Χωραφᾶς διὰ τὸν ἐν Κερκύρῃ Συνταγματάρχην Γεώργιον Ντελαδέτσιμαν.

Ἀπὸ τὴν Νεάπολιν ὁ συμπατριώτης μας με ἔβη εἰς τὸ Ὄτραντο ἵνα ἐπιβιβασθῆ ἰστιοφόρου διὰ τὴν Κέρκυραν.

Ὁ ἐκεῖ ὅμως πρόξενος τῶν Ἑνετῶν Μπαζαόν, ὁ ὁποῖος πάρηκολούθει τοὺς ἀναχωρούντας διὰ Κέρκυραν, ἐθεώρησε τὸν Τζιτζινίκαν ὡς ὑποπτον, ὡς πράκτορα δηλαδὴ τῆς Ρωσικῆς Αὐλῆς καὶ ἔγραψε

σχετικῶς εἰς τὸν ἐν Κερκύρα Γενικὸν κατὰ θάλασσαν προβλεπτήν.

Ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ Ρωσο—Τουρκικοῦ πολέμου, ὃν εἶχεν ἀναλάβει ἡ Αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, καὶ εἶχεν ἐμφανισθῆ μοῖρα Ρωσικοῦ Στόλου εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θάλασσας.

Ἄλλως τε, ὀλίγους μῆνας βραδύτερον ἀνέκυψε τὸ ἀτυχεστάτον κίνημα τοῦ Ὀρλώφ, τὸ ὁποῖον ἐγένεν αἰτία νὰ σημειωθοῦν τόσαι καταστροφαὶ καὶ νὰ ἐκπατριθοῦν ὄχι ὀλίγοι ὁμογενεῖς.

Ταῦτα ἔχον ὑπ' ὄψιν ὁ Ἑνετὸς Γενικὸς προβλεπτής, μόλις ἀπεβιβάσθη ὁ Τζιτζινίκας εἰς Κέρκυραν, ἐκίνησε πάντα λίθον ἵνα μὴ μεταβῆ εἰς τὰ Γιάννινα ὁ συμπατριώτης μας καὶ παρεκίνησε τὸν Ντελλαδέτσιμαν νὰ παραστήσῃ τὴν ἐν Ἠπειρῷ κατάστασιν ὡς εὐρισκομένην εἰς τελείαν ἀναρχίαν καὶ ὅτι διέτρεχε τὸν κίνδυνον καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ζωὴ τοῦ Τζιτζινίκα. Καὶ ἔτσι ἐματαιώθη τὸ περαιτέρω ταξίδι τοῦ Τζιτζινίκα καὶ δὲν κατώρθωσεν ὁ δυστυχὴς νὰ ἐπανίδῃ καὶ νὰ ἀσπασθῆ, διὰ τελευταίαν ἴσως φορᾶν, τὴν προσφιλῆ του μητέρα.

Ἴδου τώρα τὰ ἀνευρεθέντα ἔγγραφα: (Κρατικὸν Ἀρχεῖον Βενετίας—Γενικὸς κατὰ θάλασσαν Προβλεπτής—Δέσμη 1016).

1) Ἐπιστολὴ συστατικὴ Μιχαὴλ Καραϊωάννου (Ἑλληνιστὶ πιστὸν ἀντίγραφον)
Τῷ τιμιωτάτῳ κυρίῳ Ρίτσο Χριστόφορο
τιμιότατε Κύριε,

Ἐρχεται αὐτόθι διὰ Νεάπολης ὁ κύριος Θεοδόσιος Τζιτζινίκας φίλος μου οποῦ θέλει τις ἐγχειρίσει τὴν παρούσαν μου μὲ σκοπὸν νὰ περάσῃ εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐπιδοῖ εἰνε ἀπράγος τὸν συσταίνω εἰς τὴν ἀγάπην τους διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὰ ἀναγκαῖα διὰ νὰ ἀκολουθίσι τὸ ταξίδι του καὶ παρακαλὸ θερμὸς νὰ τοῦ προσπαθίσῃ κάθε δούλειψιν ομῖος καὶ ἂν χρίαν μεριτὸν λάβῃ, νὰ τοῦ μετρεθοῦν πέρνοντας ριτσεβούταν(1) καὶ τραβόντας πρὸς ἐμὲ λέερα δὲ κάμβ.α(2) ἢ

1. ἀπόδειξιν παραλαβῆς
2. Συναλλαγματικὴν

εἰς Ἰωάννινα πρὸς τὸν ἀδελφόν μου κύριον Δημήτριον, ὅπως ἴθελεν ἵνε της εὐχαριστίας της.

Ταῦτα εἰς τὸ παρὸν καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν τιμῶν της μένο.

13 Ὀκτωβρ. 1768 εἰς Βενετίαν
εἰς τοὺς ὁρισμοὺς της πάντα
Μιχαὴλ Καραϊωάννης

2) Ἐπιστολὴ Ἰταλιστῶν τῶν Φραγκίσκου Μπάκερ καὶ Σίας (μετάφρασις). Ἐν Νεαπόλει 27 Δεκεμβρίου 1768.

Κύριον Δημήτριον Νικά σιν Πρόξενον
Νεαπόλεως—Κέρκυραν

Κομιστὴς τῆς παρουσίας θὰ εἶναι, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ὁ κύριος Θεοδόσιος Τζιτζινίκας, ὁ ὁποῖος γεννηθεὶς εἰς τὰ Γιάννινα, διαμένει μονίμως εἰς τὴν Μοσκοβίαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἤθε διὰ ξηρᾶς, τόσον διὰ νὰ ἐξειάσῃ τὸ ἐμπόριον εἰς τὰ δ' ἀφορα μέρη ὅπου ἐπέρασεν, ὅσον καὶ διὰ νὰ μεταβῆ εἰς τὰ Γιάννινα ἵνα λάβῃ τὰς εὐλογίας τῆς μητρός του καὶ ἐπειδὴ μᾶς συνεστήθη θερμῶς ἀπὸ ἀληθινὸς φίλους καὶ ἀντελήφθημεν καὶ ἡμεῖς ὅτι πρόκειται περὶ ἑνὸς εὐγενοῦς καὶ καλοανατεθραμμένου νέου, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ ἐπιδείξητε τὴν ἰδίαν εἰμενῆ διάθεσιν καὶ τὸ ἐδιαφέρον, ποῦ ἔχειε πρὸς ἡμᾶς, τὸν συνιστῶμεν θερμῶς εἰς ὑμᾶς καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ τὸν βοηθήσητε εἰς ὅτι ἤθελε λάβῃ ἀνάγκην. Καὶ ἂν σᾶς ζητήσῃ καὶ 100 Ἑνετικὰ ἰσκινία παρακαλοῦμεν νὰ τοῦ τὰ δώσητε ἐλευθέρως διὰ λογαριασμὸν μας, ἔναντι ἀποδείξεως τὴν ὁποῖαν θὰ στείλητε εἰς ἡμᾶς. Καὶ ἐπειδὴ ἔχει μαζύ του καὶ ἄλλας συστατικὰς ἐπιστολάς πρὸς ἄλλους αὐτόθι, θέλομεν ἵνα ἰδική μας σύστασις τοῦ εἶναι ἐπίσης διευκολυντικὴ καὶ ἐξυληροποιητικὴ...

Φραγκίσκος Μπάκερ καὶ Σία

3) Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Συνταγματάρχην Γεώργιον Ντελαντέτσιμαν—Κέρκυρα
παρὰ τοῦ Γεωργίου Χωραφᾶ—Νεάπολις
27—12—1768

Ἀγαπητέ μοι ἐξάδελφε, Κομιστὴς τῆς παρούσης εἶναι ὁ κ. Θεοδόσιος Τζιτζινίκας ὑποκείμενον ἠδικώτατον καὶ συμπαθητικώτατον καὶ πολὺ καθὼς πρέπει, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ἡ οἰκογένεια αὐτῆ μεταναστῆ

σασα εἰς τὴν Μοσχοβίαν, ἀγαπᾶται καὶ ἐτιμᾶται παρὰ τῶν ἐπιφανεστέρων εὐγενῶν τῆς Αὐτοκρατορίας ἐκείνης. Οὕτως ἔρχεται μὲ μόνον τὸν σκοπὸν νὰ λάβῃ τὴν εὐλογίαν τῆς γραίας μητρὸς του πὺ μένει εἰς τὰ Γιάννινα, πατρίδα του. Ἐγὼ τὸν συνιστῶ θερμῶς εἰς τὴν εὐγένειάν σου καὶ θὰ σοῦ εἶμαι ὑπόχρεως ἂν τὸν περιποιηθῆς καὶ τὸν συντρέξεις εἰς τὰς ἀνάγκας του. Θὰ χαρῆς, εἶμαι βέβριος, πὺ θὰ γνωρίσης ἕνα τόσον ἐξέχοντα ὁμοεθνῆ ὃ ὁποῖος περιποιεῖ τιμὴν ἐν Πετροπόλει εἰς τὸ ἔθνος μας .»

4) Ὁ ἐν Ὁτραντο Ἐνετὸς Πρόξενος Μπαζαλὸν γράφει εἰς τὰς ἐν Κερκύρα ἀρχάς.
10 Ἰανουαρίου 1769 Ὁτραντο

«...ἐδῶ ἔφθασεν ἐν σπουδαῖον ἄτομον, Ρωσικῆς ἐθνικότητος, τὸ ὁποῖον ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν συνοδευόμενον ἀπὸ ἕνα ὑπῆρτην. Καὶ οἱ δύο πρόκειται νὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς τὸ καράβι τοῦ Ἀνωνίου Κοττιάμο, ἐνταῦθα κατοικοῦντος, καὶ θὰ κατευθυνθοῦν εἰς Κέρκυραν. Πρόσωπα τοιαῦτα ταξεδεύοντα ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, εἶναι λίαν ὑποπτα. Εἰς τὸ ἴδιο καράβι θὰ ἐπιβιβασθοῦν καὶ μερικὲ Ἀλβανοὶ προερχόμενοι ἐκ Νεαπόλεως ὅπου ὑληρετοῦν εἰς τὸ Βασιλικὸν Μακεδονικὸν Τάγμα καὶ θὰ πηγαίνουν εἰς τὰ σπίτια των εἰς τὴν Χειμάρραν...»

5) Ἴδου τέλος τὸ ἔγγραφο τοῦ Γεν. Προβλεπτοῦ πρὸς τὸν ἐν Βενετία Γαληνότατον Πρίγκηπα:

Κέρκυρα 26 Ἰανουαρίου 1769

«...ὃ ἐν Ὁτραντο Πρόξενος μοῦ ἀνεφέρεν ὅτι εἰς τὸ Καράβι ἠύρῃσκετο καὶ ἕνας ἐπίσημος Ρῶσος συνοδευόμενος ἀπὸ ὑπῆρτην καὶ κατευθύνετο εἰς Κέρκυραν. Ἄμα

ἀπεβιβάσθησαν καὶ παρουσιάσθησαν εἰς τὰς ὑγειονομικὰς Ἀρχάς, αὐταὶ ἐπληροφόρηθησαν ὅτι ὃ ἐν λόγῳ εἶχε τρεῖς συστατικὰς ἐπιστολάς, μίαν τοῦ αὐτόθι Μιχαὴλ Καραγιάννη πρὸς τὸν ἔμπορον ἐνταῦθα Χριστόφορον Ρίζον, τὴν ἄλλην τοῦ κ. μαρσιάλου Χωραφᾶ(2) πρὸς τὸν ἐδῶ δικηγόρον τοῦ Δημοσίου Κόμιτα Ντελλαντέτσιμαν καὶ τὴν τρίτην τοῦ ἔμπορικῆ οἴκου Μπάκερ καὶ Σφίλιας πρὸς τὸν ἐδῶ πρόξενον τῆς Νεαπόλεως Ν. κάτσαν...ἐπέτρεψα καὶ τῷ ἀφεθοῦν οἱ ἐπιστολαὶ ἵνα τὰς ἐπιδώσῃ ἐλευθέρως εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους...ὃ κύριος Ντελλαντέσιμας μοῦ ἔφερε τὴν ἰδικὴν του συστατικὴν καὶ ἀντίγραφα τῶν ἄλλων δύο...φαίνεται ὅτι πράγματι ἡ ἐπιθυμία τοῦ Μοσχοβίτου εἶναι νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν μητέρα του εἰς τὰ Γιάννινα ὅπου ἐγεννήθη καὶ ὁπόθεν ἀπεμακρύνθη νεαρῶτατος καὶ εἰσηχθῆ κατόπιν εἰς τὴν Ρωσικὴν Αὐλὴν ὅπου κατέχει ἐπίζηλον θέσιν.

Ὅσον ὅμως καὶ ἂν εἶναι τρυφερόν τὸ αἷτιον πὺ τὸν ἔφερον ἕως ἐδῶ, μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι τόσον ἀσθενὲς ὥστε δὲν δικαιολογεῖ ἕνα τόσον ἐπίπονον καὶ μακρυνὸ ταξεῖδι καὶ μάλιστα εἰς ἐποχὴν τόσον ἀκατάλληλον. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐμποδισθῆ ἢ περαιτέρω μετακίνησις του μέχρις Ἰωαννίνων καὶ ἀνέθεσα εἰς τὸν κ. Ντελλαντέτσιμαν, ὃ ὁποῖος τὸν ἐκατάφερε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἰταλίαν, ἀφοῦ ἐξώγκωσε τὰς ταραχὰς πὺ συμβαίνουν εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ αἱ ὁποῖαι ἔθετον εἰς κίνδυνον καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ζωὴν του...»

3. Ὑπηρετεῖ εἰς τὸ Μακεδονικὸν τάγμα Νεαπόλεως

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΝΑΣΤ. Γ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ Δασολόγου,
τ. Βουλευτοῦ Ροδόπης

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΙ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ-ΗΠΕΙΡΟΥ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΛΙΑΣΚΟΒΕΤΖΗ (ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑΣ) 1761-1836

I. ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζαγόρι ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἔκαλεῖτο, ὡς γνωστόν, τὸ ὄπισθεν τοῦ ὄρους Μιτσικέλι τῆς σημερινῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων διαμέρισμα, ἐντὸς τοῦ οὗοιου ἦσαν κατεσπαρμένα ἐν συνόλω χωρία καὶ κῶμαι 46—48 τὰ καλούμενα Ζαγόρια ἢ Ζαγοροχώρια. Εἰς τὴν ἐν λόγω περιοχὴν εὐρίσκεται καὶ τὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας ἀκμάσαν χωρίον Λιασκοβέτζη, σήμερον Λεπτοκαρυά, εἰς τὴν διοίκησιν, ἱστορίαν καὶ λαογραφίαν τοῦ οὗοιου ἀνατρέχουν καὶ τὰ κατωτέρω δημοσιεύμενα ἀνεκδοτα μέχρι σήμερον ἔγγραφα (1), (2).

Τὸ Ζαγόρι ἐκτείνεται ΒΑ τῶν Ἰωαννίνων καταλαμβάνον ὁλόκληρον τὸν με-

1. Εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ἐν ἔτει 1931 εἰς Κομοτινὴν Θράκης ἀποθανόντος πενθεροῦ μου Κων)νου Γεωργίου Σίτη, δικηγόρου καὶ τραπεζίτου, γεννηθέντος εἰς Λιασκοβέτζη, σήμερον Λεπτοκαρυὰν Ἠπείρου, τὸ 1869, ἀνευρέθησαν ἐντὸς θήκης ἐκ λευκοσιδήρου τὰ κατωτέρω παρατιθέμενα ἔγγραφα. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶχον διαφυλαχθῆ εἰς τὴν πατρογονικὴν οἰκίαν τῆς οἰκογενείας Σίτη εἰς Λιασκοβέτζη παρὰ τοῦ πάππου τοῦ ἀνωτέρω, Κων)νίου Γεωργίου Σίτη ὀνομαζομένου καὶ τούτου, πρῶτου ἰατροῦ τὸ ἐπάγγελμα καὶ Βεκύλη τοῦ χωρίου Λιασκοβέτζη, ἐν ἔτει 1832 καὶ 1833, ὡς τοῦτο ἐμφαίνεται ἐκ τῶν παρατιθέμενων σχετικῶν ἐγγράφων. Ὅτε ὁ νεώτερος Κων)νος Γ. Σίτης ἔλαβε τὸ πτυχίον Νομικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐν ἔτει 1890 καὶ μετέβη εἰς τὸ χωρίον τοῦ Λιασκοβέτζη, προκειμένου νὰ ἀναχωρήσῃ πρὸς ὀριστικὴν του ἐγκατάστασιν εἰς Γκιουμουρτζίνα—σήμερον Κομοτινὴν—, ὅπου ἀπὸ ἐτῶν εἶχεν ἐγκατασταθῆ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Γεώργ. Κ. Σίτης, συμπαρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ κατωτέρω ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ὡς κειμήλια ἱστορικά, ἔθνικὰ καὶ κληρονομικὰ ἐποικοθετήσεν ἐντὸς καταλλήλου θήκης ἐκ λευκοσιδήρου πρὸς μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν.

Ἐκτοτε τὰ ἐν λόγω ἔγγραφα παρηκολούθησαν τὴν τύχην καὶ τὰς μετακινήσεις τοῦ ἀνωτέρω Κων)νου Γ. Σίτη. Δηλαδή τὸ 1913 μετεφέρθησαν ἐκ τῆς εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Βουλγάρων περιελθούσης περιοχῆς τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως, ὅπου ὁ ἀνωτέρω διέμενε ὡς Διευθυντῆς τῆς Deutsch orient Bank εἰς Θεσσαλονίκην, ἐνθα ἐγκατεστάθη προσωρινῶς, καὶ ἀπὸ ἀπὸ Θεσσαλονίκης τὸ 1921 εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Κομοτινὴν. Τὸ δὲ 1941 κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διεσώθησαν ταῦτα ὑπὸ τοῦ ὑποφαινομένου ἐξεπίτηδες μεταβάντος, ἀδεία τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων, ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Κομοτινὴν καὶ ἐκτοτε φυλάσσονται καὶ διατηροῦνται παρὰ τοῦ ἰδίου. Ἐπειδὴ τὸ περιεχόμενον τῶν ἐν λόγω ἐγγράφων εἶναι δυνατόν νὰ διαφωτίσῃ εἰς πολλὰ σημεῖα τὴν ὅλην ἱστορίαν τοῦ Ζαγορίου καὶ εἰδικώτερον τὴν ἱστορίαν τοῦ Λιασκοβέτζη τὸσον ἀπὸ ἱστορικῆς πλευρᾶς ὅσον καὶ ἀπὸ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ἐνδιαφέροντος προβαίω, μετὰ προηγουμένην ἀδρομερῆ ἐπεξεργασίαν καὶ ὀλίγα σχόλια εἰς τὴν δημοσιότητα τούτων εὐγενῆμερίμνη τῆς «Ἠπειρωτικῆς Ἐστίας».

Πιστεύω ὅτι ἡ δημοσίευσίς τῶν παλαιῶν τούτων ἐγγράφων πού ἀναφέρονται εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν ἐνὸς τμήματος τοῦ Ζαγορίου (Λιασκοβέτσι) μὲ ὅσα ἄλλα ζωντανὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης ὑπάρχουν, δὲν θὰ ἔχη μικρὰν σημασίαν διὰ τὸν ἱστορικὸν ἐρευνητὴν τῆς Ἠπείρου, τὸν Λαογράφον, ἢ τὸν Κοινωνιολόγον.

Ἡ ἀγαπητὴ «Ἠπειρωτικὴ Ἐστία» τὸ ἀξιόλογον αὐτὸ ἔθνικόν περιοδικόν μὲ τὴν ἐμ-

ταξὺ Κονίτσης καὶ Μιτσικελίου χῶρον τὸν φερόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα Παληοβοῦνι (κεντρικὴ ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου) καὶ ἀρδευόμενον ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Βοΐδομάτην καὶ Ζαγορίτικον.

Ἡ λέξις Ζαγόρι, κατὰ τινὰς μὲν εἶναι λέξις Ἑλληνικὴ, ἐκ τοῦ Ζυγός παραγομένη, ὅπως καλεῖται καὶ σήμερον ἡ διακλάδωσις τῆς Πίνδου ἄνωθι τοῦ Μετσόβου—ἢ ἐκ Θεσσαλίας πρὸς Ἡπειρον τὴν πρόσβασιν παρέχουσα—κατ' ἄλλους ὅμως εἶναι λέξις Σλαβικὴ καὶ σημαίνει «χώρα ὀπισθεν ὄρους». Ἐντεῦθεν καὶ τὰ ὑπὸ τῶν γεωγράφων ὄρια καθορίζονται μεταξὺ τῆς ἀρχαίας Τυμφαίας καὶ Παρφραίας ἐνθα κατώκει ἡ φυλὴ τῶν Παραναίων· δηλαδὴ τῶν παρὰ τὸν ποταμὸν Αὔον τὸν σημερινὸν Ἀῶνον οἰκούντων, Θεσπρωτικῆς καταγωγῆς.

Ὁ ἱστορικὸς Ἰ. Λαμπρίδης ὡς ἐξῆς ἐτυμολογεῖ τὴν λέξιν Ζαγόρια. «Τὸ ὄνομα τοῦ τμήματος ὅπερ καὶ «Ζαγόρια» λέγεται διὰ τὰ πολλὰ ἔχειν χωρία, εἶναι Σλαβικὸν καὶ σημαντικὸν τῆς φύσεως τοῦ τόπου, καθιερωθὲν ὑπὸ τῶν ἐν Κουρέντοις ἐγκαταστάτων Σλαύων καὶ δηλοῦν ὑπερώρειαν ἢ χώραν ὄρεινὴν καὶ πρὸς τὰ ἄνω κειμένην, ἅτε σύνθετον ἐκ τοῦ ζ α (πρὸς, ὀπισθεν) γ κ ὀ ρ ι (βουνόν, ὄρος).

Ὁ ἀριθμὸς τοῦ συνόλου τῶν Ζαγοροχωριῶν δὲν ἦτο πάντοτε σταθερὸς. Αὐτοκρατορικὸν διάταγμα τοῦ 1678 ἀναφέρει ὅτι τὸ Ζαγόριον ἀπληρίζετο ἐξ 60 χωριῶν, ἀριθμὸν τὸν ὁποῖον ἐπιβεβαιοῦν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Χρονικοῦ τῆς Βοτσᾶς σημειούμενα. Ὁ Λαμπρίδης ὅμως γράφει ὅτι ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐπὶ ἐποχῆς του εἶχεν περιορισθῆ μόνον εἰς 46 χωρία, τῶν λοιπῶν ἀποχωρισθέντων τῆς Ἐπαρχίας τοῦ Ζαγορίου⁽³⁾.

Ἄπασα ἡ περιοχὴ τοῦ Ζαγορίου εἶναι πράγματι ὄρεινὴ, ἀλλὰ δασώδης, τὰ δὲ χωρία τῆς, τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα ἔχουν θαυμασίαν τοποθεσίαν ἣσαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας, ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς τελευταίας τῶν ἐπὶ κατοχῆς ἐξοντωτικῆς καταστροφῆς, γραφικώτατα, ὑγιεινώτατα ἐντὸς παρθένων δασῶν κείμενα καὶ ὑπὸ διαυγῶν ρεόντων ὑδάτων περιρρεόμενα. Τὰ Ζαγόρια ὑπερβάλλουν εἰς φύσιν καὶ γραφικότητα ἀπὸ κάθε ἄλλο τοπίον καὶ θὰ ἠδύναντο κάλλιστα νὰ συγκριθοῦν μὲ τὰ πλέον ὠραιότερα τῆς Ἑλβετίας τοπία ἂν ὑπῆρχεν στοιχειώδης συγκοινωνία καὶ Τουριστικὴ ἄνεσις, καὶ πρὸ παντὸς ἂν ὁ σάλος τῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἀνταρτοκρατίας δὲν κατέστρεφε πᾶν ὅ,τι ἡ φιλοπονία καὶ ὁ πατριωτισμὸς τῶν κατοίκων εἶχον δημιουργήσει καὶ δὲν ἐσάρωνε πᾶσαν ἰκμάδα ἰδιωτικῆς οἰκονομίας καὶ μόχθων πολυετῶν.

Εὐτυχῶς τὰ τελευταῖα μεταπολεμικὰ ἔτη ἤρχισε πραγματοποιούμενον κάποιον δίκτυον δασικῆς ἰδίᾳ ὁδοποιίας, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιτρέψῃ καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ δασικοῦ πλούτου τοῦ Ζαγορίου Ὁρθῶς δὲ ὁ ἱστοριοδίφης κ. Κ. Μέρτζιος (Η.Ε. τευχ. 35 σ. 264) παραβάλλει τὸ Ἑλλήν. Ζαγόρι μὲ τὸ Αὐστριακὸν Τυρόλον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως ὅτι θὰ ὑπάρξει καὶ ἐνταῦθα ἀνάλογος ἐξέλιξις καὶ πολιτισμὸς. Τὸ Ζαγόρι θὰ ζήσῃ οἰκονομικά, ἀπὸ τὸν Τουρισμὸν, τὴν ὁπωροκαλλιέργειαν καὶ τὴν δασικὴν ἐκμετάλλευσιν ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐξαφανίσεως τῆς δασοφθόρου

πνευσμένην διεύθυνσίν τῆς, τοὺς δοκίμους καὶ εἰδικευμένους αὐτῆς συνεργάτας, τοὺς Ἡπειρώτας λογίους, καθηγητὴν κ. Βιζουκίδην, ἱστοριοδίφην κ. Μέρτζιον κ.λ.π. θὰ συγχωρήσουν εἰς ἓνα μὴ Ἡπειρώτην μὲν Ἡπειρολάτῃν ὅμως, πρῶτην φορὰν ἐξ αἰτίας τῶν ἐν λόγῳ ἐγγράφων ἐγκύψαντα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου, τυχὸν λεπτομερειακὰς ἀκριβολογίας ἢ ἄλλας παραλήψεις τῆς μελέτης.

2. Χάριτας καὶ εὐγνωμοσύνην ὀφείλω εἰς τὸν συντάκτην τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀγαπητὸν κ. Δ.Β. Οἰκονομίδην ὅστις μὲ παρώθησεν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ δημοσίευσιν τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν κειμηλίων μεγάλως δὲ καὶ ὁ ἴδιος μὲ ὑπεβοήθησεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ταξινόμησιν τῶν ἐν λόγῳ ἐγγράφων.

Ἐπίσης ὀφείλω χάριτας καὶ εἰς τὸν κ. Γ. Καρνοῦτον Διευθυντὴν χειρογράφων Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης ὅστις καὶ οὕτως μοὶ παρέσχεν διασαφήσεις ὠρισμένων ἀμφιβολιῶν μου.

3. Ζαγοριακὰ Β. σελ. 38—37, 73

ήμιαγρίας ἔλλ. γίδας καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῆς μὲ μικροσώμους ἀγελάδας μὲ παράλληλον καλλιέργειαν μηδικῆς (τριφυλίου) ποτιστικῆς ἢ καὶ ξηρικῆς, ἢ ὅποια ἀσφαλῶς εὐδοκίμει καὶ προκόβει εἰς τὸ Ζαγόρι.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Ἡπείρου ὑπὸ τῶν Τούρκων (1431), ἦτοι ὀλίγον πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)λεως, ἡ περιφέρεια τοῦ Ζαγορίου κατὰ προνομιακὴν τινα σύμβασιν, μετὰ τοῦ Μουράτ τοῦ Β΄—προνόμια Ζαγορίου «Σιουρούτια»⁽⁴⁾—ἔμεινεν αὐτόνομος, καταβάλλουσα μόνον μερικοὺς φόρους καὶ ἀποστέλλουσα κατ' ἔτος ὀλίγους ἄνδρας, Βοϊνίκιδες (στρατευσίμους) καλουμένους, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἵππων τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, τὴν ἄρσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν ὀπίστων μετ' οὐ πολὺ κατώρθωσεν τὸ Ζαγόρι νὰ ἐπιτύχη. Τὸ Ζαγόρι ἀπετέλει τρόπον τινα Ὁμοσπονδιακὴν διοίκησιν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ διοικήσιν τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων, τοῦ Βεκύλη Ζαγορίου καὶ τῶν καθ' ἕκαστα Βεκύλιδων τῶν Ζαγορχωρῶν. οἵτινες ἐξέλεγον καὶ τὸν ἀνωτέρω Γενικὸν Βεκύλην τοῦ Ζαγορίου. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς αὐτοδιοικήσεως τοῦ Ζαγορίου, ἦτοι τῆς Διοικήσεως τοῦ τόπου των ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κατοίκων, συγκροτοῦντων τρόπον τινα πολιτικὸν ὄργανισμὸν, ἄνευ ἐξαρτήσεως ἀπὸ ἄλλην τινα ἐπίσημον κυρίαρχον ἐξουσίαν, ἔδωκε εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην θαυμάσια ἀποτελέσματα καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα τόσον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς Ἐθνικῆς ἐνότητος, τῆς γλώσσης, τῆς Θρησκείας καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ὅσον καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων αὐτοῦ.

Οἱ κάτοικοι ἐγνώριζον τὰς πιέσεις καὶ τοὺς ἐξευτελισμοὺς τοὺς ὁποίους θὰ ὑφίσταντο ἀπὸ τὸν κατακτητὴν, ἐὰν δὲν κατέβαλον ἐγκαίρως τοὺς καθωρισμένους Αὐτοκρατορικοὺς καὶ αὐθεντικοὺς φόρους καὶ τούτου ἕνεκεν, παλαιόθεν εἶχον θεσπίσει ὅπως οἱ φόροι δι' ἕκαστον χωρίον καταβάλλονται ἀλληλεγγύως παρ' ὅλων τῶν κατοίκων. Διὰ τοῦτο, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἔνια ἀπὸ τὰ μνημονευόμενα ἔγγραφα ἀναφέρονται εἰς ἐκποιήσεις διὰ δημοπρασίας οἰκιῶν ἢ ἄλλης ἀκινήτου περιουσίας μέλους τινὸς τῆς Κοινότητος, ὡσάκισ τὸ μέλος αὐτὸ εἶχεν μεγάλως ἐπιβαρυνθῆ μὲ καθυστερουμένας φορολογικὰς ἀναλογίας καὶ τόκους, ὥσ' ε νὰ θεωρηταὶ ἀδύνατος ἢ ἄνευ ἐκβιασμοῦ πληρωμῆ τῶν ὀφειλομένων δοσιμῶν. Τὸ ἐν λόγῳ μέτρον τῆς ἀναγκαστικῆς ἐκποιήσεως πρὸς πληρωμὴν τῶν φορολογικῶν ὑποχρεώσεων, διὰ νὰ ἔχη ὁ τόπος τὴν ἡσυχίαν τοῦ ἀπὸ τὸν δυνάστην, ἦτο πρακτικὸν καὶ σωτήριον, πλην ὅμως δὲν παρήγε πλήρη τὴν ἀσφάλειαν τῆς εἰσπράξεως, ἐφ' ὅσον οὔτε ὀργανωμένη πολιτεία ὑπῆρχέν, οὔτε καὶ ἀποφασιστικαὶ κυρώσεις ἠδύναντο νὰ ἐφαρμοσθοῦν ἐναντίον τῶν δυστροποῦντων. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι τὰ περισσώτερα τῶν παρατιθεμένων ἐγγράφων καὶ διαθηκῶν, πρὸς μεγαλύτερον κῦρος καὶ σεβασμὸν τῶν θεσπιζομένων, συντάσσονται καὶ ἐπικυροῦνται ἀπὸ τὸν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων ἀσχοῦντα ἐν προκειμένῳ τὴν ἀνωτάτην θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν ἐξουσίαν ὑπογράφονται δὲ προσθέτως πλην τῶν ὀργάνων τῆς Κοινότητος—Βεκύλιδων—καὶ παρ' ὅλων ἢ τοῦ μεγαλυτέρου τοῦλάχιστον μέρους τῶν κατοίκων. Τὴν ἀδυναμίαν αὐτὴν ἐπιβολῆς ἀμέσων κυρώσεων, ἐναντίον τῶν δυστροποῦντων ἢ ἐναντίον ἐκείνων οἵτινες παραβιάζουν τὰ ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν κατοίκων θεσμοδοτούμενα εὐρίσκουν τρόπον οἱ διοικοῦντες νὰ καλύπτουν μὲ ἀπειλὰς ἢ μὲ παραπομπὰς εἰς τὴν θέλαν δικαιοσύνην ἢ καὶ μὲ ἀνάθεσιν τῶν κυρώσεων εἰς τὰ ἐπίσημα διοικητικὰ ὄργανα τοῦ αὐθέντου.

Ὁ τύπος αὐτὸς τῆς Διοικήσεως συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν καὶ τὴν Ἐθνικοκοινωνικὴν δρασίαν τῶν Κοινοτήτων τοῦ Ζαγορίου. Τὸ ἐφαρμοσθὲν

4. Περὶ τῶν «Σιουρούτιων» αὐτῶν «τοῦ Βιλαετίου Νεχαγιέ Ζαγορίου» ἅπερ ἔκπαιλαι ἰσχυρὸν καὶ τὰ ὅποια ὁ Μέγας Βεζύρης Ρεσίτ Μεχμέτ Πασῶς τῇ αἰτήσει τῶν τότε προυχόντων καὶ προεστῶν Ζαγορίου ἐπικύρωσεν, ἀφοῦ κατέστρωσαν ταῦτα ἐν Ἰωαννίνοις τὴν 7ην Μαρτίου 1828 βλέπε (Ζ. Β. σελ. 82—86).

ἀποκεντρωτικὸν σύστημα μὲ πλήρη αὐτοδιοίκησιν ἔδωκε τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Ἐδημιουργήθη σὺν τῷ χρόνῳ ἐθιμικὸν Κοινοτικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον χάρις καὶ εἰς τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῶν ἀπλοϊκῶν ἐκείνων ἀνθρώπων κατίστησεν τὴν Κοινότητα αὐτοτελῆ μικρὰν πολιτείαν μὲ διοικητικὸν, οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν περ-
 χόμενον. Οἱ ἄγραφοι, ὁμοιομόρφως, ἐνσυνειδήτως καὶ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐφαρμοζόμενοι κανόνες, ἦτοι τὰ ἔθιμα, μαζὺ μὲ τὰ νιζάμια, (θεσπίσματα) τὸ πνεῦμα τῶν ὁποίων ἐξεπήδα ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν βούλησιν τοῦ δημοκρατικῶς σκεπτιομένου λαοῦ ἀπετέλουν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰς μόνας πηγὰς τοῦ ρεαλιστικοῦ Δικαίου τοῦ Ζαγορίου.

Δυστυχῶς ὅλην αὐτὴν τὴν δημιουργικότητα συνέτριψεν καὶ ἐξηράνισεν τὸ ἐφαρμοσθὲν συγκεντρωτικὸν σύστημα τοῦ Ἐλευθέρου Βασιλείου μὲ τοὺς 24.000 νόμους του!!, ἡ ἀνικανότης τῆς Διοικήσεως Κράτους καὶ Κοινοτήτων, οἱ ἐξαντλητικοὶ τύποι καὶ ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῆς Κοινοτήτος τοῦ δάσκαλου καὶ καὶ τοῦ παπᾶ.

Τὰ πολιτικὰ αὐτὰ δικαίωματα τοῦ Ζαγορίου κλονισθέντα ἐν μέρει ἀπὸ τοῦ 1844—1846 κατηργήθησαν ὀλοσχερῶς κατὰ τὸ ἔτος 1868 (*), ὁπότε καὶ ἤρχισε καταρρέον τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ζαγορίου. Τὸ Ζαγόρι κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1913.

II. ΙΣΤΟΡΙΑ ΛΙΑΣΚΟΒΕΤΣΙΟΥ

Ἐπὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς ὀνομασίας Λιασκοβέτζη καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ χωρίου τούτου ἐν γένει, ὁ φιλοπρόδος Λιασκοβετινὸς ὑπερογδοηκονταπειτούτης ἱστοριοδίφης Β. Δ. Αὐδῆς εἰς ἀνέκδοτον μελέτην του γράφει καὶ τὰ κάτωθι :

«Τὸ χωρίον προὔληξε πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Σλαύων, οἵτινες παραμείναντες ἐν Ἠπειρῷ ἀρχετὸν διάστημα, προσεπάθησαν νὰ ἐκσλαυτίσωσι τὰς ὀνομασίας πλείστων χωρίων καὶ πόλεων. Οὕτω λοιπὸν καὶ τὸ ὄνομα Λιασκοβέτζη πολὺ πιθανὸν νὰ προῆλθεν ἐκ τῆς Σλαυικῆς λέξεως Λιασκοβέτς ἡ ὁποία σημαίνει λεπτοκαρυάν, ἴσως ἐπειδὴ εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν συναντᾶται αὐτοφυῶς καὶ εἰς πυκνὴν κατάστασιν τὸ φυτόν τῆς Λεπτοκαρυᾶς (φουντουκιᾶς). Βραδύτερον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Τουρκικοῦ καθεστώτος, ἐν ἔτει 1683, διαταγῇ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης πρὸς τὸν τότε Βαλῆν Ἰωαννίνων Λουφτῆ—πασᾶν διετάχθη ἡ σύμπιυξις πολλῶν μικρῶν συνοικισμῶν εἰς μεγαλυτέρας οἰκισμοὺς. Τοῦτο ἐγένετο πρὸς εὐχερεστέραν εἰσπραξίν τῶν κεφαλικῶν φόρων, ἐπειδὴ ἀπὸ τοὺς ἐν ἡμιαγρία καταστάσει καὶ ἐντὸς προχείρων καλυβῶν ἐντὸς τῶν δασῶν δαιτυμένους ἦτο δύσκολος ἡ εἰσπραξις τῶν φόρων, καθόσον οἱ κάτοικοι μὲ τὴν ἄφιξιν τοῦ εἰσπράκτορος, ἐκρύπτοντο ἐντὸς τῶν δασῶν. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὸ Λιασκοβέτζη προῆλθεν καὶ ἐκ τῆς συμπτύξεως τῶν περίεξ συνοικισμῶν *Μέγα δένδρον, Νιάγκον, Ρωμιᾶς* κ.λ.π. ἀποτελέσαν οὕτω μίαν ὑπεύθυνον Μουχαρογεροντίαν».

Ἐπὶ τῆς συμπτύξεως αὐτῆς διαφόρων συνοικισμῶν πρὸς τὸ Λιασκοβέτσι ἢ Λιασκοβέτσιον ἢ Λιασκοβέτζη ἢ καὶ Λιασκοβέτς ὁ ἱστορικὸς ἱατροφιλόσοφος Ἰωάννης Λαμπρίδης γράφει τὰ ἑξῆς: «ἡ κωμόπολις αὕτη (Λιασκοβέτς) ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ κυρίως *Λιασκοβετιοῦ, Νιατόβου*, ἐνθα ὑπάρχει καὶ Μονὴ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, *Πάδων, Ρωμιᾶς, χωριδίων* περίεξ ταύτης κειμένων καὶ ἐκ τινων τῶν τμημάτων τῶν Φραγγάδων, ὡς τοῦ *Στρομπέτσιου* καὶ *Τσαράδων*. Κεῖται εἰς κοιλάδα κατάφυτον ἐξ ὀπωροφόρων καὶ μὴ δένδρων καὶ κατάρυτον. Διαιρεῖται εἰς τέσσαρας συνοικίας, διαβροχομένας ὑπὸ χαριεσιάτων ρυάκων, ἔχει διαστήματα μεταξὺ τῶν οἰκιῶν μικρά, κήπους πολλούς, ὁδοὺς λιθοστρώτους καὶ διάφορα εἶδη

ὄπωρικῶν καλλίστων, οἷον γλυκυτάτων καὶ εὐωδῶν μήλων, καλῶν κερασίων, σύκων ἀπίων, δαμασκίνων, ροδακίνων, καστανῶν, καρῦων κ.λ.π...ἀλλὰ καὶ γαιῶν δι' ἀραβόσιτον ἐπιτηδείων δὲν σιερεῖται ἢ κωμόπολις αὕτη, οὐχ' ἦτιον ὁμως παραμελεῖ ταύτας διὰ τὴν πληθὺν τῶν ἀγρίων χοίρων. Οἰκίαι 200 κάτοικοι ὑπὲρ τοὺς 1000. (Ζαγοριακὰ 61—62).

Εἰς ἄλλο ἔργον τοῦ ὁ ὁ Ι. Λαμπρίδης τὴν σύμπτυξιν αὐτὴν τῶν μικρῶν συνοικισμῶν εἰς τὸ Λασκοβ. τς τοποθετεῖ οὐχὶ τὸ 1683 ὡς ὁ Β. Αὐδῆς ἀλλὰ τὸ 1687 ὡς κάτωθι: «...Μετὰ τὸν συνοικισμόν (1687) εἰς Λιασκοβέτις τῶν πέριξ αὐτοῦ χωρίων Ἀγίου Μηνᾶ^(*), Πάδων, Ρωμιῶν, Μεγάλου Δένδρου, ἔνθα καὶ πίδαξ 150 ὀκάδων χωριτικότητις καὶ νομίσματα διαφόρων ἐποχῶν εὐρέθησαν, Ἀγίου Γεωργίου, Σωτήρας^(*), καὶ ἄλλων πρὸς Α, προσήλθον ἐκ Βοσκοπόλεως (1732) ἕτεροι οἰκογένειαι, οἷον ἢ οἰκογένεια Ἐξάρχου, ἣς μέλη νῦν ὑψηλὰς ἐν Ρουμανία θέσεις κατέχουσιν, ἐκεῖ γεννηθέντα τὸ τοῦ χαλκῆος ἔργον κατ' ἀρχὰς ἐπαγγελλομένη...» (Ζαγοριακὰ Α σελ. 12 παρ. 2).

Σχετικῶς μὲ τὴν ἀφιξιν οἰκογενειῶν ἐκ Μοσχοπόλεως ὁ Β. Αὐδῆς εἰς πρόσφατον ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν ὑποφαινόμενον ἐκθέτει τὰ κάτωθι: «Περὶ Λιασκοβετίου ὁ ἐκ Σουδενῶν—Ζαγορίου ἐκλιπὼν ἰατροφιλόσοφος Ἰωάννης Λαμπρίδης, ὅστις εἶχε σύζυγον συγγενῆ μου ἐκ τοῦ χωρίου μας, Εὐφημίαν Θερινοῦ ἢ Μεγγλίδου, κατὰ τὴν ἑξ Ἰωαννίνων δ' ελευσίν μου, τῷ 1886—δεκαεπταετῆς ὧν τότε, ταξιδεύων τὸ πρῶτον εἰς Ρουμανίαν—μὲ προσεκάλεεν εἰς τὸ σπῆτι του, ὅπου μεταξὺ πολλῶν πού μοῦ διηγήθη περὶ τῶν περιπετειῶν του κατὰ τὴν μέχρι Αὐλῶνος τῆς Ἀλβανίας μετάβασίν του πρὸς συγκέντρωσιν ἱστορικῶν στοιχείων, μοὶ ἀφηγήθη ὅτι πρὸ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς τότε ἀκμαζούσης Μοσχοπόλεως καὶ τὴν σφαγὴν τοῦ ἡμίσεως τῶν κατοίκων τῆς ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν, πολλαὶ οἰκογένειαι φεύγουσαι τὴν σφαγὴν ἀφίκοντο κατὰ τὸ ἔτος 1769 εἰς Ζαγόριον Ἠπειροῦ, μετὰ δὲ τούτων καὶ ἕξ οἰκογένειαι εἰς Λιασκοβ. τς. Ταύτας μοὶ κατινόμασε καὶ τὰς ἔγραψε εἰς τεμάχιον χάρτου, ὅπερ καὶ μοὶ ἐνεχείρισεν. Εἶναι δὲ αὗται ἢ οἰκογένεια Ἐξάρχου, Αὐδῆ, Πλαστήρα, Σίτη, Τσιότα καὶ Ἀδάμη. Αὗται φεύγουσαι ἐκεῖθεν ἔφερον ὅχι μόνον τὰ ἀλογάτων, ἀλλὰ καὶ πλουσίαν συλλογὴν φορεμάτων, κλινοσκεπασμάτων, βελεντζῶν, σκευῶν καὶ χρυσαρικῶν ἀλλὰ καὶ ἱκανὰς εἰκόνας ἁγίων. Αἱ οἰκογένειαι αὗται ἀποκατασταθεῖσαι εἰς Λιασκοβέτις ἠγόρασαν τόπους εἰς θέσιν Ρωμιὰ ὅπου ὑφίστανται καὶ σήμερον καλλιεργούμενα κτήματά των».

Εἰδικῶς διὰ τὴν οἰκογένειαν Ἐξάρχου ὁ Β. Αὐδῆς εἰς τὴν ἀνέκδοτον μελέτην τοῦ γράφει καὶ τὰ κάτωθι: «Ἡ οἰκογένεια Ἐξάρχου ἦτο μία ἐκ τῶν ἑξ τοιούτων, τῶν ἀφιχθεισῶν κατὰ τὸν ἱστορικὸν ἰατροφιλόσοφον Ἰ. Λαμπρίδην, ἐκ Μοσχοπόλεως τῆς Βορ. Ἠπειροῦ. Σὺν τῷ χρόνῳ οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν ἐγγράμματοι καὶ πολιτισμένοι ὡς ἦσαν, ἔκτισαν ὠραίας οἰκίας, ἐφύτευσαν ἀμπέλους καὶ ἐκαλλιέργησαν ἀγρούς καὶ κήπους, ἀφομοιωθέντες μὲ τοὺς ἐνταῦθα γηγενεῖς. Φύσει προοδευτικοὶ εἰς πολλὰ τοὺς ὑπερέβησαν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν 1770—1800 πολλοὶ νέοι, ἀποφοιτῶντες ἐκ τοῦ Σχολείου τοῦ χωρίου ἐξενιτεύοντο εἰς Παλαιὰν Ἑλλάδα, Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν, Θράκην, Μ. Ἀσίαν ἢ καὶ γείτονας χώρας Βουλγαρίαν, Σερβίαν, Βλαχίαν κ.λ.π. Ἔτσι καὶ ὁ νεαρὸς Ἐξάρχου κατέληξεν εἰς τὴν Καλκούταν τῶν Ἰνδιῶν ὅπου ἀπὸ ὑπηρετίης ἐξελίχθη εἰς μεγαλέμπορον. Πλουτίσας ἐνεθυμήθη καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα Λιασκοβέτις. Ἐλθὼν εἰς Ἰωάννινα ἐπληροφορήθη ὅτι ἐκυβέρνα τὴν τε Ἠπειρον καὶ Θεσσαλίαν ὁ αἰμοβόρος Τουρκαλβανὸς τύραννος Βεζύρ—Ἀλῆ—πασσᾶς, ὅστις ἄπληστος ὧν χρημάτων μετεχειρίζετο ὅπως ἀποσπάσῃ χρυσίον ἀπὸ τοὺς πλουσίους ἄλλοτε μὲ τὴν πονηρίαν

β. Ὁ Β. Φανίτσιος τὰς θέσεις τῶν συνοικισμῶν Ἀγίου Μηνᾶ καὶ Σωτήρας στή «Ζαγορία Ἱστορία του» θεωρεῖ ἐσφαλμένας.

καὶ ἄλλοτε τὴν βίαν καὶ αἰμίαν. Ταῦτα πληροφορηθεὶς ὁ κυρ—Πανταζῆς, ὅστις εἰς Καλκούταν εἶχεν ἀποκτήσει παρὰ τοῦ Ἑγγλοῦ Κυβερνήτου τὸν ἵπλον *Μυλόρδος* ἀπεφάσισε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν τύραννον. Πρὸς τούτοις τοῦ ἀπέστειλε τὸ ἐπισκεπτήριόν του εἰς τὸ Σεράϊ. «*Μυλόρδος κυρ Πανταζῆς Ἐξάρχου*». Ὁ Πασσᾶς ἀμέσως τοῦ ἔστειλε τὸ ἀμάξι του καὶ τὸν ὑπεδέχθη εὐπροσηγόρως καὶ λίαν εὐγενῶς.

Μετὰ τὰς συνήθεις ὑποκλίσεις καὶ φλοφρονήσεις ἀμφοτέρωθεν, ὁ *Μυλόρδος* ἐξήγαγεν ἀπὸ τὴν τσάνιαν του ὠραῖον σακκίδιον περιέχον χιλίας λίρας, τὸ ὁποῖον παρέθηκεν ἔμπροσθεν τοῦ τυράννου εἰπὼν, «ἓνα μικρὸν δῶρον διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ γενναίου στρατοῦ τοῦ ἐνδόξου *Βεζύρη*». Ὁ Ἄλῆς ἐνεθουσιάσθη καὶ συνέστησε εἰς τὸν *Μυλόρδο* νὰ ἔρχεται συχνὰ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ νὰ χτίση μέγαρον ἐν αὐτῇ, διότι τὸ χωργιό του θὰ τὸ ἐπισκέπτεται συχνά. προσεφέρθη μάλιστα νὰ τοῦ στείλῃ καὶ καταλλήλους τεχνίτας καὶ μηχανικούς. Ὅντως τὸ Μέγαρον ἀνηγέρθη τριόροφον, ἐν δὲ ἐκ τῶν δωματίων αὐτοῦ προοριζόμενον διὰ τὸν *Βεζύρη*ν διεκοσμήσθη ἠγεμονικῶς. Τὰ χρυσᾶ χρώματα ὑπερεῖχον τῶν ἄλλων, ἐπὶ τῆς ὀροφῆς ἦ οὐ ζωγραφισμένα ἄστρα, ὁ ἥλιος εἰς τοὺς τοίχους, μάχαι, κυνήγια λέοντες, πτηνὰ κ.λ.π. Διὰ τοὺς χρωματισμοὺς αὐτοὺς θρυλεῖται ὅτι ἐχρησιμοποιήθησαν περὶ τὰ 1000 αὐγὰ ὄρνιθος! Δὲν ἐπέζησεν ὅμως ὁ Ἄλῆς νὰ τὸ ἐπισκεφθῇ. Ἡ οἰκία τοῦ *Μυλόρδου* ἐπωλήθη ἀργότερον εἰς τὸν *Ξενοφῶντα Μοράρον*, εἶτα δὲ περιήλθεν εἰς τοὺς κληρονομοὺς τοῦ *Μοράρου* ἐγκαταλειφθεῖσα καὶ τέλος ἐκάη ὁλοσχερῶς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1943 ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Ὁ *Κυρ—Πανταζῆς Ἐξάρχου* εἶχεν καὶ ἕτερον ἀδελφὸν εἰς *Βουκουρέστιον* ὅστις ἔκτισε τὸ «Ἀθηναῖον».

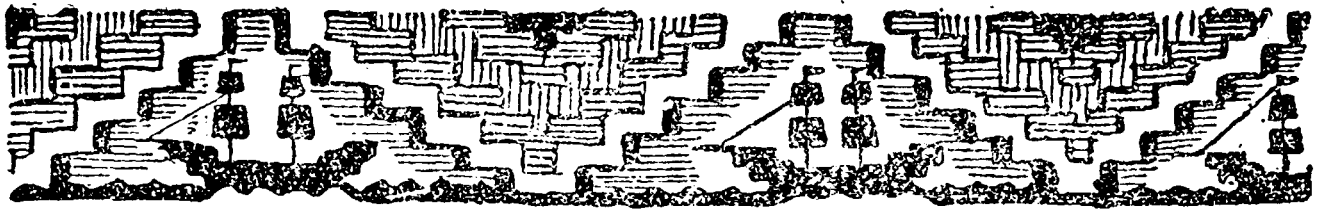
Πρὸς τῆς Ἱστορίας τοῦ *Λιασκοβετζίου* καὶ τινῶν ἐκ τῶν τότε ἀρχοντικῶν αὐτοῦ οἰκογενειῶν, ἰδίως τῶν οἰκογενειῶν Ἐξάρχου καὶ *Βακόλα* παραθέτω κατωτέρω ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς πεμφθείσης πρὸς τὸν ὑποφαινόμενον ἐν ἔτει 1940, ἀπὸ τὸν ἕτερον *Λιασκοβετζινὸν Ἰωάννην Κ. Δακόπουλον* φαρμακοποιὸν—φιλόροφον, ἄνδρα πολυμαθέστατον, γνώστην πλείστων *Εὐρωπαϊκῶν* γλωσσῶν καὶ σπουδαντὸς πατριώτην καὶ ἐρευνητὴν τῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας τῆς Ἡπείρου.

Ὁ μακαρ. *Δακόπουλος* τελευτήσας τῷ 1952 εἰς *Καβάλλαν* εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν, ἔζησεν τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν μονίμως εἰς *Λιασκοβέτσι* ἀσχολούμενος ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐρευναν τῆς ἱστορίας, λαογραφίας, ἠθῶν καὶ ἐθίμων τοῦ τόπου ἔχων κατὰ νοῦν νὰ φέρῃ εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ὅλην αὐτὴν τὴν ἐργώδη καὶ πατριωτικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν. Δυστυχῶς ἐπισυμβῆσα κατὰ τὸ ἔτος 1938 πυρκαϊὰ εἰς τὴν κατοικίαν του ἐν *Λιασκοβετσῷ* ἀπετέφρωσε ὅλον αὐτὸ τὸ πολύτιμον ἐθνικὸν ὑλικόν. Παραθέτω αὐτοῦσιον τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα τῆς ἐπιστολῆς του.

«Ἦδη μελετῶ τὴν Ἱστορίαν τῆς *Μοσχόπολεως*, ἐκ τοῦ ἀποσταλέντος μοι εὐγειῇ ὑμῶν φροντίδι βιβλίου, τόσον ἐπικαίρου δι' ἐμὲ μετὰ τὴν ἐδῶ μοναξιάν μου, διάγοντος ζωὴν ἐρημίτου ἢ ἀναχωρητοῦ—φιλοσοφοῦντος, ὅπως θέλετε. Πολλὰ ἐγνώριζα ἀπὸ ἀφηγήσεις διὰ τὴν *Μοσχόπολιν*, ἀναγνώσας καὶ τὸν *Πουκεβίλ* καὶ συνεπλήρωσα τὰς γνώσεις μου, μελαγχολῶν βαθέως, διότι τὸ ἀπὸ 1890—1938 λεύκωμά μου με φωτογραφίας ὠραίας τοπίων, οἰκῶν, ναῶν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, σχολῆς, χορῶν, ἐθνικῶν ἐνδυμασιῶν κλπ., με 80—100 ἄσματα ἠρωϊκά, γαμήλια, ἐρωτικά, πένθιμα κλπ. κατ' ἀφήγησιν τῆς μ. μητρὸς καὶ μ. θείας *Χαρίκλειας*, ἐξ ὧν οὐδὲν ἐνθυμοῦμαι πλέον, με ἱστορικὰς σημειώσεις περὶ *Λιασκοβετσίου* ἐξελίξεως καὶ καταστροφῆς του κατὰ τὸ 1912, ἐγένετο παρανάλωμα τῆς πυρκαϊᾶς τοῦ 1938 καὶ ἔμεινα ἔτσι μετὰ τὸ ὄνειρον ἐκδόσεως λευκώματος καὶ Ἱστορίας τοῦ ἀτυχοῦς *Λιασκοβετσίου*, ὄνειρου ὕπερ ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ σήμερον...

[Συνεχίζεται]

† ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ, Μητροπολίτου Κορυτσᾶς

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ*

ΛΟΓΙΟΙ-ΣΧΟΛΕΙΑ & ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΑΙ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΊΕΡΕΥΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΙΤΗΣ

ΚΑΙ Η ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ

Μετὰ τὸν Νεόφυτον κυροῦσιν διὰ τῆς γραμματικῆς καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἄλλοις μεμουςωμένους Ἡπειρώτης, ὁ περίπυστος Γεώργιος Γεννάδιος—ἐξ αὐτοῦ καὶ ὁ γράφων ταῦτα ἔσχε τὰς πρώτας γραμματικὰς γνώσεις ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου—Ἰδὲν ἡ μοναδικὴ γραμματικὴ, ἣτις ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα εἰς τρεῖς γενεὰς μαθητῶν: «Γραμματικὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ Γ Γενναδίου κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς χρῆσιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τοῦ Κράτους. Τιμὴ τοῦ Τεχνολογικοῦ καὶ συντακτικοῦ Δρ. 1 Ἐν Ἀθήναις 1838, ἐκ τῆς τυπογραφίας Α. Κορμηλᾶ, 8ον μέγα σ. 19ῶ» (ἐκτύπωσις ἐπὶ μεγάλου χάρτου, μοναδικὸν ἀντίτυπον). Αἱ στερεότυποι ἀνατυπώσεις τῷ 1881 εἶχον φθάσει τὰς 55: ἐκτὸς τῶν κλειψιτύπων. Τὴν τελευταίαν ἔχω εἰς τὴν ἐμὴν βιβλιοθήκην. Ὁ Γεννάδιος εἶχε βοηθήματα ξένα ὡς ἐν τισὶ ἐκδόσεσιν ἀναγράφεται «ἐκ διαφόρων συνερανισθεῖσα», ὁ δὲ ἐκδότης τοῦ 1888 Ε. Κ. Κορινιώτης ἀναφέρει, ὅτι μετεφράσθη ἐκ τῆς «μικρᾶς γραμματικῆς τοῦ περιωνύμου φιλέλληνος Θηροῦ», ὅπερ δὲν εἶναι τελείως ἀληθές, διότι εἶχε μὲν ὑπ' ὄψιν τὰς ξέναις γραμματικὰς ὁ Γεννάδιος, ἀλλ' ἔνεκα τῶν βελτιώσεων καὶ προσθηκῶν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ γραμματικὴ τοῦ ἰδίου τοῦ σύγγραμματος. Ἐκπνέοντος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ ἀρχομένου τοῦ Χ', ἦσαν ἐν μεγίστῃ διαδόσει δύο μαθητῶν τοῦ Κ. Κόντου αἱ γραμματικαί, τοῦ ἐξ Ἀταλάντης Χριστοδοῦλου καὶ τοῦ Σαμίου Κ. Κατεβαίνης.

Κύριον μάθημα εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἰωαννίνων ἦτο ἡ γραμματικὴ. Ἄλλ' ὅταν διωρίσθη εἰς τὸ Καπλάνειον ὁ νεωτεριστὴς Ψαλίδας καὶ εἰσήγαγε τὴν κοινὴν διάλεκτον ἤρχισεν ἡ ἀντιδρασις κατὰ τῆς γραμματικῆς καὶ ἔγραφεν ἐκ Βιέννης ὁ συμπολίτης Δημ. Ἀθανασίου περὶ τῆς Μπαλαναίας. «Εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον οἱ μαθηταὶ δὲν ἐμποροῦν νὰ τελειώσωσι προτῆτερα τὴν περίοδον τῶν ξηρῶν γραμματικῶν παρὰ μετὰ δέκα ἔτη καὶ τότε οἱ περισσότεροι ἀνίδεοι ὄντες ἱστορίας, γεωγραφίας καὶ ἄλλων μέσων φιλολογικῶν καταλαμβάνουν κακῶς τοὺς παλαιοὺς συγγραφεῖς» (Λογ. Ἑρμῆς 1817, σ. 86) ('). Ἐκ τῆς τοιαύτης ἴσως αἰτίας πρὸς ἀποστόμωσιν τῶν

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.

1. Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀθανασίου. ὅστις ἀνέλαβε νὰ ὑπερασπίσῃ τὰς τάσεις τοῦ Ψαλίδα, ἀπήγγαξε μόνον εἰς τὰ ὦτα τοῦ Βηλαρᾶ, ὅστις παραφρονήσας ἐδημοσίευσεν τὸ ἐξάμβλωμα: Ἡ ρομέηκη γλῶσσα. Στὴν τυπογραφίαν τὸν Κορφον 1814» (ἀνετυπώθη εἰς τὰ 1859 ὑπὸ Σ. Ραφτάνη ἐν Ζακύνθῳ) καὶ ἔδωκε τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς Μπαλκινάους νὰ καταδιώξουν τὸν κατὰ τὰ ἄλλα ἐξαιρετὸν λόγιον Ψαλίδαν. Ἀπ' ἀρχῆς συνεδέθησαν ἀμφότεροι καὶ συνεργάζοντο μέχρι τοῦ 1820 πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ ἀποτροπαίου γλωσσικοῦ ἰδιώματος· διὸ καὶ εἰς τὸν Ψαλίδαν ἀφιερῶνται «Ἡ ρομέηκη γλῶσσα». Δυστυχῶς ὁ τὴν περὶ τῶν λατρῶν προσεπωνυμίαν τοῦ Ἰπποκράτους ἐπαληθεύσας Βηλαρᾶς ἐλησμόνησεν ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι μόνον μάθησις καὶ

φληνάφων τούτων αντιδραστικῶν ἤρχισαν νὰ μεταφράζωσι τὰς μεθοδικὰς γραμματικὰς τῶν Εὐρωπαίων, οἵτινες ἐπίσης, ὅπως καὶ ἐν Ἰωαννίνοις ἐπὶ ἑννέα ὄλα ἐδίδασκον τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, ὡς συμβαίνει μέχρι σήμερον. Τούτων οὕτως ἐχόντων τὸ ἀξίωμα τοῦ φίλου κ. Μιχαλοπούλου, ὅστις ἔγραψε τὸ πολύμοχθον βιβλίον «τὰ Γιάννενα κ' ἡ νεοελληνικὴ ἀναγέννησις (1648—1820)», ὅτι «ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως ἰδίως τοῦ Ἀθανασίου Ψαλίδα καὶ τοῦ Ἰωάννου Βηλαρά, τῶν μεγάλων αὐτῶν φωτοδηγῶν (;), ἡ διδασκαλία τοσοῦτον ἐνεωτέρισε, ὥστε τὰ Γιάννενα καταστάθηκάν ἡ ἐστία τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπαναστάσεως» (σ. 14), κεῖται ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἱστορίας, οὔτε ἔχει περιεχόμενον. Παραδέχομαι μεταρρυθμισὶν in membris καὶ οὐχὶ in capite ἔλειψε δηλ. ἡ προσήλωσις μόνον εἰς τὴν γραμματικὴν καὶ ἀληθεύουσι τὰ ἀκόλουθα τοῦ συγγραφέως ὅτι «στὰ Γιάννενα ἡ παράδοσις τῶν ἑλληνικῶν εἶχε χαρακτηρῆσα καθαρῶς ἰδεολογικὸν κ' ἐθνικιστικόν. Ἐβάθυναν στὸ νόημα τοῦ συγγραφέως κ' ἀντλοῦσαν παραδείγματα γιὰ τὴν ἰδιωτικὴν καὶ δημόσιον βίον... Ἡ καθεδρὰ τῶν καθηγητῶν ἦταν βῆμα ἐθνικοῦ κηρύγματος» (αὐτ. σ. 14—15). Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἀνησιγόρητον διότι ἡ ὅλη σπουδαία αὐτὴ κίνησις ἀναφέρεται εἰς τὸν Ψαλίδα, ἐν ἀποθεώνει μέχρις ὑπερβολῆς: «Ὅ, τι λέχθηκε γιὰ τὸν Ψαλίδα, μποροῦσε νὰ λεχθεῖ καὶ γιὰ ὄλους τοὺς σπουδασμένους στὰ Γιάννενα· γιατί μαθηταὶ τοῦ Ψαλίδα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπῆρξαν οἱ διδάσκαλοι στὴ Θεσσαλονίκη, στὴν Ἀδριανούπολη, στὰ Τρίκκαλα, στὴ Φ.λιπούπολη, στὴ Λάρισα καὶ γιὰ κάθε σχολεῖο, πᾶν συσταίνονταν τότε». Ἀλλ' αἱ μαρτυρίαι αὗται, ὡς ἀπεδείξαμεν ἀνωτέρω, καὶ ὅσαι παρ' αὐτοῦ γράφονται, ἀναφέρονται εἰς τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὁ δὲ Ψαλίδας διωρσθη εἰς Ἰωάννινα διδάσκαλος περὶ τὸ 1796. Πῶς λοιπὸν καὶ πότε ἐδημιούργησε τὸ πλῆθος αὐτῶ τῶν διδασκάλων εἰς 23 ἔτη, πᾶν ἐδίδασκεν; (1) Βεβαίως οἱ «φωτοδηγοί» τοῦ ἀγαπητοῦ κ. Φάνη ἐπιλοδοῦσαν νὰ ἐγκαινιάσουν τὴν χυδαίαν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἐν' ἐκδικηθῶσι τὸν σφοδρὸν Εὐγένιον κραυγάζοντα: «ἐκσυρικτέον τὸ χυδαῖστί διαλέγεσθαι!» Πρῶτος ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἔγραψε «Γραμματικὴν τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης», ὁ Καννέλος Σπανός ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιμ. Ι. Βασιλικοῦ (2). Αὕτη, καίτοι ἐπιτομὴ ἐκτενεστέρας συγγραφῆς, δὲν ἐκυκλοφόρησεν ἐν Ἑλλάδι καὶ εὑρέθη τῷ 1872 ὑπὸ τοῦ Σάβα ἐν τῇ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ,

παράδοσις, ἥτις εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα συνδέει τοὺς ζῶντας μετὰ τὰς γενεὰς τῶν προαπελευθύντων ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον καὶ τὴν ζῶσαν μαρτυρίαν τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας καὶ φράσσει τὰ ἀπύλωτα στόματα τῶν φωνασκούντων ὀπαδῶν τοῦ Φαλλμεράγερ περὶ ἐξαντλήσεως τῆς ἑλλην. φυλῆς. Εὐτυχῶς, ὅτι ὁ Βηλαράς ἐλάλησε πρὸς ὧτα μὴ ἀκούοντων καὶ μετὰ ἕνα καὶ ἡμῶν αἰῶνα, ἕνα ὀπαδὸν ἔσχε τὸν ἀπνεύμονα καὶ ἀτονιστὴν καθηγητὴν Κακριδῆν, ὃν κατετρόπωσεν ἡ Φιλοσ. σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ κατεδίκασε τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας (βλ. «Δεκεμβριανὴ Τραγωδία» σ. 315—403 κεφ. Ζ', «Ὁ ἀτονιστὴς Κακριδῆς καὶ τὸ γλωσσ. ζήτημα» ἐνθ' ἀπεδείξαμεν περιτρώως, ὅτι τονισμὸς καὶ δευρογραφία εἶναι ἀλληλένδετα, καὶ ὅτι οἱ μαλλικροὶ ὡς ἀνίδεοι τῆς Γραμματικῆς ἐπιδιώκουν νὰ καταργήσουν τοὺς γραμμ. τύπους (σ. 329). Συνιστῶν πρὸς τούτοις τὴν ἀρίστην μέθοδον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Γραμματικῆς ἀπορραπίζω καὶ τοὺς ἀρχαιομανεῖς. Δύο πρωτοπόρων τῆς καθαρευούσης ἀναγράφω τὸν Θεοπέσιον ὕμνον τῆς ἑλλην. γλώσσης τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως καὶ τοῦ ἐξ Οἰκονόμων Κων. Οἰκονόμου, Ἀμρότεροι δ' οὗτοι τρόφιμοι Ἰωαννίνων.

1. Δηλ. 5 ἔτη εἰς τὴν Μαρουτσαίαν, εὑρισκομένην τότε ἐν παρακμῇ καὶ 18 εἰς τὴν Καπλαναίαν ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ δημιούργημα αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ὡς ἀποδεικνύει ὁ φιλοπονώτατος κ. Δ. Βρανούσης (Ἀθανάσιος Ψαλίδας, σ. 25 καὶ 27). τῷ 1820 ἠναγκάσθησαν μετὰ τοῦ Βηλαρά νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ Ἰωάννινα.

2. Τὸ βιβλίον ἔχομεν καὶ ἀνωτ. ἐδώκαμεν τὸν τίτλον ἡ Γραμματικὴ πρὸς τὸν Φλωρεντίνον Ἑλληνοστὴν Ἀντώνιον Κόκκιον (Cocchi) προτάσεται ἐν σ. 21—44. Ὁ Καννέλος εἶναι Πελοποννήσιος καὶ δὲν ἔχει σχέσιν μετὰ τὸν Ἀλέξιον Σπανόν, τὸν Ἡπειρώτην, ὅστις οὐ μόνον ἐν Ἰωαννίνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει ἐδίδασκεν.

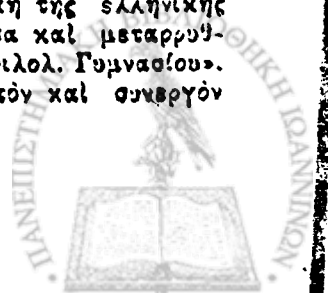

ἐξεδόθη δὲ τῷ 1908 (1). Δευτέρα ἀπόπειρα ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Καστοριανοῦ πολυγρά-
φου Νικ. Δαρβάρεως, ἐκδόντος ἐν Βιέννῃ τῷ 1806 εἰς χρῆσιν τῶν ὁμογενῶν νέων.
Οὗτος προσιμαζόμενος γράφει: «Προθυμηθεῖς νὰ συνθέσω μίαν γραμματικὴν τῆς
κοινῆς τῶν Γραικῶν διαλέκτου... ὑπήντησα μέγα ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ
ἔργου μου· διότι τόσῃ ἀνωμαλίᾳ παρετήρησα εἰς τὰ πονήματα τῶν Γραικῶν συγ-
γραφέων, ὥστε δὲν ἤξευρα ποίους ἐξ αὐτῶν νὰ λάβω ὁδηγούς τῆς κοινῆς ταύτης
γλώσσης· ἐλειδῆ δὲν μειωχερίζονται ἐπίσης ἐν κοινὸν ὕψος, ἀλλ' ἄλλοι ἀκράτως
ἐλληνίζουσιν, ἄλλοι πανιάπυσι χυδαῖζουσιν, ἄλλοι πάλιν μισοβαρβαρίζουσι, καὶ ἐνὶ
λόγῳ εἰπεῖν ἕκαστος συγγράφει κατὰ τὴν ἰδίαν του ἀρέσκειαν.. » Ἀλλὰ δὲν ἐγνώ-
ριζε ὅτι ταύτας τὰς δυσκολίας ὁ γαλαζόαιμος Καστοριανὸς Ἄθαν. Χριστόπουλος
(ὁ Δάρβαρις ἦτο Κουτσόδλαχος ἐκ Κλεισούρας) εἶχε παρακάμψει πρὸ ἐξῆς ἔτους,
τυπώσας ἐν Βιέννῃ τῷ 1805 τὴν «Γραμματικὴν τῆς Αἰολοδορικῆς ἤτοι τῆς ὁμιλου-
μένης τορινῆς τῶν ἐλλήνων γλώσσης» (σ. 164). Ὁ νέος Ἀνακρέων ὡς ἐκλήθη, μεθ'
οἷα εὐκολίας συνέθετο τοὺς σατυρικοὺς στίχους, ἔγραψε καὶ τὴν περιεργον γραμ-
ματικὴν του. Καὶ περὶ τῆς γλώσσης ἀποφαίνεται, ὅτι δὲν ὑπάρχουσι λέξεις καλαὶ
καὶ κακαί, ἀλλ' ἡ χρῆσις ποιεῖ αὐτὰς καλὰς καὶ ἡ ἀχρηστία τοῦναντίον «ὄθεν
λοιπὸν (sic) κχιμία γλώσσα καθαρὸ οὔτε καλὴ οὔτε κακὴ εἶναι, ἀλλὰ κατὰ τὴν
τῶν ἀνθρώπων φαντασιώδη ἰδέαν» (2). Τέλος ὁ ἱεροδιάκονος Νεόφυτος Βάμβας ἐν
ἐν Χίῳ διδάσκων κατὰ τὸ 1821 καὶ 1822 ἐξέδωκε «Γραμματικὴν τῆς ἐλληνικῆς
γλώσσης» κατὰ τὰς θεωρίας τοῦ Κοραῆ συμμίζας καὶ τύπους τῆς κοινῆς, ἣτις καὶ
ἀνεδημοσιεύθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1841 καὶ 1846.—Σημειωτέον, ὅτι ὁ Βάμβας δὲν
ἦτο τελείως ἀπηλλαγμένος τῶν περὶ γραμματικῆς θεωριῶν τῶν προγενεστέρων·
διὸ εἰς τὸ Συντακτικὸν (ὁ' ἐκδοσις ἐν Ἀθήναις τῷ 1846) προέταξε «σύντομον θεω-
ρίαν τῶν νοητικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, τῆς μορφώσεως τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς
γραμματικῆς». Ἡ κίνησις αὕτη τῆς καθιερώσεως τῆς κοινῆς γλώσσης καὶ γραμμα-
τικῆς ἀνεφάνη ὡς ἀντιδρασίς κατὰ τῶν σχολαστικῶν γραμματικῶν, ἀλλ' ὡς συνή-
θως εἰς τὰ ἀμελέτητα ζητήματα, ὑπερέβη τὰ ὅρια καὶ ἐξηγέρθη ὁ Κοραῆς, ὅστις
ἐπεδίωξε τὸν συμβιβασμὸν. Ἐκ τοιαύτης ἀφορμῆς ἔχομεν τὴν μετάφρασιν τήνδε:
«Φιλίππου Βουττιμάννου, ἐλληνικὴ γραμματικὴ πρώην μὲν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ με-
ταφρασθεῖσα κτλ. ὑπὸ Στεφάνου Οἰκονόμου ἱατροῦ, νῦν δὲ μεταυπαθεῖσα μετὰ
μικρῶν ἐπανορθώσεων καὶ προσθηκῶν, τινῶν μὲν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, τινῶν δὲ ἀλ-
λαχθέν. Δαπάνη τοῦ Ἰονίου Κράτους εἰς χρῆσιν τῶν δευτερευόντων σχολείων τοῦ
αὐτοῦ κατὰ δοκιμασίαν τῶν τῆς δημοσίας Παιδείας Ἐπιμελητῶν». Κέρκυρα 1829,
Σεν, σ. 520 (3). Περὶ τῆς γραμματικῆς ταύτης γράφει ὁ Βρεττὸς (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 166)

1. Ὁ Σάβας ἐπιστάλλων τῷ ἀρχ. Βασιλικῷ παρέχει ἡμῖν τὴν ἐξῆς εἰδησίαν: «Ὅτι οἱ χυ-
δαῖοι ἐλάλουν πτωχὸν τι ἰδίωμα, ὡς πάντες οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἀμαθεῖς, ἀλλ' οὐδέποτε τοῦτο ἐκαλ-
λιεργήθη καὶ ἀνεδείχθη ὡς γραπτὴ ἐθνικὴ ἢ καὶ ἐπαρχιακὴ γλώσσα. Τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις
διαθεθαιῖοι καὶ ὁ ἐν τῇ 18' ἑκατονταετηρίδι ἀκμῆσας ἀνάνυμος Ἀθηναῖος διδασκαλός, ὁ scho-
λιαστὴς τῆς ἱστορικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους γράφων: «Καὶ τὰ ὀνόματα καὶ αἱ λέξεις οἰκεῖαι
ὀφείλουσιν εἶναι ἐκάστου τῆ ἀξίᾳ· ἄλλα γὰρ ὀνόματα εἰσὶν οἰκεῖα τῷ ἀγροίκῳ, καὶ ἄλλα
οἰκεῖα τῷ πεπαιδευμένῳ ἦτοι τῷ σοφῷ» (Μεσ. Βιβλιοθ. Ζ' σ. 12).

2. Σάβας Ν. Φιλολ. Παραρτ. σ. 204. Φρονῶν, ὅτι ἡ συντομωτέρα εἶναι καὶ ἡ καλλιτέρα
γλώσσα, εὐρίσκει ὡς τοιαύτην τὴν κοινὴν. Ἡ γλώσσά μας δὲν ὁμοιάζει, γράφει, τὴν Ἀττικὴν,
ἡμεῖς Ἀττικοὶ δὲν εἴμασθον, ἀλλὰ Δωριεῖς καὶ Αἰολεῖς καὶ ἐπομένως ἡ γλώσσά μας εἶναι Αἰ-
ολοδορικῆ». Ἔλεγεν «ἐλληνίζομεν καὶ οἱ νέοι Ἕλληνες, ὅπως οἱ προπάτορες ἡμῶν.» Ὅθεν καὶ
ἐξελπίσθη συγκριτικὸν πῖνακα τῆς νέης πρὸς τὰς δύο ἀρχαίας διαλέκτους. (Βλ. Α. Μέγα
«Ἱστορίαν τοῦ γλωσσε. ζητήματος», τόμ. Β' Ἀθήναι 1927, σ. 78—81 ἔχει ὁλόκληρον τὸν πῖνακα).

3. Ἡ α' ἐκδοσις ἐν Βιέννῃ τῷ 1812 γενομένη ἔχει οὕτω: «Γραμματικὴ τῆς ἐλληνικῆς
γλώσσης ἐκ τῆς γερμανοῦσι γεγραμμένης Φιλίππου Βουττιμάννου μεταφρασθεῖσα καὶ μεταρρυθ-
μισθεῖσα ὑπὸ Στεφάνου Οἰκονόμου ἱατροῦ, εἰς χρῆσιν τοῦ κατὰ τὴν Σμύρνην φιλολ. Γυμνασίου». Προσφωνεῖται εἰς Ἀλέξ. Βασιλείου, τὸ φίλον του Κοραῆ. Ἀργυροκαστρίτην τὸν καὶ συνεργὸν
εἰς τὴν ἐκδοσιν.

ὅτι ἐθεωρεῖτο ἢ μεθοδικωτέρα ἐξ ὧσων συνετάχθησαν εἰς ξένας γλώσσας· διὸ καὶ εἰσήχθη ἀμέσως εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ σχολεῖα τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ μεταφραστὴς ἦν ἱατροφιλόσοφος καὶ ἐκδότης πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων καὶ δικαίως ὁ αὐτάδελφός του Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων πλέκει τὸν γεράσιμον ἔπαινον εἰς τὰ «Γραμματικά» (σ. ξς'), παρέλαβε δὲ αὐτὸν εἰς τὸ Γυμνάσιον Σμύρνης διὰ τὴν διδασκαλίαν κυρίως τῶν Φυσικῶν, Χημείας καὶ μαθηματικῶν (1). Ὁ Κοραῆς ἐκατόμβην ἔθυσεν, ὅταν ἔμαθε διὰ τὴν ἐκδοσὶν τῆς γραμματικῆς ταύτης· διότι προηγουμένως ἔγραφε πρὸς τὸν Βασιλεῖον διὰ τὴν μετάφρασιν τῆς τοῦ Mathiae: «τόσον εἶναι καλὴ, γράφει, ὥστε μόλις ἔχει νὰ φανῇ εἰς τὴν γλώσσάν μας καὶ θέλουσιν πεμφθῆναι εἰς τοὺς κόρακας ὅλαι αἱ γραμματικά!» (Ἐπιστ. Β', σ. 83). Μετὰ ἓνα μῆνα ἔγραφε πάλιν: «Σ' ἔγραψα προλαβόντως περὶ τῆς γραμματικῆς τοῦ Mathiae. Ἀλλ' αὕτη εἶναι διεξοδικωτάτη· ἐσυλλογίσθην μετὰ ταῦτα ν' ἀποκτήσῃ τὸ γρηγορώτερον τὴν τοῦ Βυτμάνου... ἥτις εἶναι συντομωτέρα... Εὐκόλον εἶναι νὰ κάμῃς νὰ τὴν μεταφράσῃ τις... καὶ βάλε με σύντροφον καὶ εἰς τὴν δαπάνην τοῦ τύπου» (σ. 98, 100, 178. Βλ. τὰ τῆς μεταφρ. παρὰ Παντελάκη σ. 167—171. Εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς γραμματικῆς εἰς τὴν 6' ἐκδοσὶν ἐπεστάτησεν ὁ Κ. Ἀσώπιος. Εὐτυχῶς ἔχω ἀντίτυπον, διότι εἶναι rarissime κατὰ Legrand).

Μετὰ τὴν παρέκβασιν περὶ τῆς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Παπαβασιλοπούλου ἐξελιξέως τῆς γραμματικῆς καθ' ὅλον τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐπανέρχεται εἰς τὸ ζήτημα τῶν διδασκομένων μαθημάτων. Μοναδικὴ εἶναι ἡ περὶ τούτων εἴδησις, ἣν εὕρισκομεν ἐν τῷ ὑφ' Ἑλληνοσὶ τῷ 1714 Λατινιστῷ ἐκδεδομένῳ «Status praesens ecclesiae graecae κτλ.» ἐν κεφ. Γ'—Δ', ἅπερ οὕτω μεταφράζει ὁ Εὐαγγελίδης «Ἐν δὲ τοῖς ἀνωτέροις τοῦ Γένους σχολείοις ἀναφέρει ὁ ἐκ Λαρίσσης λόγιος Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος ἐν κεφαλαίῳ δ', ἐδιδάσκοντο τάδε τὰ μαθήματα: «ἐν τοῖς Γυμνασίοις, τὰ ὅποια χάριτι θεῆς ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι τῆς Ἑλλάδος μετρίως ἀνθοῦσι, φοιτῶσιν οἱ μαθηταί, οἵτινες ἀπεπεράτωσαν τὰ ἑαυτῶν μαθήματα, ἐν τοῖς κοινοῖς σχολείοις. Καὶ πρῶτον διδάσκονται τὰ 8 μέρη τοῦ λόγου ἐκ τῆς τοῦ Κ. Λασκάρως Γραμματικῆς ἐν διαστήματι τριῶν μηνῶν· διότι παρ' αὐτοῖς ἰσχύει τὸ δίστιχον: «Οἰκοδομεῖν χωρὶς θεμέλου πόνος ἐστὶ μάταιος—νόσφι δὲ γραμματικῆς ἀνεμώλιον ἐστὶ μαθῆσαι». Εἶτα ἐδιδάσκοντο αἱ ὑπὸ τοῦ Χρυσολωρᾶ γενόμεναι ἐκλογαὶ γνωμῶν, κατόπιν οἱ τρεῖς λόγοι τοῦ Ἴσοκράτους, μεθ' ὧν ἡ Ὀμήρου Βατραχομομαχία καὶ οἱ μῦθοι τοῦ Αἰσώπου καὶ ὁ τοῦ Κέβητος Θηβαίου πίναξ τοῦ Ἴσοκράτους ὁ πανηγυρικὸς, ὁ τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς νέους καὶ οἱ δύο τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ λόγοι πρὸς Ἰουλιανόν. Ἐπειτα ὁ παῖς ἐδιδάσκετο τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν Ῥητορικὴν ἐκ τῶν τοῦ Ἀφθονίου προγυμνασμάτων πρὸς μίμησιν. Μεθ' ὧν αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Σουβενίου, Μ. Βασιλείου, Ἡρωδιανοῦ, Ναζιανζηνοῦ, Φαλάριδος καὶ ἄλλων ἐνδόξων ἀνδρῶν, διδόμεναι τοῖς μαθηταῖς πρὸς μίμησιν μᾶλλον ἢ πρὸς ἐρμηνείαν. Τοῦ κύκλου τούτου τῆς μαθήσεως περατωθέντος, δίδεται ὁ Ἀριστοφάνης, Εὐριπίδης, Σοφοκλῆς, Πίνδαρος, Θεόκριτος καὶ ἄλλοι τῆς αὐτῆς φύσεως ποιηταὶ χάριν τῆς μιμήσεως τῶν

1. Ἡ γενεαλογία τῶν «αὐταδέλων Οἰκονόμων», ὡς ὀνομάζει αὐτοὺς ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονόμου εἰς τὰ «Φιλολ. συγγράμματα» Α', σ. 452, καὶ 472, δὲν ἔχει καταχωρισθῆ ἀκριβῆς εἰς τὰ νεώτερα βιβλία. Ὁ Βρεττός εἰς τὴν Νεοελλ. Φιλολογίαν περὶ τοῦ Κωνσταντίνου γράφει: «Μηθὶκὰ διηγήματα τοῦ Φρ. Σοαβλοῦ νῦν πρῶτον μεταφρασθέντα παρὰ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, τοῦ ἐκ Καββαίας κτλ. Βενετία 1816 (σ. 182). Εἰς τὰς ἐν τέλει βιογραφίας γράφει (τόμ. Β' σ. 313): Οἰκονόμος (Κωνσταντῖνος) ἀδελφός τοῦ προρηθέντος ἐπιστήμονος ἀνδρός καὶ Οἰκονόμος τῆς ἐν Τσαριτζάνη Ἑκκλησίας». Ὁ Μαρ. Βρεττός ἔγραψεν εἰς τὸ Ἔθν. Ἡμερολ. τοῦ 1867 «βιογραφικὸν σχεδᾶριον τοῦ Στεφ. Οἰκονόμου καὶ εἰς τὸ τοῦ 1885 ἐδημοσίευσεν ἐπιστολὴν τοῦ Σοφ. Οἰκονόμου, δι' ἧς διαβιβάζει αὐτὸ (σ. 223). Τὸ «Σχεδᾶριον» δὲν εἶδον. Παρατηρῶ ὅμως ὅτι ὁ μὲν Ἀνδρέας Βρεττός ἔγραψε περὶ τῆς ἐκ τῶν ὑπερβορείων καταγωγῆς τῆς οἰκογενείας Οἰκονόμου ζῶντος αὐτοῦ, ὁ δὲ υἱὸς του Μαρτίνος ἐσυνέχισε τὸ θέμα.

ὁποίων παρέχεται τὸ Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἡφαιστίωνος. Κατόπιν διδάσκεται ἡ Ὅμηρου Ἰλιάς καὶ οὕτω περατοῦται ἡ τριετής διδασκαλία τῶν γυμνασίων. Διδάσκονται καὶ τὴν λογικὴν τοῦ Γεωργίου Σουγδουρῆ καὶ τὴν τοῦ Ἀθηναίου Θεοφίλου Κορυδαλέως καὶ αὐτὴν τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐπίσης ρητορικὴν τοῦ Ἑρμογένους καὶ τὴν τοῦ Φραγκίσκου Σκούρου καὶ Κορυδαλέως ἠθικὴν, πολιτικὴν, τὴν ἀριθμητικὴν τοῦ Νικομάχου Γερασσηνοῦ μετὰ τῶν σχολίων τοῦ Φιλοσόφου Πρόκλου. Ἐπίσης καὶ τὰ μαθηματικὰ τοῦ Εὐκλείδου καὶ τοῦ Ἀρχιμήδους, Φυσικὰ δὲ καὶ μεταφυσικὰ καὶ Θεολογίαν (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ) καὶ Ἱστορίαν: Εὐάγριον, Ζωναρᾶν, Σωκράτην, Ματθαῖον Χρονογράφον, Θεουκυδίδην, Πολύβιον, Ἀππιανόν, Ζώσιμον κ.τ.λ.» (ἐνθ' ἀνωτ. σ. ΧCI—ΧCII). Εἰς τὰ ἀνωτέρω δέον νὰ προσθεσωμεν ἐκ τῶν προλεγομένων (σ. 8) τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Μιχαήλου Γεωργ. Κωνσταντίνου, ἐκδ. 1757, τὸν Φιλοτόνον, Συμπλίκιον Θεμιστιον, τὰ μαθηματικὰ τοῦ Μπαλάνου καὶ εἰς τὴν θεολογίαν τὸν Γεώργ. Κορέσιον καὶ τοὺς πατέρας τῆς ἐκκλησίας. Περὶ τῆς παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς μεθόδου διδάσκει ἡμᾶς ὁ Κούμας εἰς τὸν IB' τόμον σ. 566 (Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπ. πράξεων) τὸ σύστημα τοῦ Θεσσαλοῦ ἱερέως Ἰω. Πεζάρου, ὅστις ἐδίδασκεν ἐν Ἑρμούπολει, ὅπου ἐφοίτησεν ὁ Κούμας. (Παραλαμβάνω ἐκ τοῦ Σάθα σ. 591—592). «Ἐδιδάσκει τοὺς μαθητὰς εἰς πολλὰς κλάσεις προβαίνουσας ἐκ τῶν μικροτέρων εἰς τὰ μεγαλειότερα μαθήματα. Ἡ κλάσις τὴν ὁποίαν ἐγύμναζεν εἰς τὴν τεχνολογίαν τῶν ὀκτὼ μερῶν τοῦ λόγου ἦτο ἡ κατωτάτη, δευτέρα, ἣτις ἤρχιζε νὰ ἀναλύῃ τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου, τρίτη ἣτις ἐσύντασσε θέματα, τετάρτη, ἣτις ἐγυμνάζετο εἰς τοὺς ἐπιστολικοὺς χαρακτήρας κατὰ τὸν Κορυδαλλέα, ἡ πέμπτη ἐκαταχίνετο εἰς τοὺς ποιητὰς, ἡ ἕκτη ἐγεωμέτρει καὶ ἐφιλοσοφεί, ἣτις πολλὰκις ἐδιδάσκειτο εἰς δύο. Γραμματικὴν δὲν ἠθέλησε ποτὲ ἄλλην παρὰ τὴν τοῦ Λασκάριου. Ἑλληνικὰ μαθήματα παρέδιδε τὰς γνώμας τοῦ Χρυσολωρᾶ, τοὺς Μύθους τοῦ Αἰσώπου, τὸν Λουκιανόν, ὅσα περιείχεν ἡ Ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ Παπούσα, πολλοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους, τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἡρωδιανοῦ, τὰς ἐπιστολάς τοῦ Συνεσίου, τὸν Ὅμηρον, καὶ τοὺς σκηναίους ποιητὰς. Θέματα ὑπηγόρευεν αὐτοσχεδίως δις τῆς ἐβδομάδος: πρῶτον κατὰ τὰ εἶδη ρημάτων, καὶ ἔπειτα καθ' ἕνα τὰ εἶδη, χωρὶς νὰ ἐμποδίζῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν παράδοσιν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἢ διόρθωσις τῶν θεμάτων. Εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἤρχιζε συγχρόνως τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λογικῆς τοῦ Σουγδουρῆ, καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας τοῦ Εὐκλείδου, με ἐδαινεύον εἰς τὴν λογικὴν τοῦ Εὐγενίου, καὶ εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν, εἰς τὴν Μεταφυσικὴν τοῦ Γενονησίου, καὶ εἰς τὴν κατὰ Γέσνερον μαθηματικὴν τοῦ Εὐγενίου, εἰς τὴν φυσικὴν τοῦ Θεοτοκίου, καὶ τέλος ἐπέθετο τὸ Θεολογικὸν τοῦ Εὐγενίου. Παρέδιδεν ἀδιακόπως ἕνα τὸν ἐνιαυτόν. Εἰς τὰ ὑψηλότερα μαθήματα ὁμολόγει εὐλικρινῶς ὅσα δὲν ἤξευρε, καὶ ἐσύστασεν εἰς τοὺς μαθητὰς του νὰ ζητήσων, εἰ δυνατόν, τὴν τελειοποίησιν των δι' ἄλλων δασκάλων οὕτως ἔλεγεν, ὅτι ἡ Φυσικὴ εἶναι ἀτελής, ἐπειδὴ ἔλειπον τὰ πειράματα καθὼς καὶ ἡ γνώσις τῆς τελειοτέρας Ἀλγέδρας, ἡ τῶν κωνικῶν τομῶν καὶ ἡ τοῦ λογισμοῦ τῆς ὡς ἀπείρου θεωρουμένης ποσότητος». Ἐν γένει τὰ περὶ τῆς διδασκτικῆς ὁλῆς καὶ τῆς μεθόδου μετὰ τὴν ἄλωσιν θαυμαστῶς ἐξιστόρησεν ὁ φιλοτονωτάτος μακ. Τρύφων Εὐαγγελίδης εἰς τὸν Α' τόμον. «Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας», σ. ΧCII ἐ. ἐγὼ δοξάζω τὸν Θεόν, διότι με ἠξίωσε νὰ γράψω τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὅπερ κολακεύομαι νὰ πιστεύσω, ὅτι εἶναι πρωτότυπον καὶ ρίπτει ἄπλετον φῶς περὶ τῶν διδασκομένων μαθημάτων καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς μεθόδου τῶν Ἡπειρωτῶν διδασκάλων καὶ τῶν μαθητῶν αὐτῶν, οἵτινες συνέχισαν τὴν παράδοσιν.

Συγγράμματα του 'Αναστ. Παπαβασιλοπούλου.

Α'. Κύριον ἔργον τοῦ διδασκάλου τούτου, διὰ τοῦ ἐποίου ἢ φήμη του διέ- γμε τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἐγένετο περιζήτητος διδάσκαλος, εἶναι ἡ Ρητορικὴ του, ἣς τὸ πληρέστερον ἀντίγραφον σώζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Κοζάνης ἔχον ὡ- κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ καθηγητοῦ 'Αντ. Σιγάλα (ἐνθ' ἀνωτ. σ. 53 κῶδ. 123 τοῦ ΙΗ' αἰῶνος).

Κοζάνης 123. «Λειψιμοιοῦσα Ρητορικὴ ἤγουν 'Αφθονίου Προγυμνάσματα ἐκ τῆς Λατίων ἀνθολογηθέντα φωνῆς καὶ ἐν ἑλληνικῇ διαλέκτῳ ὑποστρωθέντα σπουδῇ καὶ πόνῳ 'Αναστασίου Παπα—Βασιλοπούλου τοῦ ἐξ 'Ιωαννίνων ἐν τῇ κω- μωπόλει Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας διατρίβοντος χάριν τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκαμένων πρωτοπειρῶν μαθητῶν». 'Εν κώδικι ἀγ. Παντελεήμονος 821 ἔπεται: «ἐν ἔτει σω- τηρίῳ αψβ'» ὡς καὶ εἰς τοὺς ἰθρη. κώδικας.

φ. 16. 'Ιακώβου ἱεροδιακόνου Κυπρίου εἰς τὴν βίβλον ποίημα (βλ. κατωτέρω).

φ. 2α 3κ. Τῷ πανιερωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ μητροπολίτῃ τῆς ἀγιωτάτης μη- τροπόλεως Λαρίσης κυρίῳ κυρίῳ Παρθένιῳ ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ δευτέρας Θεσσα- λίας καὶ πάσης 'Ελλάδος. ἀρχή. "Ἐπρέπεν ἄρα, δεσποτα ἀξιάγαστε.

φ. 3κ Πρὸς τὸν πανιερώτατον καὶ θεοπρόβλητον δεσπότην μητροπολίτην Λα- ρίση: κύριον κύριον Παρθένιον ἐπιγράμματα (βλ. ἐτ. Γ', σ. 1149, ἀνατ. 47 I. Δω- δεκάστιχον, II ἐξάστιχον, ἀμφότερα τοῦ 'Ιακώβου),

φ. 36. Προσίμιον εἰς τοὺς ἀκροατὰς τῆς βίβλου· ἀρχή. 'Ενορῶν ὑμῶν τὸν περὶ τὰ καλὰ ζῆλον (αὐτ. σ. 1151, ἀνατ. 48). 'Ο κῶδιξ οὗτος, ὡς φαίνεται εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων, ἀνήκεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Σερβίων καὶ Κοζάνης Θεόφιλον τὸν ἐκ Βερροίας.

* Ἄλλοι κώδικες περιέχοντες τὴν Λευσιμοιοῦσαν Ρητορικὴν

2. 'Αγίου Πιν ελεήμονος "Αθω 235, ΧVΙΙΙ αἰῶνος (1734)

«Λευσημονοῦσα ρητορικὴ 'Αναστασίου Παπαβασιλοπούλου» φ. 149α 2066, 4ον.

3. Κῶδ. 826, φ. 182 'Η ἐπιγραφὴ πλήρως ὡς ἀνω μετὰ τῆς χρονολογίας: «ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψβ'.» Προτάσσεται φ. 1β. «'Ιακώβου ἱεροδιακόνου τοῦ Κυπρίου εἰς τὴν βίβλον» ἐπίγραμμα· ἀρχή.

• Πυκτίδα ρητορικῆς ὁ λατινῆδων.

φ. 2κ. 'Επιστολὴ πρὸς Παρθένιον Λαρίσης φέρουσα χρονολογίαν αψβ', Φεβρ. 5'. Κώδικες μονῆς 'Ιθῆρων, ὅπου ἀφῆκε τὰ συγγράμματά του ὁ ἀνωτέρω πολλὰ- κίς μνημονευθεὶς, Νεόφυτος ἱερομόναχος, ἐκ τῶν ἀδελφῶν τῆς γεραρᾶς ταύτης 'Αθωῆτιδος μονῆς καὶ τῶν ἐν Τυρνάβῳ ἀρίστων ἀγροατῶν τοῦ Παπαβασιλοπούλου, διδάξαντος ἔπειτα καὶ ἐν Κοζάνῃ.

4. 'Ιθῆρων 106, 'Ο τίτλος πλήρης ὡς ἐν τῷ 1ῳ μετὰ τῆς χρονολογίας αψβ', 'Απρ. 1γ'. (Διαφοραί: εἴτουν... Παπαβασιλοπούλου... Τουρνάβῳ). Προτάσσονται:

φ. 1α «'Ιακώβου ἱεροδιακόνου τοῦ Κυπρίου ἐπιγράμματα εἰς τὴν βίβλον».

φ. 16. 'Αφιέρωσις. «Τῷ Πανιερωτάτῳ καὶ Λογιωτάτῳ μητροπολίτῃ τῆς ἀγιω- τάτης μητροπόλεως Λαρίσης».

φ. 26 «Προσίμιον εἰς τοὺς ἀκροατὰς τῆς Βίβλου».

5. 'Ιθῆρων 109. «Ρητορικὴ λευσιμῶν ἦτοι τέχνη ρητορικὴ» τοῦ ΧVΙΙΙ αἰ- ῶνος προτάσσονται:

α'. «Προσίμιον εἰς τὴν ρητορικὴν τέχνην»

ἀρχή Τὴν ἔμφυτον ἐπιθυμίαν καὶ ἔφεσιν, αἱ περὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ μαθή- ματα φύσει ἔχουσιν ἀνθρωποι.

β'. «Προσίμιον εἰς τὰς στάσεις».

ἀρχή. 'Ικανῶς περὶ τῶν προγυμνασμάτων τοῦ 'Αφθονίου ἐξακριβώσαντες κατὰ τὸ ἐγγχωρῶν τοῖς εἰσαγωγικοῖς καὶ ὡς ἐνὶ διὰ βραχέων ἐρμηνεύσαντες ταῦτα,

6. Ξηροποτάμου 224. ἔτ. 1772.

«Ἀφθονίου σοφιστοῦ Προγυμνάσματα».

Ἐν τέλει: «Πόνος Ἀναστασίου πέλω τοῦ καὶ ἀδελφιδουὺς διδασκάλου κυροῦ Βασιλείου. Ἀνεψιὸς αὐτῶς τοῦ Παπαβασιλοπούλου, ἄλλος παρὰ τὸν υἱὸν τοῦ Κωνσταντίνου (βλ. Ἡπειρ. Χρον. ΙΕ, 1940, σ. 83).

7. Μονῆς Γρηγορίου 111.

Ἀναστασίου Παπαβασιλοπούλου Ρητορικὴ λευχειμονοῦσα (ἀκέφαλος) Προτάσσονται:

1. Ἀφιέρωσις εἰς Παρθένιον Λαρίσης, ἣς ἡ ἀρχὴ λείπει (Τὸ ὑπάρχον μέρος ἐδημοσιεύσαμεν ἀνωτέρω (Γ', σ. 1152, ἀνατ. 49)

2. Ἐπίγραμμα «πρὸς τὸν αὐτὸν» (ὅπερ ἐπίσης ἐδημοσιεύσαμεν ἀνωτ.)

3. «Προοίμιον εἰς τοὺς ἀκροατὰς τῆς βίβλου».

8. Μονῆς Ἐσφιγμένου 293 ἔτους ἀΨΗ' (1790). Φεβρ. ς'. «Προοίμιον εἰς τοὺς ἀκροατὰς τῆς βίβλου» καὶ τὰ ἐπιγράμματα.

9. Κῶδ. 302. Ἀναστασίου Παπαβασιλοπούλου Λευχειμονοῦσα ρητορικὴ. XVIII αἰῶνος.

10 Κατάλογ. χειρογράφων Ἰασίου καὶ Βουκουρεστί. υ ἀρ θ. 378. Λευχειμονοῦσα ρητορικὴ κτλ. (βλ. Εἰκοσιπενταετηρίς τοῦ ἐν ΚΠόλει ἑλλ. φιλ. Συλλόγου, παράρτ. ΙΗ' τόμου, ΚΠολις 1888, (σ. 101)

11 Κῶδ. Γυμνατίου Θ)νίκης Λευχειμονοῦσα ρητορικὴ κτ.

(Serruys Catalogue des manuscrits conservés au gymnase grec de Salonique. βλ. Λάμπρου Νέος Ἑλληνομν. Α', 379).

12. Κῶδ. βιβλιοθ. Ζαγοραῖς Λευχειμονοῦσα ρητορικὴ.

(βλ. Κατάλογον συνταχθέντα ὑπὸ Κ. Δυοβουνιώτου ἐν Ν. Ἑλλ. Λάμπρου τομ. ΙΓ', 1916 σ. 243).

13 Κῶδιξ Ματθαίου Παρανίκα ἔτους 1702 μετὰ τῆς πλήρους ἐπιγραφῆς, πολλῶν ἐπιγραμμάτων καὶ τῆς πρὸς τὸν Λαρίσης Παρθένιον ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς, ὅπερ ἐκ τοῦ ΙΑ' τόμου τοῦ ἐν ΚΠόλει Φιλολ. Συλλόγου δημοσιεύω κατωτέρω,

14. Κῶδιξ 1192 τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τοῦ 1702.

«Ρητορικὴ Ἀναστασίου Παπαβασιλοπούλου, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἐν τῇ κωμοπόλει Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας διατρίβοντος χάριν τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένων πρωτοπέτρων μαθητῶν». Τὸν κῶδικα τοῦτον παραλαμβάνω παρὰ τοῦ Ἐπάμ. Φαρμακίδου. (1) Οὗτος ἀντέγραψε καὶ τὰ δύο ἐπιγράμματα, ὅπερ φέρουσι, γράφει, τὴν ἐπικεφαλίδαν: «τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Λαρίσης κυρίῳ κυρίῳ Παρθενίῳ ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ δευτέρας Θεσσαλίας καὶ πάσης Ἑλλάδος α ψ θ', Φεβρ. ς'. τὰ α'. Νῦν Θεὸς ὑψιμέδων μέγα ὤπασε χάριμα Λαρίση. Τὸ β'. Λαμπροφορεῖν σοφίης πάρος ὡς χεῖρισ' ἤρξατο Ἑλλάς.

Τοσοῦτος ἀριθμὸς χειρογράφων τῆς «Λευχειμονοῦσης ρητορικῆς» τοῦ Παπαβασιλοπούλου προσέπεσον εἰς τὴν ἀντίληψίν μου ἐκ τῆς προχείρου ἐρεύνης μόνον σχεδὸν τοῦ καταλόγου τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Β'. 1. Κῶδ. Ἰβήρων 110 τοῦ XVIII αἰῶνος ἐν ἀρχῇ «Στοιχεῖα τῆς ρητορικῆς». φ. 16: «Στίχοι ἡρωϊκοὶ ἐγκωμιαστικοὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ Τυρνάβῳ κωμοπόλει σοφρολογιώτατον διδάσκαλον κύριον Ἀναστάσιον τὸν ἐξ Ἰωαννίνων, ὃν ἡ ἀκροστιχὴς Νεόφυτος».

1. Ἡ Λάρισα ἀπὸ τῶν μυθολογικῶν χρόνων μέχρι τῆς προσαρτήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα (1881) κτλ. σ. 102· ἐννοεῖται κακῶς ἐξέδωκεν αὐτὰ καὶ ἔχει λέξεις ἀνυπάρκτους ὡς τὸ θεόσκελα (ἀντὶ θέσκελα). Νέος δὲ Γραφῆς ὑποκατέστησεν εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ὡς τὸ Λάρισα. Τοῦτο οὕτω γράφομεν νῦν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν διδασκάντες, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀρχαίους ἀφήνομεν ὅπως τὸ ἔγραψον.

«Νεῦσον, Ἀναστάσιε ζάθεε, πρὸς ἑμοῖο τ' ἔπη λιτά·
 εὐ μάλα γὰρ γλίχομαι κορυφήν σέθεν ἄσμασι στέψαι,
 οὐνεκα Τύρναβον ἠμφίσας πατρίδα φίλην μοι
 φαιδρότερον φαέθοντος ἱμάτιον, ἐφ' ᾗ πέμψε σε (1)
 ὑψιμέδων θεὸς ἐνθάδε, ἐνθα τελῶν ἐμόγησας,
 τέχνην ρητορικῆς, λογικῆς θ' ὑφάνας βαθύολβον,
 οὐ πάρος ἐς φάος ἔλθοῦσαν τοῖον. Φιλομαθεῖς
 στέψατε οὖν σοφόν, ἠδὺν Ἀναστάσιον καμάτων πέρι»(2).

2. Ἰβήρων 237, φ. 24α 136β τοῦ ΧVΙΙΙ αἰῶνος. Ρητορικὴ ἀνεπίγραφος.

3. Ἰβήρων 248, φ. 269α 416β, Ρητορικὴ (3).

4. Κῶδ. Ἰασίου τῆς Ρουμανίας 78. «Προσίμιον εἰς τὴν Ρητορικὴν τέχνην»
 ὑπὸ Ἀναστασίου Παπα—Βασιλοπούλου (ἐ:θ' ἀνωτ. σ. 98 καὶ 335, σ. 100)

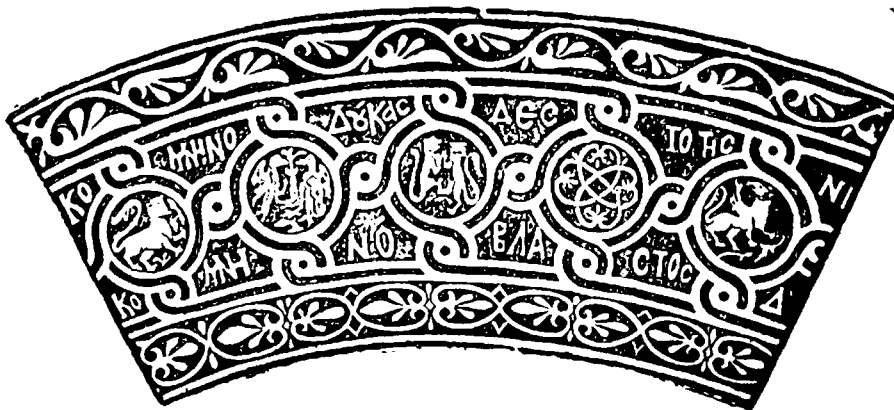
Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ρητορικῶν πραγματειῶν, τῶν εἰς χειρόγραφα ἀνα-
 φερομένων τοῦ Ἀναστ. Παπαβασιλοπούλου. Τὰ δύο ὡς ἄνω ἔργα μέγਾਲως ἐθαυμά-
 ζοντο ὑπὸ τῶν μαθητῶν του, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν (6λ. τομ. Γ', σ. 1149, ἀνατ.
 47, δύο ἐπιγράμματα τοῦ ἱεροδιακόνου Ἰακώβου Κυπρίου ὑπηρετοῦντος εἰς τὴν μη-
 τρόπολιν Λαρίσης). Εὔρομεν ἐν τῇ κώδικι τοῦ Παρηνίκα προτασσόμενα δύο ἕτερα
 ἐπιγράμματα τοῦ ἰδίου, μὴ ἀπαντώμενα εἰς ἄλλους κώδικας καὶ ἐπαναλαμβάνομεν
 καὶ τὰ δύο κακῶς ἀνωτέρω δημοσιευθέντα καὶ δυσανάγνωστα ἕνεκα τῶν κατεστραμ-
 μένων στοιχείων, ἐπίσης καὶ τὴν ἀφιερωτικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Λαρίσης Παρ-
 θέμιον.

(Συνεχίζεται)

1. Ὁ κῶδ. ὡς ἔπι πέμψε σε.

2. Τὸ ἐπίγραμμα ἐκ κακῆς ἀντιγραφῆς καὶ εἰς ἀθλίαν ἐκτύπωσιν εὗρισκται ἀνωτέρω
 (Γ', σ. 1160 ἀνατ. 48—49). Ὁ εὐγνωμονῶν Τυρναβίτης μαθητὴς εἶναι ὁ Ἰβηρίτης ἱερομόναχος
 Νεόφυτος.

3. Κατάλογ. τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἀγίου Ὁρους ἑλλην. κωδίκων, τομ. Β' Καν-
 ταβρυγία τῆς Ἀγγλίας, 1900, σ. 65—66. Εἰς ἀμφοτέρους τοὺς κώδικας ὁ Δάμπρος προσθέτει.
 «Ἀναστ. Παπαβασιλοπούλου».

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ ἱερέως

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ

Α'. ΒΗΣΣΑΝΗ

Συλλέγοντες πρὸ δεκαετηρίδων ἀπὸ διαφόρους Μονὰς καὶ Ἐκκλησίας τῆς Ἐπαρχίας ἐπιγραφὰς ἀναμερομένας εἰς τοὺς ἐκ Χιονιάδων ἀγιογράφους, ἀντιγράψαμεν καὶ διαφόρους ἄλλας ἐπιγραφὰς καὶ ἐνθυμήσεις σχετιζόμενας μὲ ὠρισμένα χρονικά γεγονότα ἀφορῶντα τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, ὡς καὶ τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἱερῶν Σηκνωμάτων τοῦ τόπου.

Κατὰ πόσον δὲ γενικῶς αἱ ἐπιγραφὰι αὗται εἶναι χρήσιμοι εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ τόπου εἰς τὸ ὅποιον αὐτὴ ἀνήκουσιν, τοῦτο, οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ ἀρηθῆῃ, οὐδὲ καὶ εἶναι ἀνάγκη ἡμεῖς οἱ μηδαμῖνοι νὰ ὀρθώσωμεν ἐδῶ τὸ ἀνάστημά μας καὶ νὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἐκφέρωμεν γνώμην, ἢ νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐδῶ ὅσα περὶ τῆς χρησιμότητός τινων ἐγραψαν οἱ εἰδικῶς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχοληθέντες κορυφαῖοι ἱστορικοί, καὶ λοιποὶ λόγιοι Ἠπειρώται.

Ἐπειδὴ ὁμως αἱ ἐπιγραφὰι αὗται σὺν τῷ χρόνῳ ὑπέκεινται εἰς φθορὰν καὶ ἀλλοίωσιν, καὶ ἐπειδὴ ἐδημιουργήθησαν πολλάκις δυσμενεῖς δι' αὐτὰς συνθῆκαι καὶ περιστάσεις αἵτινες καὶ συνέτειναν εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ ἐξαγάνισιν πολλῶν, δὲ τοῦτο καὶ προέβημεν εἰς τὴν ἀντιγραφὴν αὐτῶν μὲ τὴν προϋπόθεσιν πάντοτε ὅπως αὗται, μίαν ἡμέραν ἴδωσι τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

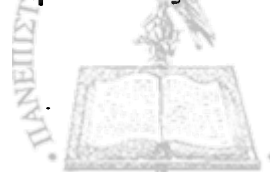
Καὶ ἓνα τοιοῦτον ἐρχόμεθα σήμερον νὰ πραγματοποιήσωμεν. Νὰ διασώσωμεν δηλονότι τὰς ὀλίγας αὐτὰς ἐπιγραφὰς ἔστω καὶ ἱστορικῶς.

Πράιτοντες τοῦτο, νομίζομεν ὅτι, ἐκτός τοῦ ὅτι προσφέρομεν μικρὰν τινα ἐκδούλευ-

σιν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Πατρίδος μας, ἀλλὰ προσφέρομεν καὶ τὴν ὀφειλομένην εὐλάβειαν καὶ ὑγιωμοσύνην πρὸς τὴν ἱερὰν σκιάν καὶ μνήμην τῶν ἀειμνήστων ἐκείνων προγόνων μας, οἱ ὅποιοι κατὰ τὰ ἔτη τῆς δουλείας ἀψηφῶντες κίβδη κίνδυνον, ἐκρόντισαν καὶ ἔκτισαν διὰ τοῦ ἰδρωτὸς τῶν τῶν διαφόρους αὐτὰς Μονὰς, τὰ Σχολεῖα καὶ τὰς Ἐκκλησίας, καὶ κατώρθωσαν δι' αὐτῶν νὰ κρατήσουν καὶ νὰ διατηρήσουν ἄσβεστον τὴν λαμπάδα τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας, αἰῶνας ὀλοκλήρους. Δὲν λέγομεν ὑπερβολὰς. Τὰ ἔργα τῶν προγόνων μας αὐτὰ, ὁμιλοῦν μόλις, καὶ δὲν ἔχουν οὐδεμίαν ἀνάγκη συνηγοῶν.

Διὰ τοῦτο σταματῶμεν ἐδῶ, καὶ παρακαλοῦμεν τοὺς κ. κ. ἀναγνώστας ὅπως κρινωσιν ἡμᾶς μὲ ἐπιείκειαν τόσον διὰ τὴν χαρακτορικοῦ ἡμᾶς ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐν πολλοῖς ἀνάγκαις εἶναι μὲς εἰς τὰ τοιαύτης φύσεως ζητήματα ἀσυμβίβιστα ἄλλως τε πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τὸν προορισμὸν τοῦ Κληρικοῦ, ὡς ἡμεῖς.

Ἐν τέλει δέ, ἀφ' οὗ πρῶτον εὐχαριστοῦμεν καὶ τὴν Διεύθυνσιν τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐστίας» διὰ τὴν μέχρι τοῦδε φιλοξενίαν τῶν διαφόρων ἐργασιῶν ἡμῶν ἐν τὰς σελίδας τοῦ περιοδικοῦ, παραθέτομας τμηματικῶς κατωτέρω καὶ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰς ἐν λόγῳ ἐπιγραφὰς μὲ τὰς διακρίνουσας αὐτὰς ὀρθογραφίαν καὶ διατάξιν, ἐξαιρέσει τῶν τόνων καὶ δακτυλικῶν. Ἐτι δὲ προσεπιδηλοῦμεν ὅτι τὰ ἐλλείποντα στοιχεῖα τῶν συνεπιημένων λέξεων περιλείψομεν ἐντός παρενθέσεων () καθὼς μερικὰ ἄλλα ἀπαραίτητα ἄλλως τε διὰ τὴν

πληρεστέραν κατανόησιν τῶν κειμένων, χρονολογιῶν, καὶ ληϊῶν.

Τῶν ἐπιγραφῶν δὲ αὐτῶν, ἅς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ κάμωμεν τὴν ἀρχὴν τῆς δημοσιεύσεως ἀπὸ τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ χωρίου Βησσάνης Πωγωνίου, (1) τιμῆς ἔνεκεν.

Ἐπαρχία Πωγωνίου
Χωρίον Βήσσανη

Ἱερὸς Ναὸς ἀγίου Νικολάου

1

1669

Ἐπὶ μεγάλης εἰκόνας ἀγ. Νικολάου ἐν τῷ Γυναικωνίτῃ δεξιᾷ.

«ΑΧΞΘ» ἀριστερὰ «1669».

2

Ἀχρονολόγητος ἀλλὰ σύγχρονος

Ἐπιγραφὴ ἐπὶ εἰκόνας Θεοτόκου ἐν τῷ Γυναικωνίτῃ.

«Δοῦλος Θεοῦ Ρούση».

3

1736

Παρεκκλήσιον Μονῆς Ἀβελ (Γιουρχάν= Ἱεροχίου κατὰ Ἱ. Λαμπρίδην (2) κοινῶς Παναγία.

Ἐπὶ εἰκόνας Σωτήρος ἐν τῷ τέμπλῳ κάτωθεν: «τοῦ α ψ λ στ' (=1736) δητὰ χειρῶς ἐμοῦ τοῦ τιπρινιῦ καὶ ἀμαρτολοῦ ἀδάμου οἰστογράφου ἐκ κόμης Θεοτόκου».

4

1753

Ἐπὶ ἀγράφου ἐξοιφύλλου τριωδίου τοῦ 1748 τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀβελ, ἐναποκειμένου ἐν τῷ Ναῷ ἀγ. Νικολάου.

«α ψ ν γ' (=1753) ἱεροναγίου) λ' τὸ παρὸν τριώδιον ἀγοράσθη διὰ συνδρομῆς τοῦ

1. Οἱ πάντες ἐκεῖ, οἱ μὲν οἰκογενεακοί, οἱ δὲ παιδικοὶ φίλοι εἰλικρινεῖς. Καὶ ὡς τοιοῦτοι, πιστεύομεν ὅτι ὄχι μόνον δὲν θὰ παρεξηγήσουν καὶ δὲν θὰ κατακρίνουν ἡμᾶς διὰ τὴν παράτολμον ἀνάμιξιν μας εἰς τὰ καθαρῶς τοπικά των ζητήματα, ἀλλὰ τοῦναντίον θὰ τὸ εὐχαριστηθῶν, διότι ἐδόθη καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ ἀφορμὴ νὰ προσφέρωμεν διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῆς μικρὰν ἴδια ἐκδόλευσιν πρὸς τὴν δευτέραν αὐτὴν—οὕτως εἶπεν—πατρίδα μας.

Δι' ὃ καὶ ἀπ' ἐντεῦθεν ἅς μᾶς ἐπιτραπῆ καὶ πάλιν νὰ ἀποστείλωμεν πρὸς πάντας αὐτοὺς ἕναν ἄβολον καὶ ἀνυπόκριτον χαιρετισμόν, τὸν ὅποιον καὶ παρακαλοῦμεν νὰ τὸν δεχθῶσι.

2. Περί τῶν ἐν Ἠπειρῷ Ἀγαθοεργημάτων

πανοσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις κυρ(ου) Κύρ Νηκυφώρου ἐκ μοναστηρίου(ου) Βήσσανης καὶ ἀφιερῶθη τῇ αὐτῇ σεβασμῆς μονῆ τῆς παινεραγίου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἠγοράσθη διὰ ἄσπρα 440 ἦτοι τετρακόσια σαράντα».

5

1765

Ἐπιγραφὴ ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς ἐπενδύσεως Εὐαγγελίου τῆς Ἱ. Μονῆς, Κεφαλ. Γράμμασιν.

«†Τὸ Θῆον κὲ ἡερὸν Εὐαγγέλιον ἠπάροχη ἠπὸ Ἱερομονάχου Ἱγουμένου Δαμηανοῦ ἡς Μαναστήρη τῆς Βήσσανης ὑ Κύμησης τῆς ὑπεραγῆς Θεοτόκου κὲ ἄυπαρθένου Μαρούας 1765 (3)».

6

1770.

Ἐπιγραφὴ ὑπερθύρας ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ κυρίου Ναοῦ τῆς Μονῆς, χρώματι, καὶ Κεφαλ. Βυζαντινοῖς Γράμμασιν.

«† Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρου κὲ ὑστορίθη ὁ Θῆος καὶ πάνσελις Ναὸς τῆς Ἱεραγίας ἐνδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου κὲ ἄυπαρθένου Μαρίας Ἀβελῆ ὀνόματι ἀρχιερατεύοντος Κυρίου Κυρίου Παύσιου κὲ διὰ συνδρομῆς Νικοδήμου Ἱερομονάχου Ἱγουμένου. Σεραφίμ Ἱερομονάχου Ἀνθίμου Ἱερομονάχου Θεοφάνη Ἱερομονάχου κὲ διὰ ἐξόδου Δεονησίου Ἱερομονάχου τοῦ ποτὲ Ἱγουμένου. Διὰ χιρὸς Κωνσταντίνου Μιχαῦλ Μηχαῖλ ἐκ (κ)όμης Χ(ιονιάδου)».

μικροῖς γράμμασιν.

«κατὰ τῷ 1770 ἰουνίου 25».

7

1770

Παρεκκλήσιον τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀβελ (κοινῶς Παναγία, = Ἱεροχίου κατὰ τὸν Λαμπρίδην).

Ἐπὶ εἰκόνας Θεοτόκου ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«δητὰ χιρὸς Κωνσταντίνου ἐκ χορίου Χηονιάδες 1770».

8

1773

Ἱερὸς Ναὸς ἀγ. Νικολάου

Ἐπὶ εἰκόνας ἀγ. Ἀθανασίου ἐν τῷ τέμπλῳ. «1773».

3. Ἀντεγράφη ἢ ἐπιγραφὴ αὕτη ὑπὸ τοῦ Ἱερωμετροῦ Βησσάνης Π. Κασάλα.

9

1791

Ὅμοιος ἐξώθεν τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ Ναοῦ, ἐπὶ πλακῶς ἐντετοιχισμένης ἀνωθεν δεξιά, χρώματι καὶ Κεφαλ. Βυζαντ. Γράμμασιν.

«† 1791. Οὗτος ὁ Θεῖος Ναὸς τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νικολάου Ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ Θαυματουργοῦ, ἀνωκοδομήθη ἀρχιερατεύοντος τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Βελλᾶς Κύρ Θεοδοσίου».

10

1794

Ἐπὶ γυψίνου ὑλοστάτου ἀριστεροῦ παραθύρου ἐν τῷ Ἱερῷ Βήματι.

«ἔτος 1794 γεοργίου ἀναστασίου ἡοῦ γεοργίου ἀδάμο».

11

1803

Ἐπὶ ἀργυροῦ Σταυροῦ Κεφαλ. Βυζαν. Γράμμασιν.

«Τὸ Θεῖον καὶ πάνσεπτον ξύον τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καθιέρωται ἐκ τῆς περιφήμου Οὐγγροβλαχίας εἰς τὸν Ναὸν τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νικολίου ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ Θαυματουργοῦ τοῦ κατὰ κώμην Βήσσανην παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου ἀρχοντος Ποστελνίκου κύρ Νικολάου Σταύρου ἐκ τῆς δε τῆς κώμης κατὰ τὸ 1803 Ἰουνίου 20».

Κάτωθεν τῆς Σταυρώσεως.

«Ὁ τιμιὸς κὲ ζωοπιὸς Σταβρὸς ἐν ἔτι 1842 (;)».

12

1805

Ἐπὶ ἀργυρᾶς καὶ ἐπιχρυσωμένης πόρπης ἁγίας Ζώνης τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀβελ ἐναποκειμένης ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ ἁγ. Νικολάου, ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς:

«Μαναστήρι Βίσανη».

ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης:

«Μιτροφάνου Ἠγουμένου 1805».

13

1806

Ὅμοιος ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ ἁγ. Νικολάου εἰς

τὸ τέλος χειρογράφου ἀκολουθίας τοῦ ἁγ. Νεομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, εὗρισκομένης ἐν τῷ Μηναιῷ Ἀπριλίου τοῦ 1777 μετὰ τὴν 80ην σελίδα.

«ἔτος 1806 μαΐου 10. ἀντεγράφη παρὰ Ἰωάννου ἀνασασίου κατζίκι εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ καὶ τῶν γοιέων».

14

1807

Παρεκκλήσιον Εὐαγγελιστρίας.

Ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ὑπερθύρως ἐσωθεν μικρῆς γράμμασιν.

«Οὗτος ὁ Θεῖος καὶ Περικαλῆς Ναὸς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Εὐαγγελιστρίας ἀνηγέρθη ἐκ βᾶθρων παρὰ τοῦ κυρίου Ἀθανασίου δήμου προσκυνητοῦ κατὰ τὸ 1807 ἔτος καὶ ἱστορήθη παρὰ τοῦ ἰδ.... αὐτοῦ κωνσταντίνου κατὰ τὸ 1833 ἔτος ἐν μηνὶ δεκεμβρίου. 16. Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Βελλᾶς κυρίου Ἰωσήφ· καὶ διὰ χειρὸς λαζάρου κανίκη ἐξάνω σοῦδ νὰ ζαγώρη».

15

1811

Ἱερὸς Ναὸς ἁγ. Νικολάου.

Εἰς τὸ τέλος Μηναιῶν Ὀκτωβρίου παλαιᾶ ἐκδόσεως ἐσωθεν τῆς ἐπενδύσεως.

«1811 Ἰανουαρίου 15. Τὸ παρὸν μνημόσυνον ὑπάρχη ἐκ τῆς χώρας βήσσανης ἐδίδθη παρὰ ἐμοῦ ἐλαχίστου Βησσαρίωνος».

16

1816

Ὅμοιος ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ ἐπὶ τοῦ καθύπευκτου τοῦ Τέμπλου κάτωθεν τῆς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου Κεφαλ. Βυζαντ. Γράμμασιν.

«Θ.δ. (=Θεοδόσιος) Ἐπ(ίσκοπος) Βελλᾶ 1816. Σπουδῆ τε καὶ ἐπιμελείᾳ Κωνσταντίνου Παπαρουσοπούλου ἐπιτροπεύοντος Παπαχριστοδούλου Καραϊωάννου».

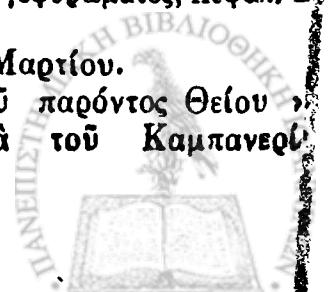
17

1817

Ὅμοιος ἐπὶ πλακῶς ἐντετοιχισμένης ἐπὶ τῆς νοτιῆς πλευρᾶς τοῦ Κωδωνοστασίου τοῦ Ναοῦ ἀνωθεν τοῦ ἀψιδωτοῦ γεφυρώματος, Κεφαλ. Βυζαντ. Γράμμασιν.

«ΑΩΙΖ' 16 (;) Μαρτίου.

Ὁ Ἀρθῆξ τοῦ παρόντος Θεοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ μετὰ τοῦ Καμπανερῶ

ἀνηγέρθη ἐκ βάθρον τὸ ἱερὸν (;) Ἀρχιερα-
τεύοντος τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου
Βελᾶς κὺρ Θεοδοσίου. Σπουδῆ τε καὶ ἐπι-
μελείᾳ Κωνσταντίνου Παπαρουσοπούλου
καὶ προεστοῦ τῆς αὐτῆς χώρας Βίσσανης.
Ἐπιτροπεύοντος Παπαχριστοδούλου. Διὰ
βρῆθείας τῶν ἐνθάδε χριστιανῶν 1817».

18

1818

Ἱερὰ Μονὴ Ἄβελ.

Ἐν τῷ τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνας Κοιμήσεως Θεο-
τόκου Κεφαλ. Βυζαντ. Γράμμασιν.

Δέσις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀγαπίου
Ἱερομονάχου 1818 Ἰανουαρίου 29. Δηὰ
χερὸς Ἀναγνώστου Μπογᾶ Καπεσοβήτου».

19

Ἀχρονολ. ἀλλὰ σύγχρονος.

Ὁμοίως ἐπὶ εἰκόνας Σωτῆρος

«Δέσις τοῦ Θεοῦ Χριστοφόρου Ἱερο-
μοιάχου».

20

1822

Ἐπὶ πλακὸς ἐντετοιχισμένης ἐν τῷ παλαιῷ
Νεκροταφείῳ Ἱερῶν ἔσωθεν τοῦ Ἱεροῦ ἁγ. Νι-
κολάου καὶ ἀριστερὰ τῆς λιθίνης Κλίμακος τοῦ
Σχολείου Κεφ. Βυζ. Γράμμασιν.

«Ἐπ(ισκοπή) Βελᾶ

Πρόσδεξαι ἅγιε Ἱεράρχα τοῦ Χριστοῦ
Νικόλαε τὰς δεήσεις τῶν κεκοπιακότων γε-
νέσθαι δαπάη τε καὶ σπουδῆ τὸν οἶκον
σου τοῦτον Πάνου Ἱερέως ἐπιτρόπου Βε-
λᾶ (;) τοῦ ἐκ Κακοιάς καὶ πάντων τῶν
κατοικούντων ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ χριστια-
νῶν. Ἀχιερατεύοντος τοῦ Θεοφιλεστάτου
Ἐπισκόπου Βελᾶς κὺρ Λεοντίου καὶ πρω-
τοσταιοῦντος κὺρ Ἀναστασίου Τόλη. Διὰ
χειρὸς Κωνσταντίνου Παπαρούσου 1822
Ἰανουαρίου 8».

21

1825

Ἱερὸς Ναὸς ἁγ. Νικολάου.

Ἐπὶ μεγάλης φορητῆς εἰκόνας ἁγ. Παρα-
σκευῆς ἐναποκειμένης παρὰ τὴν νότιον εἴσοδον
τοῦ Ἱεροῦ Βήματος Κεφ. Βυζαντ. Γράμμασιν.

«Διὰ δαπάνης τοῦ Πανοσιωτάτου Γρη-
γορίου Ἡγουμένου τῆς ἁγίας Παρασκευῆς.
Ἄνω Σουδενα 1825 Δεκ(ε)μβρίου α'».

22

Ἀχρονολ. ἀλλὰ σύγχρονος.

Ἐν ἀρχῇ Τριωδίου τοῦ 1748 τῆς Μονῆς,
ἐναποκειμένον ἐν τῷ Ναῷ ἁγ. Νικολάου ἐπὶ
ἀγράφου ἔξωφύλλου.

«Τὰ μοναστήρια ὅπου ἐφιάσθησαν διὰ
τὸ ἔλεος.

κοίμησις Θεοτόκου μολυβδοσκεπάστου ρούπλια:	35
ἁγία τριάς εἰς (;) διπαλίτσαν	35
ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἀρχιεπι- σκοπή	35
τῶν ταξιαρχῶν μοναστήριον ὁστανίτζα	75
	<hr/> 180

παρμένα εἶναι 1826 μ...

πρόδρομος πολιτείας (;) βέρτζ(ιανης(4) ρούπλια	35
προφήτου ἡλιοῦ ὁμοίως	35
κοίμησις Θεοτόκου ἄβελη ρούπλια	35
γέννησις Θεοτόκου γαρχάν(;) (5) ὁμοίως	35
	<hr/> 140

ἄρατα ἀπὸ 1802».

23

1827

Ὁμοίως ἔσωθεν ἐπενδύσεως Μηναίου Νοεμ-
βρίου.

«καὶ τὸ ἀνὰ χοίρας σοι κεῖται ἀφιερωθὲν
ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς κώμης Βύσσανης
τῇ σεβομένῃ ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς κοιμήσεως
τῆς Θεοτόκου ἅμα δὲ καὶ τοῦ ἁγίου Νικο-
λάου. 1827 Ἀναγνώστης Διδάσκαλος».

24

1833

Ἀνάγνωθι τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 14 ἐπιγραφὴν
τοῦ Παρεκκλησίου Εὐαγγελιστρίας τοῦ ἐτους 1807.

25

1837

Ἱερὰ Μονὴ Ἄβελ.

Ἐπὶ Πεντηκοσταρίου παλαιᾶς ἐκδόσεως εἰς
τὸ τέλος.

«Ὁ τοῦ ἁγίου βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς
Πρωτοσύγκελος Παρθένιος 1837 Ἰουνίου
9 ἐγράφη ἐν τῷ νάρθηκι τῆς».

4. Βύρξης κατὰ τὸν Λαμπρίδην. «Περὶ τῶν ἐν
Ἠπ. Ἀγαθοεργημάτων».

5 Ὁμοίως ὡς ἄνωθεν ὁ αὐτὸς Λαμπρίδης
ἀναγράφει ταύτην Γιουρχάν (= Ἱεροχίου), καὶ
ἐννοεῖ τὸ εἰς ὀλιγόλεπτον ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς
Μονῆς Ἄβελ Παρεκκλήσιον τὸ ὅποιον ἐν τῷ
τέμπλῳ φέρει τὴν εἰκόνα τῆ Κοιμήσεως, καὶ τὸ
ὄνομα Παναγιά.

26

1837

*Ανάγνωθι τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 23 ἐνθόμησιν ἐν τῷ Μηναίῳ Νοεμβρίου με ὑπογραφὴν:

«1837 Νοεμβρίου 12 Ἰωάννης Βατιᾶς».

27

1838

*Ἐρὰ Μονὴ Ἄβελ.

*Ἐπὶ Πεντηκοστιαρίου παλαιᾶς ἐκδόσεως ἐν ἀρχῇ.

«Ἰωαννίνων Ἰωακείμ

Βελλᾶς Ἰωσήφ

Δρυϊνουπόλεως Δεΐβινου Νεόφυτος

ὁ τοῦ ἁγίου Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς Παρθένιος 1838 Ἰουλίου (;) 22 βύσσηνη».

28

1838

*Ἐρὸς Ναὸς ἁγ. Νικολάου.

Εἰς τὸ τέλος Ἀνθολογίου παλαιᾶς ἐκδόσεως.

«Χρεῖ εἰδέναι ὅτι εἰς τὰ 1838 χίλια ὀκτακόσια τριάκοντα ὀκτὼ αὐγούστου πρώτη ἄρ. ἦσαν οἱ μαστόροι καὶ ἄλλοι τῶν γυναικῶν ἐκκλησίαν. ὁ Γράψας Ἰωάννης Χρ. Βατιᾶς».

29

*Ἀχρονολ. ἀλλὰ σύγχρονος.

*Ὁμοίως ἐν τῷ αὐτῷ Ἀνθολογίῳ εἰς τὸ τέλος.

«Ἰωσήφ Βελλᾶς ὁ Πρωτοσύγκελος Παρθένιος».

30

*Ἀχρονολ. ἀλλὰ σύγχρονος.

*Ὁμοίως ἐν τῷ αὐτῷ Ἀνθολογίῳ εἰς τὴν 7ην σελίδα.

*Ἰωάννης Χριστοδούλου Β(ατιᾶς)».

31

1839

*Ἐπὶ τριωδίου τοῦ 1748 τῆς Μονῆς Ἄβελ ἐπιτοκειμένου ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ ἁγ. Νικολάου ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐξωφύλλου ἐν ἀρχῇ.

«κατὰ τὸ ἔτος 1839 Ἰανουαρίου 15 ἦλθα ἐγὼ ὁ Ἰωάννης βατιᾶς καὶ ἐξελε τούργησα τὸν Χρ. στόφορον νέον (;) καθηγούμενον τῆς ἐκκλησίας ταύτης».

32

1840

*Ἐρὸς Ναὸς ἁγ. Νικολάου.

*Ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ Θρόνου καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ἀνωθεν Κεφαλ. Βυζαντ. Γράμμασιν.

«Κόνστας Νικολάου Τζάκογλου.

ἔγινεν ὁ πρὸν Θρόνος διὰ χειρὸς Βασιλείου Παιαγιότου καὶ Δημητρίου Ἀποστόλογλου Βορπιανίτου ἔτος 1840 Μ(ι)ν Ἰανουάριος ὁ Χριστόφορος Κο(ν)στα(ν)τίνου (Ἡ)γούμενος τοῦ Μοναστηρίου Β. σσηνης με ἀρχετὴν β. ἴθ.αν τῶν σκαλιστοσάντων τοῦ Θρόνου κ. ἴτορας Ολοάτης Ἐρ. ὑς Παπαχριστοδούλου ὁ ἔτιος Γ(ι)ότη. . . . Δ.μίτρι Παπαβαγγέλι . . . ».

33

1840

*Ὁμοίως ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς.

«. . . . ἐκ Βίσηνης Κο. . . . δημογέροντες Δ. . . . (Κ)οστάκυ Π. . . . Κόστας Χατζῆς ἐπιμελητῆς. Χρῆστος Παπαβασιλῆς. Χρῆστος Ἀθανασίου Μέντζου. Διμίτριος Ἰωάννου Μάνου (;) ἐπιτροπεύον ὁ κ. Ζότι Προτόπαπας. . . . ἔγινεν ὁ πρὸν Θρόνος 1480».

34

1844

Εἰς τὸ τέλος Μηναίου Αὐγούστου παλαιᾶς ἐκδόσεως.

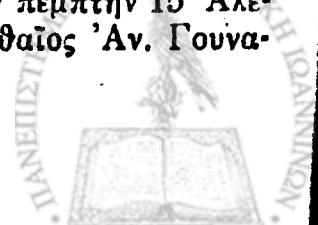
«ὑπάρχη ἐκκλησίας ἡ ὁποία ὀνομάζεται ἅγιος καὶ Θαυματουργὸς Νικόλαος καὶ ὁποῖος τὸ συντυχαίνη ἔχη τὴν ἁγίαν εὐχήν. Διδάσκαλος Νικόλαος Γεωργίου ἐκ Βύσσηνης (1)844 Αὐγούστος 6 *».

35

1867

*Ὁμοίως εἰς τὸ τέλος Ἀνθολογίου τοῦ 1861

«. . . . ἀγορασθέν παρὰ τοῦ Χριστοδούλου Ἀναστασίου γουναρίδου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἐξηκοστοῦ ἐβδόμου 1867 ἔτους Μαρτίου δεκάτην πέμπτην 15 Ἀλεξάνδρεια. ὁ γράψας Ματθαῖος Ἀν. Γουναρίδης».

36

1869

Ὁμοίως ἐπὶ ἀγράφου ἐξωφύλλου Μηναίου Ἰουλίου τοῦ 1820 ἐν ἀρχῇ.

«τὸ παρῶν μηνέον τὸ ἀφιέσῃτε ὁ ἀναστάσιος, δημηγῶριος ἄρμπυρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου. 1869 τῆ 17 Σεπτεμβρίου βήσανη».

37

1879

Ὁμοίως ἐπὶ ἀγράφου ἐξωφύλλου τοῦ 1870 Τριωδίου.

«Καὶ τότε ξὺν τοῖς ἄλλοις πέφυκε κτήμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου τῆς Κωμοπόλεως Βησσαῖας. τῆ 20 Ἰανουαρίου 1879. ὁ Γράφας ἐστὶ Πιπτανικόλαος Οἰκονόμου Βησσαῖνης(«)».

38

1884

Ὁμοίως ἐξῶθεν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος ἐπὶ λιθίνου Σταυροῦ Κεφαλ. Γράμμασιν.

«Ἐνθάδε κεῖται Οἰκονόμος Παπὰ Ἰωάννης ὁ ἐκ Βησσαῖας ἀπεβίωσε τῆ 21 Αὐγούστου 1884 (')».

6. Ὁ κατόπιν Ἀρχιμανδρίτης ἀείμνηστος Νικόδημος Οἰκονόμου.

7. Πατὴρ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Νικοδήμου.

39

1886

Ὁμοίως ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ ἁγ. Νικολάου εἰς τὴν δευτέραν σελίδα ἐξωφύλλου Λειτουργίας τοῦ 1881.

«Ἡ παρούσα φυλλάδα τῆς Ἱερᾶς λειτουργίας ὑπάρχει τοῦ Παπᾶ Κωνσταντίνου φραστανὸν εὐφημῶρέβον εἰς Βήσανη. τῆ 16 Ἰουνίου 1886 Βήσανη (»)».

40

1886

Ὁμοίως ἐξῶθεν ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἐντὸς κόγχης κάτωθεν τῆς εἰκόνης ἁγ. Νικολάου.

«Ἔργον Χριστοδοῦλου Ἀναστ. Ζωγράφου Χιονιαδίτου 1886 Αὐγούστου 4».

41

1886

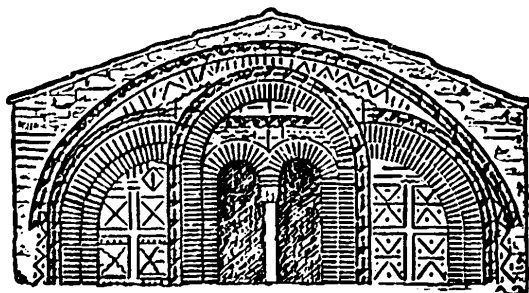
Παρεκκλήσιον Εὐαγγελιστρίας.

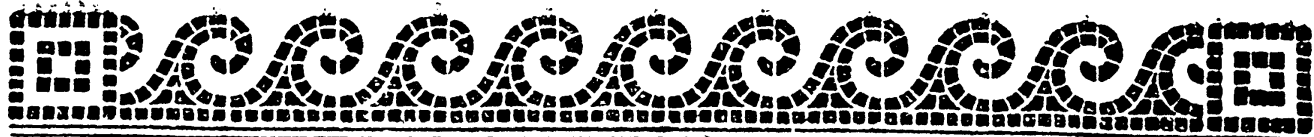
Ἐξῶθεν ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου κάτωθεν τῆς εἰκόνης.

«Ἔργον Χριστοδοῦλου Ἀναστ. Ζωγράφου Χιονιαδίτου 1886 Αὐγούστου 26».

(Συνεχίζεται)

8. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐκ Φραστανῶν (νῦν Κάτω Μερόπης) καταγομένου ἀειμνήστου Παπᾶ Κωνσταντίνου τοῦ καλοκαγάρου καὶ πρατάτου ἐν Ἱερεῦσιν, τῶν ὅσον ἡμεῖς μέχρι σήμερον ἐγνωρίσαμεν.

† ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΑΣΙΔΗ

ΜΙΚΡΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΗΜΩΝ ΠΑΤΡΙΩΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΥ ΤΣΑΒΙΔΗ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ*

Ἐργόμεθα τώρα εἰς τὴν διήγησιν τῶν γενικωτέρων καὶ ὑψηλοτέρων αὐτοῦ ἔργων. Κατὰ τὸ 1837 συνέβη τὸ ἐξῆς ἱστορικόν:

Συνήθιζον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ πρόγονοι ἡμῶν νὰ δανειζωνται ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἰδίως ἀπὸ τοὺς Ἀργυροκαστρίτας εἰς γέννημα ἰδίως (καλαμπόκι) ὄπρου εἶχον ἀνάγκην, διότι δὲν ἐπῆρκει τὸ ἰδικόν των, καθότι τὸ ἔπαιριαν τὸ ἥμισυ διὰ φόρον τοῦ γεωμόρου, εἰς τὴν πολυμελῆ οἰκογένειάν των καὶ ἐδίδον γραμματίον πρὸς τοὺς δανειστάς αὐτῶν. Τοιοῦτοι δανεισταὶ ἐλέγοντο κοινῶς (μπορτσιλῆδες) καὶ ἀντὶ νὰ λέγονται οἱ δανειζόμενοι (μπορτσιλῆδες) ποὺ ὤφειλον τὸ χρέος, ἐλέγοντο ἀντιστρόφως οἱ δανεισταί.

Τοιοῦτοι δανεισταὶ εἶχον, δανείσει εἰς τὸ σπίτι τοῦ Τσόκου εἰς γέννημα 130 γρόσια καὶ ἤρχοντο κατ' ἔτος καὶ ἰδίως τὸν χειμῶνα πρὸς εἰσπραξίν των τόκων, ἄλλοι δὲ καὶ ἐλοκλήρου τοῦ ποσοῦ. Ἦλθον λοιπὸν οἱ δανεισταὶ εἰς τὸ σπίτι τοῦ Τσόκου καὶ ἀφοῦ ἔφαγον καὶ προὔξενησαν ζημίαν ἴσην τῇ ὀφειλῇ, ἐζήτησαν ὄλον τὸ ποσόν καί, ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα δὲν ἠδύνατο δι' ὄλον τὸ ποσόν, τοὺς ὑπέσχετο νὰ τοὺς δώσῃ τὸν τόκον, ἀλλ' αὐτοὶ ἐπέμεναν δι' ὄλον τὸ ποσόν καὶ ὡς ἐκ τούτου τὴν ἔδεσαν ὀπίσω ἀπὸ τὴν οὐρὰν τοῦ ἀλόγου καὶ τὴν ἐπῆραν σκλάβα διὰ νὰ τὴν ἐκτουρκεύσουν καὶ ἔφυγαν.

Τοῦτο διεδέθη καθ' ὄλην τὴν κοινότητα καὶ ἡ σύζυγος τοῦ καπετάνιου μας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ σταυροκοπιέται διὰ τὸ κακὸν ποὺ ἐγένηκε· τότε ὁ ἥρωας μας τὴν ἠρώτησε τί ἔχει καὶ τοῦ ἀπήντησεν ὅτι ἐπῆραν τὴν Τσόκοβα οἱ Τῦρκοι καὶ τὴν

ἔδεσαν ἀπὸ τὴν οὐρὰν τοῦ ἀλόγου καὶ ἔφυγαν. Ἔχουν ὦρα τῆς λέγει:

—Μόλις νὰ εἶναι τώρα στὸν Ἄη—Γι—ὠργη.

Αὐτὸς ἐγένετο ἔξω φρενῶν ὡς ἄρματωλὸς ποὺ ἦτο μὲ τὸ νὰ πάρουν τὴν γυναῖκα καὶ νὰ φύγουν. Ἐθίγη τὸ φιλότιμόν του, ὡς ποτε τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν ἀρπαγὴν μιᾶς γυναικὸς ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Τροίας καὶ ἐπολέμησαν ἐπὶ δέκα ἔτη μέχρις οὗ τὴν ἀναποδογύρισαν καὶ τὴν μετέβαλον εἰς ἐρείπια. Ἦρπασε τὸ ἔπλον του, τὸ γιαταγάνι του καὶ τὸ πιστόλιόν του καὶ ἔρχεται εἰς τοῦ Κουμέλη.

—«Κουμέλη, τοῦ λέγει, πιστεύω νὰ ἔμαθες ὅτι μᾶς ἐπῆραν τὴν Τσόκοβα οἱ μπορτσιλῆδες. Τὴν ἔδεσαν ἀπ' ὀπίσω ἀπὸ τὴν οὐρὰ τοῦ ἀλόγου καὶ ἔφυγαν ἄς εἶναι τώρα στὸ χαντάκωμα. Πᾶρε καὶ σὺ τὰ ὄπλα σου ἀπὸ τὴν Παναγιᾶ καὶ πέρα ἀπὸ τὰ γράβα καὶ πιάσε το ἐμπροστὰ στὸ Κολοδίτικο καὶ περσίμενέ τους. Χωρὶς νὰ ρίξω ἐγὼ μὴ τυχόν καὶ ρίξης, ἐγὼ δὲ θὰ τοὺς παρακολουθῶ ἀπ' ὀπίσω, ὅσο ποὺ νὰ βγούν ἀπὸ τὸ σῆμα μας. Ἄκουσε; Ἔτσι νὰ κάμης».

Ὁ Κουμέλης ὡς πρωτοπαλλήκαρό του ποὺ ἦτο ἤρπασε τὰ ὄπλα του καὶ ἔτρεξε καὶ τὸ ἔπιασε ἐμπροστὰ. Ὁ καπετάνιος τοὺς παρηκολούθει καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔβγαλε ἀπὸ τὸ σῆμα τότε τοὺς λέγει:

—«Ποῦ πᾶτε ὦραὶ ἐρωμόσκυλα; Εὐθὺς πυροβολεῖ εἰς τὸν ἐπισθεν, τὸν ἐπιτυγχάνει καὶ πίπτει μὲ δοῦπον κατὰ γῆς. Ὁμοίως καὶ ὁ Κουμέλης πυροβολεῖ τὸν ἐμπροσθεν καὶ τὸν ἐπιτυγχάνει, τὸν ρίπτει κατὰ γῆς. Ὁ ὑπηρέτης των, ὁ Διάπης, ὡς εἶδε τοὺς κυρίους του πεσόντας τὸ ἔβαλε στὰ πόδια. Τὸν ἐπυροδόλησαν καὶ αὐτὸν μὲ τὰ πιστόλια τους, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐπέτυχον. Ἡ γυνή

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος.

ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ἔπεσε λιπόθυμος. Ὁ ἥρωσ μας λέγει εἰς τὸν Κουμέλη νὰ κυττάξῃ ἂν εἶναι ζωντανή. Ὁ Κουμέλης τοῦ λέγει ὅτι εἶναι ζωντανή ἀκόμη. Τοῦ ξαναλέγει νὰ πάρῃ νερὸ νὰ τὴν θρέξουν διὰ νὰ συνέλθῃ.

—Δὲν ἔχω ἀγγεῖό, λέγει ὁ Κουμέλης, πού νὰ πάρῃ; Στὴν σκούφια σου ὦραί, λέγει ὁ καπετάνος.

Ὁ Κουμέλης ἔτρεξε σὸ παρακείμενο ρυάκι, ἐγέμισε τὴ σκούφια του, τὴν ἔβρεξαν καὶ ἡ γυνὴ συνήλθε καὶ ἤνοιξε τὰ μάτια. Μὴ φοβῆσαι, τῆς λέγει ὁ ἥρωσ μας, εἴμαστε ἐμεῖς ἐδῶ. Πρόσεξε, ὁμως, μὴ πῆς πουθενὰ τίποτε, γιατί σου κόβω τὸ κεφαλί καὶ ἂν τυχὸν σὲ ἐρωτήσουν νὰ πῆς ὅτι οἱμπορτσιλῆδες, ἐπειδὴ δὲν εἶχα νὰ πληρώσω ὅλο τὸ ποσόν, μὲ ἔδωσαν καὶ μὲ πῆραν κοντὰ τους καὶ ὅταν ἐφθάσαμε εἰς τὸ Κολοδίτικον ἀγνωστοὶ ἐσχότῳσαν τοὺς ἀγάδες. Ὁ ὑπηρέτης τοὺς ἔφυγε καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν φόβον μου ἔπεσα νεκρή. Ὑστερα ἀπὸ πόση ὦρα κι' ἐγὼ δὲν ξέρω ἦλθα στὸν ἑαυτό μου εἶδα τοὺς δύο ἀγάδες σκοτωμένους καθὼς καὶ τ' ἀλογὰ τους, ἄλλον κανένα δὲν εἶδα. Αὐτὴ τὴν ἀνάκριση νὰ δώκῃς.

Τότε τοὺς ἐτρέλεξαν παρέκει στὰ γράβα, τοὺς παράχωσαν χωρὶς νὰ τοὺς σκυλεύσουν καὶ ἔφυγαν. Ἐκτοτε ὠνομάσθη ἡ τοποθεσία Λάκκος τ' Ἀρβανίτη. Μετὰ δύο μῆνας ἐπῆρε εἰδησίην ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις καὶ ἔγινε κατὰ τύπον ἀνάκρισις, καθότι ὑπῆρχε ὑπεύθυνος ντερέ-αγας.

Τώρα θὰ διηγηθῶμεν ἕτερον ἱστορικὸν τοῦ ἥρωός μας πού τὸν δεικνύει μέγαν μεταξὺ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ 21.

Εἰς τὰ 1854 κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Γρίβα, ὁ Γρίβας ἔστειλε εἰς τὸν ἀρματωλὸν μας—τόσον ἦτο τὸ ὄνομά του πασίγνωστον—ὀκτώ φορτία μπαρουτι διὰ νὰ ἐπαναστατήσῃ καὶ τὸ Πωγωνί. Ὁ ἥρωσ μας ἀφοῦ ἔλαβε γνῶσιν τὸ ἐξεφόρτωσε ἔξω ἀπὸ τὸ χωρὶο στὸν Ἀη—Θανάση καὶ ὡς φρόνιμος καὶ νουνεχῆς πού ἦτο ἐσκέφθη νὰ ἀνακοινώσῃ τὴν πρότασιν καὶ ἀπόφασίν του καὶ εἰς τοὺς ἄλλους γέροντας τοῦ Πωγωνίου, διότι εἶχον ἱερὸν σύνδεσμον νὰ συσκέπτονται ὅλοι ὁμοῦ περὶ σπουδαίων πραγμάτων. Ἦλθε λοιπὸν εἰς Βήσσανην εἰς τὸν Μπασιλία καὶ τὸ ἱστορικὸν τοῦτο μοῦ διηγήθη

ὁ γέρο—Κώστας Μπασιλίας ὅταν ἦμιον διδάσκαλος εἰς τὴν Βήσσανην τῷ 1885. Ἐκεῖ προσεκάλεσε καὶ τοὺς ἄλλους γέροντας τοῦ Πωγωνίου, τὸν Γεώργιον Ντάκαν ἀπὸ τοὺς Κακκουστοῦ; (νῦν Ἅγιος Κοσμά;), τὸν Βασίλειον Ντομπίτσαν ἀπὸ τὰ Τσαραπλανά (νῦν Βασιλικόν) τὸν Καλλιάρικον ἀπὸ Φραστανά (νῦν Κάτω Μερόπη καὶ τὸν Παπαγιάννη ἀπὸ τὶς Δρυμάδες. Ἀφοῦ συνήλθον εἰς Βήσσανην τοὺς ἀνεκοίνωσε τὸ μυστικόν. Τότε τὸ λέγει ὁ Ντομπίτσας.

—Σὺ καπετάνιε ἀφοῦ σοῦ ἦλθε τὸ μπαρουτι καὶ ἔχεις τρεῖς ἡμέρας τι ἐσκέφθῃς νὰ κάνωμεν;

Τοὺς ἀπαντᾷ ὅτι ἐσκέφθη νὰ στείλουν ἀνθρωπον ἔμπιστον εἰς τὸν Γρίβα νὰ τὸν ἐρωτήσῃ καὶ νὰ τοῦ εἴπῃ ὅτι οἱ γέροντες τοῦ Πωγωνίου τὸν ἔστειλαν νὰ ἐρωτήσῃ ἂν εἶναι ἡ ἐπανάστασις ἔργον τῆς κυβερνήσεως ἢ εἶναι δάκτυλος ξένος καὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀπάντησιν νὰ σκεφθοῦν καὶ αὐτοί.

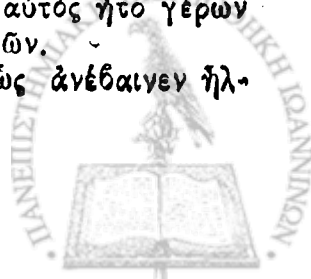
Εὐθὺς ἐφώνησαν κάποιον Γιαννάκη, ὅστις ἦτο ταχύπους. Τὸν ἔστειλαν ἀνεπιστολῆς καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Γρίβα ὅστις ἦτο εἰς Κουτσουλιὸ ἀνέφερεν εἰς αὐτὸν ὅτι οἱ γέροντες τοῦ Πωγωνίου τὸν ἔστειλαν νὰ ἐρωτήσῃ ἂν ἡ ἐπανάστασις ἦτο κυβερνητικὴ ἢ δάκτυλος ξένος. Ὁ Γρίβας τοῦ λέγει ὅτι ἐσκέφθησαν πολὺ φρόνιμα οἱ γέροντες καὶ δὲν ἐπαεστάτησαν, διότι θὰ τοὺς ἔκαιον οἱ Τούρκοι. Ἐλαβε δὲ καὶ αὐτὸς διαταγὴν νὰ ὀπισθοχωρήσῃ. Ὁ ἥρωσ μας ἐκάθητο εἰς Βήσσανην καὶ ἐπερίμενε.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀπεσταλμένου ὁ ἀρματωλὸς μας ἐπῆρε δύο φορτία μπαρουτι καὶ τοὺς ἀνδρας του καὶ τὰ ἔφερεν εἰς τὸν Κακόλακκον, καθότι ἐκεῖ ἦτο τὸ δικαστήριον καὶ τοὺς λέγει ὅτι τοῦ ἔστειλαν δύο φορτώματα μπαρουτι διὰ νὰ ἐπαναστατήσῃ, ἀλλ' αὐτὸς δὲν πατᾷ τὸ ψωμί τῆς κυβερνήσεως.

Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἐκτιμήσασα τὴν ἀρετὴν του τοῦ ἠῤῥῆσε τὸν μισθὸν διὰ 30 ἀνδρας.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα καὶ νὰ ἐκθέσωμεν τὰς αὐτηκόους μαρτυρίας, καθότι ἡμεῖς εἴμεθα δωδεκαετείς τότε, ὅτε αὐτὸς ἦτο γέρον ἤδη ἑβδομήκοντα ὀκτὼ ἐτῶν.

Ἐν δειλιόν, λοιπὸν, ὡς ἀνέβαινε ἡλ-

θεν και ἐκάθησαν ἔξω εἰς τὴν αὐλὴν και εἶχον με τὸν πατέρα τὸν λόγον περὶ τοῦ Οἰκονόμου. Ὁ πατήρ μου ἐπροθυμοποιήθη κἄτι τι γὰρ τοῦ προσφέρει ἐν ᾧ ἐγὼ ἰστάμην ὄρθως.

— Αἶ Σταῦρε, τοῦ λέγει ὁ μακαρίτης.

— Ὅριστε καπετάνε μου.

— Ἄν θὰ μείνῃ τὸ χωριὸν στὰ χέρια αὐτοῦ τοῦ κασιδάρη θὰ τὸ σπείρῃ βρίζα.

Πράγματι! Γέρων ὡς ἦτο μεγαλεπήβολος και ὀξυδερκής εἶχε διαγνώσει τελείως τὸν μοχθηρὸν και μικροπρεπή χαρακτήρα τοῦ Οἰκονόμου. Ἀπὸ τὰ κἄτα του ἀκόμη τὸν κατέτρεξε, τὸν ἔκαμε ἀργὸν ἕνα χρόνον εἰς τὴν Μητρόπολιν και τὸν ἔβαλε φυλακὴν εἰς τὸ κάστρον στὰ κάρβουνα ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας και πάλιν τῇ παρακλήσει του τὸν ἔβγαλε και τοῦ ἔδωκε θέσιν ἱεροπραξίας, ἀλλ' αὐτὸς τὴν πονηρίαν και μικροπρέπειαν δὲν τὴν ἀφήνε, ἀπ' ἐναντίας δὲ ἐγένετο πρόξενος ζημίας μεγίστης εἰς τὴν κοινότητα περὶ τὰς διακοσίας λίρας Τουρκίας. Ἴδου πῶς ἐγένετο ἡ ζημία αὕτη:

Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦτο γέρων και ἡδύνατο νὰ διατάξῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διέταξε τὰ παιδιὰ ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια και ἐπειδὴ τὰ κανδήλια δὲν εἶχον φυτίλι, τὰ παιδιὰ ἐπῆραν θαμβάκι ἀπὸ τὸ κιβώτιον ποῦ ἦτο καλυμμένο εἰς τὸ ἱερὸν πίσω ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσιον. Τοῦς ἐπῆρε φωτιά τὸ θαμβάκι και τὰ παιδιὰ τὸ ἔσβησαν και τὸ ἐκλείδωσαν. Τὸ θαμβάκι δὲν ἔσβησε, ἀλλὰ ἀναψε και τὸ ὑπόλοιπον και ἐπιασε φωτιά τὸ ὑπόλοιπον και ἔλη ἡ Ἐκκλησία. Οὕτως ἐξημίωσε τὴν κοινότητα με 200 λίρας μόνον διὰ νὰ τὴν σκεπάσουν (ξυλεία, πλάκα, ξύλα κλπ) ἐκτὸς τὰ ἄλλα (νταθάνια, στασίδια και τέμπλο). Ἐστοίχισεν μόνον τὸ τέμπλον 80 λίρας (1).

Τώρα ἄς ἐλθωμεν εἰς τὴν ἐξιστόρησιν ἄλλου γεγονότος. Ἐνα δειλινὸν ἐβγήκε εἰς τὸ μεσοχώρι και ἐκεῖ ἤκουσε συζητήσιν μεταξὺ τῶν χωριανῶν. Ἐρώτησε τί τρέχει και τοῦ λέγει ὁ πρόεδρος ὅτι ἦλθεν ἀπὸ σπασμα και ζητεῖ καταλύματα εἰς τὰ σπίτια. Ὡς φρόνιμος ποῦ ἦτο ἐρωτᾷ ἕνα ζα-

πιε ποῖος εἶναι ὁ μεγάλος τοῦς. Ὁ Ζαπιεὺς τοῦ τὸν ἔδειξε. Τότε ὁ καπετάνος γυρίζει και τοῦ λέγει:

— Τί ζητεῖς ἀπὸ τὴν κοινότητα, παιδί μου; Καταλύματα ν' ἀναπαυθῆς και νὰ ἡρυχάσῃς; Ἄν τυχὸν σοῦ συμβῆ τίποτε, ποῦ θὰ εἴρῃς τοῦς στρατιώτας σου; Ἐδῶ ἔχομε ἔχθρους και φίλους, οἱ ὅποιοι ἔχουν και αὐτοὶ τοῦς μυστικούς των, ἂν δὲ μάθουν ὅτι σὺ δὲν ἔχεις θαλμένους σκοποὺς ἀφ' ὧς θὰ σὲ ἐντροπιάσουν. Τότε τί θὰ ἔμπορέσῃς νὰ κάμῃς; Κι' ἐγὼ παιδί μου ἔκαμα ντερθέναγας εἰς βλῆν μου σχεδὸν τὴν ζωὴν ἀπὸ νέος ἕως τώρα ποῦ ἐγήρασα, ἀλλὰ σοῦ λέγω ὅτι ποτέ μου δὲν ἐκοιμήθηκα σὲ σπίτι φίλου ἂν και εἶχα φίλους πολλοὺς καλοὺς και θὰ ἔμπορευσα νὰ ἡρυχάσω. Ὁ φόβος με ἔκανε νὰ ἀγρυπνῶ και νὰ σκέπτομαι γὰρ μὴ ἐντροπισθῶ και σὺ τώρα, ἂν σκέπτεσαι νὰ μὴ ἐντροπιασθῆς και νὰ ζήσης με τιμῇ, βάλε σκοποὺς και σὺ ἔλα εἰς τὸ σπίτι μου, εἰς τοῦ καπετάν Τσιαβίδη.

Ἐπειδὴ ὁ Τούρκος ἦτο φρόνιμος, ἐσκέφη και τὸς λόγους τοῦ ἡρώδους μας ἀμέσως διέταξε σκοποὺς και ἔπαυσε νὰ ζητῇ καταλύματα. Λέγει εἰς τοῦς σκοποὺς ὅτι ἂν τυχὸν τὸν ζητήσουν, θὰ εἶναι εἰς τοῦ καπετάν Τσιαβίδη.

Και αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ φρονιμάδα τοῦ καπετάνου ἀπήλλαξε τὴν κοινότητα ἀπὸ τὰ καταλύματα, οἱ δὲ χωριανοὶ ὡς μικροὶ ποῦ ἦσαν, προσζάρχοντος τοῦ προέδρου Χριστοδούλου Τσεμπέρη, ἐκάθητο και ἐθαύμαζον τὴν δύναμιν και τὸν σεβασμὸν ποῦ ἐνέπνεον οἱ λόγοι τοῦ ἡρώδους μας. Ἡμεῖς ὡς μικροὶ ποῦ εἴμεθα ἐστεκόμεθα ὄρθοι και ἠκούομεν και ἐθαυμάζομεν τὴν δύναμιν τῶν λόγων του και τὴν τόλμην του και μάλιστα εἶπα εἰς ἕνα συνομήλικον μου:

— Γιὰ δὲς τί δύναμι ἔχει ὁ καπετάνος μας.

Ἐπαυσε ὁ Τούρκος νὰ ζητῇ καταλύματα.

Ἐκεῖνος μοῦ ἀπήντησε ὅτι ἂν δὲν ἦτο τὸσον μέγας, δὲν θὰ τὸν ἔβαζαν καπετάνον.

Αὐτὰ ἡδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω και περιγράψω διὰ τὸν εἶον τοῦ ἡρώδους μας, κατὰ πόσον δὲ ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ Κύριος εἶδε. Τοῦτο ἀφίνω εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἀναγνωστῶν. Ὅστις ἐξακριβώσῃ τι περισσότερο ἢ συμπληρώσῃ τὴν ἀφήγησιν και θὰ τοῦ εἶμαι εὐγνώμων.

1. Εἶναι θαυμασίον μεγέθους ἡ Ἐκκλησία ὑπερέχουσα κατὰ τοῦτο τὰς τῶν γειτονικῶν χωριῶν. Τὸ τέμπλον ξυλόγλυπτον ἐκ κοστανίας φέρει περίτεχον και καλλιτεχνικὴν διακόσμησιν Ε. Π.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΙΖΟΣ*

Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΙΖΟΣ ΕΛΛΗΝΟ-ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΣΤΟΝ ΚΑΡΒΑΣΑΡΑ (12)

Στὸ Λοιδωρικὶ φαίνεται, ὅτι παρέμεινε ὁ Δημ. Ρίζος ἀρκετὰ σχολικὰ ἔτη. Ἀπολύθηκε ὁμοίως ἀπ' τὸ Ἑλληνικὸ αὐτὸ σχολεῖο, γιὰτὶ ἀρρώστησε. Ἐπειτα διορίστηκε στὸ σχολεῖο Καρβασαρά ὡς Ἑλληνοδιδάσκαλος, στὸ ὁποῖο ὑπηρέτησε μέχρι τέλους. Τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ὑπηρεσία του στὸν Καρβασαρά στοιχεῖα εἶναι πάρα πολλά. Δημοσιεύουμε κατὰ τὴν γνώμη μας τὰ πιὸ σπουδαῖα καὶ μάλιστα ἐκεῖνα, ποὺ μποροῦν νὰ μᾶς δώσουν σαφῆ εἰκόνα τῆς λειτουργίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Τέτοια στοιχεῖα εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Αἴτησις γιὰ διορισμό.

Ἀθήνησι τῆ 13 Μαρτίου 1855

Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Σὸν Ὑπουργεῖον.

Χρηματίας καὶ ἄλλοτε εἰς ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ἐν Πόρῳ πρῶτον καὶ εἶτα εἰς τὸ ἐν Λοιδωρικῷ Βασιλικὸν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον παρὰ τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως διορισθεὶς εὐσυνειδήτως τὰ χρέη μου ἐξεπλήρωσα ἄλλ' ἐπειδὴ ὅτε ἤμην εἰς τὸ ἐν Λοιδωρικῷ Βασιλικὸν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, ἠρθένησα ἁρπῆως, ἐπαύθην ἐπιθυμῶν δὲ νὰ μετέρχωμαι, τὸ ὁποῖον ἔχω διδασκαλικὸν ἐπίγγελμα, παρακαλῶ τὸ Σὸν Ὑπουργεῖον νὰ εὐχρηστῆσῃ νὰ με διορίσῃ εἰς θέσιν τινὰ διδασκαλικὴν καὶ ὑπόσχομαι ὅτι θέλω ἐκπληροῦ ἐπιμελῶς τὰ χρέη μου.

Ἐδπειθέστατος
Δημ. Γ. Ρίζος

2. Ἐγγραφο διορισμοῦ στὸν Καρβασαρά.

Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος

Ἑπουργεῖον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως

Ἄρ. πρωτ. 1613 Ἐν Ἀθήναις τῆ 13 Ἀπριλίου 1855
διεκπ. 1055

Πρὸς τὸν κύριον Δημήτριον Γ. Ρίζον

Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης διὰ Βασιλικῶν Διατάγ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.

12. Ἡ σημερινὴ Ἀμφιλοχία.

ματος ἐκδοθέντος κατὰ τὴν 12 τοῦ παρόντος μηνὸς ἠδδόκησε νὰ σᾶς διορίσῃ. Κύριε, διδάσκαλον πρώτης τάξεως ἐν τῷ τοῦ Καρβασαρά Ἑλληνικῷ Σχολείῳ ἐπὶ τῷ διορισμένῳ εἰς τὸν εἰρημένον βεθμὸν μισθῷ τῶν δραχμῶν ἑκατὸν (100) κατὰ μῆνα. Ἐὐχαρίστως ἀνακοινοῦντες εἰς ὑμᾶς τὸν διορισμὸν τοῦτον, ἔχομεν πεποιθῆσιν, ὅτι θέλετε δικαιοῦσαι κατὰ πάντα τῆς Κυβερνήσεως τὴν ἐκλογὴν, ὑπ' ὅψιν ἔχοντες τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸν ζῆλον, τὸν ὁποῖον καὶ ἄλλοτε ὑπὲρ τῆς νεολαίας ἐδείξατε, ὅτι διετελέσατε ἐν διαφόροις δημοσίοις σχολείοις διδάσκαλος.

Πρὶν δὲ μεταβῆτε εἰς τὴν θέσιν σας θέλετε ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου Νομάρχου Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἵνα ὁμοσητε τὸν ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας.

Ὁ Ὑπουργὸς
Γ. Ψύλλας

3. Τὸ πρῶτόκολλο τῆς ἔρκωμοσίας του.

Ἐπρωτόκολλον ὄρκωμοσίας τοῦ διὰ τῆς ἀπὸ 12 Ἀπριλίου 1855 Β. Διατάγματος διορισθέντος διδασκάλου Καρβασαρά Κυρίου Δημητρίου Γ. Ρίζου.

Ὅρκος

Ὅρκίζομαι νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν πατρίδα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα, τῆρῶν ἀκριβῶς καὶ ἀπαρασαλεύτως τοὺς ὄρους αὐτοῦ καὶ τοὺς νόμους τοῦ Βασιλείου καὶ διαχειριζόμενος εὐσυνειδήτως τὴν ἐμπιστευθεῖσάν μοι ὑπηρεσίαν.

Ἐγένετο ἐν Καρβασαρά τῆ 5 Μαΐου 1855

Ὁ Ἐπαρχος Βάλτου Ὁ ἱερεὺς Ὁ ὀρκισθεὶς
Λ. Κουτζονίκας (13) Ν. Παπαϊωάννου Δ. Γ. Ρίζος

4 Ἐγγραφα σχετιζόμενα μὲ τὴν ἀρχικὴν του μισθοδοσίαν στὸν Καρβασαρά

ΑΠΟΛΕΙΚΤΙΚΟΝ

Ἀν. ἀμει τοῦ ἀπὸ 25 Ἰουλίου καὶ ὑπ' ἀριθ. 54 χρηματικοῦ ἐντάλματος τοῦ Κυρίου Νομάρχου Αἰτωλοακαρνανίας διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Σοῦ Ὑπουργείου ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου Ταμίου Βονιτζῆς τὴν ποσότητα τῶν δραχμῶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα, ἀρ. 180, δι' ἀντιμισθίαν μου ἀπὸ 6

13. Ἴσως νὰ πρόκειται γιὰ τὸν ἀγωνιστὴ Κουτσονίκα, ὁ ὁποῖος διέπρεψε ἀργότερα καὶ ὡς στρατιωτικὸς.

Μαΐου μέχρι τέλους 'Ιουνίου έ. έ. και εις ένδει-
ξιν υποφαινομαι.

Έν Καρβασαρά την
'Ο Έλληνοδιδάσκαλος Καρβασαρά
Δημ. Γ. Ρίζος

Αριθ. 7 την 30 'Ιουλίου 1855. Έν Καρβασαρά

Πρός τό Βασιλικόν Έπαρχεϊον Βάλτου

Αποστολή μισθοδοτικών καταστάσεων.

Τάς διά τόν μήνα 'Ιούλιον έ. έ. μισθοδοτικάς
καταστάσεις υποβάλλω εις διπλούν έγκλειστώς
και παρακαλώ να ενεργήσητε περι τής όσον οίον
τε τάχιον έκδόσεως του χρηματικού έντάλματος

Εύπειθέστατος

'Ο Έλληνοδιδάσκαλος Καρβασαρά
Δημήτριος Γ. Ρίζος

5 Έγγραφή των μαθητών

Έγγραφή των μαθητών στο Έλλη-
νικό σχολείο γινόνταν με την πληρωμή κά-
ποιου χρηματικού ποσού. Στόν κάθε έγγρα-
φόμενο μαθητή δινόταν μιá έγγραφη από-
δειξη, στην όποία δηλαμβάνονταν τά έξής:

ΤΟ ΕΝ ΚΑΡΒΑΣΑΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

'Ο Γεώργιος Δημητριάδης ενεγράφη μαθητής του
σχολείου και έχει την άδειαν να εισέρχεται εις
αυτό άπολύτως.

Έν Καρβασαρά τη 1 Μαΐου 1855

'Ο Έλληνοδιδάσκαλος
Δημ. Γ. Ρίζος

Τά δικαιώματα έγγραφής, τά όποια
είσέπραττε άπ' τους μαθητές του τά κατέ-
θετε ο Έλληνοδιδάσκαλος στο Δημόσιο Τα-
μείο κατά τόν έξής τρόπο.

Αριθ. 8. Έν Καρβασαρά την 30 Αύγουστου 1855

Πρός τόν κύριον 'Ιωάννην 'Ιθωναϊον

Ταμίαν Βονίτζης

Αίτησις γραμματίου εις βάρος του έν 'Αθήναις
Κεντρικού Ταμείου έπ' όνόματι του έπί των Έκ-
κλησιαστικών κλπ. Υπουργείου.

Αφιέρωσατε, παρακαλώ, έκ των εκατόν όγδο-
ήκοντα δραχμών του έπ' όνόματι μου χρηματικού
έντάλματος του Κυρίου Νομάρχου Αιτωλοακαρ-
νανίας της 25 'Ιουλίου και υπ' αριθ. 54, δραχ-
μικ εικοσι μιαν και άντ' αυτών έκδώσατε έν
γραμμάτιον εις βάρος του έν 'Αθήναις Κεντρικού
Ταμείου έπ' όνόματι της έπί των Έκκλησιαστι-
κών κλπ. Σου Υπουργείου διά δικαιώματα έγ-
γραφής των του έν Καρβασαρά Βλα. Έλληνικού
Σχολείου μαθητών.

Εύπειθέστατος

'Ο Έλληνοδιδάσκαλος Καρβασαρά
Δημήτριος Γ. Ρίζος

Απ' τό παραπάνω έγγραφο καταφαί-
νεται ακόμα και ή βραδύτητα της πληρω-
μής των μισθωτών άφου τό ποσόν των 180

δραχμών τό όποιο ήταν ή μισθοδοσία του
άπ' την ήμέρα της όρκωμοσίας του (5 Μα-
ΐου 1855) δέν είχε πληρωθή σ' αυτόν
άκόμα μέχρι 30 Αύγουστου της ίδιας χρο-
νιας.

6. Τό πρόγραμμα των μαθημάτων και ή
υποτέλεια στόν Έπαρχο.

'Ο Έλληνοδιδάσκαλος ήταν υποχρεω-
μένος να υποβάλλη στόν Έπαρχο διπλό
πρόγραμμα μαθημάτων για κάθε έξαμηνια.
Αυτό μάς τό φανερώνουν τά παρακάτω άν-
τιγραφα άναφορών.

Αριθ. 1. Έν Καρβασαρά την 25 Μαΐου 1855
Πρός τό Β. Έπαρχεϊον Βάλτου

Αποστολή διπλού προγράμματος των κατά
την θερινήν έξαμηνια του έτους 1855 μαθημάτων
του έν Καρβασαρά Βασιλικού Έλληνικού Σχο-
λείου και καταλόγου των έγγραφέντων μαθητών.

Επισυναίπτω, Κύριε Έπαρχε, διπλούν πρό-
γραμμα των κατά την θερινήν έξαμηνια του έτους
1855 μαθημάτων του έν Καρβασαρά Βασιλικού
Σχολείου. έν διά να μένη εις τό παρ' ύμών διευ-
θυόμενον Βασιλικόν Έπαρχεϊον και έτερον διά
να τό διευθύνετε εις τό έπί των Έκκλησιαστι-
κών και της Δημοσίας Εκπαιδεύσεως Σου Υ-
πουργείου, όμου με τόν κατάλογον των έγγρα-
φέντων μέχρι τουδε μαθητών, τά δέ συναχθέντα
χρήματα, έπειδή ένταύθα Ταμείον δέν υπάρχει,
θέλω φροντίσει ευκαιρίας τυχούσης να τά έμβάσω
εις τό έν Βονίτζη Ταμείον και να λάβω άντ' αυ-
τών γραμμάτιον εις βάρος του έν 'Αθήναις Κεν-
τρικού Ταμείου.

Εύπειθέστατος κ λπ.

Αριθ. 8. Έν Καρβασαρά την 23 Αύγουστου 1855

Πρός τό Βασιλικόν Έπαρχεϊον Βάλτου

Αποστολή προγράμματος των κατά την χει-
μερινήν έξαμηνια του έτους 1855-56 μαθημά-
των του έν Καρβασαρά Βασ. Έλληνικού Σχο-
λείου και καταλόγου των κατά τό λήξαν σχολι-
κόν έτος 1855 μαθητών. Υποβάλλω εις διπλούν
έγκλειστώς, πρόγραμμα των κατά την χειμερινήν
έξαμηνια του έτους 1855-56 μαθημάτων του
έν Καρβασαρά Βασιλ. Έλληνικού Σχολείου και
παρακαλώ να ενεργήσητε να διαβιβασθή τό μέν
έν έξ αυτών εις τό έπί των Έκκλησιαστικών
κλπ. Σ. Υπουργείον όμου με τόν κατάλογον των
κατά τό λήξαν σχολαζικόν έτος 1855 μαθητών
του έν Καρβασαρά Βασιλ. Έλληνικού Σχολείου
τό δέ έτερον να μένη εις τό παρ' ύμών διευθυό-
μενον Βασιλικόν Έπαρχεϊον.

1

Εύπειθέστατος κλπ.

7. Έ διδασκομένη ύλη στο Έλλ. σχολείο

Ανάμεσα στα άλλα χαρτιά του Δημ.
Ρίζου υπάρχουν και μερικά άντιγραφα, στα
όποια διαλαμβάνονται τά μαθήματα, τά

ὅπως δίδασκε τότε στὸ Βασιλικὸ Ἑλληνικὸ σχολεῖο Καρβασαρά. Ὑπέβαλε δὲ κάθε ἑξαμηνία ξεχωριστὸ κατάλογο γιὰ κάθε τάξη. Εἶχε δὲ τὸ Ἑλλ. Σχολεῖο Καρβασαρά μόνον δύο τάξεις⁽¹⁾. Οἱ κατάλογοι αὐτοὶ ἀναφέρονται σὲ διάφορες χρονιές. Ὑπάρχουν καὶ τέτοιοι χωρὶς ἡμερομηνία. Καταχωροῦμε μερικoὺς ἀπ' αὐτοὺς γιὰ νὰ πάρη ὁ ἀναγνώστης κάποια ἰδέα γιὰ τὰ μαθήματα, πρὶν διδάσκονταν τότε στὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα.

«Τὰ μαθήματα, τὰ ὅποια εἰς ταύτην τὴν χειμερινὴν ἑξαμηνίαν ἤκουσαν, εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

Τάξις Β'

- α) Τῆς Γραμματικῆς τὸ πρῶτον μέρος, μέχρι τέλους τῶν Ἀντωνυμιῶν, δηλαδή καὶ τοὺς τύπους τῶν ρημάτων ὄλων τῶν συζυγιῶν.
- β) Τὸν πίνακα τοῦ Κέβητος Θηβαίου(15) ὄλων καὶ ἐκ τῆς Κύρου Παιδείας μέρος.
- γ) Ἱερὰν Κατήχησιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἑκτῆς σελίδος μέχρι τέλους τῆς δεκάτης τετάρτης.
- δ) Σύνοψιν τῆς Νέας Διαθήκης ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μέχρι τέλους τοῦ 16 παραγράφου (σελὶς 51).
- ε) Γενικῆς ἱστορίας σύνοψιν, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μέχρι τέλους τοῦ 28 παραγράφου (σελὶς 21).
- στ) Ἀριθμητικὴν, τὴν διαίρεσιν τῶν ἀκεραίων

14. Γιατί εἶχε μόνο δύο τάξεις τὸ Ἑλλ. Σχολεῖο Καρβασαρά; Τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸ σχολεῖο ἰδρύθηκε στὸ Νιύμπλιο στὰ 1833 καὶ περιλάμβανε 3 ἢ 4 τάξεις ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μαθητῶν. Ἀργότερα σὲ ὅσα ἰδρύθηκαν μετὰ τὸ 1835 ἡ φοίτηση καθιερώσαν τριετής. Ὁ θεσμός ὁμοίως τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων στὴ χώρα μας καθιερώθηκε ἐπίσημα μὲ τὸ Β. Διάταγμα τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836 «περὶ κανονισμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων καὶ Γυμνασίων».

15. Κέβητος ὁ Θηβαῖος. Φιλόσοφος στὴν ἀρχαιότητα, μαθητὴς τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Πυθαγορείου Φιλολάου. Ἦταν ἐξαιρετικὰ πλούσιος καὶ πολὺ ἀφροσιωμένος στὸ δασκαλὸ του τὸ Σωκράτη. Μέχρι τέτοιο σημεῖον ἦσαν ἀφροσιωμένος ὁ αὐτὸς, ὥστε ἦταν διατεθειμένος καὶ πρόθυμος νὰ δαπανῆσθαι ὅλη του τὴν περιουσία γιὰ νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὸ δεσμωτήριον. Στὸν Κέβητα ἀποδίδουν τρεῖς διαλόγους, ἀπ' τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας φέρει τὸν τίτλον «Πίναξ». Στὸν πίνακα αὐτὸν ὁ Κέβητος ἀναπτύσσει τὴ θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος «περὶ προῦπρξενος» καὶ ἀλληγορικὰ ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ἐκπαιδεύσις πρέπει νὰ στηρίζεται ὄχι μόνον στὴν ἀπόκτησιν γνώσεων, ἀλλὰ στὴν διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρα. Τότε μόνον ὁδηγεῖ στὴ εὐδαιμονία. Ἐκτός ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους, στὰ 1826 καὶ ὁ Κορνήγιος δημοσίευσε τὸν Ζ' τόμον τῆς Ἑλληνικῆς Β.βλιοθήκης τὸν «πίνακα τοῦ Κέβητος», τοῦ ὅπου ἀσφαλῶς καὶ θὰ χρησιμοποίησε καὶ ἐδῶ στὴν προκειμένη μας περιπτωσιν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ὁ Διμ. Ρίζος.

ἀριθμῶν καὶ μέρος περὶ τοῦ μεγίστου κοινοῦ διαιρέτου.

ζ) Γεωγραφίαν, ἀπὸ τὸν νομόν τῆς Ἀχαΐας (σελὶς 167) μέχρι τέλους τῶν Ἰονίων Νήσων καὶ ἀρχὰς τῆς Τουρκίας.

Τὰ μαθήματα, τὰ ὅποια εἰς ταύτην τὴν ἐαρινὴν ἑξαμηνίαν ἤκουσαν, εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

Τάξις Β'

- α) Γραμματικὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ συντακτικοῦ μέρους μέχρι τέλους τῶν ἀριθμητικῶν ὀνομάτων.
- β) Ἑλληνικὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς Κύρου Ἀναβίσεως τοῦ Ξενοφῶντος σελὶς 154 μέχρι τέλους τοῦ 8 Κεφαλαίου, σελὶς 171.
- γ) Ἱερὰν κατήχησιν ἀπὸ τῆς ἑκτῆς ἐντολῆς, σελὶς 47 μέχρι τέλους.
- δ) Σύνοψιν τῆς Νέας Διαθήκης ἀπὸ τοῦ 48 παραγράφου σελὶς 59 μέχρι τέλους.
- ε) Ἐπιτομὴν Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς 28 σελίδος.
- στ) Γεωγραφίαν τὴν Αὐστριακὴν αὐτοκρατορίαν σελὶς 141 τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Πορτογαλίαν καὶ Ἰταλίαν ὄλην σελὶς 157.
- ζ) Ἀριθμητικὴν, ἀπὸ τῆς μεθόδου τῆς μίξεως, σελὶς 83, μέχρι τέλους.

Τάξις Α'

- α) Γραμματικὴν, ἀπὸ τὰ ἀνώμαλα ὀνόματα μέχρι τέλους τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ.
- β) Ἑλληνικὰ ἀπὸ τῆς 21 σελίδος μέχρι τῆς 42
- γ) Ἱερὰν Κατήχησιν, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀρθροῦ τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως σελὶς 12, μέχρι τοῦ τετάρτου σελὶς 20.
- δ) Σύνοψιν τῆς Νέας Διαθήκης ἀπὸ τοῦ 18 παραγράφου, σελὶς 55 μέχρι τέλους τοῦ 26, σελ. 59.
- ε) Ἱερὰν Ἱστορίαν, ἀπὸ τοῦ 91 παραγράφου, σελὶς 16, μέχρι τέλους τοῦ 127 σελὶς 29.
- στ) Γεωγραφίαν, τὴν Ἑθνωπαϊκὴν Τουρκίαν ὄλην, σελὶς 158-163 καὶ τῆς Μεγάλης Βρετανίας μέρος σελὶς 109-112.
- ζ) Ἀριθμητικὴν, ἀπὸ τῆς διαίρεσεως τῶν ἀκεραίων ἀριθμῶν, μέχρι τῆς ἀναγωγῆς τῶν κλασμάτων εἰς τὸν αὐτὸν παρονομαστήν, σελὶς 28.

Τέτοιοι κατάλογοι τῶν μαθημάτων τῶν ἐαρινῶν καὶ χειμερινῶν ἑξαμηνιῶν, τοὺς ὁποίους ὑπέβαλλε ὁ Ἑλληνοδιδάκταλος στὸν Ἐπίσκοπον καὶ δι' αὐτοῦ στὸ Ὑπουργεῖον, ὑπάρχουν πολλοὶ στὸ ἀρχεῖον τοῦ Διμ. Ρίζου. Παραλείπουμε γὰρ τοὺς καταχωρίσουμε ὅλους, γιὰτὶ δὲν προσθέτουν κάτι τὸ ἐνδιαφέρον παρὰ ἐπιναλαμβάνουν «ἀπὸ τῆς σελίδος τῆς ὡς τὴν τῆς κ.ο.κ.».

8. Ὁ κατάλογος τῶν μαθητῶν.

Εἶπαμε παραπάνω, ὅτι μαζί μὲ τὸν κατάλογο τῶν μαθημάτων ὑπέβαλλε στὸ Βασιλικὸ Ἐπαρχεῖο Βάλτου καὶ κατάλογο τῶν μαθητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου. Δημοσιεύουμε ἕναν τέτοιο κατάλογο.

«Αριθ. 8. Κατάλογος τῶν κατὰ τὸ λήξαν σχολαστικὸν ἔτος 1855 μαθητῶν τοῦ ἐν Καρβασαῶν Βασιλικοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου

Ἀριθμὸς		Ὄνομα καὶ Ἐπώνυμον	Πατρίς	Ἡλικία	Κη'εμὼν
αὐξων	τάξεις				
1	B	Δημήτριος Γ. Προκίνης	Καρβασαῶς	15	Ὁ πατήρ του, κτηματίας
2	A	Πάνος Θάνου	Ἐπαρχία Ἄρτης	15	Ὁ ἀδελφός του ὑπάλληλος
3	B	Δημήτριος Τρομπούκης	Καρβασαῶς	16	Ὁ πατήρ του κτηματίας
4	A	Κων. Σωτ. Στράτος	Καρβασαῶς	14	Ὁ πατήρ του στρατιωτικός
5	B	Γεώργιος Ντούλας Γώγου	Ἐπαρχία Ἄρτης	18	Ἡ μήτηρ του
6	B	Βασίλειος Νικολάου	Λάμποδον Ἡπείρου	16	Ὁ πατήρ του ἔμπορος
7	A	Γεώργ. Φώτου Κόντιμος	Πρέβεζα	13	Ὁ γαμπρός του ἔμπορος
8	A	Νεόφυτος Ἱεροδιάκονος	Ἄρτα	22	Οἱ Ἐπίτροποι τῆς Ἐκκλησ.
9	B	Νικόλαος Δημητρίου	Καρβασαῶς	16	Ὁ πατήρ του ἀπόμαχος
10	A	Θεόδωρος Νικολάου	Καρβασαῶς	12	Ὁ πατήρ του ἀπόμαχος
11	A	Φώτιος Δημητρίου	Καρβασαῶς	12	Ὁ πατήρ του ἀπόμαχος
12	B	Θεοτόκης Πύλου	Χειμάρρα	13	Ὁ πατήρ του ἀξιωματικός
13	A	Νεόφυτος Ἱεροδιάκονος	Κορώνη Ἀγρῶν	30	Ὁ Ἐγούμενος τῆς Μονῆς

Ἐν Καρβασαῶν τὴν 23 Αὐγούστου 1855

Ὁ Ἑλληνοδιδάκκαλος Καρβασαῶν

Δημήτριος Γ. Ρίζος

9. Τὸ ὠρολόγιον πρόγραμμα

Τὸ δὲ ὠρολόγιον πρόγραμμα τοῦ Βασιλικοῦ Ἑλλ. Σχολείου Καρβασαῶν ἦταν τὸ ἀκόλουθο Πρόγραμμα τῶν κατὰ τὴν χειμερινὴν ἐξιμηνίαν τοῦ ἔτους 1855—56 μαθημάτων τοῦ ἐν Καρβασαῶν Βασιλικοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου.

Τίξεις Β'.

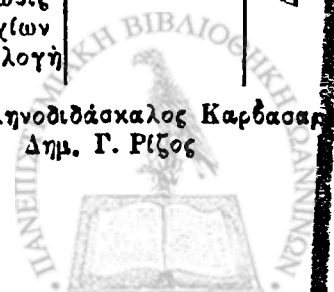
Ἦμέρας		Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή	Σάββατον	Διδάκκαλος
Π.Μ.	Κέθνητος Θηβαίου πίναξ καὶ Κύρου Παιδεία μετὰ τεχνολογίας καὶ γραμματικῆς	Ἑλληνικά	ᾠδαύτως	ᾠδαύτως	ᾠδαύτως	ᾠδαύτως	Ἐπανάληψις τῶν μαθημάτων τῆς ἐβδομάδος	Δημ. Γ. Ρίζος
Μ.Μ.		Πολιτικὴ Γεωγραφία	Γενικὴ Ἱστορία καὶ Ἀριθμητικὴ	Πολιτικὴ Γεωγραφία	Γενικὴ Ἱστορία καὶ Ἀριθμητικὴ	Ἱερὰ Κατήχησις καὶ Ἱερὰς ἱστορίας ἐξακολουθήσεις		

Τίξεις Δ'.

Ἦμέρας		Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή	Σάββατον	Διδάκκαλος
Π.Μ.	Ἐξακολουθητικὴ γνῶσις καὶ συντόμων φράσεων κλπ. μετὰ τῆς τεχνολογίας καὶ γραμματικῆς	Ἑλληνικά	ᾠδαύτως	ᾠδαύτως	ᾠδαύτως	ᾠδαύτως	Ἐπανάληψις ὅλων τῶν μαθημάτων τῆς ἐβδομάδος	Δημ. Γ. Ρίζος
Μ.Μ.		Πολιτικὴ Γεωγραφία	Ἱερὰ Ἱστορία καὶ Ἀριθμητικὴ	Πολιτικὴ Γεωγραφία	Ἱερὰ Ἱστορία καὶ Ἀριθμητικὴ	Ἱερὰ Ἱστορία καὶ ἀνάγνωσις τεμαχίων κατέκλογη		

Ἐν Καρβασαῶν τὴν 23 Αὐγούστου '855

Ὁ Ἑλληνοδιδάκκαλος Καρβασαῶν
Δημ. Γ. Ρίζος

10. Οι εξετάσεις τῶν μαθητῶν.

Κατὰ τὰ στοιχεῖα, πού υπάρχουν, σχετικὰ μὲ τις εξετάσεις τῶν μαθητῶν τοῦ Βασιλικοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου Καρβασαρά, γινόταν τέτοιες δημόσιες δυὸ φορές, ἤτοι: μερικὲς καὶ γενικὲς. Αὐτὸ ἐξάγεται ἀπὸ πολλὰ σχέδια προσκλήσεων, πού ἔκαμε διάφοροι χρονιῆς. Ἀντιγράφουμε ἐδῶ μόνο δὲς προσκλήσεις ἑστειλε γιὰ τις δημόσιες εξετάσεις ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος Δημ. Ρίζος στὸν Ἐπαρχο Βάλτου, στὸ Δήμαρχο Ἀμβρακίας καὶ σὲ ἄλλες ἀρχές.

α) Γιὰ τις γενικὲς δημόσιες εξετάσεις.

Ἀριθ. 2. Ἐν Καρβασαρά τὴν 7 Ἰουλίου 1855
 Πρὸς τὸ Βασιλικὸν Ἐπαρχεῖον Βάλτου
 Εἰδοποίησις περὶ τῶν δημοσίων ἐξετάσεων
 Εἰδοποιῶ Ὑμᾶς, Κύριε Ἐπαρχε, ὅτι τὴν δεκάτην τοῦ τρέχοντος μηνὸς Ἰουλίου, ἡμέραν Κυριακὴν, μὲ τὴν θεῖαν λειτουργίαν, ἀρχονται αἱ δημόσιαι ἐξέτισεις τῶν μαθητῶν τοῦ ἐνταῦθα Βασιλικοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου. Ὅθεν παρακαλεῖσθε νὰ παρευρεθῆτε εἰς αὐτάς, ὅπως διὰ τῆς παρουσίας σας ἐνθαρρύνητε τοὺς μαθητὰς καὶ ὡς Πρόεδρος κατὰ τὸν Νόμον τῆς Ἐφορείας τοῦ αὐτοῦ Σχολείου ἐνεργήσητε τὰ παρὰ τοῦ Νόμου διατασσόμενα.

Εὐπειθέστατος
 Ὁ Ἑλληνοδιδάσκαλος Καρβασαρά
 Δημ. Γ. Ρίζος

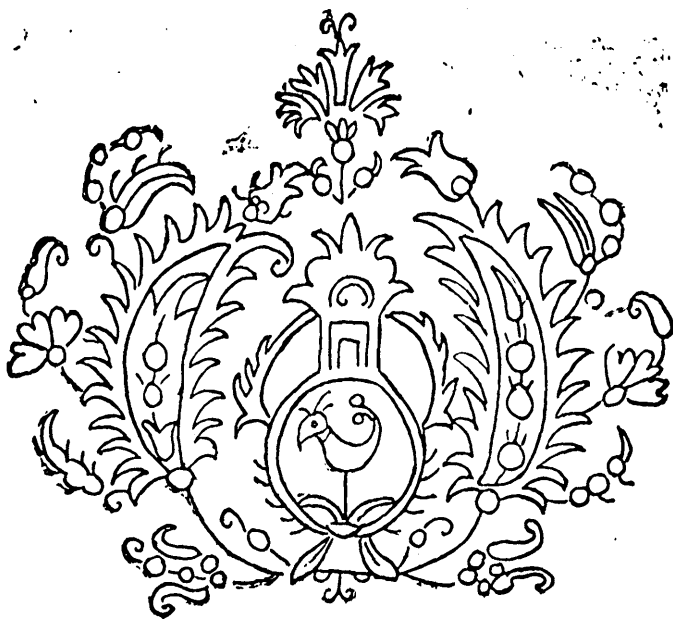
Παρόμοια πρόσκληση μὲ τὴν παραπάνω ἐστάλη καὶ στοὺς «Κυρίους Ἐφόρους τοῦ Βασιλικοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου Καρβασαρά» τοὺς ὁποῖους παρακαλεῖ νὰ «παρευρεθῶν, ἵνα ἐνεργήσουν τὰ παρὰ τοῦ νόμου διατασσόμενα», πρὸς ὅλο τὸ κοινὸν (γονεῖς, συγγενεῖς καὶ φιλομούσουσιν, ἵνα παρακαλουθήσῃσι τῶν μαθητῶν τὰς προόδους» καὶ πρὸς τὸν Δήμαρχο Ἀμβρακίας «ἵνα ἐμψυχώσῃ διὰ τῆς παρουσίας του τοὺς μαθητὰς».

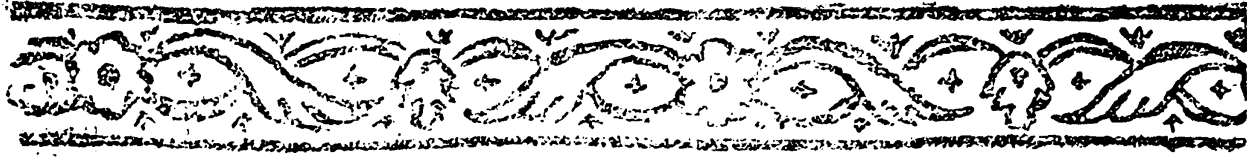
β) Γιὰ τις μερικὲς εξετάσεις.

Ἀριθ. 19. Ἐν Καρβασαρά τὴν 21 Φεβρουαρίου 1856
 Πρὸς τὸ Βασιλικὸν Ἐπαρχεῖον Βάλτου
 Εἰδοποίησις περὶ τῶν μερικῶν ἐξετάσεων τῆς χειμερινῆς ἑξαμηνίας τοῦ 1855—56 ἔτους.
 Εἰδοποιῶ Ὑμᾶς, Κύριε Ἐπαρχε, ὅτι αὔριον, ὥραν 8 π.μ. ἀρχονται αἱ μερικαὶ ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν τοῦ ἐνταῦθα Βασιλικοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου. Ὅθεν παρακαλεῖσθε νὰ παρευρεθῆτε εἰς αὐτάς, ὅπως διὰ τῆς παρουσίας σας ἐνθαρρύνητε τοὺς μαθητὰς καὶ ὡς Πρόεδρος κατὰ τὸν Νόμον τῆς Ἐφορείας τοῦ αὐτοῦ σχολείου ἐνεργήσητε τὰ παρὰ τοῦ Νόμου διατασσόμενα.

Εὐπειθέστατος
 Ὁ Ἑλληνοδιδάσκαλος Καρβασαρά
 Δημ. Γ. Ρίζος

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. Κ. ΜΑΚΡΗ, Σαμαρινιώτη (Σμολικέα)

ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΘΕΟΝ ΤΩΝ ΣΑΜΑΡΙΝΑΙΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ
(Γύρω από τον Καπετάν 'Αρκούδα)

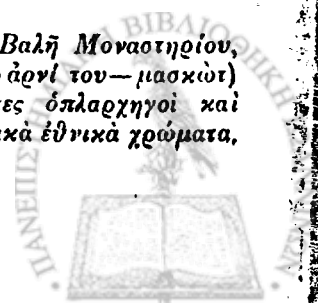
Σάν εϋλαβικό μνημόσυνο στην πλειάδα των
όπλαρχηγών—άγωνιστών για την αποτίνα-
ξη του Τουρκικού ζυγοῦ—τῆς ἡρωϊκῆς Σα-
μαρίνας, καὶ σάν μικρὴ συμβολὴ σὲ μιὰ εὐ-
ρύτερη μελλοντικὴ ἔρευνα τῆς ἱστορίας της,
ποὺ εἶναι γεμάτη ἀπὸ πράξεις ἡρωϊσμοῦ
γιὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Πατρί-
δος, φέρνω διὰ τῆς ἀγαπητῆς «Ἡπειρωτι-
Ἔστιας» σὴ δημοσιότητα τίς πρὸ κάτω τέσ-
σερες ἱστορικὲς φωτογραφίες.

Τὰ ἱστορικὰ πρὸ πρόσωπο ποὺ προβάλλ-

λουν σ' αὐτῆς, ἀπεικονίζουσι μερικὲς ἡρωϊκὲς
μορφὲς σάν αὐτὲς τοῦ Καπετάν 'Αρκούδα
(Γεώργη Λεπεντάτου), τοῦ Καπετάν Τσε-
κούρα (Κώστῃ Ρίζου) καὶ ὠρισμένα ἱστο-
ρικὰ γεγονότα, ποὺ φάνηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ
πὼς ἀναστρίλλουσι τὴν ἔσπλη δρᾶσιν τῶν
ἡπειρωτῶν ὀπλαρχηγῶν, καὶ μαζί τους
καὶ τῶν Σαμαριναίων, γιὰ τὴ Σαμαρίνα
γεωφυσικὰ ἀνήκει στὴν Ἡπειρο, ἀλλὰ καὶ
πολιτικὰ ἀκόμα ἀνήκει ἕως τὰ τελευταῖα
σχεδὸν χροῖα τῆς Τουρκοκρατίας σὲ Βι-

Εἰς τὸ μέσον ὁ Μητροπολίτης Γροβενῶν Αἰμιλιανὸς μετὰ τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Βαλῆ Μοναστηρίου,
δίπλα τους οἱ φημισμένοι Σαμαρινιώτες ὀπλαρχηγοὶ Καπετάν Τσεκούρας (μετὰ τὸ ἀρνὶ τοῦ—μασκωτῆ)
καὶ ὁ ἐξάδελφός του Καπετάν Ξανθόπουλος. Οἱ λοιποὶ, ἐναλλάξ Σαμαρινιώτες ὀπλαρχηγοὶ καὶ
Τουῦρκοι ἀξιοματικὸι ἀδελφικὰ χειροκρατοῦν νοὶ φέρουσι κονκάρδες μετὰ τὰ τουρκικὰ εἰδικὰ χρώματα,

λαέτι τών Γιαννίνων. Ἀκριβῶς γιά τοὺς παραπάνω λόγους ἐμεῖς οἱ Σαμαρινιώτες θεωροῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας Ἡπειρώτες.

Ἐνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα αὐτὰ γεγονότα ἦταν τὸ κίνημα τῶν Νεοτούρκων τὸν Ἰούλιο τοῦ 1908, ποὺ ὑπογράωσε τὸν ἀπολυταρχικὸ Σουλτάνο Ἀβδούλ Χαμίτ γιὰ παραχώρηση στὴν Ὀθωμανικὴ Ἀδικοκρατορία Συνταγματικὸ Πολίτευμα. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ οἱ Νεότουρκοι ὑπεσχέθησαν σ' ὅλες τὰς ἔθνικες μειοότητες, Ἕλληνες, Βουλγάρους καὶ Ρουμάνους τοῦ Τυρκεῦ Κράτους ἰσοπολιτεία, ἀδελφοσύνη, ἐλευθερία.

Στὰ 1908 ἐξακολούθησε στὴ Μακεδονία ὁ Μακεδονικὸς Ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων, Βουλγάρων, Ἀλβανῶν καὶ Ρουμανιζόντων. Οἱ Νεότουρκοι ἐξήγησαν τὴν κατάθεση τῶν ὄπλων καὶ τὸ σταμάτημα τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα.

Οἱ ἀγωνισταὶ τῆς Μακεδονίας, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ ἀντίπαλοί των, πίστεψαν τίς ὑποσχέσεις τῶν Νεοτούρκων—ποὺ σὲ λίγο ἀποδείχτηκαν ψεύτικες καὶ καταστρεπτικὲς τῶν δούλων ἔθνηοτήτων—καὶ ἄρχισαν νὰ καταθέτουν τὰ ὄπλα καὶ νὰ παύουν τὸν ἀγῶνα.

Οἱ Σαμαρινιώτες ἀγωνιστὰ ὁμῶς, δὲσπιστοὶ στὴ Νεοτουρκικὴ παραχώρηση, ἐξακολούθησαν τὸν ἀγῶνα τους· καὶ οἱ Τούρκοι ζήτησαν ἐπίμονα ἰδιαιτέρως διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Σαμαρινιώτες ὀπλαρχηγούς.

Μετὰ ἀπὸ ἕνα ὀλέκλιχο χρόνο, οἱ δια-

Ὁ ἐπιβλητικὸς καὶ ἡρωϊκὸς Σαμαριναῖος ὀπλαρχηγὸς Γεώργιος Δεπεντάτος ἢ Καπετὰν Ἀρκοῦδα.

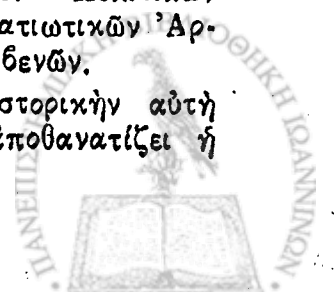
πραγματεύσεις αὐτές, κατέληξαν σὲ κάποια συμφωνία, μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ Μητροπολίτη Γρεβειῶν, Ἀσιδίμου Ἐθνεμάρτυρα Αἰμιλιανοῦ Λαζαρίδη (+1911).

Οἱ Σαμαρινιώτες ζήτησαν καὶ πέτυχαν, νὰ γίνῃ ἡ κατάθεση τῶν ὄπλων καὶ ἡ συνθηκολόγηση στὴ Σαμαρίνα, μὲ τὴν παρουσία τοῦ Μητροπολίτη Γρεβειῶν Αἰμιλιανοῦ, τῶν προκρίτων τῆς Σαμαρίνας, ἀντιπροσώπου τοῦ Τούρκου Βαλῆ Μοναστηρίου καὶ τῶν Τουρκικῶν Πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν Γρεβειῶν.

Τὴν ἱστορικὴν αὐτὴ στιγμὴ ἀποθανατίζει ἡ

Ἡ γραφικὴ καὶ ἡρωοτόκος Σαμαρίνα

δημοσιευμένη φωτογραφία που πάρθηκε τότε έξω από το γνωστό αρχοντικό του Παγίτσα (!) όπου συνήθως γινόταν οι Συνεδριάσεις που είχαν κάποιο γενικώτερο τοπικό και εθνικό ενδιαφέρον.

Ο ήρωϊκός Καπετάν 'Αρκούδας με τον όποιοι ασχολήθηκε στο τεύχος Μαΐου έ. έ. της «'Ηπ. 'Εστ.» ό κ. 'Αλέξ. Λεβαδεύς, και στο έπόμενο ό γράφων, έγινε άφορμή έρεύνης και άνευρέσεως τών φωτογραφιών αυτών και άλλων στοιχείων τά όποια με τή σειρά τους θα ίδουν τό φώς τής δημοσιότητας.

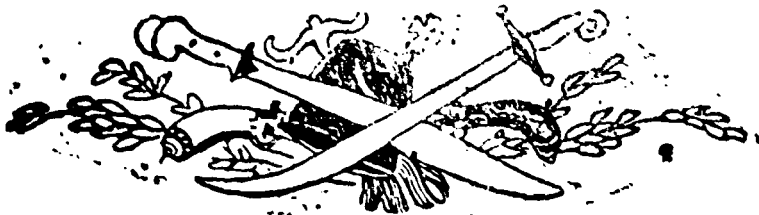
Ο μήνας του 'Ελληνοτουρκικού μέλιτος γρήγορα πέρασε, ό άγώνας έπανελήφθηκε από τους Σαμαρινιώτες άετούς και τό πλήθος τών άλλων γνωστών και άφανών άγωνιστών τής σκλάβας 'Ηπειρωτικής γής και ή άπελευθέρωση από τό Νεοτουρκικό ζυγό πραγματοποιήθηκε με τόν άπελευθερωτικό Πόλεμο 1912-1913, που στοίχισε αίμα και θυσιές άμετρες...

Έτσι έκλεισε μιá λαμπρή σελίδα ήρωϊσμών και 'Εθνικών άνατάσεων τών τέκνων τής Σαμαρίνας, τής μεγαλόπρεπης νόμφης του Σμόλικα.

Ο φημισμένος διά τήν άνδρείαν του Σαμαριναϊός
'Οπλαρχηγός Κώστας Ρίζος ή Καπετάν Τσεκούρας

1. Σκεπασμένο, κατά τήν τοπική παράδοση, με κολωνάτα.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΜΠΟΓΚΑ

ΤΑ ΖΩΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ ΣΤΟΥΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥΣ ΘΡΥΛΟΥΣ*

Ο ΣΚΑΝΤΖΟΧΟΙΡΟΣ

Γιὰ νὰ μὴν κρυώνουν τὰ πλασματὰ του, ὁ καλὸς Θεὸς φρόντισε καὶ τὰ ἔντυσε ἄλλα μὲ τρίχες, ὅπως τὰ Ζῶα, καὶ ἄλλα μὲ φτερά, ὅπως τὰ Πουλιά. Τοῦ σκαντζόχοιρου τοῦ χάρισε λίγες τρίχες στὸ κεφάλι, τὸ λαιμὸ καὶ τὴν κοιλιὰ μόνο, κι' ὅλο τὸ ἄλλο του κορμὶ τοῦ τὸ σκέπασε μὲ μιὰ χοντρή ἀγκαθωτὴ φλοκάτα, μὲ μιὰ βελέντζα καμωμένη ἀπὸ χιλιάδες ἀγκάθια. Γι' αὐτὸ κι' οἱ Ζωολογίες τὸν γράφουν ἀκανθόχοιρο (ἢ ἐχίνο), χοῖρο δηλαδή μὲ ἀκάνθια. Κι' εἶναι στ' ἀλήθεια ὁ σκαντζόχοιρος σὰ μικρογουρουνάκι μὲ τὸ ἀραιὸ μουστάκι του, τὴ σουβλερὴ του μύτη καὶ τὰ μικρὰ καὶ χωστὰ του μάτια. Στὰ πόδια, ὅμως, διαφέρει. Γι' αὐτὸ ἐνῶ τὸ γουρουνὶ ἔχει δυὸ δάχτυλα σὲ κάθε του πόδι, εἶναι δηλαδή «δίχτηλο», ὁ σκαντζόχοιρος ἔχει πέντε. Γι' αὐτὸ εἰμπορεῖ καὶ περπατᾷ γρήγορα καὶ καλὰ καί, ἐπειδὴ ἔχει καὶ νύχια, εἰμπορεῖ καὶ σκαρφαλώνει κι' ὅλας.

Σήμερα τὸν ἀκανθόχοιρο ὁ λαὸς τὸν λέγει γενικὰ σκαντζόχοιρο. Στὰ Γιάνινα τὸν λένε καὶ σκαντζόχειρα καὶ στ' ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος σκαντζοχέρι. Τὸν λένε ἔτσι, γιατί, ἐπειδὴ τὸν χοῖρο τὸν λένε γουρουνὶ, νόμισαν πὼς τὸ σκαντζοχέρι ἔχει σχέση μὲ τὸ χέρι κι' ὄχι μὲ τὸ χοῖρος.

Τ' ἀγκάθια. Τ' ἀγκάθια του ὁ σκαντζόχοιρος εἰμπορεῖ μὲ ἓνα δίχτυ ἀπὸ νεῦρα, πὺν κρύβει κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα του, νὰ τὰ βάνει στὴ σειρά, τὸ ἓνα δίπλα στὸ ἄλλο, ὅπως ὁ μάστορης τοποθετεῖ τὰ κεραμίδια στὴ σκεπὴ. Μ' αὐτὴ τὴν τακτοποίησι πετυχαίνει καὶ σκεπάζει καλὰ τὸ μικρὸ του κορμὶ καὶ προφυλάγεται ἀπὸ τὸ κρύο καὶ τὴ βροχὴ. Οἱ στάλες τῆς βροχῆς γλιστροῦν καὶ πέφτουν ἀπὸ τ' ἀγκάθια του, ὅπως γλιστροῦν καὶ πέφτουν καὶ ἀπὸ τὰ ἄχυρα τῆς καλύβας. Μὲ τὰ ἴδια νεῦρα εἰμπορεῖ, ὅταν καταλάβει κίνδυνο, νὰ κάνει τὴν ἀγκαθωτὴ του βελέντζα νὰ ἀνατριχιάσει. Τ' ἀγκάθια τότε σηκώνονται καὶ γίνονται ἀπειλητικά, γυρισμένα πρὸς ὅλες τὶς μεριές. Εἶναι ἔτοιμα ἔτσι νὰ προστατέψουν, ἀπὸ κάθε ἀπερίσκεπτο ἐχθρὸ, μὲ τὶς φαρμακερὲς μύτες, τὸν ἀφέντη τους πὺν κρύβεται ἀπὸ κάτω. Ὅτι εἶναι καὶ λίγο φαρμακερὲς οἱ μύτες τῶν ἀγκαθιῶν του, τὸ πρόσεξα, ὅταν δοκίμαζα μὲ προσοχὴ βέβαια, γιὰ νὰ μεταφέρω μὲ τὰ χέρια τὸν σκαντζόχοιρο τοῦ κήπου μου ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο. Κάθε φορὰ τότε, ὕστερα ἀπὸ λίγα δευτερόλεπτα, ἔνοιωθα μιὰ φαγούρα στὰ δάχτυλα, τὴν ἴδια ἀπάνω κάτω μ' ἐκείνη, πὺν δοκιμάζουμε, ὅταν ἀγγίξουμε, χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε, κάποια τσουνκίδα.

Ὅταν ὁ σκαντζόχοιρος τρομάζει καὶ τὰ ἀγκάθια του ἀγριέψουν, ἀπορεῖς πὼς ἐκείνη ἢ καλοστρωμένη ἀγκαθωτὴ σκεπὴ γίνηκε μὲ μιᾶς ἀνάκατη, πὼς γίνηκε σωστὸ «κεραμιδαρειό», ὅπως λένε. Τότε κι' οἱ ψύλλοι του ἀκόμα ἀναστατώνονται καὶ τοὺς βλέπεις νὰ τρέχουν ἀνήσυχοι πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ, ἀνάμεσα

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.

στο δάσος τῶν ἀγκαθιῶν του. Γιατί κι' οἱ σκαντζόχοιροι πιάνουν ψύλλους, ὅταν ζοῦν κοντὰ σὲ ἄλλα κατοικίδια ζῶα, ὅπως εἶναι οἱ γάτες καὶ οἱ σκύλοι, ἢ ὅταν ἡ φωληὰ του; εἶναι κοντὰ σὲ κοπρηές, ὅπου γεννοῦν καὶ πολλαπλασιάζονται οἱ ψύλλοι.

Ὁ λαὸς πιστεύει ὅτι ὁ σκαντζόχοιρος, καθὼς καὶ ἡ χελώνα, τρῶνε τοὺς ψύλλους. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ ψύλλοι τρῶνε τὸ σκαντζόχοιρο. Κάποτε, πού μοῦ ἔστειλαν ἕναν σκαντζόχοιρο ἀπὸ τὸ Μπογιατί, χωρὶς νὰ ξέρουν, βέβαια, ὅτι μοῦ ἔστειλαν ἕναν σωστό «Δούρειο Ἴππο», εἶδα κι' ἔπαθα νὰ καθαρίσω τὸν τόπο ἀπὸ τοὺς καστανούς «πολεμιστάς», πού μπῆκαν ἀθέατοι στὸν κῆπό μου.

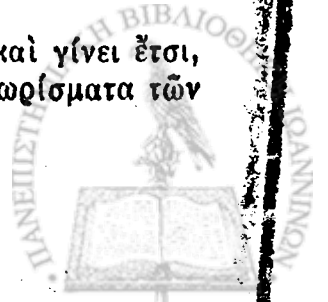
Ἡ νάρκη. Τὸ χειμῶνα ὁ σκαντζόχοιρος, ὅπως καὶ ἡ χελώνα, ἡ ἀρκούδα καὶ ἄλλα ζῶα καὶ ἐρπετά, πέφτει σὲ νάρκη. Οὔτε τρώγει. οὔτε κουνιέται καθόλου. Ζεῖ μὲ τὸ λίπος, πού φροντίσει νὰ μαζέψει κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα του τὸ καλοκαίρι καὶ τὸ φθινόπωρο, τὴν ἐποχὴ δηλαδή «τῶν παχειῶν ἀγελάδων». Στὴν Ἀθήνα, ὅσες φορὲς μοῦ ἔτυχε νὰ ἔχω σκαντζόχοιρο, ἔβλεπα ὅτι ἡ νάρκη του δὲν ἦταν ποτὲ τέλεια. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὶς χελωνές μου. Τὸ κλίμα τῆς Ἀθήνας εἶναι μαλακὸ τὸ χειμῶνα κι' οἱ περίφημες λιακίδες τῆς ἀναγκάζουν τοὺς σκαντζόχοιρους καὶ τὶς χελωνές ν' ἀλλάζουν συνήθειες ζωῆς. Ξυπνοῦν καὶ τὸ χειμῶνα κάθε φορά, πού ἡ ἡμέρα εἶναι γλυκερὰ καὶ σεργιανίζουν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τρῶνε, γιατί δὲν εἴμποροῦν ἀπὸ τὴ νάρκη τους νὰ φᾶνε. Αὐτὸ κάνει πολὺ κακὸ στοὺς σκαντζόχοιρους, ὅπως παρατήρησα, γιατί ξεδεύουν πρόωρα τὸ λίγο λίπος, πού ἔχουν, καὶ ὅταν ἔρθει ἡ ἀνοιξὶ γιὰ νὰ ξυπνήσουν δὲν τὰ καταφέρνουν καὶ ψοφοῦν ἀπὸ ἐξάντλησι.

Ἡ φωληὰ. Τὴ φωληὰ του τὴ φκειάνει καλὴ καὶ περιποιημένη μὲ δυὸ μάλιστα τρύπες. Τὴ φκειάνει μὲ χόρτα ξηρὰ καὶ τὴ στρώνει μὲ φύλλα, γιὰ νάναί ζεστὴ καὶ γιὰ τὸν ἴδιο, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ μικρὰ του. «Ὅταν πρόκειται νὰ ναρκωθεῖ, φροντίζει καὶ μαζεύει καὶ ἀπὸ πάνω του πολλὰ ξηρὰ φύλλα, καὶ τὰ ἔχει σὰν πᾶλωμα. Πῶς τὰ κουβαλάει ὁμως; Κάποτε στὴν αὐλή μου εἶχα βάλει στὴ φωληὰ τῆς κόττας μιὰ ποσότητα ἄχυρο, ἀπὸ αὐτὸ πού τυλίγουν τὰ γυαλικά. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτ' εἶδα ὅτι τὸ ἄχυρο ἔλλειπε. Κάποιος τὸ ἔκλεψε τὴ νύχτα. Ἀπὸ τὸν τορὸ ὀδηγήθηκα καὶ ἀνακάλυψα ὅτι τὸ ἄχυρο τῆς κόττας εἶχε γίνει στρώμα τοῦ σκαντζόχοιρου, τοῦ «Τζῶτζου», ὅπως τὸν λέγαμε χαϊδευτικά, γιατί ἦταν μικρούλης σὰν μιὰ γροθιά. Τὸ κουβάλησε, πού λέτε, τὴ νύχτα στὴ φωληὰ του, πού ἦταν καμμιά δεκαριά μέτρα μακρύτερα. Πῆρα τὸ ἄχυρο ξανά καὶ τὸ ἔβαλα στὴν κόττα καὶ παραφύλαξα. Κάποια στιγμή βλέπω τὸν «Τζῶτζο» νὰ τὸ παίρνει μὲ τὸ στόμα καὶ νὰ τὸ σέρνει βιαστικά, σὰν κλέφτης, γιὰ τὴ φωληὰ του.

Ἡθελα νὰ δῶ, ἂν θὰ ἔπαιρνε καὶ τὸ χόρτο μὲ τ' ἀγκάθια του, ὅπως κάνει μὲ τὰ φύλλα καὶ μὲ τὰ σταφύλια. Γιατὶ τὰ καρφώνει, λένε, ἀπάνω στ' ἀγκάθια, ἀφοῦ γυρίσει ἀνάσκελα, τὰ κουβαλάει στὴ φωληὰ, κι' ἐκεῖ τότε τινάζεται καὶ πέφτουν. Κι' ὅταν εἶναι φύλλα τὰ παίρνει καὶ τὰ στρώνει μὲ προσοχὴ καὶ τὰ γυρίζει ὁ ἴδιος γιὰ νὰ κάνει ζεστὸ καὶ μαλακὸ τὸ κρεβατάκι του. Ἄλλ' ὅταν εἶναι σταφύλια; Ἄ! αὐτὰ φροντίζουν καὶ τὰ καλοσυγυρίζουν τὰ πεινασμένα κουτσουβελάκια του.

Ἡ κατάρα τῆς μάννας. Θέλετε τώρα νὰ μάθετε καὶ πῶς ἀπόκτησε αὐτὴ τὴν παρῦξενη ἀγκαθωτὴ ψάθα ὁ σκαντζόχοιρος; Αὐτὸ θὰ μᾶς τὸ διηγηθῆ ἡ Ἑλληνικὴ παράδοσι, πού μᾶς διδάσκει κι' ὅλας ὅτι κάθε φορά πού τὰ παιδιὰ πικραίνουν τὴν καρδιά τῆς μάννας του τιμωροῦνται. Κι' ἡ κατάρα τῆς μάννας, τῆς ἀδικημένης, τῆς πονεμένης μάννας, πιάνει, «στρέει».

Θέλουν νὰ ποῦν, πῶς ὁ σκαντζόχοιρος προτοῦ ξεμορφωθῆ καὶ γίνεῖ ἔτσι, ὅπως τὸν βλέπουμε σήμερα κοντὰ στοὺς φράχτες τῶν κήπων, στὰ χωρίσματα τῶν

χωραφιῶν ἢ στὶς ἄκρες ἀπὸ τὶς βατσινιές, ἦταν ἄνθρωπος. Κάποτε, λοιπόν, ἀρρώστησε ἡ Κυρὰ Σκαντζοχέρα, ἡ μάννα του, καὶ τοῦ μίηυσε νὰ πάει κοντά της. Ὁ προκομένος ὁ γιὸς προφασίστηκε πὸς εἶχε δουλειά: «Δὲν ἀδειάζω, βάνω παλούκια στὸ φράχτη μου» ἦταν ἡ ἀπάντησι. Ἡ ἄρρωστη μάννα βαρυγκόμησε πολὺ ἀπὸ τὴν ἀπονιά τοῦ κανακάρη της, στὶς τελευταῖες της στιγμὲς κι' ὅταν ξεψυχοῦσε τὸν καίραστήκε:

«Ὀὐ! ποὺ νὰ τοῦ φυτρώσουν στὸ κορμί του τὰ παλούκια τοῦ φράχτη του, (εἶπε, κι' ὅπου κι' ἂν πάει, κι' ὅπου κι' ἂν σταθεῖ, νὰ τὰ σέρνει μαζί του»

Ὁ μακαρίτης Βιζυηνὸς τὴν κατάρα αὐτὴ τῆς Σκαντζοχέρας μᾶς τὴν περιγράφει ἔτσι στὸ ποίημά του «Με·αμορφώσεις».

— Πάνε καὶ πὲς τοῦ γιόκα μου ναρθῆ νὰ μὲ κοιτάξῃ
καὶ δὲν ἤμπορῶ!

Πῆγε καὶ ἦλθε καὶ λαλεῖ: Τ' ἀμπέλι του θὰ φράξῃ
δὲν ἔχει καιρό!

— Οἱ βάτοι νὰ φυτρώσουνε στὸ σῶμά του, εἶπ' ἐκείνη,
γὰ παντοτεινά!

Καὶ ἀπὸ τότε ὁ κακογιός, σκαντζόχοιρος ἐγίνει
φεύγει στὰ βουνά!

(Γ. Βιζυηνοῦ «Παιδικὰ τραγούδια»
ἐκδ. Ἑταιρίας Ὁρακικ. Μελετῶν)

Ἡ κατάρα τῆς μάννας ἔπιακε καὶ ἀπὸ τότε ὁ ἄπρονος ὁ γιὸς σεργιανίζει τὶς νύχτες παλουκοφορμένος γιὰ νὰ βρεῖ τὴν τροφή του.

Τὶ τρώγει. Ὁ σκαντζόχοιρος ὅλη τὴν ἡμέρα κοιμᾶται κρυμμένος στὴ φωλιά του καὶ μόνο τὴ νύχτα γυρίζει. Εἶναι ξενύχτης. Τὴν ἡμέρα δὲν τὸν βλέπεις πουθενά: Σκοτεῖνιασε; νάτος! Ξαμολιέται κι' ἀλλοίμονο στὰ ζούδια, ποὺ βγαίνουν κι' αὐτὰ τὴ νύχτα γιὰ νὰ βοσκήσουν, ἐκτὸς ἐὰν τὸν ἐμποδίσει ὁ Μπουφός, ἄλλος ξενύχτης αὐτός, ποὺ εἶναι καὶ ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς γιὰ τὸ σκαντζόχοιρο. Ὁ Μπουφός τοῦ μῆγει τοῦ καυμένου τὰ δυνατὰ καὶ μεγάλα νύχια του στὸ κορμί, ἀνάμεσα ἀπὸ τ' ἀγκάθια, καὶ τὸν θανατώνει. Εἶναι ὠφελιμώτατο ζῶο στὴ γεωργία ὁ σκαντζόχοιρος καὶ δὲν πρέπει νὰ τὸν σκοτώνουμε, γιὰτὶ δὲν ἀφήνει ποντίκι, σαλιγκάρι, σκαθάρι, σκουλήκι, ἀκρίδα, βατράχι, σαύρα. Ἀκόμα καὶ φίδια τρώει.

Τὸ πάλαιμα μὲ τὴν ὄχιά. Μολονότι εἶναι πολὺ φοβητσιάρικο ζῶο ὁ σκαντζόχοιρος, ὅπως θὰ δοῦμε καὶ παρακάτω, εἴμπορεῖ μολοντοῦτο καὶ τὰ βάνει μὲν τὴν ὄχιά καὶ βγαίνει νικητής. Ἀκοῦς μὲ τὴν ὄχιά ὁ ἀθεόφοβος. Τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ σβέρο, τῆς σπάνει τὴ ραχοκοκαλιά καὶ τὴν καταβροχθίζει σὰν τὸν καλύτερο μεζέ. Νά, πῶς διηγίεται τὴν πάλῃ αὐτὴ ἕνας ξένος⁽¹⁾:

«Στὶς 24 Αὐγούστου, λέγει, ἔκλεισα σ' ἕνα μεγάλο κλουβὶ ἕναν σκαντζόχοιρο. Ἐκεῖ ὕστερα ἀπὸ δυὸ μέρες ἔτυχε νὰ γεννήσει καὶ 6 μικρά, ὅλα τυφλά (Σημ. τὰ σκαντζοχεράκια γεννιοῦνται μὲ κλειστὰ τὰ μάτια, ὅπως καὶ τὰ γατάκια). Γιὰ νὰ ἰδῶ τί ἀγαποῦσε περισσότερο δοκίμασα ὅλες τὶς τροφές. Δὲν ἄργησα νὰ βρῶ ὅτι καταβροχθίζει μὲ μεγάλη ὄρεξι ἀκρίδες, σκαθάρια, σκουλήκια, βατράχια, νερόφιδα κ.ἄ. Τὰ ποντίκια ἦταν ὁ πιὸ ἀγαπημένος του μεζές. Καρπούς ἔτρωγε μόνο, ὅταν δὲν εἶχε ζωντανὴ τροφή. Κάποτε γιὰ δυὸ μέρες δὲν του ἔδωκα τίποτε ἄλλο ἀπὸ καρπούς. Τοὺς ἔτρωγε τόσο ξέκαρδα, ποὺ δυὸ ἀπὸ τὰ μικρά του πέθαναν κι' ὅλας ἀπὸ τὴν πείνα, γιὰτὶ ἡ μάννα τους δὲν κατέβαζε γάλα. Στὶς 30 Αὐγούστου οἶχνω

1. Βλ. Ν. Γερμανοῦ «Ὁ Βίος τῶν Ζώων» στὴ λ. ἐχίνος.

μέσα στο κλουβί μιὰ ὄχλα. Μόλις εἶδε τὴν ὄχλα ἢ σκαντζοχέρα, σηκώνεται, ἀφήνει τὰ μωρά, πάει κοντὰ στὸ ἔρπετό, καὶ ἀρχινάει νὰ τὸ μυρίζει ἀπὸ τὴν οὐρὰ ὡς τὸ κεφάλι. Τὸ φίδι, σφιρίζοντας, ἀρχισε νὰ δαγκάνει πότε τὸ ρύγχος καὶ πότε τὰ χεῖλια τῆς. Καμμιά συγκίνησι, οὔτε ὑποχώρησι τῆς σκαντζοχέρας. Κάποια στιγμή ἢ ὄχλα τῆς κατεβιάζει κι' ἄλλο γερὸ δάγκωμα στὴ γλῶσσα, πὺ τὴν εἶχε βγάλει γιὰ νὰ γλείψει τὶς τρομερὲς πληγές. Τὸ ζῶο χωρὶς νὰ χάσει τὴν ψυχραιμία του ἀπὸ τὰ ἀπαίσια δαγκώματα τῆς ὄχλας ἐξακολουθοῦσε νὰ μυρίζει διαρκῶς τὸ μανιασμένο ἔρπετό, πὺ ὄλο καὶ δάγκωνε τὸ σκαντζόχοιρο. Κάποια στιγμή στὸ τέλος μὲ μιὰ γρήγορη κίνησι πιάνει τὴν ὄχλα ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ παρ' ὄλη τὴν ἀντίστασι καὶ τὰ μανιασμένα τινάγματα ἢ σκαντζοχέρα τῆς τὸ τσακίζει μὲ τὰ γερὰ σαγόνια τῆς, μαζὶ μὲ τὰ φαρμακερὰ τῆς δόντια, καὶ ἔφαγε τὸ μισό τῆς σῶμα. Ὑστερα γύρισε καὶ ξαπλώθηκε ἥσυχχα-ἥσυχχα κοντὰ στὰ μικρὰ τῆς γιὰ νὰ τὰ βυζάξει. Κατὰ τὸ βράδυ σηκώθηκε καὶ καταβρόχθισε καὶ τὸ ὑπόλοιπο σῶμα τῆς ὄχλας».

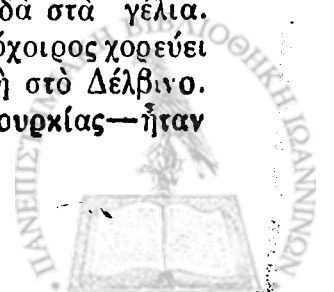
Ἡ παρατήρησι αὐτὴ εἶναι πολὺ περιέργη, Γιάτι ἡ ἐπιστήμη σήμερα δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἐξηγήσει πῶς εἶναι δυνατὸ θερμοαἰμο ζῶο, ὅπως εἶταν ὁ σκαντζόχοιρος, νὰ ἀντέχει μὲ τόση ἀπάθεια στὰ τόσο πολλὰ φαρμακερὰ δαγκώματα, πὺ κι' ἓνα μονάχα εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ σκοτώσει τὸν ἄνθρωπο. Ἐκτὸς ἀν' ὑποθέσουμε ὅτι τὸ δηλητήριον τῆς ὄχλας τὸ ἐξουδετερώνει, ἐπειδὴ τὸ κορμὶ τοῦ σκαντζόχοιρου ἔχει ἐπίσης διάθεσι νὰ γεννάει εἶδος δηλητηρίου γιὰ τ' ἀκάθια του.

Ὁ σκαντζόχοιρος φοβητοῦάρης. Ὁ σκαντζόχοιρος εἶναι πολὺ φοβητοῦάρικο ζῶο. Γκίχ! νὰ τοῦ κάνεις, μαζεύτηκε κι' ὄλας. Κάνεις πῶς ζυγώνεις; Σοῦ κάνει μιὰ βαθέα ὑπόκλισι, χώνει τὸ κεφάλι στὰ σκέλια του, γίνεται μιὰ σφαῖρα ἀγκαθωτὴ καὶ ἄντε σὺ τώρα, σὰν κοιτᾷς ξευλίξέ τον! Ὁ σκύλος, πὺ θὰ τολμήσει νὰ τὸ κάνει αὐτό, σύντομα θὰ μετανοιώσει, γιὰτι «πρὸς κέντρα λακτίζει». Τὸ στόμα του θὰ γλομίσει μὲ αἵματα καὶ ἡ αὐλὴ μὲ κλάμματα. Ἡ ἀλεπού, ὅμως, βάνει σὲ ἐνέργεια τὴν πανουργία τῆς καὶ τὸ πετυχαίνει. Λένε, δηλαδή, ὅτι ἡ Κυρὰ Μάρω ἢ παμπόνηρη, ἅμα συναντήσῃ τυλιγμένο σκαντζόχοιρο θὰ κυττάξει νὰ βρεῖ νερὸ κάπου ἐκεῖ κοντὰ καὶ κυλῶντας-κυλῶντας τὸν πάει καὶ τὸν ρίχνει μέσα. Κι' ὁ καυμένος κινδυνεύοντας νὰ πνιγῆ ἀναγκάζεται νὰ ξετυλιχτεῖ, βγάζοντας τὸ κεφάλι του ὄξω. Τὸν ἀρπάζει τότε ἡ ἀλεπού ἀπὸ τὸ σβέρκο καὶ τὸν ξετυλίγει μιὰ γιὰ πάντα. Λένε ἀκόμα, μερικοὶ πὺ παρακολουθοῦν τὴ ζωὴ τῆς ἀλεπούς, ὅτι ἀφοῦ κυττάξει δεξιά, ἀριστερά, καὶ δὲν βρεῖ νερό, ξετυλίγει τὸν σκαντζόχοιρο ραντίζοντάς τον...μὲ τὸ δικό τῆς τὸ νερό.

Γιατι «χορεύει». Στὰ χωριὰ τῆς Ἡπείρου, ἀλλὰ καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, πιστεύουν πῶς ὁ σκαντζόχοιρος χορεύει, ὅταν τοῦ χτυποῦν τενεκέ. Δοκιμάσαμε στὴν αὐλὴ μῦν, καὶ εἶδαμε ὅτι καθὼς ὁ «Τζῶτζος» ἦταν κουλουριασμένος, μὲ τὸ ἄκουσμα τοῦ τενεκέ, ξετυλίχτηκε ἀμέσως, ἀλλ' ὄχι γιὰ νὰ χορεύει, «χαλασιὰ του!» ἀλλ' ἀπὸ τρόμο. Ἦθελε νὰ φύγει καὶ νὰ κρυφτεῖ. Ἔτσι μὲ τὸν τενεκέ, τὸν ἀναγκάζουν καὶ βγάζει τὸ κεφάλι του καὶ τοῦ μπήγουν ὕστερα τὸ μαχαίρι στὸ λαιμὸ οἱ κακοί, πὺ θέλουν νὰ τὸν φᾶνε.

Ἡ μεγάλη του αὐτὴ δειλία γίνεται ἀφορμὴ γιὰ νὰ διασκεδάσουν τὰ ἡπειρωτάκια. Παίρνουν τὸν σκαντζόχοιρο καὶ τὸν βάνουν σ' ἓνα μεγάλο ταψί, χάλκινο ὅμως, γιὰτι σὲ τενεκεδένιο...δὲ χορεύει. Τοῦ χτυποῦν ὕστερα ἓναν τενεκέ κι' ἐκεῖνος σὲ κάθε χτύπο κάνει κι' ἀπὸ μιὰ σύσπασι τοῦ κορμοῦ. Ἀνάλογα, λοιπόν, μὲ τὰ χτυπήματα τοῦ τενεκέ παρατηροῦν καὶ ἄλλα τόσα τινάγματα τοῦ κορμοῦ του, πὺ τὰ παίρνουν γιὰ χορευτικὲς κινήσεις καὶ ξεκαρδίζονται τὰ παιδιὰ στὰ γέλια.

Κάποιος φίλος ὅμως ἀπὸ τὴ Χειμάρρα ἐπιμένει πῶς ὁ σκαντζόχοιρος χορεύει πραγματικά. Ἦταν, λέγει, αὐτόπτης σὲ μιὰ τέτοια χορευτικὴ σκηνὴ στὸ Δέλβινο. Ὁ χορὸς τοῦ σκαντζόχοιρου φαίνεται ὅτι στὰ χρόνια ἐκεῖνα—ἐπὶ Τουρκίας—ἦταν

ἐπαγγελματικά ὀργανωμένους, ἀπαράλλακτα ὅπως κι' ὁ χορὸς τῆς ἀρκούδας καὶ τῆς μαϊμοῦς. Τὸν ἔβαναν, διηγίεται ὁ φίλος μας, οἱ τουρκόγυφτοι σὲ ἓνα μεγάλο ταψὶ τοῦ σουφραῖ καὶ τὸν περιέφεραν, παίζοντας τὰ ὄργανα, στὰ τούρκικα τὰ σπίτια τὶς γιορτὲς τοῦ Μπαϊραμιοῦ (εἶδος τούρκικου Πάσχα). Κι' ὁ καφαρὸς σκαντζόχοιρος, ὅπως τοῦ χτυποῦσαν τὰ νταούλια, χόρευε ὄρθιος στὰ πισινά του, σὰν μαϊμού. Τοῦ ἔδιναν ὕστερα κάτι κι' ἔτρωγε. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ ἄφηναν νησιτικὸ τὸ ζῶο γιὰ νὰ τὸ ἀναγκάζουν νὰ χορεύει. Ἀλήθεια, καὶ τί δὲν κάνει ἢ πεῖνα. Ἀπ' αὐτὸ τὸ μαρτύριο τοῦ σκαντζόχοιρου θὰ βγῆκε, χωρὶς ἄλλο, κι' ἡ παροιμία φοβέρα «θὰ τὸν κἀνω ἐγὼ, πὺ νὰ χορέψει στὸ ταψὶ» ἢ «θὰ τὸν χορέψω ἐγὼ στὸ ταψὶ».

Ἄσκατζόχοιρος καὶ τὸ βλησίδι. Ὁ σκαντζόχοιρος εἶδε με πὺς δὲν παθαίνει τίποτε ἀπὸ τὸ δηλητήριο τῆς ὀχλῆς. Ἔχει φάει, λέει τὸ φιδοβότανο. Γι' αὐτό!... «Καὶ πὺς τὸ βρῆκε;»

— Αὐτὸς πὺς τὸ βρῆκε! Αὐτὸς καφαρέμ' βρίσκει τοῦ τισσιρουφύλ πὺ μ' αὐτὸ μπουρεῖ κι γκοιμίζ' τοῖχ' ἄχάλαγους κι βρίσκει θησαυροὺς, κι φανερών' βλησίδια». Θέλουν νὰ πὺν σὲ μερικὰ ἡπειρώτικα χωριά, πὺς ὁ σκαντζόχοιρος, σὰν καταραμένο παιδὶ τῆς μάννας του, πὺ εἶναι, εἴμπορεῖ νὰ βρεῖ τὸ τεσσεροφύλλι,⁽¹⁾ τριφύλλι δηλαδὴ μὲ τέσσερα φύλλα, πὺναι πολὺ σπάνιο. Ἐὰν τύχει ὅμως καὶ τὸ βρεῖ κανένας, τότε εἴμπορεῖ νὰ γκοιμίσει κάστρα, ν' ἀνοίξει πόρτες καὶ νὰ βρεῖ βλησίδι, ὅπου καὶ νᾶναι. Τόσο θαυματουργό, ἀλλὰ καὶ τόσο σπάνιο εἶναι τὸ τεσσεροφύλλι, καὶ μόνο ὁ σκαντζόχοιρος τὸ βρίσκει. Γι' αὐτὸ ψάχνουν καὶ βρίσκουν τὴ φωλῆα τοῦ σκαντζόχοιρου μὲ τὰ μικρά του. Κι' ὅταν ἐκεῖνος λείπει, χτίζουν ὀλόγυρα ἀπὸ τὴ φωλῆα τοῖχο μὲ πέτρες καὶ παραφυλᾶνε. Ἡ μάννα κάποια φορὰ γυρίζει ἀπὸ τὸ κυνήγι. Κυττάζει ἀπὸ δῶ, κυττάζει ἀπὸ κεῖ, πουθενὰ φωλῆα. Βλέπει ὅτι ἔχει κάστρο μπροστά της. Τότε θυμᾶται τὸ τεσσεροφύλλι, νοιώθει τὴν ἀνάγκη του, καὶ πάει νὰ τὸ βρεῖ. Ξέρει πὺς κι' ἓνα φύλλο μονάχα ἀπὸ αὐτὸ νὰ ἀκουμπήσει ἀπάνω στὸν τοῖχο, τὸν ρίχνει ἀμέσως κάτω. «Θειοῦτ'κὰ πράματα!»

Κάποια στιγμή βλέπουν τὸν σκαντζόχοιρο νὰ γυρίζει μὲ τεσσεροφύλλι στὸ στόμα. Ὅποιος τότε προκάμει καὶ τοῦ τὸ ἀρπάξει, προτοῦ ἀκουμπήσει στὸν τοῖχο τῆς φωλῆας καὶ χάσει τὴ δύναμή του, αὐτὸς γίνεται πλούσιος πολὺ. Πηγαίνει ὅπου ἔχει ἀκούσει ὅτι εἶναι κρυμμένος θησαυρὸς, σὲ κάστρο, σὲ χαλάσματα παληακά, ἀκουμπάει ἀπάνω τους τὸ φύλλο κι' ἀνοίγουν οἱ πόρτες καὶ οἱ τοῖχοι διάπλατα. Μπαίνει ὕστερα μέσα στὶς ὑπόγειες μυστικὲς κρυψῶνες αὐτὸς καὶ παίρνει ὅ,τι καὶ ὅσα θέλει ἀπὸ ἐκεῖ. Ἔτσι δὲν τῶβρε τὸ βλησίδι κι' ἡ κυρὰ Λένη ἢ Μπασκούμω στὰ Γιάννινα, στὸ μπαχτσέ της; Κι' ἔτσι δὲν τὸ βρίσκουν οἱ τυχεροὶ στὸν Καντζᾶ; Ἀλλὰ κι' ὁ σκαντζόχοιρος ξέρει τὴν ἀξία τοῦ τετράφυλλου. Γι' αὐτὸ μόλις δεῖ ἀνθρώπο, καταλαβαίνει ὅτι θὰ τοῦ τὸ ἀρπάξει καὶ τὸ καταπίνει. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, πὺ οἱ τυχεροὶ εἶναι τόσο λίγοι.

Μολογᾶνε ἀκόμα καὶ κάτι ἄλλο γιὰ τὴν παντοδυναμία, πὺ ἔχει τὸ θαυματουργό αὐτὸ βοτάνι: Ὅσοι ξαμολᾶνε μέσα στὰ τσαῖρια ἄλογα γιὰ νὰ βοσκήσουν, οἱ «βαλμάδες», οἱ φυλαχτάδες, εἶναι ἀναγκασμένοι γιὰ νὰ μὴ ξεμακραίνουν πολὺ τὰ ἄλογα τὴν νύχτα καὶ τὰ χάνουν, νὰ δένουν στὰ δυὸ μπροστινά τους κλάπες (πέδες). Αἶ, λοιπόν. Αὐτὲς οἱ κλάπες μολονότι εἶναι καλὰ περδικλωμένες στὰ πόδια τῶν ἀλόγων βρίσκονται κάποτε λυμένες. Αὐτὸ γίνεται, γιατί, καθὼς τὸ ἄλογο βόσκοντας γυρίζει ἐδῶ κι' ἐκεῖ μέσα στὸ λιβάδι λαχάινει νὰ ζυγώσει σὲ μέρος, πὺ ἦταν φυτρωμένο τὸ βοτάνι αὐτό, κι' ἔτσι οἱ κλάπες κόβονται⁽²⁾.

Ἄσκατζόχοιρος «πονιρὸς χωριάτης». Ὁ σκαντζόχοιρος, πιστεύουν

1. Κ. Διαμάντη «Λαογρ. Νησίστας Τζουμέρκων «Ἠπ. Ἔστ». 1955.

2. Βλ. καὶ Δ. Λουκόπουλου «Νεοελληνική» Μυθολογία» σ. 81.

στην Ἡπειρο, πὼς εἶναι πολὺ πονηρός. Μολογᾶνε ὅτι κάποτε ξεγέλασε τὸ λαγὸ καὶ τοῦ πήρε τὴ φωνηά. Τοῦ ζήτησε νὰ χώσει «ψίχα» τὴ μύτη του ποὺ κρούωνε, μόνο τὴ μύτη του. «Κι' οὐ μπινταλὸς οὐ λαγὸς τὸν ἀφ'κι. Κι' ἀφοῦ ἔβαλι οὐ σκαντζόχοιρας τ' μύτη τ', ἀρχίν'κι νὰ τζινάει μὲ τ' ἀγκάθια τ' τοῦ λαγό, ὥσπου τὸν ἔβγαλι ὄξου ντίπ κι' τ' πῆρι τ' φωνηά τ' »

Ἐνας παλῆς Γιαννιώτης⁽¹⁾ μοῦ διηγήθηκε μιὰ ἄλλη νόστιμη ἱστορία, πραγματικὴ ὅμως ἱστορία. Ὅταν κατὰ τὰ 1904 ἢ 1905 ἦταν νὰ γένουν ἐκλογὲς Ἐφοροεπιτροπῆς στὰ Γιάννινα, οἱ ἐκλογὲς αὐτὲς γίνηκαν μὲ τὸ πρωτότυπο σύνθημα: «Ὁξου τοῦ σκαντζόχοιρου!» Καὶ ἡ αἰτία;

Στὰ καθαρῶς γιαννιώτικα ζητήματα, σύμφωνα μὲ παλῆς συνήθεια, τὸ δικαίωμα «τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι» τὸ εἶχαν μόνο οἱ «γέννημα καὶ θρόμμα» Γιαννιώτες. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὑπῆρχαν δυὸ κόμματα στὰ Γιάννινα. Τὸ ἓνα μὲ τὸ μακαρίτη Δημήτρη Κίγκο, ποὺ ἦταν περισσότερο γνωστὸς στὸ λαὸ ὡς Τακούλης, καὶ τὸ ἄλλο μὲ τὸν ἐπίσης μακαρίτη Γιαννάκη Μελά. Ὁ Τακούλης ἐκπροσωποῦσε τὰ ἰσνάφια (=συντεχνίες) καὶ τὸ φτωχὸ λαὸ τῆς Λούτσας, πρῶτα, ὅπου καὶ τὸ πατρικό του σπίτι, καὶ ὕστερα τῆς Καλούτσας, Σιαράβας κ. ἄ. Ἐκπροσωποῦσε, ὅπως ἔλεγαν, τὴ «Βλιώρα», κατ' ἀναλογία μὲ τοὺς «μισοτσάρουχους» ἀρβανίτες, ποὺ ὅσες φορὲς ἔπαιρναν τὸν κατήφορο, πρὸς τὰ Γιάννινα, ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Βλιώρας (=Αὐλώνας) στὶς διάφορες στρατολογίες τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας, δὲν ἄφηναν τίποτα στὰ πλούσια τότε Ζαγοροχώρια οὔτε καὶ στὰ γιομάτα μὲ ἐμπορεύματα, φερμένα ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, τὴν Πόλη καὶ τὴν Ἀνατολή, μαγαζιά τῶν Γιαννίνων, μὲ τὸ πλιάτσικο, μ' ἐκεῖνες τὶς ἀπαίσιες «λιμοῦρες» τους, ποὺ γινόντουσαν μέρα μεσημέρι «ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Ἀρχῶν» σὰν ἐπίσημο ἀντάλλαγμα γιὰ τὴ στρατολόγησί τους. Γιὰ δικαιολογία οἱ Τοῦρκοι τοὺς ὀνόμαζαν «ρέμπελο ἀσκέρι».

Ὁ Γιαννάκης Μελάς ἐκπροσωποῦσε τὴν ἀριστοκρατία, «τ' ἀρχουντ'κὰ (σπίτια)», γι' αὐτὸ κι' εἶχε γιὰ σύνθημα τὴν Κόσσα, τὴν κοσιίδα δηλαδὴ τῶν εὐγενῶν τῆς παλαιότερης ἐποχῆς. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκείνη τὴ φορὰ οἱ ὀπαδοὶ τῆς «Κόσσας» ἦταν λιγότεροι ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς «Βλιώρας», οἱ πρῶτοι φρόντισαν νὰ μπάσουν στὴν Ἐφοροεπιτροπὴ καὶ τοὺς μὴ Γιαννιώτες, τοὺς «μπασιάδες», ποὺ ἦταν ἦταν ἐγκατεστημένοι στὰ Γιάννινα ἀπὸ πολλὰ χρόνια σὰ γιατροί, φαρμακοποιοί, δασκάλοι, ἐμπόροι, μπακάλιδες, σιμιτζῆδες, χαντζῆδες κλπ. ἀπὸ τὰ Ζαγόρια, τὴ Λάκκα Σοῦλι, τὰ Κατσανοχώρια κ. ἄ., γιὰ νὰ χουν τὴν πλειοψηφία. Ὡς τότε στὴν Ἐφοροεπιτροπὴ αὐτὴ «τῶν κοινῶν» ἔμπαιναν πάντα ἀρχόντοι. Κι' ἐπειδὴ ἡ ἴδια διαχειρίζονταν καὶ τὰ κληροδοτήματα τῶν Ζωσιμάδων καὶ τῶν ἄλλων εὐεργετῶν, τὰ λάσσα, οἱ φτωχοὶ σατύριζαν τὴν ἐποχὴ λέγοντας:

«Οἱ ἀρχόντοι τρῶν τὰ λάσσα
κι' οἱ φτωχοὶ νουρὲς ποὺ πράσσα».

Ἡ Δημογεροντία, ἡ «Δωδεκάρα», συνεδρίαζε στὰ Γραφεῖα τῆς Μητρόπολης. (Σημ. Ἡ Ἐφοροεπιτροπὴ εἶχε 4 μέλη. Σ' αὐτὰ ἔμπαιναν κι' ἄλλα 8, δύο ἐπιτροποὶ ἀπὸ κάθε ἐκκλησία καὶ γινόνταν 12. Γι' αὐτὸ ὀνομάστηκε καὶ Δωδεκάρα κάποτε. Ἀλλὰ Δωδεκάρα συνήθιζαν ἀργότερα νὰ τὴ λένε τὴ Δημογεροντία καὶ ἄσχετα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν της. Ὅλοι αὐτοὶ τότε ἀποτελοῦσαν τὸ Νομοθετικὸ Σῶμα). Θέμα τῆς ἡμέρας ἦταν ἡ τροποποίησι τοῦ Καταστατικοῦ.

—«Νὰ μποῦν κι' οἱ ξέν'. Ἡπειρώτες εἶνι κι' αὐτοί», ἔλεγε ὁ ἓνας.

—«Νὰ μποῦν, τζιάνουμ, νὰ μποῦν κι' οἱ χουριάτις. Θ' κοί μας εἶνι κι' αὐτοί' κι' καλοὶ ν' κουκυραῖοι», πρόθετε ὁ δεύτερος.

1. Θωμᾶς Σούλης ἀπόστρ. Συν)χης Πυροβολικοῦ ἀπὸ τὴ «Μάντρα Σιορόκα» τῆς Καλούτσας.

—«Έτο' έτο' τ'ν ισιάδα νά ποῦμι. Νά βάλουμε κι' άπ' αὐτ'νοὺς κανέναν. Ἄδέρφια μας εἶνι», συνέχιζε ὁ τρίτος, καὶ ὁ «πᾶσα ἕνας» ἔλεγε τὴ γνώμη του, γνώμη συμπάθειας γιὰ τοὺς «χωριάτες».

Ἔνας ὅμως, ὁ πρὸ γέροντας τῆς «Δωδεκάρας», ἄκουε καὶ δὲν ἔλεγε τίποτα.

—«Γιατὶ δέγ κρέν'ς κι' ἡ ἄφεντιά σι;» τὸν ρώτησαν.

—«Γί νά κρίνου;» εἶπε. Ἰγὼ θὰ σᾶς μουλουγήσου μιὰ ἱστουρία:

Μιὰ βουλά κι' ἕναν γκιρὸ ἦταν μιὰ φίδα. Ἦταν μέσα στ' φουληά τ'ς μι τὰ φιδόπλα τ'ς κι' τὰ οὐρμήγι βι.

—«Όταν πάνου ἰγὼ ὄξου, τ'ς ἡλιῖ, γιὰ νά σᾶς βρω φαί, ἰσεῖς νά μὴ βγαῖνι ἀποὺ τ' φουληά. Μὴ σπαρνᾶτι ἀποὺ τὸν τόπου σας, ντίπ! Ἄκ'σάταν; Γιατὶ ἔχουμι ἕναν κακὸ γείτουνα ἰδῶ κόλλ(η)τα μας».

Κάποια μέρα, ἡ μάννα βῆκι ὄξου. Τὰ φιδόπλα ἄλ'σμών'σαν τὴν οὐρμήγεια τ'ς, βῆκαν ἀποὺ τ' φουληά κι' τούμπουρ! τούμπουρ! παίζοντας πῆγαν κάμπουσου μακρού. Οὐ «κακὸς οὐ γείτονας», οὐ σκαντζόχειρας, πὸν παριμῆνιβι, τᾶειδι, σ(η)κῶθ'κι κι' ἀπουγάλια—γάλλα ζιούγουσι στ' φουληά κι' πῆγι κι' στρουγγυλόκατοι μι' τ'ν ἀγκαθωτῆ τ' τὴ μπ(ε)ρούτσα τσάμ, ἴσια—ἴσια, ἀπ' ἀχλάν' ἀποὺ τὴν τρύπα. Γυρίζ' ἡ φίδα κάπουτις κί γλιέπ' τὰ πιδγιά τ'ς ὄξου.

—«Μπᾶ! τί χαλεῦίτι δῶ; Γιατὶ δέμ παίνιτι στοὺ σπίτ';» ρώτησε.

—«Γιατὶ, μάννα δέ μπουροῦμι. Κάθητι οὐ σκαντζόχοιρας στήμ-πόρτα» τ'ς εἶπαν.

Ἔτο' θὰ τὴν πάθουμι κι' ἡμεῖς, εἶπε τελειώνοντας τὴν ἱστορία, ὁ γέρος. Θὰ βγοῦμι μείς ἀποὺ τούτ' τ' φουληά κί θὰ μοῦν αὐτοί. Δὲν τ'ς ξαίριτι κ καλὰ «τ'ς μπασιάδες». Σοῦ εἶνι αὐτοίοι... Ἡ ἱστορία τοῦ γέρου ἔκανε μεγάλη αἴσθησι. Μόλις τελείωσε πετιέται κάποιος ἀπὸ τὴ Δωδεκάρα καὶ λέει μὲ θυμὸ: Ὁξου τοῦ σκαντζόχοιρου πὸν ἐσήμαινε «κάτω οἱ ξένοι!» «Ὁξου τοῦ σκαντζόχοιρου!» φώναξαν τότε κι' ἄλλοι δημογέροντες μὲ μιὰ φωνή. Αὐτὸ μαθεύτηκε σὲ λίγο σ' ὄλα τὰ Γιάννινα καὶ γίνηκε τότε ἐκλογικὸ σύνθημα γιὰ τὸ κόμμα τοῦ Τακούλη:

Βλιώρα! Κάτω ἡ Κόσσα! Ὁξου τοῦ σκαντζόχοιρου!

Ὁ γέρος, λένε, πὸς ἦταν ὁ Τσιριπάκας, ποῦηταν Ἐπίτροπος στὴν Ἁγία Μαρίνα καὶ σὰν ἐκπρόσωπος τῆς Καλούτσιας ἦταν φυσικὰ καὶ φίλος τῆς «Βλιώρας». Τὸν ἴδιο δὲν τὸν θυμᾶμαι, ἀλλὰ θυμᾶμαι τὸ σπίτι του, γιατί ἦταν κοντὰ στοὺ πατρικὸ μου στὴ θέσι «Ἀηδόν' Μαχαλά» τῆς Καλούτσιας. Εἶχε κόρη τὴν περίφημη γιὰ τὴν κορμοστασιά της καὶ τὴν ὁμορφιά της Λένκω, πὸν τὴν ἀγάπησε καὶ τὴν πῆρε γυναῖκα ὁ πλούσιος Καρακασιὰν ἐφέντης, ἀρμένης δικηγόρος στὰ τούρκικα δικαστήρια. Ἡ Λένκω, συχνὰ μετὰ τὸ γάμο της αὐτόν, κατέβαινε στὰ γύφτικα τῆς Καλούτσιας, φορτωμένη μὲ ντούπιες καὶ διαμαντικά, κι' ὄλο βάφτιζε «γυφτισόπλα» γιὰ νά ξαλαφρώνει ἀπὸ τὴν ἁμαρτία πὸν «πῆρε ἀρμένο». Ἦταν γνωστὴ ἴσαμε τὰ κατοχικὰ χρόνια στὴν Καλούτσια μὲ τὸ βροντερὸ κάπως ὄνομα «ἡ Καρακάσιω». Τοῦ πατέρα της, τοῦ γέρο Τσιριπάκα, τὸ μνήμα εἶχε κάγκελα σιδερένια καὶ πλάκες μαρμάρινες καὶ βρῖσκονταν στοὺ νεκροταφεῖο τῆς Ἁγίας Μαρίας ὡς τὸ 1938 ἢ 1939. Τότε, ὅπως μοῦ ἔλεγε Γιαννιώτης παληὸς Ἐπίτροπος, στὴν Ἁγία Μαρίνα μπῆκαν καὶ Ἐπίτροποι ξένοι, ἀπὸ τὰ χωριά (Κατσικᾶ κ. ἄ.) καὶ «ἵνα πληρωθῆ τὸ ρηθὲν» τὸ μνήμα τοῦ Τσιριπάκα τὸ ἔβγαλαν στοὺν πλειστηριασμὸ, τὸ πούλησαν «ἀρέτς—ἀρέτς» ὅπως φώναζε παληότερο ὁ τελάλης, σὰν παληοσιδερικὰ καὶ πέτρες. Αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ὑλικά χρησιμοποιήθηκαν ὕστερα γιὰ νά στολίσουν τὸν τάφο τοῦ πατέρα ἐνοῦ ἀπὸ τοὺς νέους Ἐπίτροπους, τοὺς «σκαντζόχοιρους» τῆς ἱστορίας Τσιριπάκα. Ποῦ νά φανταζόταν ὁ μακαρίτης ὅτι ἡ προφητεία

του «θὰ βγοῦμε ᾿μεῖς κί θὰ μποῦν αὐτοί», θὰ «ἔστρεε» ἀπάνω του σκληρά, ὥστε οἱ «σκαντζόχοιροι» (1) νὰ τὸν βγάλουν κι ᾿πὸ τὸν τάφο.

᾿Ο σκαντζόχοιρος στὴν ἠπειρωτικὴ μοῦσα. ᾿Ο σκαντζόχοιρος δὲ λησμονήθηκε ἀπὸ τὴν ἠπειρωτικὴ μοῦσα. Οἱ ἠπειρωτῆς στιχοπλόκοι τὸν θυμοῦνται στὰ σατυρικά τους καὶ τὸν ἀναφέρουν πάντα μὲ τὸν ἡγεμονικὸ τίτλο τοῦ Ρήγα. Ποῖος ξέρει ποιᾶς φανταχτερῆς ἱστορίας ἀπομεινάδι νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ βυζαντινὸς τίτλος (Ρήξ=βασιλεὺς), ποῦ σήμερα διατηριέται μόνο στὰ χαρτιά τῆς τράπουλας. Στὸ παρακάτω ἀπόσπασμα ἀπὸ μεγαλύτερο τραγούδι, ὅπου ἀναφέρονται κι ᾿ἄλλα ζούδια, σατυρίζονται οἱ ἐρωτοτροπιές τοῦ σκαντζόχοιρου μὲ τὴν χελώνα. Καὶ σὰ Βασιληᾶς, ὁ σκαντζόχοιρος πρέπει βέβαια νὰ μιλάει καὶ ξένες γλῶσσες. ᾿Ο Ρήγας μας ἔδω κάνει ἐπίδειξι τῆς τουρκομάθειάς του:

«᾿Ο σκαντζόχοιρος ὁ Ρήγας
κάθεται στὸ κρεββάκι
καὶ κουνάει τὸ ποδαράκι
τῆς χελώνας κάνει μάτι
νὰ τὴν πάρει στὸ κρεββάτι
—Γκέλ μπουρντά, μουρὴ χελώνα
τὰ ποδάρια σ' τὰ σκασμένα
τὸ λαιμὸ σ' τὸ ζαρωμένο».

᾿Αλλὰ κι ᾿ ἡ χελώνα εἶχε μιὰ γλῶσσα, τὴ γλῶσσα, φαρμάκω!

—Μπᾶ! κακὸ ποῦ μ' ἤρ' ἀφέντη
ἀπὸ ᾿να ψωρολεβέντη!»

Μὲ κάποιον ἄλλο σατυρικὸ ὁ σκαντζόχοιρος διαφημίζεται καὶ γιὰ καλὸς χορευταρᾶς:

«πῶς χορεύουνε οἱ γέροι
σὰ λαγοί, σὰ σκαντζοχέροι»

᾿Ο σκαντζόχοιρος σὰ γιατρικό. ᾿Ο λαὸς πιστεύει ὅτι σκαντζόχοιρος γιατρεύει καὶ διάφορες ἀρρώστειες:

«Τοῦ κριάσ' τ' σκαντζόχοιρα μὴ κρουμίδια στοῦ φοῦρνου κᾶν' καλὸ σταῦς ριμματισμούς».

«Τουμάρ' ἀποῦ σκαντζόχοιρα κᾶν' γιὰ κατάπλασμα στοὺς ριμματισμούς. Τοῦ βᾶν'ς ἀχπᾶν στοῦ πρισμένου χέρ' ἢ πουνδάρ'. Εἶνι ἕνα γιὰ τούμ' πόνου».

«᾿Η χουλή τ' σκαντζόχοιρ' γιατρέβ' τοῦ σιληνιασμοῦ». (᾿Ισως ἐπειδὴ εἶναι καλὰ δουλεμένη, καλὰ «ἀργασμένη» ἀπὸ τὴς λαχτᾶρες καὶ τὴς φουρτοῦνες του).

᾿Αλλὰ κι οἱ Τουρκογιαννιώτες εἶχαν μεγάλη ὑπόληψι στὸν σκαντζόχοιρο· πίστευαν πῶς τὸ χέρι του προφυλάει τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ μάτιασμα κατὰ τὸν φίλο συμπατριώτη κ. Σωτ. Συρμακέση. ᾿Επαιρναν τὸ μπροστινὸ δεξιὸ πόδι τοῦ σκαντζόχοιρου, σκέπαζαν μὲ μεταξωτὸ ὕφασμα ἢ ἐντυναν μὲ χρυσοῦ κορδέλλα τὸ ἀπάνω μέρος, καὶ ᾿φήναν νὰ φαίνονται μόνο τὰ δάχτυλα καὶ τὰ νύχια. Περνοῦσαν κατόπι ἕνα κορδόνι μὲ χάντρες χρωματιστές καὶ τὸ φυλαχτὸ τῶρα ἦταν ἔτοιμο. Τὸ ἔρραβαν, εἴτε στὸ φεσάκι τοῦ μικροῦ, εἴτε καὶ τὸ κολλοῦσαν μὲ κερί στὸ τσουλού-

1. ᾿Οπως θυμοῦνται οἱ παλιότεροι, οἱ Γιαννιώτες ἔλεγαν «σκαντζόχοιρους» καὶ τοὺς Ζαγορίσιους, ἀλλ' ὄχι μὲ τὴ σημασία, ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν παραπάνω ἱστορία, ἀλλὰ μὲ τὴ σημασία τοῦ φοβητισμῶν, τάχα. Κι οἱ Ζαγορίσιοι ἀνταποδίδοντας στοὺς Γιαννιώτες τὴ φιλοφρόνησι τοὺς ἔλεγαν «τσιούρηδες» ἢ «σ'κουταράδες», γιστὶ οἱ τελευταῖοι ἀγαποῦσαν τὰ παραγεμιστὰ ἐντόσθια, «τὰ σκότια», στὸ φοῦρνο. Γιὰ τὴν ἴδια αἰτία ἔλεγαν στοὺς Γιαννιώτες πειραχτικά «σ'κῶτ' κι' μ'σουλάηνου». Τὸ μισολάγηνο τοῦ κρασιοῦ ἦταν ὅ,τι ἢ «μισή» τῆς ᾿Αθήνας.

φρι του. Τὸ πόδι τοῦ σκαντζόχοιρου, πήγαινε κι' ἐρχόταν στὸ μέτωπο, στὴ «μπάλα» καθὼς τὸ τουρκάκι κουνούσε τὸ κεφάλι του. Ἐκεῖ πού ἀκουμποῦσε, στὸ μέτωπο, ζωγράφιζαν κάποτε μὲ γίνα (φοῦνο) καὶ ἓνα ἐλίφ. Τὸ ἐλίφ ἦταν τὸ πρῶτο γράμμα τοῦ τουρκικοῦ ἀλφαβήτου καὶ τὸ θεωροῦσαν ἱερό. Ἔτσι τὸ μικρὸ δὲν εἶχε πλὴ φόβο ἀπὸ μάτι. Ὅλοι οἱ λαοὶ στὸ ζήτημα τῆς βασκανίας ἔχουν τὶς ἴδιες ἀδυναμίες.

Ὁ Τζῶτζος. Ὁ σκαντζόχοιρος, ὅταν εἶναι ἐλεύθερος, τρώει εὐχάριστα μόνο ζωντανὴ τροφή καὶ πιὸ πολὺ φίδια καὶ ποντίκια. Στὴν αἰχμαλωσία, ὅμως, ἔχει ἄλλες προτιμήσεις. Κάποιου π.χ. τοῦ ἄρρεσαν τὰ οἶνοπνευματώδη ποτά. Τοῦ ἔδιναν καὶ ἔπινε εὐχάριστα καί, κάποτε πού ἔπινε πολὺ, μέθυσε κι' ἐγίνε ἀπὸ σκαντζόχοιρος...σκνίπα. Ἐνας δικός μου εἶχε ἀδυναμία στὰ μακαρόνια. Μόλις ἄκουε τὸ τζιζ τοῦ ζυματίσματος, ξετυλίγονταν, ἔβγαινε ἀπὸ τὴ φωλιά του, κι' ἄς ἦταν μέρα, ὁσμίζονταν τὸν ἀέρα μερικὲς φορές καὶ τραβοῦσε ἴσια γιὰ τὴν κουζίνα.

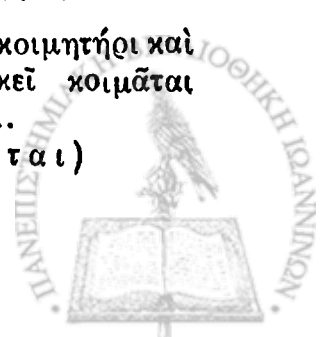
Ὁ «Τζῶτζος» μου πάλι εἶχε μεγάλη ἀδυναμία στὰ τηγανητὰ (κεφτέδες, κολοκυθάκια, πατάτες). Μόλις τοῦ μύριζε τηγάνι ἔτρεχε κατὰ τὴν πόρτα τῆς κουζίνας. Ἐκεῖ ἄρχιζε τὸ ξερογλείψιμο καὶ περίμενε τὸ ταῖνι του κυττάζοντάς μας. Κάποτε χίλασε τὸν κόσμο νὰ μπεῖ στὴν τραπεζαρία. Τοῦ ἀνοίξαμε καὶ τὸν παρακολογήσαμε. Πῆγε γραμμὴ στὰ κουλουράκια, πού τοῦ μοσχομύριζαν, γιατί μόλις εἶχαν βγεῖ ἀπὸ τὸ φοῦνο. Τοῦ δώσαμε, ἔφαγε καὶ τοῦ ἄρέσανε τόσο, πού ὅταν τὸν πήραμε στὰ χέρια ἀνάσκελα, γιὰ νὰ τὸν βγάλουμε ἔξω, μάζευε μὲ τὴ γλώσσα καὶ μὲ προσοχὴ ὅλα τὰ ψίχουλα, πού εἶχαν πέσει στὴν κοιλία του.

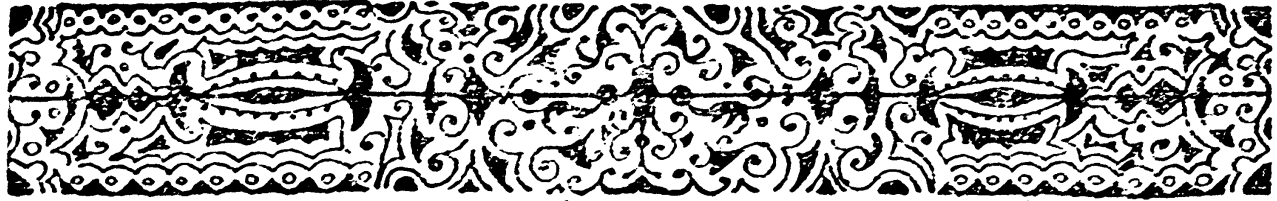
Εἶχε γίνει μαναράκι ὁ «Τζῶτζος» κι' ἐμπαινόβγαινε τὸ βραδάκι στὰ δωμάτια, ὅπως ἡ γάτα. Μᾶς εἶχε συνηθίσει, δὲν κουλουριάζονταν, οὔτε ἀγρίευαν τ' ἀγκάθια του. Ἀντίθετα μᾶς ἄφηνε καὶ τοῦ ξύναμε τὸ κεφαλάκι του καὶ τοῦ χαδεύαμε τὴν ἀγκαθιά του, πού τώρα γινόταν στρωτὴ καὶ μαλακώτερη, καὶ «χουζούρευε» κλείνοντας, ἀπὸ τὸ χάιδεμμα, τὰ μάτια του. Ἐμαθε τ' ὄνομά του, τὸν φωνάζαμε καὶ ἔπαιρνε τὸ φαί ἀπὸ τὸ χέρι μας. Γι' αὐτὰ του καὶ γι' αὐτὰ του τὸν ἀγαπήσαμε τὸν «Τζῶτζο». Μᾶς εἶχε γίνει σύντροφος συμπαθητικός, γιατί δὲν εἶχε καὶ ἴγνος ἀπὸ ἀνθρώπινες κακίες. Δὲ μᾶς ἔκανε ποτὲ νὰ πονέσουμε, παρὰ μόνο τὴν ἡμέρα τοῦ χαμοῦ του, ὅπως μᾶς πόνεσε κι' ὁ χαμὸς τοῦ «Κοκοῦ» (παπαγάλου). Στὴ θανὴ τοῦ «Τζῶτζου» τοῦ κάναμε, σὰν ἐλεγεῖο, καὶ τὸ παρακάτω σχεδίασμα, ἀπάνω σὲ γνωστὸ ἀποκρηάτικο ἠπειρώτικο τραγούδι:

<p>1. Πέντε πόντικοι
καὶ δεκαοχτὼ νυφίτσες
γάμο ἔκαναν
μ' ἓνα σπειρὶ κριθάρι</p>	<p>4. Σπίθα πήδηξε
τ' ἀρπάζει ἡ φλοκάτα.
Ἔρχεται ὁ μπάκακας
μὲ τὸ νερὸ στὸ στόμα.</p>
<p>2. Καὶ τὸ ἔλαιον
στῆς βασινιάς τὸ φύλλο
καὶ τὸ ἄλεθαν
στοῦ σφοντυλιοῦ τὴν πλάκα</p>	<p>5. Θλιμένος ὁ χαμόραγγας
μὲ τὸ τσαπὶ στόμ' πλάτη.
Χελώνα ζαρποπόδαρη
τὴν κάσα κουβαλάει.</p>
<p>3. Ψεῖρα ζύμωνε
καὶ ψύλλος κοσκινάει
κι' ὁ Ρήγας ὁ σκαντζόχοιρος
κοντοσυμπάει τὸ φοῦνο</p>	<p>6. Ποῦ νὰ τόνε θάψουμε
καὶ ποῦ νὰ τόνε πᾶμε;
Κάτω κεῖ πρὸς τὴ συκιά
καὶ στοῦ φράχτη τὴ μεριά.</p>

Ἐκεῖ στὴ γωνιά τῆς αὐλῆς, κάτω ἀπὸ τὴ συκιά, ὅπου εἶναι τὸ κοιμητήρι καὶ ἄλλων ἄδοξων συντρόφων μας ἀπὸ τὸ ζωϊκὸ κόσμον τοῦ κήπου μας ἐκεῖ κοιμᾶται κι' ὁ «Τζῶτζος», δίπλα στὸν «Κοκὸ», στὸν «Μπούκη», στὴ «Ρίτσα»...

(Συνεχίζεται)

ΤΟ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΣΤΙΧΟΠΛΑΚΙ

ΚΙ ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΟΥ *

Δ'.—ΜΕΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

9.—Τὸ Θρησκευτικὸ σιχούργημα

Μαζή με τίς «Ὀμολογιᾶς» καὶ τὰ «Πηγιοτίμα», δίδουμε, ἀρχίζοντας, καὶ τὸ ἀνέκδοτο κείμενο ἐνδὸς Ἑλληνο—Χριστιανι-

κοῦ θρησκευτικοῦ σιχούργηματος, ὀμολογικοῦ τοῦ Νεομάρτυρα Ἁγίου Γεώργου Ἰωαννίνων.

9α.—Ὁ Ἱερομόναχος Χρῦσανθος Λαῖνας

Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἀπὸ τὸν ὑποταίνομενο βιογράφησης τοῦ πολιτογραφημένου αὐτοῦ Γιαννιώτη, Νεομάρτυρα (1) τοῦ 19ου αἰῶνα, ἤρθε γὰρ πρώτη φορά σὲ φῶς, ἄγνωστο καὶ ἀνέκδοτο, ἴσαμε τότε, χειρόγραφο «Ἀκολουθίας» του, «πονηθείσης» παρὰ ἐλαχίστου Ἱερομονάχου Χρυσάνθου τοῦ ποτὲ Λαῖνα (2), ἀλλὰ καὶ τὸ σωζόμενον—καὶ ἀπὸ 151 δεκαπεντατόλλισι, ἀποτελούμενον—μέγιστον θρησκευτικὸν ἔπος γὰρ τὸν ἴδιον Νεομάρτυρα, τὸ ὁποῖον—ὑπάρχον σοβαρῆς ἐνδείξεως ὅτι—εἶναι καὶ αὐτὸ «ἐπινημα» τοῦ αὐτοῦ Ἱερομόναχου.

Παραθέτουμε πρὸς κάτου ὁλόκληρον τὸ θρησκευτικὸν αὐτὸ σιχούργημα, ποῦ ἔχει μὲν βέβαιη χρονολογία (γύρω στὰ 1838), καὶ κατὰ συνέπειαν, ἔπρεπε νὰ προταχθῆ τῶν ὄρων γὰρ τὸν Κρουτάλλη γράψαμε σὺν προηγούμενον τεύχος, δημοσιεύεται ὁμοῦ ὕπερα ἀπ' αὐτά, γὰρ τὴν ἐξοχὴν συγγένειαν ποῦ ἔχει μετὰ τὰ ὅσα θὰ ἀκολουθήσουν γὰρ τὰ Τουρκο—ελληνικὰ καὶ Ἑβραῖο—ελληνικὰ θρησκευτικὰ παρόμοια τῶν Γιαννίνων.

σελ. 5. εἰς τὰς ἑπτὰ τὸ βάπτισεν μηνὸς τοῦ γιναορίου (3)
ὁ ἀνάδοχος ξένος (4) καὶ αὐτὸς, ὠνόμασε γιαννάκη-
σταῖς δώδεκα δὲ τοῦ αὐτοῦ τρίτη (5) ἦταν ἡμέρα,
κοιμήθηκεν ὁ ἀθλητὴς χωρὶς καμίαν ἔγνια.
τροβῶντιας ξετραβόντιας τὸν ξύπνησε τὸ ἑσπέρας
ἐδείπνησαν ἐφάγανε σύζυγος καὶ πατέρας
τετάρτη ξημερόνοντας σηκώθηκ' ἄχ' τὸν ὕπνον
φορέματα του ζήτησε καθὼς καὶ ἄλλοι...
σὶν ἀγορῶν ἐκίνησε γρήγορα γὰρ νὰ πάνη
καὶ Χότζας κείνος τὸ σκυλὶ πάλιν πίσω του πάνη

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.

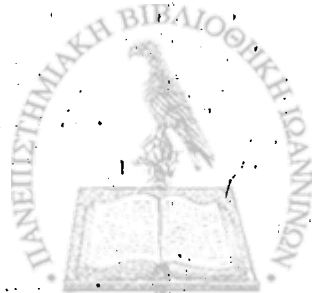

ἕως αὐτοῦ κατὰ σειρὰν τὰ ἄγραφο κυρ' Ἀναστάση (9)
 τὰ δὲ λοιπὰ ξετάζοντας καλλίτερα μανθάνεις (1)
 τὰ κάνω δὲ ὡς δέησιν σ' αὐτὸν τὸ ἀθλοφόρον
 γιὰ νὰ χορτάσω καὶ ἐσὲ καὶ ἄλλους κατὰ κόρον.
 Γεώργιε μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Γεώργιε ἀθλητὰ του
 τροπαιοφόρε ἀληθῆς καὶ δόξα καύχημά μου
 οὐκ' ἔξαρκεῖ ἡ γλῶσσα μου πὺν νὰ σ' ἐγκωμιάσω
 γιὰτὶ εἶσαι δόξα μου χρυσῇ ἀνατολῇ καὶ δύση
 εἶσαι ὁ κρίνος ἀληθῶς οὗτος εἶχες ξανθίσει
 σου δέομαι ὦ ἅγιε πολὺ παρακαλῶ σε
 ἄνοιξον νοῦν μου σκοτεινόν. καὶ λόγον νὰ μὲ δώσης
 διὰ νὰ εἰπῶ τὸ γένος σου κι' αὐτὰ τὰ γονικά σου.
 καὶ ἔπειτα στεφάνωμα καὶ τὰ μαρτυριά σου
 ὅλα εἰς δόξαν τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ καύχημά σου
 ὅτι μ' αὐτὰ ἐτίμησες τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ μου
 καὶ μᾶς ἐξύπνησες καὶ ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ληθαργίαν
 κι' ἀπὸ τὰ πάθη τὰ πολλὰ καὶ κάθε ἀσχρολογίαν
 ὅπου πολλὰ ἐπάσχαμεν δαιμόνου φαντασία
 εἶχαν ξεκλίνει ἀληθῶς μικροὶ τε καὶ μεγάλοι
 Ἄρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, διάκοι ἀναγνωστιάδες
 ἀφήνομεν τοὺς λαϊκοὺς κι' αὐταῖς ταῖς δαλιδάδαις (9)
 καλότυχο τὸ Τζουῖφλι μας ὅπου σ' εἶχε γεννήσει
 ὅπου σ' ἀνάθρεψε πτωχὸ κι' ὅπου σ' ἔχει ἀξίσει
 δίκαιος εἶναι ὁ θεὸς καὶ κάμνει δικαία κρίσι
 ὅποιον θέλει ἀναιβάζι κι' ὅποιον θέλει κρεμίζει,
 καλότυχα τὰ Γιάννινα ὅπου σ' ἔχουν ποχτίσει
 κορόνα καύχημα χρυσοῦν φρούραρχον μετερίζι
 οὔτε δαιμόνον πονηριὰ οὔτε ἐχθρὸν φοβάται

σελ. 6

σελ. 7. Παρακαλῶ Γεώργιε δόσε ἀκρόασίν σου
 εἰς τὸ πτωχὸν τὸ πόνημα καὶ τοὺς πτωχοὺς του στίχους
 ὅπου ἀρχίνισα νὰ εἰπῶ εἰς δόξαν καὶ τιμὴν σου
 τὸ ξέρω πὺν εἶμαι ἁμαρτωλὸς γνωρίζω πὺν εἶμαι βρόμα
 πολλὰ μοῦ καταδέχτηκες (9) δέξου καὶ τοῦτι ἀκόμα
 χαρὰ σὲ σένα ἀθλητὰ, χαρὰ σὲ σένα μάρτυς
 χαρὰ μεγάλη ἔκανες εἰς τούτους τοὺς αἰῶνας.
 χαρὰ καὶ πάλιν χαίρεσαι εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας
 ὅπου τὸ φῶς τρισολαμπεῖ τριάδος τῆς ἀγίας
 ὅταν συλλήφθης ἀθλητὰ στὰ χέρια τῶν ἀπίστων
 ὡς ἄνθρωπος δειλίασες καὶ πάλαι ἦσον στύλος
 κι' ὅταν ἐστάθισ' στοὺς δικαστὰς καὶ σ' ἔκριναν οἱ σκύλοι (10)
 νὰ σὲ ἐκλύσουν κύταζον ὡς αἰμοβόροι λύκοι
 ἐσὺ δὲ μάρτυς ἔκραζες χριστιανὸς γεννήθην
 Χριστιανὸς εἶμαι καὶ νῦν χριστιανὸς καὶ θνήσκειν
 στήν φυλακίην σὲ ἔστειλαν ἐκεῖ ἦγον καὶ ἄλλοι
 ἦβρες πολλοὺς χριστιανοὺς κι' ἕναν Χαραλάμπη
 καὶ τὸν Γεώργιον ὁμοῦ καὶ ἕναν καπετάνην (11)
 χαρὰ τους π' ἀξιώθηκαν καὶ ἐσυννομιλοῦσαν
 μὲ ἕναν ἀθλοφόρον μου καὶ ἐγλυκολαλοῦσαν
 σελ. 8. ὁ ἕνας παρακίναε διὰ νὰ μαρτυρήσης
 ὁ ἄλλος σ' ἔλεγε ἀθλητὰ ὅλα νὰ τὰ φτουρήσης (12)

σελ. 8.

- ὅταν τοὺς πόδας σ' ἔβαναν στὸ ξύλον ὃ τρισμάκαρ
 καὶ τότες ἐκοιμήθηκες γλυκύτατα ὃ μάρτυς
 καλότυχοι ὅπου ἔλαχαν καὶ ἤβλεπαν τὰ τόσα
 καὶ ποῖος νὰ τὰ διηγηθῆ πού θέλει ν' ἀξη γλῶσσα;
 νὰ ἦν ἕνας Βασίλειος καὶ ἕνας θεολόγος
 καὶ ἕνας νοῦς Χρυσόστομος (11) ὅπου μυρίζ' ὁ κόσμος
 νὰ λάχαινα καὶ ἐγὼ ὁ πτωχὸς νάβλεπα πού πονοῦσες
 νάπιανα τὰ ποδάρια σου νὰ τὰ γλυκοφιλοῦσα
 καθὼς καὶ ὁ Χρυσόστομος τοῦ Παύλου τὸ σουδάρι
 ὅπου φοροῦσε ὁ ἅγιος ἐπάνω στὸ κεφάλι
 καὶ ὄντας τὸν ἀσπάζονταν εἶχε χαρὰ μεγάλη
 πῶς ν' ἀξιόνομαν κ' ἐγὼ ὀλίγη τέτια χάρι;
 ἀλήθεια κατ' ἀπόλαυσα ἀπὸ ἕνα διακάκι (12)
 ὀλίγ' τριχειὰ μοῦ ἔδωσαν ἀπ' ἕν μικρὸ σπητάκι
 χαρὰ σὲ σένα ἀθλητὰ χαρὰ σὲ σένα μάρτυς
 ὅπου δὲν ἐλυπήθηκες οὔτε αὐτὰ τὰ νειάτα σου
 οὔτε αὐτὴν τὴν σύζυγον ὅπου ἔστεφανώθηκες
 οὔτε αὐτὸ τὸ βρέφος σας γιαννάκη τὸν υἱὸν της
 σελ. 9. ὅλα γι' ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ τὰ πάτησες γενναίως
 καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς οὐρανοὺς ἀνέδραμες δραμαίως
 ὅτιαν τὸ λιὰμ' τοὺς ἔδωσε διὰ νὰ σὲ κρεμάσουν
 κι' ὅλοι σὲ παρακίναγαν ν' ἀλλάξης τόνομα σου
 κι' σίγγενναῖε φώναζες ἐκ βάθους τῆς καρδίας
 ὅτι θέλετε κάνετε κανεῖς δὲν ἔχει χρεῖα
 καὶ τὸ σπαθί (13) καὶ τὴν τρεχιὰ τρομποῦκι (14) καὶ τὰ ἄλλα
 ἂν ἦν καὶ τρισχειρότερα ἐγὼ τὰ κάνω σκάλα
 νὰ τρέξω πρὸς τοὺς οὐρανοὺς νὰ πάνω στὸν Χριστόν μου
 ὅπου δοξάζουν ἄγγελον καὶ μένα ποθητόν μου
 νὰ ἰδῶ αὐτὴν τὴν ἀνασσα κυρίαν θεοτόκον
 καὶ τῶν μαρτύρων τοὺς χοροὺς ὁμοῦ καὶ πρὸδρομου μου
 νὰ χαίρομαι αἰώνια τὰ κάλλη παραδείσου
 ὅπου τέλος δὲν ἔχουνε κι' οὔτε ποτὲ θὰ σβύσουν.
 ὅπου δούων οἱ χοροὶ καὶ κλέος προφητῶν μου
 καὶ πληθὸς ἁγίων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἱεραρχῶν μου
 ὃ ἀθλητὴ μου τοῦ Χριστοῦ χαρὰ σ' αὐτὴν τὴν γλῶσσα
 χαρὰ σ' αὐτὰ τὰ χεῖλη σου ὅπ' ἤλεγαν τὰ τόσα
 σελ. 10. Ἐθαύμασαν οἱ ἄγγελοι καὶ δαίμονες ἐφρίξαν
 ἐξέστησαν οἱ ἀσεβεῖς τὴν τόσην καρτερείαν
 ἐγίρησαν καὶ οἱ πιστοὶ τὴν τόσην σου ἀνδρείαν
 καὶ βάνοντάς σου τὴν τρεχιὰν ἀπέταξες ὡς μάρτυς
 καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς οὐρανοὺς χαρούμενος ἐπάγης
 ὁ δὲ Χριστὸς μου δόξα σὲ φωτεῖ τὴν κεφαλὴν σου
 ἔδειξε τὴν λαμπρότητα κορμιοῦ καὶ τῆς ψυχῆς σου
 χαρὰ σὲ σένα μάρτυς χαρὰ σου ποθητὴ
 χαρὰ στὴν πολιτείαν ὅπου σ' ἀπόχτησε
 Χαίρεται γὰρ ἡ Κέρκυρα λείψανον Σπυριδώνου
 χαρῆτε καὶ τὰ Γιάννινα τὸν τάφον ἀθλοφόρου
 μέγας ὅπ' εἶσαι κύριε καὶ θαυμαστὲ σ' αἱ κρίσεις
 κι' ὅπου θέλεις φιλάνθρωπε ἀνοίγεις κρύες βρύσες.
 ἀνοίγεις γὰρ τὴν χεῖρα σου τῆς σῆς φιλανθρωπίας

- καὶ ἐμπιπλεῖς φιλέσπλαχνε πᾶν ζῶον εὐδοκίας
εὐδόκησας τὴν πόλιν μας νὰ στείλῃς νεομάρτυν
γιὰ νὰ χαροῦμε καὶ ἡμεῖς καθὼς καὶ ἄλλοι κομάτι
- σελ. 11. Ἡ Ἐφεσος γὰρ τέρπεται στὸν τάφον Ἰωάννου
ὁμοίως τὰ μετέωρα στὴν κᾶρα Χαραλάμπου
κι' ἄλλα πολλὰ θανάγραφα γιὰ νὰ ἐξηστορίσω
χαζίρεψα ὅμως τὸ κλιδὶ τὸν κῆπον γιὰ νὰ κλύσω (17)
χαρὰ γὰρ χαίρεις ἀληθῶς πόλις Ἰωαννίνων
ὅταν δὲ καὶ σοῦ πρόσφεραν ἅγιον ἄχ τὸ ξύλον (18)
τὸν ἤφεραν στὴν μητρόπολιν ἁγίου Ἀθανασίου
ὁ μυροβλήτης ἀληθῶς ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης
ὅμοιος εἶσαι ἅγιε καὶ μᾶλλον Ἰωαννίτης
τὰ θαύματα κηρύττονται ἀνατολῇ καὶ δύσει
οἱ τετρακτοὶ ἱεραρχῶν ὁποῦ σ' ἔχουν κηδεύσει
Ἰωακείμ ὁ Χῖος μας καὶ Πρόεδρος Χιώτης (19)
αὐτὸς σταῖς ἀγκάλαις σ' ἐδέχθηκε ὡς μᾶνα τὸν υἱόν της
ἀφίνομε τὸν Γρεβενῶν εἰς τὰ ἐγκώμιά σου
ὁμοῦ μὲ κύρ Λεόντιον τὸν δὲ καὶ γέροντά μου (20)
ὁμοίως καὶ νεόφυτος ὁ πρόεδρος τῆς Ἄρτης
μὲ ὅλους δὲ τοὺς ἱερεῖς διάκοι καὶ ὁ ψάλτης
ὅλοι σὲ γλυκασπάζονταν φιλοῦσαν σου τὸ χέρι
ἄχ καὶ πῶς δὲν ἔλαχα κι' ἐγὼ καιρὸς δὲν τόχει φέρει (21)
- σελ. 12. τὸ ξέρω ποῦμαι ἁμαρτωλός, γνωρίζω ποῦμαι βρωμα
γι' αὐτὸ δὲν ἀξιόνομαι κι' ἐγὼ ἓνα τέτιο ἀκόμα
Θεέ μου παντοδύναμε καὶ κύριε τῆς δόξης
παρακαλῶ δεόμενος ἀκόμη μὴ μὲ κόψης
πλύνον με μόνον δάκρυσι δάκρυσι μετανοίας
νὰ πύνω δὲ τὸν βόρβορον πάσης ἀκαθαρσίας
ὁ Βελζεβούλ με ἔτρωσεὶ τρίδοντον βέλος ὀπονηρὸς περίοδον ζωῆς μου
κι' ἐσύλισεν ὁ πονηρὸς τὸ τριμερὲς ψυχῆς μου.
τὸ πλῆθος δὲ Χριστιανῶν ἐστέκονταν κι' ἀποροῦσεν
καὶ κύριον τῆς δόξης μας ἀπαύστως τὸν ὑμνοῦσαν
ὑμνον ἐβόων ἕκαστος πρὸς κύριον θεόν τους
ὁποῦ εἰς τέτοιον καιρὸν ἀξίωσεν ποθητόν του
ἀξίωσέ τους νὰ ἰδοῦν μάρτυρα καὶ ὀπλίτην.
ὁποῦ εἰς ἄνθος νεότητος ζωὴν του δὲν λυπήθη
οὔτε σύζυγον καὶ υἱὸν οὔτε κανένα ἄλλο
καθὼς κι' ἄλλοι γνωρίζετε συγχώρησιν κι' ἂν σφάλλω.
ὄντες ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ ὁποῦ καὶ θέλ καὶ χύται
ὅλων δὲ καὶ σᾶς δέομαι μένα νὰ συγχωρεῖτε
παρακαλεῖτε τὸν Θεὸν δάκρυα νὰ μὴ δόση (22)

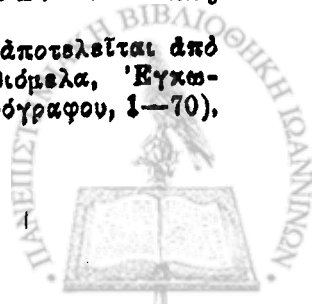
(Ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Παναγιώτη Παπαδημούλη)

(Συνεχίζεται)

1. Ὁ Νεομάρτυρας Ἅγιος Γεώργιος Ἰωαννίνων. Ἀθήνα, 1954. Τῆς ἐργασίας μου αὐτῆς, κυκλοφόρησε (Ἀθήνα 1954) μόνο τὸ «Συναξάρι», παραμένει δὲ ἀκόμα ἀνέκδοτο μὲ τίτλο «Παράρτημα (τὸ χειρόγραφο Χρυσάνθου Λαϊνᾶ), τὸ δευτερό της τμημα, ὑποδιαϊρούμενο στὰ κεφάλαια: α: Δ',—

Ἀκολουθία Β'.—Ὁ Ἱερομόναχος Χρυσάνθος Λαϊνᾶς. Γ'.—Ὁ Ἐγκωμιαστικὸς καὶ Δ'.—Ἐπιστολές καὶ ἄλλα κείμενα.

2.—Ἡ Ἀκολουθία αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ Μέγαν Ἑσπερινό, Συναξάρι, Ἰδιόμελα, Ἐγκωμιαστικὸ, θαύματα, (σελίδες χειρογράφου, 1—70).

και δύο Ύμνους τῆς Παναγίας. Τὸ βασικὸ χειρόγραφο, βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ Β. Κασούμη· τὸ δεύτερο ἀντιγράφο του στὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Κοζάνης καὶ τὸ τρίτο, ἀποκαλύφθηκε στὰ κατάλοιπα τῆς βιβλιοθήκης Παπαγγέλη (σημερινὸς κάτοχος, Μ. Μάνος). Ὁ Χρῦσανθος (κατὰ κόσμον Χριστόδουλος Δημητρίου) Λαϊνάς, ἔζησε πάρα πολὺ στὰ Γιάννινα, ὅπου ἔμεναν καὶ συγγενεῖς του, ἐμφανίζεται ὁμως τελικὰ, μόνιμα ἐγκατεστημένος στὴν Κόνιτσα, ὅπου ζοῦσε ἀποτραβηγμένος μὲ μόνη του συντροφιά τις "Ἁγίες εἰκόνες, καὶ μελετώντας στὸ κελλί του θρησκευτικὰ βιβλία· ἀποτελεῖ δὲ ἀπὸ καιρὸ παράδοση γιὰ τὸν τόπο, σὰν παράδειγμα ἀνθρώπου, ποῦ ἀπόκτησε ὅλη του τὴν—ση—πνευματικὴ καλλιέργεια, χωρὶς νὰ ἔχη μεγάλη προηγούμενη μόρφωση, μὲ τὴν πεισματικὴ μελέτη καὶ τὴν ἐπιμονή. Ὁ Χρῦσανθος Λαϊνάς, ζοῦσε ἀκόμα—ὑπέργηρος—καὶ στὰ 1879.

3. Τὸ πρωτότυπο αὐτοῦ τοῦ στιχοῦργήματος, βρίσκεται στὴν κατοχὴ τοῦ Παναγ. Παπαδημούλη, ὁ ὅποιος εἶχε τὴν προθυμία νὰ μοῦ τὸ παραχωρήσῃ γιὰ ἀντιγραφή. Ἄτυχως, λείπουν ἀπ' αὐτὸ οἱ 1η ἕως 4η σελίδες, ἀπὸ τις ὁποῖες πιστεύουμε, καὶ πολὺτιμες ἀκόμη πληροφορίες γιὰ τὸν Ἅγιο, τὸ μαρτύριό του καὶ τὴ γυναίκα του θὰ παίρναμε, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ γιὰ τὸν εὐλαβῆ συνθέτη του. Στὴν ἀντιγραφή του, καταβλήθηκε προσοχὴ νὰ κρατηθῆ ἢ ὀρθογραφία καὶ ἢ στίξη τοῦ πρωτότυπου· εἰσαύνη μου μ' ὅλα ταῦτα νὰ ἐπιστρέψω τὸ χειρόγραφο, πιθανὸ νὰ συντέλεσε σὲ λίγα ἀντιγραφικὰ ἀμελήματα.

4. Γιὰ τὰ βιογραφικὰ τοῦ ὑμνούμενου, δὲς ὅπου στὴν ὑπόσ. 1. Πιθανόν, ὄχι Γιαννιώτης, ὅπως ξένος ἦταν καὶ ὁ Γεώργιος, πιθανότατα καὶ ἡ γυναίκα του. Ὁ Ἅγιος καθὼς φαίνεται, ζοῦσε στὰ Γιάννινα μᾶλλον ἀποτραβηγμένος, χωρὶς νὰ-χη συνάψει πολλοὺς μὲ τοὺς ἐντόπιους δεσμούς. «Ἔίχε τινὰς φίλους», γράφει κάπου ὁ Συναξαριστῆς του.

5. Ὁ συνθέτης τοῦ στιχοῦργήματος, ἐμφανίζει ἐδῶ μιὰ χρονολογικὴ ἀνακρίβεια. Ἡ δωδέκατη τοῦ Γενάρη, δὲν ἦταν Τρίτη, ἀλλὰ Τετάρτη. Ἔίναι χρονολογικὰ βέβαιο, ὅτι ἡ δέκατη ἔβδομη τοῦ Γενάρη, κατὰ τὴν ὁποία ἀπαγχονίστηκε ὁ Ἅγιος, ἦταν Δευτέρα.

6. Ὁ στίχος αὐτός, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἔχη μεγάλη σπουδαιότητα γιὰ τὸ χειρόγραφο τῶν Γιαννινῶν. Ἀντιγραφῆς του, ἀναγράφεται ἐκεῖ. ὁ αὐτονομαζόμενος Ἀναστάσιος (Τασιούλας) Γραμματικὸς, ποῦ μᾶς βεβαιώνει ὅτι «εἶδε μὲ τὰ μάτια του τὸν Ἱερομόναχο Χρῦσανθο νὰ γράφει Παρακλητικὸ καὶ τροπάρια». Ἐπίσης ὅτι ὁ Χρῦσανθος, εἶχε μεγάλη εὐχέρεια στὴ σύνθεσή τους· καὶ μάλιστα, προσθέτει, «ὅταν τοῦ εἰπείς κάτι, βγάζει τροπάρια καὶ ἄλλα πολλά». Ἔίναι φανερό ὅτι ὁ Ἀναστάσιος Γραμματικὸς, πρέπει νὰ εἶχε κάποιους δεσμούς μὲ τὸν ὀλιγογράμματο Χρῦσανθο· γιατί ἄλλοιως, δὲν ἐξηγεῖται ἀρκετὰ τὸ κατηγορηματικὸ ὕφος τῶν διαβεβαιώσεών του, ὅτι, ὁ ἔχει λογιώτατος Χρῦσανθος εἶναι ὁ συνθέτης τῆς «Ἀκολουθίας». Ἄν λοιπὸν δεχτοῦμε, ὅτι ὁ Ἀναστάσιος τοῦ στιχοῦργήματος εἶναι ὁ ἴδιος

μὲ τὸν Ἀναστάσιον, τὸν ἀντιγραφέα τοῦ χειρόγραφου Χρῦσανθου, τότε μπορούμε νὰ δεχτοῦμε ὡς ἐπίσης πιθανόν, ὅτι, συνθέτης, καὶ τοῦ στιχοῦργήματος, εἶναι ὁ ἴδιος ἐκεῖνος Χρῦσανθος, ὁ ὅποιος, τὴν ἔμμετρη αὐτὴ βιογραφία καὶ ὑμνολόγηση τοῦ Γεώργιου, τὰ συντάσσει· πάλι γιὰ τὸν ἴδιο Ἀναστάσιον, τὸν πολὺ γραμματισμένο Γραμματικόν, ποῦ ἦταν φυσικόν, ὁ ὀλιγογράμματος Χρῦσανθος νὰ τοῦ δείχνει τὴν προσοχὴ καὶ τὸ σέβας ποῦ νόμιζε ὅτι χρεωτοῦσε πρὸς ἓνα εὐλαβῆ «λογιώτατο». Ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ δικαιολογηθῆ καὶ τὸ ὅτι ὁ Χρῦσανθος ἀποκαλεῖ ἓναν νεώτερο του, ποῦ πιθανότατα δὲν εἶχε τότε περάσει, ὅπως εἶπαμε κι' ἄλλου, τὰ εἰκοσὶ του χρόνια, «κύριε» Ἀναστάσιον. Πάντως, τὸ στιχοῦργημα αὐτό, δείχνει τὴν ἴδια πρὸς τὸ Νεομάρτυρα στοιρικὴ εὐλάβεια, ποῦ παρουσιάζει καὶ τὸ Συναξάρι κι' ὁ Ἐγκωμιστικὸς τοῦ Χρῦσανθου, τὴν ἴδια λατρεία καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα, πολλὰς μ' αὐτὰ ὁμοιότητες. Ἄν ἔτσι ἤθελαν γίνεαι δεκτοὶ οἱ—πάντως—κάπως τοιμηροὶ αὐτοὶ συλλογισμοί, ἐκ τῶν πραγμάτων πλέον δημιουργεῖται, σχεδὸν πεποιθὴση ὅτι συνθέτης ὅλων αὐτῶν τῶν ὑμνολογικῶν καὶ βιογραφικῶν ἔργων, εἶναι ὁ λάτρης τοῦ Νεομάρτυρα Χρῦσανθου.

7. Ὁ συντάκτης τοῦ στιχοῦργήματος—κατὰ τὴν πιὸ πάνω ἐκδοχή, ὁ Χρῦσανθος—βεβαιώνει ὅτι, τὰ ὅσα προηγουμένως ἱστορίσε γιὰ τὸ Νεομάρτυρα—ποῦ ὅπως εἶπαμε μᾶς λείπουν, ἀλλὰ ποῦ μπορούμε νὰ τὰ συμπεράσουμε ἀπὸ τὸ Συναξάρι καὶ τὸν Ἐγκωμιστικόν του—δὲν ἐξαντλοῦν τὰ βιογραφικὰ καὶ τὰ ἱστορικὰ τοῦ Νεομάρτυρα. Αὐτὸ μᾶς βοηθεῖ πολὺ στὸ νὰ δεχόμεσθε μὲ λιγότερους διασταγμούς τὰ ὅσα βιογραφικὰ καὶ ἱστορικὰ ἀναφέρονται στὰ Συναξάρια, τὰ μεταγενέστερα τοῦ Συναξαριοῦ καὶ τοῦ Ἐγκωμιστικοῦ τοῦ Χρῦσανθου, καθὼς καὶ τὴ βιογραφία τοῦ Ἁγίου, ποῦ ὑποβλήθηκε ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Ἰωαννίνων πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα γιὰ τὴν ἁγιοποίησή του, τὰ ὅποια ἔτσι συμπληρώνουν τὰ ἱστορικὰ του.

8. Μὲ πολλὴ ὁμότητα καὶ εἰλικρίνεια χαρακτηρίζε: ὁ στιχοπλόκος τὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς, καὶ τὴν ἀγαθὴν ἐπίδραση ποῦ εἶχεν ἐπάνω τους τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου.

9. Ἔίναι πιθανότατο, ἢ φράση αὐτὴ νὰ ἀναφέρεται σὲ ἄλλες συνθέσεις τοῦ αὐτοῦ στιχοπλόκου, ὑμνολογικῆς τοῦ Γεώργιου καὶ τοῦ μαρτυρίου του, καὶ ἂν αὐτός εἶναι ὁ Χρῦσανθος, στὴν Ἀκολουθία καὶ τὰ ἄλλα βιογραφικὰ καὶ ἐγκωμιστικὰ τοῦ χειρόγραφου Γιαννινῶν.

10. Σκύλους ἐδῶ ὀνομάζει θαρραλέα ὁ στιχοπλόκος τοὺς «ὑπεναντίους», τοὺς Ἀγαρηνοὺς, τοὺς Τούρκους.

11. Γιὰ πρώτη φορὰ στὰ βιογραφικὰ τοῦ Ἁγίου ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν συγκατατούμενών του, καὶ καπετάνιος πιθανότατα ὀπλαρχηγός.

12. Τὸ ρῆμα, φρουρῶ: ἀντέχω, ὑποφέρω χωρὶς νὰ λυγίσω, νὰ ὑποκύπτω, διαρκῶ πολὺ· λέξη τοῦ γιαννιώτικου ἰδιώματος· δὲς καὶ Γλωσσάριον Ἀραβαντινοῦ.

13. Παρόμοια ἐπίκληση πρὸς τὸ Βασίλειον τὸ

Μέγα και τὸ Γρηγόριο τὸ Θεολόγο, κάνει και ὁ Χρῦσανθος στὸν Ἐγκωμιαστικό του.

14. Ἀπὸ ἕνα νεκρὸ διάκονο, κατώρθωσε και πήρε ὁ στιχοπλόκος ἕνα μικρὸ κομμάτι ἀπὸ τὴν τριχιά μὲ τὴν ὁποία εἶχαν κρεμάσει τὸν Ἅγιο,

15 και 16. Πρῶτη φορὰ ἀναφέρεται ἀνάμεσα στὰ εἰσαγωγικά τοῦ Ἅγίου μέσα, τὸ σπαθί. Τὸ τρομποῦκι, μὲς εἶναι ἀγνωστο. Πιθανὸν νὰ εἶναι ἡ ποδοκίχη, ὁ φάλαγγας τῆς ὑποσημείωσης τοῦ τροπάρου τῆς σελ. 15, γ' τοῦ χειρόγραφου Γιαννίνων, τὸ ὁποῖο ἀρχίζει: «Αἰκίαις ἀφειδῶς τοὺς πόδας...»

17. Κῆπο ὀνομάζει ἐδῶ ὁ στιχοπλόκος τὰ στιχογραφήματά του τὰ ὁποία ἐτοιμάζεται νὰ κλείση, τελειώνοντάς τα.

18. Ἡ τὸ ξυλοκρέββατο τῶν βιογράφων και τῆς παράδοσης, ἢ και τὸ κίτικι μὲ τὸ ὁποῖο μετέφεραν τὸ νεκρὸ τοῦ Ἅγίου, ἀπὸ τὸ χαντάκι στὴ Σηαράδα.

19. Ὅπως εἶπαμε κι' ἄλλοῦ, ὁ τότε προεστῶς τῶν Γιαννίνων Ἰωάννης Νίτζιος.

20. Ὁ στιχοπλόκος, ἀποκαλεῖ ἐδῶ «γέροντά του» τὸν κύρ Λεόντιο, τὸν πρῶτον Ἐπίσκοπο Ἑλλάδος, ποὺ τόσες φορὲς ἀναφέρθηκε ἴσαμε τώρα στὰ

βιογραφικά τοῦ Ἅγίου· αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀκλόνητη ἀπόδειξη, ὅτι ὁ στιχοπλόκος εἶναι κληρικός· ἐνισχύεται ἔτσι ἡ ἁπίψη ὅτι συνθέτης τοῦ παρόντος στιχογραφήματος, εἶναι ὁ Ἱερομόναχος Χρῦσανθος.

21. Στὸ Παρεκλήσι Χρῦσανθου τῆς Κόνιτσας, σώζεται εἰκόνα στὴν ὁποία ἱστορεῖται ὁ Ἅγιος νεκρὸς στὸ ξυλοκρέββατο, και ζωγραφίζονται οἱ Ἀρχιερεῖς ποὺ παραστάθηκαν· εἰκονίζεται δὲ σ' αὐτὴ κι' ἕνας μοναχός, καθισμένος περίλυπος και κατηφής, γιὰ τὸν ὁποῖο λένε ὅτι παριστάνει τὸ Χρῦσανθο. Μήπως τάχα ὁ ἴδιος ὁ Χρῦσανθος παράγγειλε νὰ τὸν ζωγραφίσουν ἔτσι, ἀκριβῶς ἐπειδὴ δὲν τοῦ εἶχε γίνει δυνατό νὰ παρυστῆ στὴν κηδεῖα τοῦ Ἅγίου;

22. Οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτοῦ ἔπους, παρουσιάζουν δυσανάλογα μεγάλες ἀτεχνίες σχετικὰ μὲ τοὺς προηγούμενους· τόσο, ὥστε νὰ σκέπτεται κανένας, μήπως ἔχουν προστεθῆ στὸ κείμενο, ἀργότερα, ἀπὸ ἄλλο συνθέτη, ποὺ δὲν εἶχε τὰ στιχογραφικὰ χαρίσματα τοῦ πρώτου δὲν ἔχομε καμμιά ἐνδειξη γιὰ τὸν ἂν τὸ στιχογραφήμα τελείωνε ἐδῶ ἢ συνεχίζόταν.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

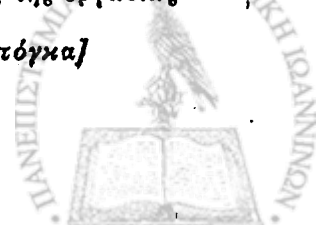
- Ἀρίφης(1) ἔφαγεν ἀβγό, κι' ἀλείφτηκ' ὡς τις πλάτες
Γιὰ τοὺς μὴ καθαρούς, τοὺς μὴ φιλόκαλους
- Βαρεῖ τὴ θύρα ν' ἀκούσ' ἢ παραθύρα(2)
Πρὸς. και: τὰ λέει στὴν παθερά γιὰ νὰ τ' εἰπῆ ἢ νύφη
- Γίδα ψόφια, νουρά κευρδουμέν'
Γιὰ ὄσους ἀδύναμους ἀψηφοῦν τὰ δεινά, ἀπὸ ἰσχυρογνωμοσύνη, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς πολὺ ἀδύνατης γίδας, ποὺ παρ' ὅλα ταῦτα τεντώνει τὴν οὐρά της πρὸς τὰ ἐπάνω.
- Γερὸν τοῦ σιρῶμα δὲ χουρεῖ, κι' ἄρρυστου ἢ τάβλα
Γιὰ ὄσους ὑποκρίνονται ὅτι, εἶναι ἀδιάθετοι.
- Γιὰ τὸ μπέ εἰ εἰ χάνει τὸ χή ἢ ἢ
Γιὰ τὸ πρόβατο χάνει τὸ ἄλογο. Γιὰ ὄσους ριφοκινδυνεύουν πολὺ γιὰ ἀσήμαντα πράματα
- Γιὰ καλὸ κι γιὰ κακὸ τὸν παπᾶ πιρδικλουμένου
Γιὰ ὄσους προφυλάσσονται ἀπὸ τὰ ἐνδεχόμενα ἐναντία

1. λ. Τουρκ., ὁ φιλόκαλος

2. Ντουλαπῆκι κτιστὸ χωρὶς ἐπένδουσι μὲ σανῖτι σκεπαζόμενο μὲ μικρὸ παραπέτασμα. Ἦτο ἀφιδωτὸ και χρησιμοποιεῖτο στὰ παλιότερα γιαννιώτικα σπίτια γιὰ τὴν ἀπόθεσι προχείρων πραγμάτων ὅπως τὰ σπέρτα, τὸ φαλλίδι, κανένα καλὸ βιβλίο, τὸ κέντημα τῆς «τσιούπρας» κτ. Ἡ παραθύρα στοὺς μεσότοιχους ἦτο παλαιότερα και γνώρισμα συγκυριότητος. Ἐφτιαναν μιὰ ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ και ἄλλη μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ αὐλότοιχου.

Σημ. «Η. Ε.» Ἡ συλλογὴ Ἱππειρωτικῶν παροιμιῶν τοῦ κ. Μπόγκα, ποὺ δημοσιεύσαμε, ἀποτελεῖ μέρος μεγάλης του ἐργασίας γύρω ἀπὸ τὴν Ἱππειρωτικὴ γλῶσσα και λαογραφία (Α' Βραβεῖο Γλωσσικῆς Ἑταιρίας, 1951).

Προσεχῶς θὰ ἀρχίσῃ ἡ δημοσίευσσι και ἄλλων ἐνδιαφερόντων μερῶν αὐτῆς τῆς ἐργασίας (ὄρκοι, κατάρεις, εὐχές, παιγνίδια κ. ἄ.)

Ν. ΝΤΕΚΑΣΤΡΟ

ΑΠΟ ΤΑ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ

Ο ΜΠΕΧΑΓΗ ΕΦΕΝΤΗΣ

Στή Λούτσα, παλαιάν συνοικίαν τῶν Ἰωαννίνων καὶ πλησίον τοῦ Δημοτικοῦ Νοσοκομείου Κουραμπά, ἔξοῦσε πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰωαννίνων ὁ πλούσιος σαρικοφόρος καὶ βαθὺς γέρον Μπεχαῆ ἐφέντης εἰς τὸ ἰδιόκτητον σπίτι του εὐρισκόμενον εἰς τὸν κεντρικὸν δρόμον. Ἄμμος καὶ ἄσβεστος, ἔξωθεν τοῦ σπιτιοῦ του ἔδειχναν τὴν παρουσίαν ἐργατῶν καὶ κτιστῶν.

Κάποτε λέγεται ἐπέρασε ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ Μπεχαῆ ἐφέντη ὁ Κάσσο Βελέντζας — ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν ὡς ἅγιος (ἔβλιγιὰ) ὅστις ἐστάθη καὶ ἐκύτταζε ἓνα μάστορα ὅπου ἀνακάτενε τὴν ἄσβέστη, ἐκεῖ δὲ παρέστεκε καὶ ὁ Ἐφέντης. Ὁ Κάσσος τότε ἐκύτταζε τὸ μάστορα καὶ τότε τὸν Ἐφέντη καὶ ξαφνικὰ γυρίζει στὸν Ἐφέντη καὶ τοῦ λέγει:— «Ὅταν πάψης τὸ μάστορα ἀπὸ τὸ σπίτι σου, θὰ πεθάνης». Αὐτὰ εἶπε καὶ ἔφυγε ὀδηγῶν τὰ ἄρρωστα ζωντόβολα καὶ ψωριασμένα ἄλογά του ὡς ἦτο ἡ συνήθειά του.

Στὴν ἀρχὴ ὁ Μπεχαῆ ἐφέντης, δὲν ἔδωσε σημασίαν εἰς τοῦ Κάσσο τὰ λόγια καὶ δὲν θὰ εἶχε οὐδεμίαν συνέχειαν τὸ πρᾶγμα, εἰν δὲν ἐπενέβαινε τώρα ὁ μάστορας ὅστις εἶχεν ἀκούσει τὰ λόγια τοῦ Κάσσο.

Ὁ μάστορας αὐτὸς ἦτο χτίστης ἀπὸ τὴ Βούρμπιανη πολὺ ἔξυπνος καὶ ἐκατάλαβε ὅπου ὁ ἀφέντης ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἦτο πλούσιος καὶ ἤμποροῦσε νὰ ξοδεύη, ἀλλὰ ἦτο καὶ ἀφελής, διὰ τοῦτο τὴν ἐργασία τὴν ἐγύριζε καὶ ἐγύριζε καὶ ἐμεγάλωνε χωρὶς καμμιά παρατήρησιν ἢ προσοχὴν τοῦ ἀφέντη; συνεπῶς ἡ ἐργασία ἀπὸ μικρὴ καταντοῦσε μεγάλη καὶ ἀντὶ ὀλίγων ἡμερῶν τράβαγε γιὰ βδομάδες.

Μιὰ μέρα ὁμοῦς ἡ ἐργασία αὐτὴ ἔπρεπε γὰ

τελειώσῃ, καὶ ὁ ἔξυπνος μάστορας ἔστενωχωρεῖτο δι' αὐτό. Ἴδου τὶ ἐσκέφθη, τὸ ὅποσον θὰ φανῆ παράξενον καὶ ἀπίστευτον.

Ὅταν ἐτελείωσε τὴν ἐργασίαν καὶ ἐπληρώθη, λέγει εἰς τὸν ἀφέντην:

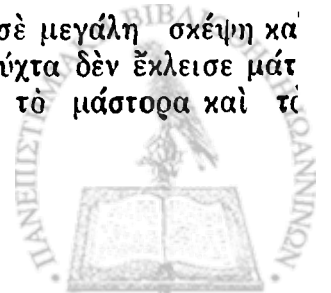
— Ἀφέντη μου, ἔφαγα ψωμὶ ἀπὸ τὰ χέρια σου, καὶ σ' ἔχω σὰν πατέρα θὰ σοῦ πῶ ἓνα μεγάλο μυστικόν, καὶ νὰ μὲ συμπαθᾷς, διότι εἶναι πολὺ βαρὺ, καὶ δὲν θὰ τολμοῦσα νὰ στὸ πῶ, ἂν δὲν ἦσουν ὁ καλὸς καὶ καλόψυχος Μπεχαῆ— Ἐφέντης, πού τόσο σέβομαι καὶ ἀγαπῶ. Καὶ πρῶτα—πρῶτα, ζητῶ τὸ λόγο σου ἀφέντη μου, πού δὲ θὰ ἀναφέρῃς τὸ μυστικόν πού πρόκειται ν' ἀκούσης, γιὰτὶ ἄλλοιῶς θὰ πάθῃ ἡ ζωὴ μου καὶ ἡ ζωὴ σου.

Ὁ ἀφέντης ἔδωσε ὄρκον πὼς δὲ θὰ τὸ φανερώσῃ, ὅσο βαρὺ κ' ἂν εἶναι, καὶ παρκαλεῖ τὸ μάστορα νὰ τοῦ φανερώσῃ, ποῖ εἶναι καὶ τί εἶδος μυστικὸν εἶναι αὐτό. Ὁ μάστορας ὁμοῦς δὲ μιλοῦσε καὶ ὅσο ὁ ἀφέντης ἐπέμενε νὰ τὸ μάθῃ, τόσο αὐτὸς ἐκαμόνετο τὸ διστακτικόν καὶ τοῦ ἔλεγε μόνον πὼς φοβεῖται νὰ τὸ πῇ, διότι κινδυνεύει ἡ ζωὴ του. Καὶ ἔξαφνα λέγει:

— Ἀφέντη, λησιμόνα ὅτι εἶπαμε συχώρῃ με' καὶ μὲ ἓνα βαθὺ τεμενὰ τὸν ἀφίνει κα φεύγει...

Καταλαβαίνετε πὼς ἔμεινε ὁ ἀφέντη ξηρὸς μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τοῦ μάστορα κα μολογῶν ἔλεγε: «Αὐτὸς ὁ μάστορας εἶναι καλὸς ἄνθρωπος· δουλεύει ταχτικά τί μυστικὸν ἄραγε νάχῃ καὶ δὲν θέλει νὰ τὸ φανερώσῃ, καὶ ἐκεῖ πού θ' ἄνοιγε τὸ στόμα του νὰ τὸ πῇ μετάνοιωσε καὶ φεύγει; Ἄ τζιμπά· τί νάναι;»

Αὐτὸ τὸν ἔβαλε σὲ μεγάλη σκέψη κα περιέργεια, ὅλη τὴ νύχτα δὲν ἔκλεισε μάτ καὶ ἐσκέπτετο μόνον τὸ μάστορα καὶ τὸ

λόγια του. Τὴν ἐπομένην ἔστειλε τὸν ὑπὲρ του στὸ καφενεῖο τῶν μαστόρων νὰ τὸν βρῆ καὶ νὰ τὸν φέρῃ παραμαλὶς στὸ σπίτι. Τοῦτο καὶ ἔγινε.

Ὅταν λοιπὸν ὁ μάστορας εὐρέθη μπροστὰ στὸ Μπεχαῖ ἀφέντη, ἀπεφάσισε ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του.

— Ἀφέντη μου, ὅπως σοῦ εἶπα καὶ προηγουμένως τὸ πρᾶγμα αὐτὸ μοῦ τρώγει τὴν καρδιά γιατί φοβοῦμαι μήπως κινδυνέψῃ ἡ ζωὴ μου, ἂν ὁ μὴ γένοιτο βγῆ ὄξω τὸ μυστικό, ἀλλ' ἐγὼ ἔχοντας ἐμπιστοσύνην στὸν ἀφέντη θὰ σοῦ τὸ πῶ.— Ἀφέντη μου δυὸ μέρες πρὶν τελειώσω τὴν ἐργασίαν στὸ μαγειρεῖο, τὸ βράδυ ὄνειρεύτηκα πῶς ἕνας ἄνθρωπος μὲ μακρὰ ἄσπρη γενεάδα καὶ ἄσπροντυμένος μοῦ εἶπε:—Σὺ ποῦ ἐργάζεσαι στὸ σπίτι τοῦ Μπεχαῖ ἀφέντη, πρόφτασέ τον καὶ πὲς του, νὰ μὴ πάψῃ τὸ χτίσιμο στὸ σπίτι του, ἔχει δὲν ἔχει ἀνάγκη γιατί ἄλλοιῶς, ἅμα πάψῃ, κινδυνεύει ἀπὸ τὴν μιὰ μέρα στὴν ἄλλη νὰ πεθάνῃ... καὶ ἂν τὸ φανερώσῃ εἰς ἄλλους θὰ πεθάνῃς καὶ σύ. Τώρα, Ἐφέντη μου, στὸ χέρι σου εἶναι καὶ ἡ δική μου ἡ ζωὴ... τόσο εἶχα γὰρ σοῦ πῶ καὶ κάμε ὅπως νομίζεις.

Τότε ὁ ἀφέντης τὸν ἐξετάζει ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὰ ποδάρια καὶ τὸν ἐρωτᾷ, αὐτὸς ποῦ τοῦ φάνηκε στὸν ὕπνο του, τί ἄνθρωπος ἦταν; ἴσως ἦταν ἄγγελος, ἢ ἂν εἶσαι καθαρὸς καὶ ἀναμάρτητος, ἐσύ εἶσαι Χριστιανὸς καὶ μπορεῖ νὰ ἦταν ὁ Χριστός.

— Ἀφέντη μου μὴν, μὴ μὲ ρῶτᾷς περισσότερα, τὸ ἴδιο ὄνειρο εἶδα καὶ πρὸς ἀκόμα καὶ γι' αὐτὸ ἀπεφάσισα νὰ σοῦ τὸ φανερώσω.

Ὁ ἀφέντης, ἀφοῦ ἐσκέφθη μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα γιὰ λίγα λεπτά, τοῦ λέγει:

— «Παιδί μου, ἐπειδὴ δὲν ἔχομε τί νὰ φτιάσωμε, γκρέμισε ἕνα παραθύρι, νὰ αὐτὸ ἔδῳ τὸ παραθύρι καὶ ξαναφτιάστῳ καὶ ἅμα τελειώσῃ αὐτὸ ἔχει ὁ Γλαραμπῆς, μεγάλο εἶναι τ' ὄνομά του, κάτι θὰ βροῦμε νὰ χτίσωμε γιὰ νὰ μὴ λείψῃ ἡ δουλειά, κ' ὅσο γιὰ τὸ μυστικό, μὴν ἔχῃς ἔγνοια οὔτε τοῦ γιοῦ μου θὰ τὸ πῶ, ἔχεις τὸ λόγο μου».

Ἔτσι λοιπὸν ὁ ἔξυπνος Βουρμπιανίτης, μὲ τὸ χτίσε χάλασε, ράψε ξύλωσε ποῦ λέγει ἡ παροιμία, ἐγκατεστάθη στὸ σπίτι

τοῦ Μπεχαῖ ἀφέντη, ἔφερε καὶ τὴν οἰκογένειά του, ἐγέρασε σ' αὐτὸ τὸ σπίτι, φάγε καὶ εἰς βάρος τοῦ ἀφέντη, ἔχτισε μέσα δικό του διαμέρισμα καὶ ἡ δουλειὰ δὲν ἔλλειπε.

Ἐγινε κοιλαράς, τὰ μάγουλά του ἔγιναν ροδοκόκκινα καὶ μόνον μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἰωαννίνων ἐτελείωσεν ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔξυπνου μαστορα Βουρμπιανίτη, καθόσον ὁ γέρον Μπεχαῖ ἀφέντης, τράβηξε γιὰ τὴν Πόλι, καὶ τὸ σπίτι του περιῆλθεν εἰς τὰ ἀνταλλάξιμα τὰ καταληφθέντα ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τώρα ἀνήκει στὸ γιατρὸ Κ. Ἀγνάντη.

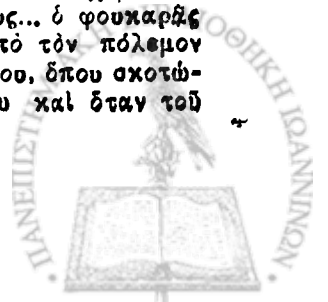
Καὶ ὁ μάστορας ποῦ δὲν ἔλλειπε ποτὲ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Μπεχαῖ ἀφέντη ἔγινε παροιμιώδης: «Σὰ τοῦ Μπεχαῖ ἀφέντη», ἔλεγαν καὶ λένε ἀκόμα οἱ Γιαννιώτες γιὰ ὅποιον δὲν τοῦ λείπουν τὰ μερεμέτια στὸ σπίτι του.

Ὁ Μπεχαῖ ἀφέντης ἦτο ἕνας ἀσυλλόγιστος τοῦρκος πλούσιος, χωρὶς καμμιά ἐνασχόλησι, παρὰ μόνον νὰ ἐπιβλέπῃ νὰ μὴ πάψῃ ἡ ἐργασία τοῦ χτίστη καὶ κάθε πρωί, κατέβαινε στὴν ἀγορὰ καὶ περνοῦσε τοὺς σαράφηδες μὲ τὴν ἀράδα, ρωτῶντας τοὺς ἐὰν ἔχουν νὰ τοῦ πωλήσουν κανένα χρυσὸ πεντόλιρο, διότι εἶχε τὴν μανίαν νὰ μαζεύῃ καὶ θησαυρίζῃ τοιαῦτα. Λέγεται ὅτι τὰ πεντόλιρα τὰ χρησιμοποίησε νὰ στολίσῃ ἕνα καθρέπτην—κάνοντας τὰ κορνίζα—τῆς νύμφης τοῦ γιοῦ του. Ἐπλήρωσε δὲ τὰ πεντόκιρα ἀρκετὰ ἀκριβὰ διότι οἱ σαράφηδες ἐγνώριζον τὴν διὰ ταῦτα ἀδυναμίαν του.

1. Ἰπῆρχεν στὴν ἐποχὴν μου στὰ Γιάννενα ὁ Κάσσος ὁ ἐπνομαζόμενος ἐβλιγιάς (ἄγιος) ὡς τὸν ἐπίστευτον καὶ ἐθεωροῦσαν αὐτὸν οἱ Ὀθωμανοί.

Ὁ Κάσσος αὐτός, ἦτο ἕνας βαθὺς γέροντας, ὀλόλευκος μὲ μιαν μακρὰν πατριαρχικὴν γενεάδα, εὖρωστος καὶ ροδοκόκκινος. Ἦτο πτωχὸς πτωχότατος ρακένδυτος οἰωπηλὸς καὶ ἔζη μὲ τὴν εὐσπλαγχνίαν τῶν ὁμοεθνῶν του οἱ ὁποῖοι τὸν ἐσέβοντο ὡς ἐβλιγιά.

Ὀδῶποτε ὁ Κάσσος ἀπλωνε τὸ χέρι νὰ ζητολογήσῃ, ὁμιλοῦσε ὀλίγον, καὶ τότε μόνον, δταν τὸν ἐκεντοῦσαν οἱ Ὀθωμανοὶ γιὰ νὰ τοὺς διηγῆται ἀπὸ τὸν τελευταῖον Ρουσοτουρκικὸν πῆλεμον τὰ κατορθώματά του, ὅπου ἦρως τότε, εἶχε σκοτώσει μυριάδες Ρώσους ντουσμάνους... ὁ φουκαρῆς ὁ Κάσσος εἶχε πάθει ψύχωσιν ἀπὸ τὸν πόλεμον αὐτὸν καὶ ὄνειρευετο στὸν ὕπνο του, ὅπου σκοτῶνε ἀράδα τ' ἀσκήρια τοῦ Τσάρου καὶ δταν τοῦ

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΤΙΝΟΥ ΡΟΥΚΗ—ΜΠΑΛΑΝΟΥ, τ. Ἐπιθεωρητοῦ Τουρισμοῦ

ΣΧΟΛΗ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Τὸ θέμα τῆς ἀπασχολήσεως πλήθους ἀδρανούντων ἐργατικῶν χειρῶν εἰς τὴν Ἡπειρον, διὰ τῆς ἀναβίωσως τῆς θανατοῦσῆς Ἡπειρωτικῆς οἰκοτεχνίας ἀπησχόλησε πάντοτε ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ βοηθήσουν τὸν βασανισμένον αὐτὸν τόπον. Ἀπόδειξιν τοῦτου ἀποτελοῦν τὰ δημοσευθέντα κατὰ καιροὺς σχετικά ἄρθρα διακεκριμένων συνεργατῶν τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐστίας», τῶν ὁποίων εἶναι γνωστὸς ὁ εὐεργετικὸς ἀντίκτυπος.

Παραλλήλως πρὸς τὰς ἄλλας ἐνεργείας καταβάλλεται, ἀπὸ τινῶν μηνῶν προσπάθεια διὰ τὴν ἀναβίωσιν, τῆς ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐκτὸς τῆς πλατείας Εὐεργετῶν, ἱστορικῆς παλαιᾶς «ΜΠΑΛΑΝΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ», ἣτις ὡς γνωστὸν διεκρίθη κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνας τῆς δουλείας ὡς μία τῶν τεσσάρων Σχολῶν τοῦ Γένους, ὑπὸ τύπον Βιοτεχνικῆς Σχολῆς.

Ἐλύετο ὁ γλωσσοδέτης, ἔλεγεν εἰς τοὺς Τούρκους ποὺ τὸν ἀκουγαν μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα, ὅπου κάθουε βράδυ αὐτὸς, καθισμένος στὴν πουστακιά του, πετάει, πηγαίνει στὴ Ρωσία σκοτώνει ὄρους προφτάση μὲ μιὰ γροθιά στὸ κεφάλι καὶ γυρίζει πάλι...

Μισόγυμνος ὁ Κάσσο, μὲ ἓνα μακρὸν παλτὸ μόνον, ἦταν ζωμένος μὲ ἓνα σχοινὶ στὴ μέση, σάν οἱ Φραγκισκάνοι καλόγεροι, κρατοῦσε στὸ χέρι ἓνα ραβδί καὶ ὀδηγοῦσε ὅσα χαϊβάνια τοῦ ἔδιναν πληγωμένα καὶ ἄρρωστα, οἱ Τούρκοι, νὰ τὰ βοσκῆσιν στὸ κάστρο.

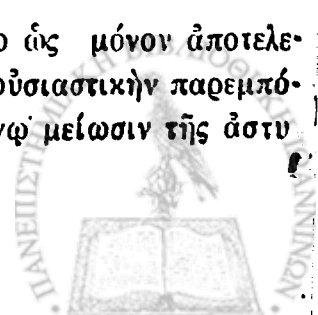
Αὐτὴ ἦτο ἡ καθημερινὴ ζωὴ τοῦ Κάσσο τοῦ ἔβλιγιά, δὲν ἐπέβραζε κανένα καὶ δὲν τὸν πείραζε κανείς.

Οἱ Τούρκοι, ὅταν μάλωναν μεταξὺ των καὶ αἱ γυναῖκες των ἐπίσης ἔδιναν τὴν κατάρα: Ἰν-ομαλά, νὰ σὲ ἴδω σάν τὸν Κάσσο μὲ τὸ σκνὶ ζωμένο καὶ νὰ βοσκῆς τὰ ψευριασμένα κ' ἄρρωστα χαϊβάνια.

Συγκεκριμένως ἐπιδιώκεται ἡ μετατροπὴ τοῦ κτηριακῶς τελείως κατερειπωμένου σήμερον τόσον ἐνδόξου ἄλλοτε ἰδρύματος (ὅπου ἠνίλωσαν ἑαυτοὺς ἐπὶ σειρὰν γενεῶν οἱ πρόγονοί μου διὰ νὰ μεταδώσουν, ὡς Διδάσκαλοι, τὰ φῶτα τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὅπου εὗρισκον ἄστυλον καὶ περίθαλψιν ἑκατοντάδες ἐνδοτῶν ὁμογενῶν, εἰς τὰ παρακείμενα τῆς Σχολῆς περιώνυμα «ὀσπιτάλια») εἰς ἐκουγχρονισμένην Σχολὴν Ἡπειρωτικῆς Λαϊκῆς Τέχνης μὲ μόνιμον ἔλθουσιν Ἡπειρωτικὴν ἔργων τέχνης καὶ ἐκεῖ γραφεῖον ἐκ τοῦ ὁποίου νὰ κατευθύνεται συστηματικῶς καὶ ἐπὶ συντεχνιακῆς βάσεως ἡ ὅλη Ἡπειρωτικὴ οἰκοτεχνία εἰς ὅλους τοὺς κατὰ κλάδους τομεῖς τῆς, ὑπὸ τύπον αὐτοτελοῦς ὀργανισμοῦ.

Εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην θὰ ἤθελον μετεκπαιδευτῆ καὶ οἱ μαθητευόμενοι ἤδη (εἰς τὰ ἐν Ἰωαννίνοις ἐργαστήρια Ἀργυροχοίας ἰδίως) τεχνίται μὲ βραδυνὰ μαθήματα τεχνικοῦ καὶ ἐλευθέρου σχεδίου ὡς καὶ ἄλλων πρακτικῶν γνώσεων τῆς ἀρμοδιότητός των, ὥστε νὰ δυνηθῶν—μὲ τὴν πλήρη τεχνικὴν κατάρτισιν ποὺ θὰ λάβουν—νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ χωρία των καὶ νὰ ἐπεξεργάζονται ἐκεῖ τὰς λαμβανομένας, ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν καταστημάτων ἢ καὶ μέσω τοῦ ὀργανισμοῦ, παραγγελίας καταρτίζοντες συνάμα καὶ ἄλλους νεωτέρους συγγενεῖς των οἱ ὁποῖοι εἶναι φυσικὸν εἶς ἐνδιαφέροντος νὰ τοὺς παρακολουθοῦν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ νὰ τοὺς βοηθοῦν ὁσάκις τὸ ἐπιτρέψουν αἱ ἀγροτικαὶ καὶ ἄλλαι τῶν ἀσχολίαι τῆς υπαίθρου.

Θεωροῦντες τοῦτο ὡς μόνον ἀποτελεσματικὸν μέσον πρὸς οὐσιαστικὴν παρεμπόδισιν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ μείωσιν τῆς ἀστ

φιλίας εις την ιδιαίτερα μας πατρίδα την Ήπειρον, κάμνωμεν έκκλησιν να προκριθούν, εντός του πλασί υ της αξιοθανμάσιου πρωτοβουλίας προς ίδρυσιν εις τινας πόλεις ειδικών «Γραφείων Λαϊκής Τέχνης» τὰ Ιωάννινα, όπως εξαίρει την επιτακτικήν προς τοῦτο ανάγκην, χαιρετίζουσα την τόσον ευεργετικήν δια τὸν τόπον μας Κυβερνητικήν αὐτήν πρόθεσιν και ἡ «Ἡπειρωτική Ἑστία» ἐν τεύχει 36, σελίς 407.

Πλήν τῆς Ἀργυροχοίας ὅμως παρουσιάζουν, δια μίαν συστηματικώτεραν ὀργάνωσιν τῆς Ἡπειρωτικῆς Λαϊκῆς Τέχνης, ἐνδιαφέρον και ἄλλοι κλάδοι ὅπως ἡ *Ξυλογλυπτική* ἢ ὅλως ἀδικαιολογητῶς παραμελημένη σήμερον *Ἀγγειοπλαστική* και ἡ *Καλαθοπλεκτική* ἀφ' ἐνός, ὅπως και τὸ εὐρύτατον ἀλλὰ δυστυχῶς ἀνεκμετάλλετον πεδὶον τῆς Ἡπειρωτικῆς Ὑφαντουργίας (ὅπου ἀδρανοῦν σήμερον κατ' οὐσίαν περὶ τοὺς 1532 ἀργαλιούς ἐνῶ θὰ ἠδύναντο μέσω τῶν ὑπαρχόντων—ἀλλὰ στερουμένων μεταξὺ τῶν συντονισμοῦ και συνοχῆς—ἐν Ἡπείρῳ ὀργανισμῶν και σχολῶν να ἐλεγχθῶν περίπου 6.460 ἀργαλιοί, οἵτινες ἀντικαθιστάμενοι βαθμιαίως δια βελτιουμένου τύπου χειροκινήτου ὅμως πάντοτε ἀργαλιοῦ με «ρατιέραν», θὰ ἠδύναντο να ἀποδώσουν ἕκαστος περίπου 20—25 πήχεις πολυχρόμου κεντητοῦ ὕφαντοῦ ἡμερησίως δηλαδὴ συνολικῶς 14.000 πήχεις τοῦ περιζητήτου σήμερον εις τὴν διεθνή ἀγορὰν εἶδους αὐτοῦ ἐὰν ἐξεπαιδεύοντο ἐγκαίρως μερίμνη τῆς Σχολῆς και δι' ἐγκεκριμένης ἤδη ὑπὸ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὑποτροφίας, ἔστω και ἡ πρὸς τὸ παρὸν μαθήτρια ἢ μαθηταὶ εις τὴν ἐν Ἀθήναις Σχολὴν Πάλμερ πρὸς ἐκμάθησιν τοῦ χειρισμοῦ τῆς ρατιέρας ἀφ' ἐνός και ἀπαραιτήτου δια τὴν Ἡπειρον βαφικῆς τέχνης ἀφ' ἑτέρου και να χρησιμεύσουν μετέπειτα δια τὴν περεταίρω μετεκπαίδευσιν τῶν ὑπολοίπων Ἡπειρωτιστῶν ὕφαντριῶν) ὅπως και *Κεντημάτων* ἐν γένει μετὰ τῶν ὁποίων δέον ἀπαραιτήτως να ἀναπτυχθῶν ἐκ παραλλήλου ἢ προϋποθέτουσα ἐντατικὴν μωροκαλλιέργειαν *σηροτροφία* και ἡ συστηματικὴ ὑπὸ τύπον οἰκοτεχνίας *Νηματουργία*.

Ταῦτα πάντα προϋποθέτουν ἀπαραιτήτως τὴν λειτουργίαν ἐνός συστηματικοῦ

Γραφείου ὀργανώσεως Λαϊκῆς Τέχνης ὅπως εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν να τὸ δραματισθῇ ὁ ρέκτης Ὑπουργὸς τῆς Προεδρείας Κυβερνήσεως.

Ἐκεῖ δέον, κατὰ τὴν γνώμην μου προτίστως να ἐγκατασταθῶν:

α) Ὑπηρεσία *συγκεντρώσεως, ταξινομήσεως και διαδόσεως γνησίων Ἡπειρωτικῶν σχεδίων* μεταξὺ τῶν ὁποίων καλὸν θὰ ἦτο να συμπεριληφθῶν και τυποποιημένες μακέττες ἀπὸ χαρακτηριστικὰ Ἡπειρωτικὰ τοπία, ἀπὸ λαϊκοὺς χορούς, τοπικὰς ἐορτὰς και ἐνδυμασίας, ἀπὸ θρούλους, παραμῦθια και λαϊκὰς παραδόσεις και ὅτι ἐν γένει ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ζωὴ εις τὴν Ἡπειρωτικὴν ὕπαιθρον. Ἐν τῷ πλασίῳ τούτω δέον να ἐξαρθῇ και ἡ προσφορὰ τοῦ βραβευθέντος προσφάτως ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας περιοδικῶ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», ὅπως δημοσιεύῃ ἐν εἰδικῇ—πιθανὸν και ἐγχρώμῳ—ἐπιφυλλίδι, ἀνα μίαν σειρὰν τοιούτων Ἡπειρωτικῶν σχεδίων δια να χρησιμεύσουν συγκεντρωνόμενα ὡς ὑποδείγματα εις τὰς ἑκασταχοῦ τῆς Ἡπείρου χειροτεχνικὰς σχολὰς, τὰ σπίτια τοῦ παιδιοῦ και ἄλλα παρεμφερῆ ἰδρύματα.

β) Ὑπηρεσία *ἐλέγχου διαφημίσεως* (δι' εἰδικῶν πρατηρίων και εις ὀργανωμένας μερίμνη τῆς ἐκθέσεις) διαθέσεως τῶν ἐν λόγῳ προδόντων τῆς Ἡπειρωτικῆς οἰκοτεχνίας εις τὸ ἔσωτερικὸν ἀλλὰ πρὸ παντός, εις τὸ ἔξωτερικὸν πρὸς ἐξασφάλισιν εἰσροῆς συναλλάγματος.

γ) Ὑπηρεσία ὀργανώσεως τῆς ὅλης Ἡπειρωτικῆς οἰκοβιοτεχνίας εις κατὰ κλάδους συντεχνίας ὁπόθεν δέον να ἀσκήται αὐστηρότατος ἐλεγχος ἀπὸ τῆς ἐπιλογῆς τῶν σχεδίων, τῆς διαθέσεως τῶν πρώτων ὑλῶν και τῆς ἀγρόπνου παρακολουθήσεως τῆς ὅλης παραγωγῆς μέχρι τῆς πρὸς ἔμπορίαν συγκεντρώσεως, ἐπιμελημένης συσκευασίας και ἐμπροθέσμου ἀποστολῆς ταύτης εις τὴν κατανάλωτικήν ἀγορὰν.

δ) Εἰδική, ἀργότερον, ὕπηρεσία *Καταμερισμοῦ* κατὰ κλάδους ἀρμοδιοτήτων και τῶν λαμβανομένων μέσω τοῦ ὀργανισμοῦ παραγγελιῶν εις τὰς ἑκασταχοῦ Σχολὰς, τὰ παραρτήματα και τὰ πρακτορεῖα τοῦ ὀργανισμοῦ, ἐπιμελουμένη τοῦ ἀπαραιτήτου μετὰξὺ τούτων συντονισμοῦ πρὸς ἐξασφάλι-

σιν ὁμαλῆς καὶ ἀπροσκόπτου λειτουργίας ἀφ' ἑνὸς καὶ μεταξύ τῶν συνεργασίας ἀφ' ἑτέρου.

ε) Ἐν τέλει—θὰ ἦτο σκόπιμον—να συγκροτηθοῦν σὺν τῷ χρόνῳ ἐκ τῶν καλυτέρων στελεχῶν τοῦ ὄργανισμοῦ, εἰδικαὶ κατὰ τόπους καὶ καθ' ἀρμοδιότητα, ἐπιτροπαὶ διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπὶ μέρει κλάδων καὶ τὴν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς τῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ μὲ ἀρμοδιότητα νὰ παρεμποδίζουσι ἐν στενῇ ἐπαφῇ καὶ συνεργασίᾳ μὲ τὸ καλλιτεχνικὸν ἐπιμελητήριον—τὴν πρὸς ἐμπορίαν ἀνάθεσιν καθ' ἑμὴ ἐπιμελημένου ἢ κατ' ἄλλον τρόπον δυσφημοῦντος τὴν Ἑπειρωτικὴν Χειροτεχνίαν, προϊόντος.

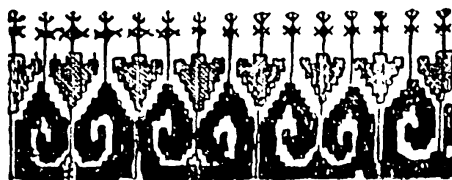
Πρὸς τὸ παρὸν θὰ ἐπὶ ἥκει ἀπὸ ἀπόψεως ἐπανδρώσεως ἕως τοιοῦτου γραφείου ἢ ἐκεῖ ἀπασχόλησις: 1) ἑνὸς καταλλήλου καὶ ἐπιδεικνύοντος ἀρκετὸν ἐνδιαφέρον καὶ ὄργανωτικὸν ζῆλον προϊσταμένου, 2) ἢ ἐκεῖ ἀπόσπασις ἑνὸς περὶ τὴν Λαϊκὴν τέχνην πεπειραμένου καὶ ἐνθουσιώδους καλλιτέχνου κεκτημένου καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ Διδασκάλου καὶ 3) ἢ ἐκεῖ ἐπὶ πλεον ἀπόσπασις ἑνὸς ἐνθουσιώδους Διδασκάλου χειροτεχνίας ἐπὶ παραδείγματι, οἵτινες βοηθοῦμενοι ἀπὸ 2—3 περιοδεύουσας Διδασκαλίσσας ἢ καλλιτέχνιδας τῶν ὁποίων τελευταίων τὰ ἔξοδα κινήσεως ὡς καὶ μιὰ σχετικὴ ἀποζημίωσις θὰ ἠδύνατο ταχέως νὰ καλυφθοῦν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ὄργανισμοῦ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν τοῦ ὁποίου εἶναι φανερόν ὅτι θὰ στρατολογηθοῦν σὺν τῷ χρόνῳ οἱ πλεον ἐπίλεκτοι ἐκ τῶν κατὰ κλάδους ἀρμοδίων καὶ εἰδημόνων, ὡς τακτικοὶ ἢ ἔκτακτοι συνεργάται, θὰ ἠδύνατο νὰ διεκπεραιώσουν τὰς περισσοτέρας προκαταρκτὰς ἐργασίας διὰ τὴν στοιχειώδη συγκρότησιν καὶ τὰ πρῶτα βήματα τῆς λειτουργίας ἐνδὸς κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὄργανισμοῦ μὲ μιαν μικρὰν σχετικῶς ἐπικουρικὴν πίστωσιν δι' ἔξοδα κινήσεως, γραφικὴν ὕλην, γραφομη-

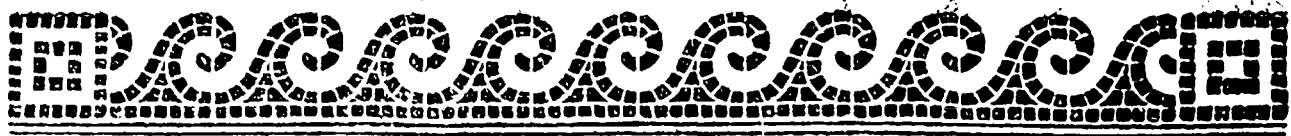
χανὴν καὶ κατὰ ὁρισμένας ὥρας ἀπασχόλησιν ἑνὸς ἢ μιᾶς δακτυλογράφου μέχρις ὅτου προκληθῆ ἑνδεχομένως καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἑθνικοῦ Ἰδρύματος καὶ τῆς Προνοίας Βορείων Ἐπαρχιῶν διὰ τὴν μέσω τοῦ ὄργανισμοῦ διάθεσιν προϊόντων χειροτεχνίας ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τῶν Ἀγροτολεσχῶν καὶ τῶν «Σπιτιῶν τοῦ Παιδιοῦ», ὅπου τὰν πιθανὸν νὰ διανοιχθοῦν καὶ εὐρύτεραι εὐόωνοι προοπτικαὶ διὰ τὴν Ἑπειρωτικὴν Οἰκοβιοτεχνίαν.

Πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀνωτέρω κρίνεται ἐπιβεβλημένον ὅπως παραχωρηθῆ καὶ τοποθετηθῆ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον ἔχον τὴν στοιχειώδη ἀπὸ ἀπόψεως τεχνικοῦ ἔξοπισμοῦ ἐλίπλωσιν, ἐν ΛΥΟΜΕΝΟΝ ΣΠΙΤΙ εἰς τὸν περ λαμβάνοντα 3 περίπου στρέματα καὶ ἀνήκοντα κατ' οὐσίαν εἰς τὴν κυριότητα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, γῶρον τῆς ἐρειπωμένης σήμερον «Μπαλανείου Σχολῆς».

Ἐντὸς τοῦ λυομένου τούτου οἰκῆματος θὰ ἠδύνατο εὐθὺς ἀμέσως νὰ συγκροτηθῆ τὸ ἀπαραίτητον «Γραφεῖον» διὰ τὴν παρακολούθησιν Λαϊκῆς Τέχνης ὅπως λεπτομερέστερον προαναφέρθη καὶ νὰ ἀρχίσουν ἀμέσως ἐπίσης τὰ προαναφερθέντα μαθήματα πρὸς μετεκπαίδευσιν τῶν ὑπαρχόντων τεχνιτῶν, δεδομένου ὅτι προσεφέρθησαν ἤδη νὰ διδάξουν ἐκεῖ, ὅπως ἀφιλοκερδῶς, ἔγκριτοι πεπειραμένοι ἀσημουργοὶ καὶ ὄργανοχαλουργοὶ εἰδικευμένοι χύται καμπαίων κ. ἄ. τῶν Ἰωαννίνων.

Θὰ ἦτο ἴσως περιττὸν νὰ τονισθῆ περισσότερο ἢ τεραστία σημασία τῆς πραγματώσεως ἐπιδιώξεων ὡς ἐκείνη τῆς ἐπὶ συντεχνιακῆς βάσεως ἀναπτύξεως τῆς Ἑπειρωτικῆς οἰκοτεχνίας. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ θὰ ἀπετέλει ἀναμφιβόλως, ἕνα λαμπρὸν σταθμὸν εἰς τὴν ὅλην προσπάθειαν διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀναγεννώμενης ἐκ τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν συμφορῶν τῆς Ἑπείρου μας.

ΑΛ. Δ. ΛΙΒΑΔΕΩΣ

Ο ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟΝ

Ἡ Ἡπειρος εἶναι χώρα ὄρεινὴ καὶ ἄγονος· τὰ γόνιμα ἐδάφη τῆς εἶναι ἐν ἀναλογία πολὺ ὀλίγα, τὸ δημοσιογραφικὸν τῆς προβλημα ὑπῆρξε πάντοτε ὀξύ, ἐσχάτως κατέστη ὀξύτερον, ὃ μέσος ὄρος τοῦ γεωργικοῦ κλήρου κατὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων (915—920) ἦτο περὶ τὰ 30 στρέμματα, σήμερον κυμαίνεται περὶ τὰ 10 στρέμματα, ἡ στενότης τῆς γῆς καὶ τὸ ἄγονον αὐτῆς ὑπῆρξε τὸ κυριώτερον αἴτιον τὸ ὁποῖον ἐπὶ αἰῶνας ἐξώθησε τοὺς Ἡπειρώτας εἰς τὴν ἀποδημίαν, τὰ ἐμβάσματα τῶν ἀποδήμων συνεπλήρουν τὸ πενιχρὸν ἐκ τῆς γῆς ἔσοδον τῶν ἐν τῇ γενετείρᾳ οἰκογενειῶν των καὶ ἐδημιουργοῦν οὕτω ἐν βωτικὸν ἐλίπεδον σχετικῶς ἀνεκτόν.

Ἡ ἀποδημία ἡ ὁποία ἐπὶ μακροὺς χρόνους ἐνίσχυε οἰκονομικῶς τὴν Ἡπειρον, ὑπῆρξε καὶ ἀπὸ γενικωτέρας ἐθνικῆς ἀπόψεως ἐπωφελής· εἰς τὰς ἐπαρχίας ἰδίᾳ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, τὸ Ἡπειρωτικὸν στοιχεῖον ἀπετέλεσε κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν στέλεχος.

Ἴδῃ τὰ ἐμβάσματα ἐστερεύσαν, τὸ Ἡπειρωτικὸν στοιχεῖον τῆς Ρουμανίας, τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Ρωσίας, τῆς Βουλγαρίας ἐξεροζώθη καὶ ἀπὸ ἐνεργητικὸν τῆς οἰκονομίας τοῦ τόπου μειωτῶν εἰς παθητικόν· ἐστερημένοι τῶν πάντων παλινοστοῦν οἱ ἀποδημήσαντες Ἡπειρώται εἰς τὴν γενετείραν· συνέπεια τῆς οἰκονομικῆς ταύτης μεταβολῆς, κρίσις οἰκονομικὴ καθ' ἅπασαν τὴν Ἡπειρον, τόσον εἰς τὴν ὑπαιθρον ὅσον καὶ εἰς τὰ ἀστικά κέντρα.

Καὶ ἐρωτᾶται: ἡ κατάστασις αὕτη πῶς πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ; Θὰ σταυρώσωμεν τὰ χεῖρας καὶ θὰ ἀναμείνωμεν τὴν ἐξουθένωσιν τοῦ πολλὰ προσενεγχόντος εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκογένειαν Ἡπειρωτικοῦ κόσμου;

Βεβαίως ὄχι. Τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα

τῆς Ἡπείρου εἶναι πολὺπλευρον καὶ πολυσχιδές, ἡμεῖς σήμερον θὰ ἐρευνήσωμεν ἐν γενικωτάταις γραμματῆσι μόνον πλευρὰν αὐτοῦ.

Ἡ Ἡπειρος κατ' ὀνίθεισιν πρὸς τὸ ἄγονον καὶ πετρώδες τοῦ ἐδάφους τῆς, εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας χώρας· τὰ πανύψηλα καὶ καλλίγραμμα βουνά τῆς, τὰ πυκνὰ καὶ βαθύσκια δάση, τὰ ἄφθονα νερά τῆς με τοὺς ἀργυροδίνας ποταμούς, καὶ ἐπάνω ἀπὸ ὅλα ἡ γλαυκὴ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων με τὸ γραφικώτατον νησάκι τῆς, ἀποτελοῦν ἐν σύνολον ἐξόχων καλλονῶν. Ὁ τόπος μας προσομοιάζει πρὸς τὴν Ἐλβετίαν τῆς ὁποίας ὑπερέχει με τὸν καταγάλανον οὐρανὸν του, τὸ ἄπειρον καὶ γλυκύτατον φῶς καὶ τὴν σπανίαν ποικιλίαν χρωμάτων. Ἐπίσης ὁ πληθυσμὸς ἰδίᾳ τῆς ὑπαίθρου ἐμφανίζει κάποιον πολιτισμὸν ἀνώτερον ἄλλων περιοχῶν, ἴσως τὰ γράμματα, ἴσως τὸ ταξείδισυνετέλεσαν εἰς τοῦτο.

Τὰς φυσικὰς αὐτὰς καλλονὰς καὶ τὸ δροσερὸν κλίμα πρέπει νὰ ἀξιοποιήσωμεν εἰς τὸ ἀνώτατον δυνατὸν ὄριον, δημιουργοῦντες ἐπιχώριον παραθερισμὸν.

Τὸ θερμὸν κλίμα τῆς μεσημβρινῆς Ἐλλάδος ἀναγκάζει ἐν σημαντικὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νὰ τρέπεται κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας εἰς περιοχὰς δροσεράς, οὐ μόνον πρὸς τέρψιν ἀλλὰ συνήθως καὶ διὰ λόγους ὑγείας. Τὰ Ἰωάννινα καὶ ἡ περίξ ὄρεινὴ χώρα παρέχουν ἐξαιρετικὰς συνθήκας παραθερισμοῦ· μὴ τοιοῦτη κίνησις παρατηρεῖται κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν, αὕτη δὲ ὑπὸ ὀρισμένης προϋποθέσεως δύναται νὰ ἐξελιχθῇ εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ ἕνα σημαντικὸν μόνιμον πόρον τῆς οἰκονομίας τοῦ τόπου.

Ἡ βασικὴ προϋπόθεσις τῆς ἐπιτυχίας ἐνὸς παραθεριστικοῦ προγράμματος μεγάλης πνοῆς εἶναι ἡ ὑπαρξίς ἐπαρκῶν συγ-

χρονισμένων ξενοδοχείων. Μὲ εὐχαρίστησι πληροφορούμεθα ὅτι ἀνεγείρεται ἐν νέον ξενοδοχείον 60 κλινῶν τοῦτο ὅμως νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετόν· αἱ εἰς ξενοδοχεῖα διαθέσιμοι κλῖναι πρέπει νὰ ἀνέλθουν πρὸς τὸ παρὸν εἰς 500. Τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ μὲ πρωτοβουλίαν τῶν Ἑπειρωτῶν ἢ τοποθέτησις κεφαλαίων εἰς ἀκίνητα ἀπεδείχθη ὅτι παρέσχε τὴν μεγαλύτεραν δυνατὴν ἀσφάλειαν κατὰ τὴν περίοδον τῶν τρομερῶν κρίσεων τὰς ὁποίας διήλθομεν τὸν τελευταῖον καιρὸν, ἢ εἰς ξενοδοχεῖα τοποθέτησις θὰ εἶναι καὶ ἐπαρκῶς προσοδοφόρος. Τὰ ξενοδοχεῖα ταῦτα πρέπει νὰ εἶναι ἀπολύτου καθαριότητος, ἀλλὰ οὐχὶ πολυτελείας ὥστε νὰ εἶναι προσιτὰ εἰς τὴν μεγάλην μάζαν τῶν παραθεριστῶν, διότι ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος παρ' ὅλα τὰ περὶ τοῦ ἀντιθέτου διατυμπανιζόμενα, ἔχει περιορισμένα τὰ οἰκονομικὰ μέσα.

Ἐνδεδειγμένον εἶναι ἔάν τὸ κράτος σοβαρῶς σκέπτεται νὰ προαγάγῃ τὸν τουρισμὸν—περὶ τοῦ ὁποίου τόσος γίνεται λόγος—νὰ ἀπαλλάξῃ ἐπὶ μίαν τοῦλάχιστον δεκαετίαν τὰς νέας ξενοδοχειακὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ φόρου οἰκοδομῶν· τόσον ἢ πρωτεύουσα ὅσον καὶ τὰ δ' ἄφορα κέντρα τὰ ὅποια δύναται νὰ προσελκύσουν ξένους, στεροῦνται ἐπαρκῶν ξενοδοχείων· τὸ Κ. Η. ψήφισμα ἔλυσε τὸ πρόβλημα τῆς στέγης εἰς τὴν πρωτεύουσαν, παρομοία ἀπαλλαγὴ τῶν ξενοδοχείων τοῦ φόρου οἰκοδομῶν, δύναται νὰ λύσῃ καὶ τὸ ξενοδοχειακόν, αἱ ἔμμεσοι ἐκ τοῦ ὁποίου ὠφελίαι θὰ εἶναι πολλαπλάσιοι τοῦ χαριζόμενου φόρου.

Αἱ ξενοδοχειακαὶ ἐπιχειρήσεις τῶν Ἰωαννίνων εὐκταῖον εἶναι νὰ ἀποτελέσουν μίαν ἀνώνυμον Ἑταιρείαν· ἔάν τοῦτο ἀποδειχθῇ ἀνέφικτον, διότι ὁ ἡπειρώτης πιστεύει εἰς τὴν παροιμίαν ὅτι «τὸ μεσιακὸ βῶδι τὸ τρώει ὁ λύκος», νὰ καταλήξουν τοῦλάχιστον εἰς μίαν κοινοπραξίαν, ἢ ὁποία ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν συστηματικὴν διαφήμισιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὑπάρχοντος ὑλικοῦ, νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀνάγεισιν μικρῶν ξενοδοχείων 15—20 κλινῶν εἰς τὰ ὠραιότερα κέντρα τῆς Ἑπείρου ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν Κόνιτσαν μὲ τὴν Ἀλικκὴν φύσιν, εἰς τὸ Μέτσοβον—ἔάν τὸ ἤδη

ὑπάρχον δὲν κριθῇ ἐκπληροῦν τοὺς ἀπαιτήτους ὄρους—, εἰς τὸ Ζαγόριον, εἰς τὴν Πάργαν μὲ τοὺς εἰδυλλιακοὺς αἰγιαλοὺς, εἰς τὴν Ἄρταν μὲ τὰ περίφημα βυζαντινὰ μνημεῖα, καὶ ὁπουδήποτε ἄλλοῦ ἤθελεν παρατηρηθῇ ἀνάλογος κίνησις.

Ἡ ἀποτεράτωσις τῶν ἡμιτελῶν δρόμων θὰ δώσῃ νέαν ὄψιν εἰς τὸν εἰς Ἑπειρον παραθερισμὸν· τοῦτο ἄλλωσιε τὸ ἐπιβάλλει καὶ τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον κινδυνεύει νὰ ἀπώλῃ τὰ μέχρι τοῦδε δαπανηθέντα σημαντικὰ ποσὰ διὰ τοὺς ἡμιτελεῖς δρόμους. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὡς καὶ διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ φόρου οἰκοδομῶν τῶν νέων ξενοδοχειακῶν ἐγκαταστάσεων, τὸ βάρος τῆς ἐνεργείας ἐπιπίπτει εἰς τοὺς βουλευτὰς τοῦ τόπου.

Ἡ ἀποστολὴ τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων καὶ κυρίως τοῦ Δήμου Ἰωαννιτῶν εἰς μίαν ἐξόρμησιν ὑπὲρ τοῦ παραθερισμοῦ θὰ εἶναι κεφαλαιώδους σημασίας διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, ἀρκεῖ τοῦτο νὰ γίνῃ ἀντιληπτόν ὑπὸ τῶν Δημοτικῶν ἀρχόντων καὶ νὰ ἐπιδιωχθῇ μὲ μεθοδικότητα καὶ ἐπιμονήν.

Ὁ Δῆμος Ἰωαννιτῶν πρὸς δύο κυρίως κατευθύνσεις πρέπει νὰ στρέψῃ τὴν προσπάθειάν του.

1) Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς λίμνης, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ τὸ χάσμα τῆς πόλεως, καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας τὰ Ἰωάννινα θὰ ἦσαν ἓνα αὐχμηρὸν μεγάλο χωρὸ, καί

2) Διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ χώρου τῶν στρατώνων ἔάν καὶ ἐφ' ὅσον ὡς εἶναι εὐκταῖον ἤθελον οὗτοι παραχωρηθῇ εἰς τὸν Δῆμον.

Ἡ λίμνη μὲ τὸ ὠραιότατον νησάκι τῆς ἀποτελεῖ ἀνεκτιμήτου ἀξίας δῶρον τῆς φύσεως διὰ τὴν πόλιν, ἢ ἐκμετάλλευσις ὅμως τῶν καλλονῶν τῆς δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἄνευ τοῦ ὀριστικοῦ καθορισμοῦ τῆς στάθμης τῆς· εἶναι ἐνδεδειγμένον ἤδη ὅποτε πλησιάζουν νὰ ἀποπερατωθῶν τὰ ἔργα τῆς ἀποξηράνσεως τοῦ ἔλους Λαψίστης νὰ λυθῇ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο· τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ ὀλοκληρωθῇ ἔάν δὲν φραχθοῦν ἐκ παραλλήλου καὶ αἱ καταβόθραι αἱ εὐρισκόμεναι εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς, παρὰ τὸν ποτὲ ὑδρόμυλον τοῦ Βεχὴπ ἐφέντη· οἱ

παλαιότεροι θὰ ἐνθυμοῦνται ὅτι ἡ ἀκτὴ τῆς ὑπεχώρησε κατὰ δεκάδας μέτρων ἔλλειψαι καθορισμένης στάθμης, καὶ αἱ προσπάθειαι τῶν κατὰ καιροὺς δημοτικῶν ἀρχῶν πρὸς δημιουργίαν κρηπιδωμάτων κατέληγον εἰς ἀπώλειαν χρήματος καὶ εἰς δημιουργίαν νέων ἐλῶν.

Τῆς στάθμης καθοριζομένης, ὁ Δῆμος ἐν πρώτοις πρέπει νὰ ἀποπερατώσῃ καὶ δεδροφορυτεύσῃ τὴν περιφερειακὴν περὶ τὸ φρούριον λεωφόρον.

2) Νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ κρηπιδώματα τῆς λίμνης πρὸς ἀμφοτέρους τὰς πλευρὰς τῆς πόλεως μέχρι τοῦ σημείου ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἀρχοῦνται οἱ λαχανόκηποι.

3) Νὰ μεταφέρῃ τὰ σφαγεῖα μακρὰν τῆς πόλεως διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἀσχημία καὶ ὁ κίνδυνος ἀσθενειῶν.

4) Αἱ παραλίμνιαι συνοικίαι νὰ εὐπρεπισθοῦν.

5) Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν τῆς περιφερειακῆς λεωφόρου καὶ τῶν νέων κρηπιδωμάτων τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν πλατύτερα, νὰ κατασκευασθοῦν διάφορα φωτεινὰ συμπλέγματα εἰς τοὺς δύο ἀκραίους βράχους τοῦ φρουρίου, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὰς κεφαλὰς τοῦ δικεφάλου αἰετοῦ, σχήματος τὸ ὁποῖον ἔχει ἡ πόλις ἀφ' ὑψηλοῦ θεωμένη.

6) Νὰ ἠλεκτροφωτισθῇ καὶ ἡ νῆσος.

7) Νὰ συντηρηθοῦν οἱ δύο μιναρέδες τοῦ φρουρίου, ἰδίᾳ ὁ τῆς μεσημβρινῆς πλευρῆς ὁ ὁποῖος κινδυνεύει νὰ καταρρεύσῃ. Οἱ μιναρέδες ἀποτελοῦν τὸ χαρακτηριστικὸν σῆμα τῆς πόλεως.

8) Ὁ Δῆμος νὰ κατασκευάσῃ εἰς τὴν καλύτεραν ἀμμώδη ἀκτὴν μικτὰ λουτρά, κέντρον ναυτικῶν γενικῶς ἀγωνισμάτων.

9) Καθ' ἐκάστην θερινὴν περίοδον γὰ ὀργανώνωνται κατὰ τὰς σεληνοφωτιστοὺς νύκτας 2—3 ἐνετικαὶ ἑορταί.

Καὶ γενικῶς νὰ ἐκμεταλλευθῇ ἡ λίμνη εἰς τὸ ἀνώτατον δυνατὸν ὄριον. Αἱ παραλίμνιαι πόλεις τῆς Δύσεως καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἑλβετίας κέντρον τῆς ὅλης κινήσεως καὶ ζωῆς τῶν ἔχουν τὰς κυανὰς λίμνας τῶν, εἰς τὴν Ἑλλάδα μόνον δύο πόλεις ἔχουν τὸ πλεονέκτημα τοῦτο: τὰ Ἰωάννινα καὶ ἡ Καστοριά.

Ἐὰν οἱ στρατῶνες παραχωρηθοῦν εἰς

τὸν Δῆμον, ὁ χῶρος ὁ ὁποῖος θὰ προκύψῃ μετὰ τὴν κατεδάφισίν των, πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὸν ὀμφαλὸν τῆς πόλεως.

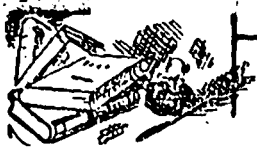
Χωρὶς γὰ ἔχωμεν τὴν ἀξίωσιν ἢ γνώμην νὰ εἶναι αὐθεντικὴ, νομίζομεν ὅτι θὰ ἀπετέλῃ ἐν ὠραιότατον σύμπλεγμα ἐὰν ἐδημιουργῆτο ἓνας εὐρὺς ἀνθόκηπος καὶ εἰς ἐν σημεῖον αὐτοῦ ἀνεγείρετο ἓνα ξενοδοχεῖον 100—150 κλινῶν. Ἡ ἀσύγκριτος ἐκεῖθεν θέα πρὸς τὰ χιονισμένα Τζουμέρκα, τὴν γαλανὴν λίμνην καὶ τὸν καταπράσινον κάμπον τῶν Ἰωαννίνων ἀποτελοῦν πίνακα ζωγραφικὸν ἐξαισίον. Ὁ Δῆμος συμφέρον ἔχει νὰ παραχωρήσῃ εἰς σοβαρὰν ἐπιχείρησιν ἀντὶ μετρίου τιμήματος τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ξενοδοχείου οἰκόπεδον, ἢ καλύτερον νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν τὸ ἰσόγειον αὐτοῦ εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἐγκαταστήσῃ μεγάλα κέντρα ἀναψυχῆς.

Ἐπίσης ἡ ἀνέγερσις μιᾶς περιηγητικῆς λέσχης (Κοῦρ—χάους) με ἀναγνωστήρα, καπνιστήρια, αἴθουσαν συναυλιῶν, διαλέξεων καὶ παραστάσεων, αἴθουσαν ὀλομαχίας, αἴθουσαν σφαιριστηρίων, μπάρ κλπ. θὰ ἐξυπηρέτη τοὺς παραθεριστάς. Ἴσως ἡ λέσχη αὕτη δὲν θὰ ἦτο ἄστοχον νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸ ἰσόγειον τοῦ ὡς ἄνω μνημονομένου μεγάλου ξενοδοχείου.

Μία συνεργασία τοῦ Δήμου καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων Κοινοτήτων με τὴν διεύθυνσιν τουρισμοῦ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ νὰ ἀνεγείρῃ τουριστικὰ περίπτερα εἰς τὰς ὠραιότερας τοποθεσίας τῆς πόλεως καὶ τῆς ὑπαίθρου· ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τὴν Λιθαρίτσαν, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τεμένους Ἀσλὰν—πασᾶ, τὸν Μύτικαν τῆς νοτίου πλευρᾶς τῆς νῆσου, τὸν Προφήτην Ἥλιαν τῆς Ζίτσης, τὴν Δωδώνην καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν φυσικῶν καλλονῶν ἢ Ἡπειρος διαθέτει καὶ ἄλλα ἀξιοθέατα, τὰ σπάνια γεωλογικὰ φαινόμενα τοῦ Βίκου, τὸ σπήλαιον τοῦ Περάματος με τοὺς μοναδικοὺς σταλακτίτας, τὸν ἱερὸν χῶρον τῆς Δωδώνης, τὰ ἀνεκτίμητα βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Ἀρτης, ὅλα αὐτὰ καταλλήλως διαφημιζόμενα ἀποτελοῦν πρόσθετον στοιχεῖον πρὸς προσέλκυσιν παραθεριστῶν.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

᾽Ω κορυφαία ἐσὺ, τοῦ χορικοῦ
τοῦ τραγικοῦ, ᾽Ηπειρώτισσα μοιρολογίστρα.
Τεχνίτρα ἐσὺ τῶν οἴσιων τοῦ καῦμοῦ
τῶν ἄραχλων θανάτων τραγουδίστρα.

Τραβοῦσες τὴ ματιήλα χαμηλὰ
καὶ σιὴν ποδιά σου σταύρωνες τὰ χέρια.
Κ' ἦταν τὰ μοιρολόγια τὰ πριχτὰ
φαρμακερὰ καὶ δίκοπα μαχαίρια

Τᾶπερνες πρώτη σὲ σκοπὸ βαρὺ.
—Σὰν μαῦρο πέλαγο ἢ καρδιά ἀφρισμένο—
Κι' ἀκολουθοῦσαν ὅλες συνοδεία πικρή.
«Μῆλο μου καὶ κνιδῶνι μαραμένο».

Τὰ ταίριαζες μὲ σμίλεμα σοφό.
Μαστιόρισσα σιοῦ σίχου τὸν ἀχάτη.
᾽Αλλον δὲν εἶδα σίχου πιὸ μεσιτὸ
καὶ δάκρυ πιὸ πικρὸ σ' ἀνθρώπου μάτι.

᾽Αν ἦσουνα γυναῖκα κι' ἀδερφή
σκοτεινίαζε τὸ φῶς σιὸ μαῦρο σπίτι.
Κι' ἂν ἦσουν Μάνα, ἀλλὶ καὶ τρισαλι
ράγιζες καὶ τῆς πέτρας τὸ γρανίτη.

Δὲν εἶχε ὁ πόνος πιὸ ψηλὴ κορφή
καὶ φλόγα πιὸ τρανὴ, βαθειὰ ν' ἀνάβει.
Σιὴν τραγωδία τῶν χάρων τὴ θλιβὴ
τὴν τραγικὴ ξεπέριναγες ᾽Εκάβη.

Δὲν εἶχε ὁ χάρος πιὸ σκληρὴ μορφή
ὄλη τὴ μοῖρα τῆς ζωῆς νὰ δορίζει.
Τὸν ὕψωνες μ' ὀλόγυμνο σπαθί
νὰ στέκεται τραχὺς καθὼς τ' ἀξίζει.

Χρυσάνθη Ζιτσαία

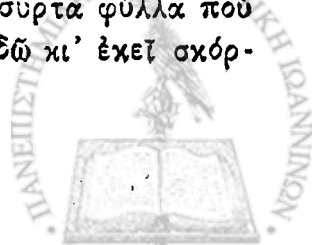
ΖΗΣΗ Μ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΝΗΜΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ

Ἄγκαλιὰ καλόψυχη ἄνοιξε ἡ γεννήτρα γῆ στὴν Εὐὰ καὶ τὸν Ἀδὰμ, διωγμένους ἀπ' τὸν Παράδεισο. Οἱ καρδιές τους τρέμαν σὰ νογέννητο ἄπλερο πουλί γκρεμισμένο ἀπ' τὴ φωλίτσα του. Τὴν κατάπιωτή τους δὲν τόλμαε νὰ χαϊδέψει οἶχτος. Ριγηλὴ ἐκπληξῆ μ' ἀναστεναγμούς μετροσέ τους τὴν ἀναπνοή. Ἄγκομαχητό. Οἱ ἀναστεναγμοὶ γινόνταν ἀχὸς κι' ἀνάδιναν ἄχνα. Μιὰ ἄχνα πού ξωτικά, ἴδια ὀμίχλη, μεγαλώνοντας—μακραίνοντας πύκνωνε μολυβένια σύγνεφα. Κυλοῦσαν κείνα... Καὶ κυκλοτύλιξαν τὸν κόσμον ὅλον, τὸν ἥλιο σιχιάζοντας, σκεπάζοντας τ' ἀστέρια, τὸ φεγγάρι ἀποσκεσπάζοντας. Οἱ μέρες σκυθρώπαταν, νεκροῦ θυμίζοντας ὕψη. Σκοτάδια διπλοτύθησαν οἱ νύχτες. Ἀπ' τὰ στέρνα τους ξεπετάχτηκαν νυχτερίδες μαῦρες πού θανάσιμα ἀγκαλιάζοντάς τα πνίγαν τ' ἄσπρα κρίνα. Ἀγέρηδες φουστομανώνοντας ζεύχθηκαν σωροὺς σύγνεφα κι' ὄργωναν μ' ἐκείνα τὸν Οὐρανό. Ἀκούοντάς τους οἱ πεταλοῦδες μαδοῦσαν τὰ φτερά τους. Τὰ ρόδα δάκρυζαν. Καὶ τὰ δάκρυά τους στάζοντας στὶς παπαροῦνες τὶς ξεφύλλιζαν. Στιγμές—στιγμές σιωπὴ Νεκροταφείου καταγώνιαζε κάθε ἀναπαλμὸ ἤχου. Εἶχανε εἰ Πρωτόπλαστοι ντυθεὶ ὕψος ὑπνοβάτη. Στὰ ἔμφροδα μάτιά τους ἔφτανε μιὰ φύση ἀλλαγμένη, ἀλλόκοτη.

Ἐβλεπες ὀχιές νὰ τρυγοῦν τὶς τριανταφυλλές. Ἀσπάλακες κορφολογοῦσαν τ' ἀμπέλια. Σκῶδαν τὶς κορφές τὰ θουνὰ καὶ τὶς κρύβαν μὲς σ' ἀπόσκια γκρέμινα. Ἀπόδρασσαν οἱ ἀστραπὲς ἀπ' τὸν Οὐρανό, φιδοσύρθηκαν στοὺς αἰθέρες τρελλές κι' ὅλες μαζὺ

σβύνοντας μὲς στὴ θάλασσα, αὐτοκτόνηταν Δὲν θέλχν νὰ φωτίσουν φοβισμένα μάτια—Στῶν ἀστραπῶν τὴν αὐτοκτονία ἀναρρίγης σε ἡ θάλασσα κι' ἐπιξε τοὺς ἀφροὺς τῆ-δμορφῆς τῆς ἔπαρσης. Σκουλίκια λαίμαργα, τῶν λουλουδιῶν τρώγαν τὴ γύρη γαυ. ριώντας· κι' ἀνοίγοντας λάκκους τᾶθαβαν Οἱ ἀγέρηδες ἀλληλοφιλήθησαν, βροντοχτύπησαν τὸν ἑαυτὸ τους στὰ οὐρανοθέμελα καὶ σηκώθηκαν σίζουνες. Μαῦρα κοράκια χούμηξαν καὶ τσιμποῦσαν τὰ ἔξαλλα μαλλιά τῶν Πρωτόπλαστων. Ξερρίζωσαν τὶς χαϊτέες τους τὰ λιοντάρια. Μπρὸς στὴν τόση ταπείνωση τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶχαν καμμιὰ πιὰ ἔννοια. Στὶς ἀπορριγμένες χαϊτες τῶν λιονταριῶν τρύπωναν τ' ἀηδόνια—τὴ φωνή τους νὰ πνίξουν κάτω ἀπὸ κείνες. Πάνω ἀπ' τὶς καινούριες αὐτὲς ἀηδονοφωλιές, τοὺς ἀνθούς τους τίναξαν οἱ ἀμυγδαλιές. Ρίζες ξεχωματιασμένες, σὰ γυμνὰ μπράτσα μυθικῶν δράκων γάντζωναν τῶν πρωτόπλαστων τὰ πόδια, μπερδεύοντάς τα. Βδέλλες βύζαιναν τὴ ραχοκοκκαλιά τους. Τριγκλίζοντας γονάτισαν. (Δοῦλοι, ἀδύναμοι). Οἱ ὦμοί τους πεσμένοι. Στὸ στῆθος ριχτὰ τὰ κεφάλια. Ἄρχισαν νὰ τρέμουν. Ὁ φόβος φίλησε τὰ φυλλοκαρδιά τους. Φιλοῦσε τὸν ἑαυτούλη του ὁ Θεὸς—ἐγώπαθο προϊόμιο. Ὁ Ἀδὰμ εἶχε γυρίσει στὴν Εὐὰ τὶς πλάτες του, αὐτὴ τὶς δικές τῆς σ' Ἐκεῖνον. Πόσο τοὺς πόνος ξελαφρώνει ἕνα ζευγάρωμα δὲν τὸ ξαίρα. Καὶ δέσαν τὶς ματιές τους στὸν ἀφαλὸ. Τὴν τύχη κᾶν δὲν ἀναρωτεῖσαν τί θ' ἀπογίνου. Ὡστόσο τοὺς τὴν καθρέφτιζαν τὰ χαμόσυρτα φύλλα πού πεσμένα ἀπ' τὰ δέντρα, ἐδῶ κι' ἐκεῖ σκόρ-

πιζαν, σερνάμενα σημαδεμμένα από γυμνο-σάλιαγκων σάλια συχαμερά. (Στῆς σήψης καὶ τῶν σκουλικιῶν τὸ ἔλεος θ' ἀφηνόησαν κάπου, κάποτε). Τῆ γῆ μαστίγωναν τῶρα σίφουνες συρίζοντας ἀπειλές, ἀλυχτώντας ἀλλόκοτα. Δούφαζε ὁ ἔρωτας ἀπαγορευμένος. Γαυριοῦσε ὁ Θεός.

Εἶχε καλὰ στημονιάσει ἡ συκοφαντία τῆ συνομωσία τῶν στοιχειῶν τῆς Φύσης ἐναντία στοὺς Πρωτόπλαστους. Συνταρακτικῆ σὶδὸ σύμπαν σκη-ῆ. Εἶταν ἡ στιγμή πρὸ γέννησε τὸν ἀνθρώπινο πόνο σὺν ἀειμῆ ὑπόμνητη πῶς εἶναι φθαρτός—θνητός. (Ἐπὸ τότε ἡ πανούκλα αὐτῆ, μαδώντας τὰ φτερά τῶν ἀνθρώπων, γδέρνει ὅσο σιγὰ—τόσο βασανιστικὰ τὴν ψυχὴ τους. Ἡ Ζωὴ, ὑφάντρα τοῦ Θανάτου).

Τὸ ἄγχος τῶν πρωτόπλαστων ξεχείλισε στὶς καρδιές τους τὸ μῖσος γιὰ τὸν Αἴτιο. Εἶταν ἀδικός. (Τοὺς ἀπαγόρευσε νὰ κάνουν κάτι, ἐνῶ σπρώχνοντας τὴν ἐλκυστικὴ πρόκληση μέσ' στὴ μούρη τους, ἤξαιρε, προκαταβολικὰ, πῶς δὲν θὰ μποροῦσαν ν' ἀντισταθοῦνε στὴ δολερῆ ἀπαγόρευση. Ἐναντία στὸν Ἄδικον, τῶν διωγμένων ἀπειλητικὲς ὑψώθηκαν οἱ γροθιές. Ἀκολούθησαν ἔρσιες φοβερὲς ὅσο δίκαιες. Ἀδυναμίας ὥστος ὄντας κραυγὲς γύριζαν δῶθε—κεῖθε, ἴδιοι ἀλλῆτες. Δὲν τίς δεχόνταν πουθενά. Δίχως καρδιά παλληκαρία, μπρουμήτιζαν στὸ ἄδειο.

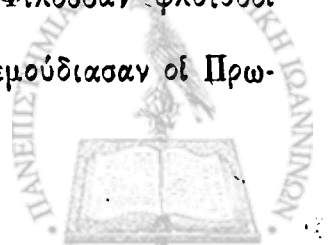
Ὁ πάντα τοῦ Ἀποστάτης Χρόνος, ἀντικρύζοντας τοὺς Πρωτόπλαστους ξεχωρισμένους, ξεμωναχιασμένους, ἀνηλέητους, γονατιστούς, ἔγειρε πάνω τους. Περιεργάσθηκε προσεκτικὰ τὰ μάτια τους. Μίσους ἱρριδισμοί. Ὅσο πρὸς ἀπ' αὐτοὺς κάτι ἄλλο σπίθιζε, ἀνυπόμονο γιὰ φῶς, γι' ἀγάπη. Γιὰ τῆς ἀγάπης τὸ φῶς. Ἐνα φωσφῶρισμα εἶταν πρὸς μαγικὰ στὸ χρόνο ἐπιδρώντας ἀπότομα μαλάκωσέ του τὴν πέτρινη καρδιά. Χαμόγελο χαρούμενο στὰ χεῖλη του χαρακτήθηκε. Ἡ περηφάνεια του μυχτήριζε τὸ Θεό, θρόνισαν τὰ λοφία τῆς. Μὲ τίς γιγάντιες φτεροῦγές του σπάθισε τὴ γύρω—γύρω ἄχνα τῆς ἐκπληξῆς τῶν διωγμένων. Τίναξε μὲ τὴν τιτάνια του δύναμη τοὺς αἰθέρες, ξετίναξε τὴν ἀπὸ φόβο καὶ ντροπῆ ζαρωμένη χαίτη τῶν Πρωτόπλαστων. Καὶ χύμαξε ἀκράτητος πρὸς τὴν Αἰωνιότητα.

Κάλπαζε τὸ Χθές στὸ Σήμερα, τὸ Σήμερα στὸ Αὔριο.

Νέσου, μπροστὰ τοῦ Ὁ Πανταχοῦ Παρῶν! Μιὰ ἀπ' τίς πολλὲς φορές πρὸ τὸν ἔσπειρε ὁ Σατανᾶς εἶταν—γιὰ νὰ γελάση σὲ βάρος του. Γιατὶ ὁ χρόνος ἀκατάσχετος τὸν ἀναποδογύρισε καὶ ἀνακάγχασε σαρκάζοντας σαρδῶνεια. Ὁ σαρκασμὸς ἔσεισε, σὰ σεισμός, τὰ σπλάχνα τῶν στοιχειῶν τῆς Φύσης.

Στὴ στιγμή δὲλα ἄλλαξαν. Ὁ Ἡλιος χαίρετῆσε τοὺς Πρωτόπλαστους μ' ἀχτίδες ζωοδότρες—πικρὰ μετανιωμένος γιὰ τὴν πρότκαιρη ἀνανδρία του. Ἀσημένιες τοὺς ὑποχέθηκε νύχτες τὸ φεγγάρι. (Ἡ μεταμέλειά του ἀπὸ τότε τοῦ σφράγισε μιὰ αἰώνια χλωμότη πρὸς τὴν ζήλεψαν οἱ ποιητὲς ἐνός καιροῦ). Τὰ μάτια τῶν Ἀγγέλων κρυφὰ ἀπ' τὸν Κύριο, φωσφῶρισαν ἀστέρια. Τ' ἀστέρια στείλαν λαθραῖα τίς λεπτές τους ἀχτίνες κάτω στὴ θάλασσα, ζητώντας τῆς φλοισβούς γιὰ τραγοῦδια. Τῆς ἀποζήτησαν ἀκόμα, νὰ ξανατιμίσει τὰ κύματά τῆς σ' ἀφροῦς γιὰ νὰ πλέξουν μὲ τὰ μαλλιά τους στεφάνια γάμου. Τοῦ γάμου τους μ' ἐκείνη. Εὐχαρίστησαν τὸν Ἡλιο τὰ λούλουδα, ψηλώνοντας σ' αὐτὸν τὰ μυριόχρωμα χαμόγελά τους. Γι' ἀνάμνηση μάλιστα αἰώνια τὸ πρόσωπο ἐνοῦ τὸ δέσαν μὲ τίς ἀχτίνες ἐκείνου, Ἡλιοτρόπιο θαφρίζοντας το. Οἱ ἀετοὶ ἀντίναξαν χαρωπὰ τίς φτεροῦγές τους καὶ πύργωσαν τὴν περηφάνια τους στοὺς ἀπάτητους βράχους ψηλά. Χαμηλά, στὴ γῆ κοντὰ ζυγίζονταν εἰς φασιανολί. Συναυλία στήσαν τὰ πουλιά. Τὰ ψάρια ἀνέβηκαν στὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καὶ ἔλαμψαν οἱ γιαλοὶ ὄλοι ἀπὸ ἀσύλληπτες ἀντανακλάσεις—τὰ λέπια τους λούζαν τὸν ἥλιο μέσ' στὰ γαλανὰ νερά. Παγώνια, τὰ πανώρηνα, σκούπιζαν μὲ τίς οὐρές τους τοὺς δρόμους γιὰ νὰ περνᾶν οἱ Πρωτόπλαστοι. Ἡ παχυλὴ τρυφὴ πρὸς πληθῶριζε στὸν Παράδεισο δὲν στάθηκε ἱκανὴ νὰ πῆξει τὴν πρὸς ἀρχίζε ἐκεῖ ἀνταρσία. Σεπρόβαλαν τ' ἀηδόνια ἀπ' τῶν λιονταριῶν τίς ξαναξεσταμέμες χαῖτες, ξαναρχίζοντας τὸ λάλο τους τραγοῦδι. Ἄνθισαν τ' ἀγιοκλήματα. Χαμογελοῦσαν οἱ αὐγές. Φιλοῦσαν φλοῖσβοι τίς ἀκροθαλασσιές.

Μὲσ' σ' ὅλα αὐτὰ ξεμούδιασαν οἱ Πρω-

τόπλαστοι. Ὁρθώθηκαν. Νοιώθαν, τώρα, ἄλλες δυνάμεις. Διαστάσεις παίρναν ἀναπάντεχες. Τοὺς χαιρετοῦσαν χαρούμενες προοπτικές. Τὴν καρδιά τους διάφορες διάστιζαν ἀπαντοχές. Τοὺς χαίδεψαν πρωτόφαντες ἐλπίδες. Κι' ἐνοιῶσαν τὴν ἀνάγκη γὰ δώσουν κι' οἱ ἴδιοι χάδια. Πλησίασαν ἀνάμεσά τους. (Ἡ πρώτη Κοινωνία σάρκωνε τὸν πυρήνα της). Ὁ δισταγμὸς τοῦ μυαλοῦ, ποὺ σκυθῶπαζε ὡς τὴ στιγμή ἐκείνη εἶχε τώρα θαυμαστά μετουσιώσει μιὰν ὑπέροχη δίψα. Πρωτόγνωρη, βαφτίστηκε θαρρετὰ στὸ νερό. Κι' ἐκεῖνο ξεπέταξε μονομιᾶς φωτιές. Αὐτὲς ἔλιωναν τὰ σίδερα. Τὸ χῶμα μόνο του ἀυλάκωσε μὲς' στὴν προσμονὴ τῆς γονιμοποίησής του ἀπ' τ' ἀλέτρι. Οἱ ἀλυσσιδὲς σπάζαν. Τριγμοὶ χαρῶποι. Ὁ ἰδρώτας κορνιζάριζε χαμόγελα. (Φοβερὴ ἢ δύναμη τίς δίψας τοῦ κάθε ἐμφυχου κι' ἔλων τῶν ἀψύχων γιὰ τὴ λευθερίαν)

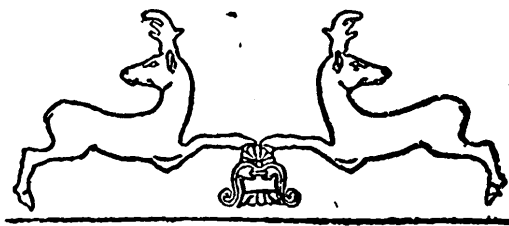
Ἡ ὑπέροχη αὐτὴ δίψα ξενεκρώνοντας τῶν Πρωτόπλαστον τὴ θέλησιν μιὰ τρομερὴ ἄτμισε ζέστα. Θύμιζε φλογερὴ ἀνάσα γιγάντιου φούρνου. Στὴν ἀσύλληπτα πελώρια κοιλιά του σὰ ἰὰ καιγόντουσαν τοῦ κόσμου ἔλου, ἔλα μαζί τὰ δάση. Στὴν ξωτικιά τούτη ζέστα οἱ Πρωτόπλαστοι αἰσθάνθηκαν ζάλη ἀλλόκοτή. Ζεστὸ τὸ φίλι τους, τῆς ζωῆς ἀνάστησε τὸν πόθο. Σύγκαιρα ξεκίνησαν ἀνηφορίζοντας τὸ Γολγοθὰ τῆς ἀνθρώπινης βιοπάλης. Μὲ βῆμα βέβαιον πορευ-

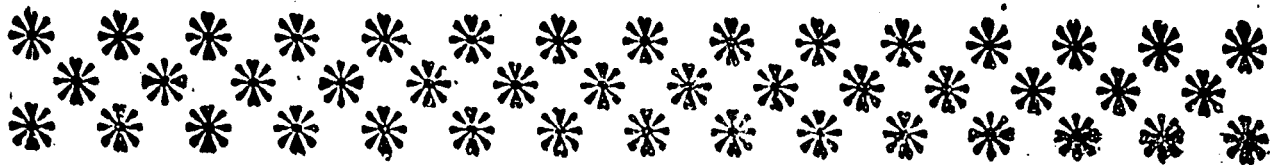
ὄταν πρὸς τίς κορφὲς τῆς ὡς τότε ἀπαγορευμένης Γνώσης, πρὸς τίς κορφὲς ποὺ ἰὰ τοὺς ἔστηναν κατάντικρυ στὸ Θεὸ.

Κι' ἐνῶ ἡ ἀνάσα τους λαχάνιαζε, ἡ ψυχὴ τους πετοῦσε. Ζεστὸ ἔστελνε ἡ φλογερὴ καρδιά τους αἶμα στοὺς ἀρμούς τῶν κορμιῶν. Χυμένος χαλκὸς σὲ νεῦρα ποὺ ἀτσάλωσαν. Κέντριζε τὸ ἐνοστικόν. Τὴν ὥρα ἐκείνη κάτι κόκκινα γαρούφαλλα ἔστειλαν τὴν εὐωδιά τους καὶ φίλησε τοὺς Πρωτόπλαστον. Ἀναθρόισε μιὰ γλυκασμένη αὔρα κι' ἀπαλοχάιδεψε τὰ φρυγηνισμένα τους χεῖλη. Χαμόελασαν. Ἀνθίσαν οἱ καρδιές τους. Καὶ συντονίσθηκαν ἀπ' τὸν ἴδιον ρυθμό. Τὸ βῆμά τους τὸν ἀποζητοῦσε.

Ἔτσι ἡ Φύσιν ἔπαυσε ν' ἀγωνιᾶ μπρὸς, στὸ ἀπ' τὴν ὁποία τοῦ θεοῦ, ἰδιοτροπία, φάσμα τῆς Καταστροφῆς. Οἱ ἄνθρωποι γίναν δημιουργοί. Βλέποντάς τους ὁ θεὸς μιμητὲς του, χολώθηκε. Μιὰ στριγγὴ τοῦ ξέφυγε φωνή. Βροντοπλάνταξε λόγια ἀσυντόνιστα μὲ τίς πυκνὲς στιγμὲς ποὺ τὸ μεδούλι τους εἶταν καρπερό.

Γιὰ πρώτη φορὰ γεμάτοι πίστη στὸν ἑαυτὸ τους οἱ Πρωτόπλαστοι, ἀλληλοκυτάχθηκαν. Στὴ διασταύρωσιν αὐτῆ τῶν ματιῶν τους, γεννήθηκε ὁ Ἔρωτας. Καὶ ἀπὸ τότε ζεῖ. Ὅλα ἐκεῖνος τὰ ζεῖ. Ζοῦμε μ' αὐτόν. Μὲς' σ' αὐτόν, ζεῖ ἡ ἴδια ἡ Ζωή. Ἔτσι εἶναι ὁμορφῆ.

ΜΥΚΟΝΟΣ

Γλάροι σιὸ γιὰλὸ κι' ἀνθοὶ σιὸ κῦμα,
βίρα τὰ πανιὰ κι' ὦρα καλή.
Τὸ γαλάζιο Αἰγαῖο μᾶς προσκαλεῖ
μὲ τὸν ἀνεμόμυλους σιὰ πρῖμα.

Ποῖὸς ρυθμὸς λεβέντιος καὶ ποιὰ ρόμα
γιὰ λεβέντες ἀνεμους μιλεῖ;
Παραπορτιανή μου, ἕνα φιλί.
Γλάροι σιὸ γιὰλὸ κι' ἀνθοὶ σιὸ κῦμα.

Κι' ὦ! χρυσὸ κι' δλόφωτο γιορτάνι
σιὸ φαρδὸν τῆς Μύκονος φουσιάνι,
ποὺ κρατεῖς τὸ μάτι μου θαμπό.

Μέθυσε ὁ Βοριᾶς! Μῦρο ἢ ἀρμύρα!
Σιτὴν ἀσπράδα λέω πὼς κολυμπῶ.
Μύκονος, ὦ! σκούνα, ὦ! σκούνα, βίρα!

Τάκης Τσιάκος

Η ΘΛΙΨΗ ΤΗΣ ΧΙΛΝΤΑΣ

Θυμᾶσαι τὸ ἀγόρι ἀπὸ τ' ἀνατολικὸ μέτωπο;
Τὸν περίμενε ἡ Χίλντα τὸν ξανθόμαλλο ἔφηβο.
Τὰ γαλανὰ του μάτια χρῶμα ἀτσαλιοῦ.
Τὰ χεῖλη του ποὺ τραγοῦδαγαν
τὸν «Ὁραῖο γαλάζιο Δούναβι»...

Σιὰ πιὸ ἀφιλόξενα χῶματα,
σιτὴ λευκότητα ἐνὸς παγωμένου τοπίου
ἢ γαλήνη τῆς στέππας, ἢ ἀνάμνηση τοῦ ἐφήβου.
Δὲν τραγουδᾷ ὁ μακρινὸς Δούναβις...

*Ελᾶτε νὰ μεθύσουμε μὲ κρασί ἀπ' τὸ Ρῆνο!
Μὴν κλαῖς Χίλντα γιὰ τὴ γαλανὴ ἀνάμνηση...
* Ἀκου τὸ γέλοιο τῶν παιδιῶν
μὲ τὰ ἐκπληχτὰ μάτια καὶ τὰ στάχια σιὰ μαλλιὰ.

Τὰ μάγουλά τους,
χρῶμα τῆς πορφύρας, ἀνοιγμα ρόδου.
Τὰ χεῖρια τους,
χαϊδεύουν τὸ παρελθόν, τὴ γοητεία τοῦ θρούλου.

Δὲν τραγουδᾷνε τὰ χεῖλη τους τὸ τραγοῦδι τοῦ Δούναβι.

Εὐάγγ. Δ. Δικῆτας

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

Η ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΑΝΘΗ

Δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ πὼς ἔχουμε ἔλλειψη ἀπὸ ποιητικὲς ἀνθολογίες στὸν τόπο μας. Ἐχουν βγεῖ ἀρκετὲς καὶ καλὲς σχετικὰ, πὺ δὲν ἀργησαν ν' ἀποροφηθοῦν ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸ κοινό. Οἱ φιλότεχνοι δύσκολα καὶ ἀραιὰ ἀγοράζουν ἕναν ἕναν ποιητὴ χωριστά, ὅταν μάλιστα ἐκδίδει ἀράδα συλλογές, ἀλλὰ φροντίζουν νὰ προμηθεύονται κατὰ καιροὺς ἀπὸ μιὰ ἀνθολογία γιὰ νὰ ἐνημερώνονται κατὰ ἕναν τρόπο συλλογικό, ἢ ποιητικό, ἢ κινηματογραφικό, ὅπως θέλετε, ὡς πρὸς τὴν πρόοδο καὶ γενικὰ τὴ θέση τῆς ποιητικῆς μας καλλιέργειας. Εἶναι αὐτὸ ἕνα σκαλι ἐνδιαφέροντος παραπάνω ἀπὸ κείνο πὺ ἀντιπροσωπεύει τὸ φιλολογικὸ περιοδικὸ μὲ τὴν ποικίλη του συνεργασία ἢ, ἀκόμα λιγώτερο, ἢ ἐφημερίδα μὲ τὴ φιλολογικὴ τῆς στήλης. Διαβάξεις αὐτὰ τὰ ἐντυπα γιὰ τὴν ὅλη τους ὕλη, γιὰ νὰ περάσει ἢ ὅρα σου ἢ νὰ κατατοπιστεῖς, καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία κοιτᾶς καὶ κανένα ποίημα, ὅ,τι τύχει νὰ βάλουν, μ' ὁποιαδήποτε ὑπογραφή. Αὐτὸ λέγεται: παρακολουθῶ τὴν ποίηση χωρὶς ἀξιώσεις, μᾶλλον συμπτωματικά, γιὰ ἕναν ἀόριστο κατατοπισμό, γιὰ πλουτισμὸ σχεδὸν τῶν γνώσεών μου. Ἀπ' τὸ πρωτόγονο αὐτὸ στάδιο ἴσαμε κείνο τὸ ἐξελιγμένο (καὶ τὸ ἐπιθυμητὸ βέβαια ἀπὸ μᾶς τοὺς ἐπαγγελματίες!) πὺ ἐπιβάλλει ἄμεση παρακολούθηση κάθε συλλογῆς ἀξιόλογου ποιητῆ, μεσολαβεῖ τὸ ἐνδιάμεσο τῆς ἀνθολογίας, ὅπως εἶπαμε: τὸ στάδιο τῶν ἀνιχνεύσεων, τῶν κοντινότερων γνωριμιῶν μὲ τοὺς πρωτοκάθεδρους καὶ τοὺς ἀξιωματοῦχους τοῦ Στίχου.

Πρωτότυπη καὶ τολμηρὴ ἦταν ἡ ἰδέα τοῦ Μιχ. Περάνθη νὰ ἐκδώσει μιὰ καινούργια ἀνθολογία. Πρωτότυπη, γιατί ἡ προσφορὰ τῆς ὕλης γίνεται μὲ δικό του, πρωτοεφαρμοστον τρόπο, πὺ συνδυάζει παράθεση ποιημάτων μὲ βιογραφικὰ καὶ γραμματολογικὰ στοιχεῖα, σὲ μιὰ μορφή σύνθετη καὶ πετυχημένη. Ἀλλὰ ἦταν καὶ

τολμηρὴ ἡ ἰδέα του—μαζὶ καὶ τοῦ ἐκδότη, φυσικά—νὰ προσφέρουν τὸν ἕναν ἀπάνω στὸν ἄλλον τρεῖς μεγάλους τόμους ποιημάτων, μιὰ στιχοθάλασσα ἀπὸ δυὸ χιλιάδες σελίδες καὶ παραπάνω, σ' ἕνα κοινὸ πὺ δὲ φημίζεται καθόλου γιὰ τὴ φιλομουσία του, στὸ ἐφαρμοσμένο τουλάχιστο στάδιο, δηλαδή τὸ ἀγοραστικό. Καὶ φαίνεται πὺ μὲ τὸ σύστημα τῶν φυλλαδίων, πὺ κυκλοφοροῦν πανελλήνια μὲσω τῶν πρακτορείων, διαδόθηκε πλατιὰ καὶ ἔπιασε τόπο, ἐξασφαλίζοντας γιὰ τὴν ἔμμετρη γραμματεία μας καινούργιους ἀποδέχτες. Νὰ τι σημαίνει γιὰ τὴν προώθηση τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ μας τὸ νὰ βρεθοῦν ἄνθρωποι ἀποφασισμένοι γιὰ τέτιες κουτουράδες, πὺ μὲ τὴ σύντομη ἐπιτυχία τους διαψεύδουν τοὺς δισταχτικούς καὶ τοὺς μεμφίμοιρους.

Τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθολόγου ἀποτελεῖ μιὰ λεπτὴ προϋπόθεση στὴ σύνταξη κάθε τέτιας ἐργασίας. Τὶ πρέπει, τὶ ἀρμόζει νὰ εἶναι ὁ ἀνθολόγος: ποιητῆς καὶ ὁ ἴδιος, ἐνεργὸ πρόσωπο τῆς λογοτεχνίας, μὲ τὶς προτιμήσεις καὶ τὶς ἀντιπάθειές του, ἢ μελετημένος βέβαια, ἀλλὰ ψυχρὸς ἐπιστήμονας, ἀκομμάτιστος φιλότεχνος, ψυχρὸς μελετητής; Φυσικά, δὲ γίνεται διαγωνισμὸς κάθε φορὰ πὺ πρόκειται νὰ συνταχθεῖ μιὰ ἀνθολογία οὔτε μπαίνει ποτὲ τὸ δίλημμα ἔτσι κοφτά. Στὴ βάση ὅμως ὑπάρχει, καὶ ἡ ἀπάντηση κάθε φορὰ δινόταν ἀνάλογα μὲ τὶς περιστάσεις καὶ τὶς συμπτώσεις (σχέσεις μὲ ἐκδότες, ἀλλὰ «μέσα» τοῦ ἀνθολόγου κλπ.). Στὴ μιὰ περίπτωση ὑπόκειται ὁ κίνδυνος τῆς μεροληψίας, τῆς ἐντονης προβολῆς τοῦ ἐγὼ ὡς κριτηρίου, παρ' ὅλη τὴν τυχὸν καλὴ θέληση τοῦ ὑποκειμένου. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ὅταν ὁ συντάχτης τῆς ἀνθολογίας δὲν ἔχει ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὴ λογοτεχνία, ὄργανικὴ σχέση μαζὶ τῆς, ὑπάρχει ὁ φόβος μήπως δὲ διαλέξει τὰ καλύτερα, τὰ προσωπικώτερα—γενικὰ καὶ γιὰ τὸν καιρὸν—ποιήματα. Τὸ ἰδανικὸ γιὰ μιὰ τέ-

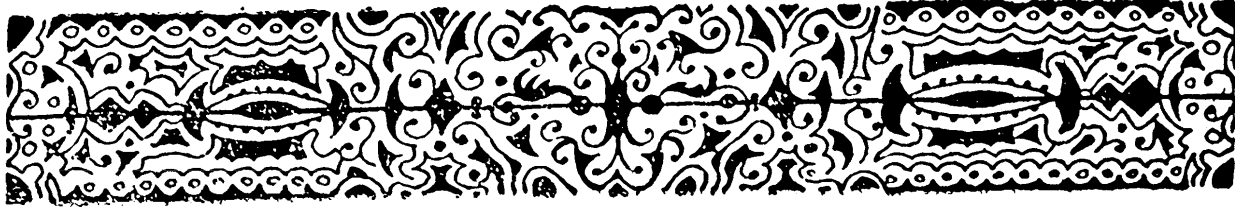
τια εργασία θά ήταν ὁ συνδυασμὸς λόγιου, μελετητῆ, γραμματολόγου ἀπ' τῆ μιὰ μεριά καὶ ποιητῆ, λογοτέχνη, δημιουργοῦ ἀπ' τὴν ἄλλη στὸ ἴδιο πρόσωπο. Ἡ διπλὴ ὑπευθι- νότητα θά ἐξασφάλιζε τὴν ἀριότητα τῆς ἀνθολογίας.

Αὐτὴ ἡ καλὴ συντυχιά ἐγινε μὲ τὸν Πε- ράνθη. Δοκιμασμένος ἀπὸ χρόνια στὸν πεζὸ καὶ στὸν ἔμμετρο λόγο, ἀλλὰ καὶ στὸ παι- δίο τῆς κριτικῆς, κι ἐπιπλέον ἔχοντας ὑπό- ψη του τὶς ἕξεις τοῦ μεγάλου κοινοῦ λόγου τῆς δημοσιογραφικῆς του πείρας, συνδυά- ζοντας τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ Λόγου μὲ τὶς προ- τιμήσεις τῆς Πιάτσας, καταπιάστηκε γερὰ καὶ φαίνεται ἀπὸ χρόνια μ' αὐτὴν τὴ φιλό- δοξη, ἀλλὰ καὶ πολύμοχθη ἐργασία. Μάζευε ὅ,τι τοῦ ἄρεσε καὶ πλούτιζε τοὺς φακέ- λους του, τὸ σῶμα τῆς ἀνθολογίας του, μὲ τὶς τόσες ὑποδιαίρέσεις. Αὐτὸ σημαίνει πὼς πίστευε στὸν ἑαυτό του, στὴν ἀξία τῆς δουλειᾶς του. Ἀλλιῶς δὲ θά ὑποβαλλόταν σὲ τόσο γασομέρι μὲ τὸν κίνδυνο νὰ μεί- νουν ὅλ' αὐτὰ τὰ χειρόγραφα στὸ συρτάρι. Συμπλήρωνε τὸ ὕλικό του ὡς τὴν τελευ- ταία ὥρα, ὡς τὸ πιεστήριο, ἐνημερώνοντας καὶ βιβλιογραφικὰ τὸν κάθε ποιητῆ. Ἰδιαί- τερη προσοχὴ ἔδωσε στὰ εἰσαγωγικὰ γιὰ τὸν καθέναν σημειώματα, πὸν πολλὰ τους εἶναι σὰ μικρὲς μελέτες, πάντα σωστὲς, δί- καιες, κάποτε καὶ πρωτότυπες, ἀποκαλυπτι- κές. Τὶς χαρακτηρίζει, ὅπως καὶ τὸ ξεδιά- λεγμα τῶν ποιημάτων, λεπτὸ γοῦστο, διει- σδυτικὴ παρατήρηση, ἀγάπη τῶν ἀποχρώ- σεων. Καὶ τὸ σπουδαῖο εἶναι πὼς κινεῖται μεᾶνεση μέσα σὲ διάφορα κλίματα. Τὸ κριτή- ριο πὸν ἐφαρμόζει εἶναι γενικὸ, ἕξωτομικὸ.

Τὴν ἀνθολογία τοῦ Περάνθη, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πλοῦτο, τὴν ποικιλία τοῦ περιεχο- μένου, τὴ χαρακτηρίζει—ἄς μὴ φανεῖ αὐτο- νόητο τοῦτο—ἀπόλυτη καλὴ πίστη, ιδιό- τητα μᾶλλον σπάνια γιὰ τὸ συνόρι τῶν δι- ανουμένων, θέλω νὰ πῶ ἀπροσωπολη- ψία, ἀντικειμενικότητα καὶ κάτι παραπάνω: ἀγάπη, σεβασμὸς γιὰ τὸ ἔργο τῶν συνα- δέλφων, τόσο τῶν πεθαμένων (εὐκόλο πράγμα) ὅσο καὶ τῶν ζωντανῶν (σπουδαῖα δοκιμασία). Μερικοὺς μάλιστα τοὺς ἀποκα- θιστᾶ, κυριολεκτικὰ. Αἰσθάνεσαι νὰ πνέει μιὰ αὔρα φιλοξενίας, πρόσχαρης κατανόη- σης, ὅχι ἐκεῖνο τὸ στυγνὸ καὶ συνοφρω- μένο πὸν παίρνουν οἱ (κατὰ φαντασία τους)

μοιραστὲς τῆς δόξας. Τὸ πνεῦμα τῆς παρά- δοξης γίνεται δεχτὸ μὲ ὅλες τὶς τιμές, θρο- νιάζεται σὲ πρωτοκαθεδρία. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀναπόφευκτοὶ καινοτόμοι δὲν ἀγνοοῦνται ἀπὸ τὸν ἀνθολόγο. Καθένας μπαίνει στὴ θέση του (ἐκτὸς ἀπ' τοὺς.. κατεργάσθηδες, πὸν γι' αὐτοὺς δὲν προβλέπεται πάχος)! Καὶ ὅλ' αὐτὰ μὲ ἠπιότητα, μετριοπάθεια, ἔλλειψη ἀλαζονείας. Ὁ Περάνθη δὲ θέ- λησε νὰ «τιμωρήσει» μὲ ἀποκλεισμοὺς ὑπο- τιμήσεις κλπ., ἀλλὰ νὰ σχηματίσει ἓνα εὐπα- ρουσίαστο σύνολο γιὰ τὴν ἐντρυφήση τῶν πολλῶν. Ἄν ὑπάρχουν παραπονοίμε- νοι, αὐτοὶ θά ἀνήκουν στοὺς νεωτέρους (ἐπιτέλους ἄς περιμένουν κι αὐτοὶ νὰ με- γαλώσουν...πνευματικά). Ἀλλὰ τὸ κοινὸ δὲ μπορεῖ νὰ ἔχει κανένα παράπονο ἀπὸ τὸν τρόπο αὐτὸν τῆς ἀνθολόγησης, πολὺ ἐλκυστικὸν ἀλήθεια, μὲ πολλὰ πλεονεκτή- ματα, πὸν συνδυάζουν ἔμφρτο γοῦστο καὶ πρακτικὸ πνεῦμα, σὲ τρόπο πὸν αὐτὸ τὸ βιβλίον, αὐτὴ ἡ σειρά τῶν τόμων, νὰ γίνε- ται ἀληθινὰ πολύτιμη γιὰ τὶς χιλιάδες τῶν ἀναγνωστῶν καὶ κατὰ πολὺ ἀριώτερη, ἀνώ- τερη ἀπ' τὶς ἀνάλογες τῆς ὡς τώρα ἐργασίες.

Καλὰ, ἐλλείψεις δὲν ἔχει αὐτὴ ἡ ἀνθολογία; Ἐξαρτᾶται ἀπ' τὸ πὼς θά τὸ πάρει κανένας, ἀπὸ ποιὰ σκοπιὰ θά τὸ ἐξετάσει. Μικροελλείψεις ὑπάρχουν βέβαια, ἀκόμα καὶ διαφορὲς ἀντιλήψεων σὲ μερικά. Ἐγὼ π.χ. βλέπω κάποια ἀδυναμία στὸ πλουσιότατο μολαταῦτα καὶ ὠραιότατο ταξινομημένο κε- φάλαιο τῆς δημοτικῆς ποίησης. Ἀλλ' αὐτὰ—σὲ μιὰ γενικὴ θεώρηση δὲν ἔχουν σημασία. Καὶ οἱ ἐπιφυλάξεις ὑποχωροῦν μπροστὰ στὸ συνολικὸ ἀποτέλεσμα. Τελειώνοντας νο- μίζω πὼς οἱ ἀπειράριθμοι Ἕλληνες ποιη- τὲς ὀφείλουν νὰ εὐγνωμονοῦν τὸν Περάνθη γιὰ τὴν κοπιαστικὴ αὐτὴ ἀβρότητά του, τὴν πολυσήμαντη ἐξυπηρέτησή τους, ἔπειτα μάλιστα ἀπὸ μιὰ τάση μονοπωλιακὴ πὸν δια- φαινόταν τελευταία. Καὶ ἰδιαίτερα εὐγνώ- μονες πρέπει νὰ εἴμαστε σ' αὐτὸ τὸ προ- κισμένο ἀρτινόπουλο ἐμεῖς οἱ ἠπειρώτες (τεθνεῶτες καὶ περιλειπόμενοι) πὸν μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ μιὰ ἔμμομη κατάσταση παραγ- κωνισμοῦ, ἀπότοκο καὶ συνάρτηση τῆς γενικώτερης νοοτροπίας νὰ παραμερίζον- ται καὶ ν' ἀποξεχνιόνται τὰ βολικά, τὰ φι- λότιμα, τ' ἀδιαμαρτύρητα τέκνα τῆς εὐάν- δρου Ἠλείρου...

LAFONTAIN

Ο ΛΥΚΟΣ ΚΑΙ Η ΑΛΕΠΟΥ

Καὶ γιὰτί τάχα ὁ Αἰσωπος στήν Ἀλεποῦ νά δίνη
πρωτᾶτα γιά τήν πονηριά καί τήν πιδεξιωσύνη;
Ψάχνω νά βρῶ· δέ βρίσκω τὸ γιὰτί.
Ὁ Λύκος, ὅταν γιά τήν ὑπαρξή παλεύει,
ὅταν τοῦ ἐχτροῦ του τή ζωή γυρεύει,
δέν ξαίρει, τάχα, ὅσα κί αὐτή;
Ξαίρει ἄλλα τόσα, θά τὸ πῶ, κί ἄς εἶναι νά τολμήσω
στό δάσκαλό μου τὸ σοφὸ νά ἀντιμιλήσω.
Μὰ τώρα κάποιο μῦθο θά σᾶς πῶ, ὅπου πέφτει
ὄλη ἡ τιμὴ στοῦ λαγουμοῦ τῆ ρήγισσα: ἓνα βράδυ
ποὺ καθρεφτίζονταν, σὸν σὲ λαμπρὸ καθρέφτη,
τ' ὀλόγιμο φεγγάρι, σὲ βαθὺ πηγάδι,
ἐκείνη ἐπάνω ἀπ' τὸ νερὸ εἶχε γύρει,
κί εἶπε πὼς ἔβλεπε παχὺ κεφαλοτύρι.
Καὶ δυὸ κουβάδες, σὲ σκοινὶ γερὸ
μὲ τῆ σειρὰ ἀνεβάζανε τὸ γάργαρο νερό.
Καὶ ἡ Ἀλεποῦ μας, ἀπ' τήν πείνα πεθαμένη,
εὐθύς μέσ' σιτὸν κουβά, ποὺ ἦταν ἐπάνω, μπαίνει,
βασταγμένος ψηλὰ ἀπ' τ' ἄλλο τὸ δοχεῖο,
κί ἐγλύστρησε ἔτσι μαλακὰ σιτὸ ὑγρὸ στοιχεῖο.
Ἐνοιωσε τότε τήν πικρὴ τῆς πλάνης
στενοχωριέται· λέει πὼς θά πεθάνη.
γιὰτί πὼς θᾶβγαινε, ἂν ἄλλος πεινασμένος,
ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν εἰκόνα ἀπαιτημένος,
κεῖ κάτω δέν κατέβαινε τῆ θέσῃ τῆς νά πιάσῃ
κί ἀπὸ τὴν ἴδια σιτάτα νά τὴν ἀνεβάσῃ.
Δύο μέρες πέρασαν, κανένας δέν ἐφάνη.
Καὶ νύχτες δύο, ὁ χρόνος, ποὺ ἄκοπα ἐπερπάτει,
λιγότερε, ὅπως συνηθάει καὶ κάνει,
τοῦ λαμπροῦ φεγγαριοῦ τὴν ὄψη τὴν γεμάτη.
Ἀπελπισία ἀγιάτρευτη τῆ Ἀλεποῦ μας σφίγγει·

μὰ νάσου ὁ Λύκος ὁ κουμπάρος, μὲ στεγνὸ λαρύγγι,
περνᾶ ἀπὸ κεῖ κί αὐτὴ τοῦ λέει: κουμπάρε μου καὶ βλάμη,
θὰ σὲ φιλέσω. Ἴδὲς τὸ προᾶμμα τοῦτο δῶ:
εἶναι παχύτατο τυρὶ ὁ Φαῦνος τῶχει κάμει,
τὸ γάλα τῶδωσε ἢ γελάδα Ἰώ.

Θὰ γέρευε μὲ τοῦτο τὸ ξαρωστικὸ
ὁ Δίας ὁ ἴδιος, ἄν εἶχε τύχει ν' ἀρωστήσει.

Ἔφαγα, ὡς βλέπεις, τοῦτο τὸ κομμάτι
μὰ σοῦ ἄφησα μερίδα πλούσια καὶ γιομάτη.
Μπὲς σιὸν κουβὰ πὸν ἀπάνου σοῦχω ἀφήσει.
Καὶ μ' ὄλο πὸν ἄτεχνα τοῦ τᾶχε μαγειρέψει,
τᾶχαψε ὁ λύκος δίχως ἄλλη σκέψη
καὶ κατεβαίνοντας, μὲ τὸ δικό του βάρος,
ἀνεβάζει ψηλὰ τὴν Ἀλεποῦ ὁ κουμπάρος.

Ἄς μὴ τὸν περγελάσουμε: ξιπάζεται ὁ καθεὶς
πολὺ εὐκόλα μὲ τέτοια παραμῦθια.

Παίρνεις συχνὰ γιὰ στεριωμένη ἀλήθεια
ἐκεῖνο πὸν φοβᾶσαι εἴτε ποθεῖς.

[Μεταφραστὴς: Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ]

ΟΙ ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΟΥ

Οἱ σκέψεις μου, εἶναι τώρα, σὰν τὶς λυγερὲς
παρθένες, πὸν ἔχουν ἔρωτα μέσ' στὴν καρδιά τους.

Σὰν ξανθὲς μέρες ἡλιόλουστες καὶ φωτερὲς
καὶ ἀθάνατα λουλούδια μὲ τὴν εὐωδιά τους.

Εἶναι σὰ νύχτες ἕλαφρὲς καὶ γελαστὲς,
αὐγὲς ντυτὲς τῶν οὐρανῶν τὴν εὐλογία,
θεῖα καλοκαίρια καὶ ἄνοιξες ἀνθοπλαστὲς,
σταλτὲς λές, ἀπὸ τῶν Θεῶν τὴν ὁδηγία.

Εἶναι σὰν κειλαδήματα μύριων πουλιῶν
καὶ μουσικῆς ἀσώπαστης, κρουφῆ ἀρμονία.

Ἐρωτικῶν τραγούδιμα πρώτων φιλιῶν.

Καὶ τόσες... σὰν τῶν ἀστεριῶν τὴν ἀφθονία.

Φιλὴ Κ. Βατίδου

ΒΑΣΙΛΗ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ ΚΡΕΜΑΣΜΕΝΟΥ

ΔΡΑΜΑ Σ' ΕΞΗ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

Θεληματάρισα	}	Ἄντρογγυνο.
Θεληματάρης		
Χήρα	}	Γυναίκες τοῦ χωριοῦ.
Κλησάρισα		
Πρωτομάστορας	:	Πατέρας τοῦ κρεμασμένου.
Μάνα	:	Δεύτερη γυναίκα τοῦ κρεμασμένου.
Γιὸς	:	Γιὸς τοῦ κρεμασμένου ἀπὸ τὴ πρώτη του γυναίκα.
Νιόπαντρη	:	Νύφη τοῦ κρεμασμένου.
Μάστορας	}	Χτῖστες.
Κοῦρκος		
Ξένη	:	Γυναίκα κάποιου Ἀφέντη.

Στις ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα, στὴν Ἠπειρο καὶ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ μαστροχώρια της.

Τὸ ἔργο βραβεύτηκε στὸν Καλοκαιρινεὶο δραματικὸ διαγωνισμὸ στὰ 1952, καὶ παίχτηκε ἀπὸ τὸ Ε. Ι. Ραδιοφωνίας στὴν ὥρα τῆς «Ἑλληνικῆς Σκηνῆς» τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1954 μὲ σκηνοθεσία Μ. Λυγίζου καὶ μουσικὴ Μ. Θεοδωράκη.

ΠΡΩΤΗ ΕΙΚΟΝΑ

Πάνω σ' ἓνα λόφο. Ἡλιοβασίλεμα. Δεξιά, ἀριστερά, βράχια. Στὸ φόντο φαίνονται βουνά. Ἐνα βραχάκι κάπως δεξιὰ κέντρο μοιάζει σὰν εἰκονοστάσι. Σὲ μιὰ τρύπα του καίει ἓνα φῶς. Ἡ Νιόπαντρη καὶ ἡ Θεληματάρισα, καθιστὲς στὸ βᾶθος κοιτᾶνε ἀφηρημένες τὸν ὀρίζοντα. Σὰν περᾶσουν λίγες στιγμὲς ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τῆς αὐλαίας, μπαίνει λαχανιασμένη, φοβισμένη ἡ

Χήρα, κοιτώντας πίσω της. Οἱ δυὸ γυναίκες δὲν τὴν ἀντιλαμβάνονται. Πάει καὶ μουλῶχνει πλάϊ στὸ βραχάκι-εἰκονοστάσι, ἔτσι ποὺ νὰ μὴν τὴν βλέπουν οἱ δυὸ γυναίκες. Ἡ Θεληματάρισα σαλεύει.

Θεληματάρισα. Ἄκουσες τίποτα;
Νιόπαντρη. (τὴν κοιτᾶει ἀφηρημένα) Μμ...

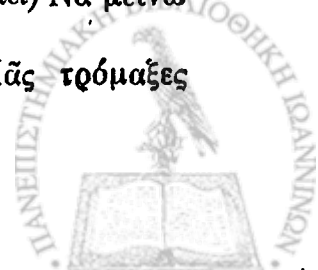
Θεληματάρισα. Μοῦ φάνηκε ἄνθρωπος νὰ περπατᾶει.

Νιόπαντρη. Δὲν ἄκουσα.

Θεληματάρισα. Θὰ μοῦ φάνηκε τότες. (Ἡ χήρα τ' ἀκούει καὶ προσπαθεῖ νὰ κρυφτεῖ μὲ περισσότερὸ φόβο) Κάποιος εἶναι. (Σηκώνεται) Ποιὸς; Εἶναι κανεὶς;

Χήρα. (Σηκώνεται—τρέμει) Νὰ μείνω καὶ γὼ δῶ πᾶ;

Θελημ. Ἐσύ 'σαι; Μᾶς τρομάξες

καυμένη. Ἐχεις πολλήν ὥρα δῶ χάμου;

Χήρα. Ὁχι. Νὰ κάτσω;

Θελημ. Κάτσε. Ἀλαφιασμένη μοιά-
ζεις. Τί σου στάθηκε;

Χήρα. Τίποτις. (Νιόπ. ἔρχεται μπρός)

Θελημ. Σὰ νὰ τὸ τσουζέι.

Νιόπ. Λίγο.

Θελημ. Ἐσὺ δὲν κρουώνεις;

Χήρα. Ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὸ δρόμο καί..

Θελημ. Πᾶμε;

Νιόπ. Μείνε λίγο ἀκόμα.

Θελημ. Κι αὐριο μέρα εἶναι.

Χήρα. Μὴ φύγετε. Φοβᾶμαι μοναχή.

Νιόπ. Λὲς νὰ μὴ φανεῖ κι ἀπόψε;

Θελημ. Ἄν ἦταν θὰ φαινόταν.

Χήρα. Θὰ ῥθει, ἔ; Δὲ θὰ ῥθει;

Θελημ. Σίγουρα. Ἐξόν...

Νιόπ. Ἐξόν...

Θελημ. ...καὶ τοῦ συμβεῖ κάνα ξα-
φνικό. Ξεχνᾶς πού ζοῦμε στὰ χρόνια τοῦ
Ἄλῃ Πασιά;

Χήρα. Θεὸς φολάξοι.

Θελημ. Ἐννοια σας καὶ λαχταριάζω
πιότερο γὰ ἀπὸ σᾶς. Εἶναι ἄντρας μου.

Χήρα. Καὶ μεῖς.

Νιόπ. Περιμένουμε χαμπέρια.

Χήρα. Θὰ φέρει, ἔ; Δὲ θὰ φέρει;

Θελημ. Αὐτοῦνο ἔχει γιὰ δουλειά του.

Νιόπ. (παύση) Ἀργάει ὅμως. (πάει
καὶ κάθεται καὶ κυττάει στὸν ὀρίζοντα).

Χήρα. Ἀργάει ναί. Δὲν ἀργάει; (κά-
νει τὸ ἴδιο).

Θελημ. (χαμογελάει) Ἀβάσταγες που
ἴμαστε..(κάνει τὸ ἴδιο) (Ἦστερα ἀπὸ μερι-
κὲς στιγμὲς σιωπῆς ἀπὸ ἀριστερὰ μπαίνει
ἡ Κλησάρια. Τὶς βλέπει).

Κλησάρια. Ἄλλες πάλε. Γιό-
μισε τὸ βουνὸ γυναῖκες. (Βαδίζει ἀργὰ πρὸς
τὸ εἰκονοστάσι). Οἱ δύο τους ἔχουν καὶ προ-
σμένουν. Αὐτὴ τὶ θέλει καὶ συναπαντιέται
μὲ δαῦτες; Καλησπέρα.

Θελημ. Μίλησε χαμμιά σας;

Νιόπ. Ἐγὼ ὄχι.

Χήρα. Μήτ' ἐγώ.

Θελημ. Κατηφορίζουμε; Περονιά-
ζει κόκκαλα.

Χήρα. Λίγο.

Νιόπ. (Δείχνει μὲ τὸν τρόπο της ὅτι
κρουώνει).

Θελημ. Ἄειντε νὰ πάμε τότες.

Νιόπ. Νὰ μείνουμε λίγ' ἀκόμα.

Θελημ. Θεὸς οἱ δικοὶ σου νὰ μὲ βάρ-
λουνε μπροστά; Χάειντε μου.

Κλησ. (Ἄπ' τὴ μεριά της) Καὶ μάτα
καλησπέρα κυράδες μου.

Θελημ. Ὁ νοῦς ἄλλοῦ ἀρμένιζε, τὶ
ἀφτιά ἐδῶ ἦσαν. Καλησπέρα.

Κλησ. Τόσην ὥρα παραστέκω ἐδῶ
σιμά σας μὰ σεῖς ποῦ νὰ μὲ πάρετε χαμπέρια;

Θελημ. Ἐτσι λές;

Κλησ. Λέω, σᾶς ἀρπαξε ὁ στοχασμός
Τὸ χάος πού ξανοίγεται ὀμπρός σας καὶ
τὰ κάνει ὅλα μαῦρα.

Νιόπ. Ποῦ τὸ ξέρει;

Κλησ. Θέλει καὶ ρώτημα.

Θελημ. Καλὰ τὸ μάντεψες. Φχαρι-
στήθηκες τώρα;

Νιόπ. Κάνουμε κακὸ ποῦ καρτεράμε;

Χήρα. Σκυλόγρια...

Κλησ. Κάθε γυναῖκα καὶ ἡ δικιά της
κρίση...

Θελημ. Κύττα τὰ ἔργα σου, κυρά μου
καὶ μὴ πολυχώνεσαι στὶς δουλειὲς τῶν ἄλ-
λωνῶν.

Κλησ. (Θυμωμένα). Συμπαθάτε μὲ
κυράδες μου, σεῖς χώνεστε στὶς ξένες δου-
λειές.

Θελημ. Μεῖς;

Κλησ. Ναί.

Νιόπ. Γιὰ τὸ καντήλι θὰ λέει...

Κλησ. Ναί, γιὰ δαῦτο.

Θελημ. Ἄν λὲς γιὰ τὸ λάδι πού βάρ-
λαμε, δὲν τὸ ἔχεις προνόμιο. Σὲ ταῖζει τὸ
χωριό νὰ κάνεις ὅλες τὶς δουλειὲς τῆς ἐκ-
κλησιᾶς.

Κλησ. (Μέσ' στὰ δόντια της). Μὲ ταῖ-
ζει;

Θελημ. Ναί.

Κλησ. Μ' ἀμποδάτε ὥστόσο νὰ κάνω
τὴ δουλειά μου, κ' ἔκανα τόσο κόπο
ἀνεβῶ δῶ πάνω.

Θελημ. Ἐγνοια σου καὶ εἶναι
δεύτερη βολὰ πού τ' ἀποφάσιες. Τόσ-
καιρὸ ἔμεῖς τ' ἀνάβουμε.

Κλησ. (ἔντονα) Τοῦτες τὶς μέρες νὰ
λές... Τώρα πού εἶναι ταγμένο νὰ γυρίσω
ὁ Θεληματάρης, ὁ ἄντρας σου, καὶ προσμύ-
νετε χαμπέρια καὶ ταξίματα ἀπ' τοὺς ξενι-
τεμένους. Τώρα, πού σᾶς ἐπνιξε ὁ καῦμα
καὶ ἡ λαχτάρα τοῦ γυρισμοῦ τοὺς σᾶς ἐπ-

ασε ἢ προκοπή νὰ θυμηθῆτε καὶ τὸν ἅγιο.

Νιόπαντρο η. Ντροπή.

Χήρα. Ὅχι.

Θεληματάρισα. Γρηὴ γυναίκα, δὲ φοβάσαι ν' ἀνακατώνεις τ' ἅγια μὲ τις ἔγνοιες τις δικές μας.

Κλησάρισα. Γιατί; Μπὰς καὶ λέω ψέμματα; Τώρα νοιαχτήκατε γιὰ τὸ Θεό. Τώρα πὺν ἡ ἀνάσα σας κόβεται στὸ λαρύγγι μέσα. Ἴσαμε προφῆς ἀγναντεύατε ἢ κάθε μιὰ σας χώρια—χώρια, ἀπ' τὰ παρεθύρια γιὰ ἀπ' τὰ πεζούλια, σώνει πὺν φαινότανε ἡ στρατά ὅπου φέρνει ἀπὸ πέρα. Τώρανες σπαρταράτε... Φοβιασμένες σμίξατε δυό—δυό, τρεῖς—τρεῖς καὶ παίρνετε τὴν ἀνηφόρα. Καὶ ξέρετε γιὰτί; Ὁ δρόμος πὺν φέρνει ἀπ' τὴν χώρα μικραίνει καὶ τὸν καταπίνει γρήγορα τὸ σκοτάδι κι' ὁ ἀγέρας εἶναι λίγος. Ἐδῶ ἔχει ἄπλα. Πιό πολλὰ νὰ μολογᾶτε. Κι' ἔτσι θυμηθῆκατε τὸν ἅγιο.

Θεληματάρισα. Τὸ νοιώθαμε χρέος, δὲν εἶν' ἔτσι ὅπου τὸ λές.

Κλησάρισα. Ναί; Χί... Χί...

Θελημ. Καλλίτερα νὰ τὸ βουλώνεις.

Χήρα. Ποῦ τὰ στοχάζεται ὁ σατανάς...

Νιόπ. Καὶ γι' αὐτὸ μᾶς συνερίζεσαι...

Κλησ. Ἐγώ; Ὅχι, ὄχι, κοπελούδα μου. Ἐχετε ὅλα τὰ δίκια. Τὸ 'πα ἔτσι γιὰ νὰ δῆτε ποιὸ εἶναι τὸ σωστό.

Χήρα. Μαυρόψυχη ..

Κλησ. (Στὴ χήρα) Καρτεράς καὶ σύ; (Εἰρωνικά) Φοράει καὶ τὰ γιορτινά της.

Θελημ. Βούλωστο.

Κλησ. Σὺ καὶ γὼ ξωφλήσαμε...

Θελημ. Θὰ τὸ βουλώσεις;

Κλησ. Εἴμαστε σὰν τὰ γέρικα τὰ δέντρα πὺν σάπισαν καὶ δὲν καρπίζουν πιά. Ὁρα τὴν ὥρα θὲ νὰ ῥθει ὁ ξυλοκόπος νὰ μᾶς κουρσέψει γιὰ νὰ μᾶς ρίξει στὴ φωτιά. Στάχτη καὶ καπνός...

Θελημ. Σκάσε σοῦ εἶπα.

Χήρα. Γιὰ σένα... Ἐγὼ 'χω νὰ προσμένω ἀκόμα.

Κλησ. Σαντίς; Μπᾶς κι' ἔχεις ἄντρα; Αὐτοῦνος σ' ἀπαράτησε, κι' οὔτε πὺν... θὰ ματάρθει. Στὰ προξενιά πὺν σοῦ 'κανα ὄλο μ' ἀρνιόσουν. Ψήσου τώρα.

Θελημ. Συχαμένη.

Νιόπ. Τί λένε;

Κλησ. Μηδὰ πὺν πρόλαβες νὰ κάνεις

παιδιά... Ἀπὸ ποιόνε καρτεράς νὰ πάρεις μαντάτα καὶ φιλέματα μ' αὐτηνῆς τὸν ἄντρα.

Χήρα. Μπορεῖ νὰ χήρεψα πριχοῦ νὰ βάνω τὸ στεφάνι μὰ ἔχω κι' ἐγὼ ἀρραβωνιαστικὸ πὺν τρογυρνάει οὐλὴ τὴ γῆ. Δὲ φευγάτισε. Θά'ρτει μιὰ μέρα μὲ σακκιά τ' ἄσπρα καὶ τὰ χονσά.

Κλησ. Καὶ γιὰ δαῦτο ἀγναντεύεις ἀπὸ δῶ; Μπᾶς καὶ σοῦ στείλει κάνα καραβάνι 'πὸ δαῦτα... Χί... χί... ὁ στραβοκάνης δὲ σ' ἀρέσει... ὅμως θὰ στὰ γλύκαινε τὰ σκότια.

Θελημ. Ἄσε μας στὴν ἔγνοια μας κυρά μου. Τί σοῦ ῥθε καὶ μᾶς πιλατεύεις ὥρα πὺν εἶναι.

Νιόπ. Καλὲ βάβω...

Χήρα. Οὐλὲς τὸ ξέρετε. Δὲ λέω ψέμματα. Φίδι...

Κλησ. Φίδι μὲ λές; Ἐμένα, πὺν σοῦ προξενεύω νὰ παντρεφτοῦμε τὸν ἴδιο ἄντρα.

Νιόπ. Τί λέει;

Θελημ. Ἄμε, κυρά μου, στίς δουλειές σου.

Κλησ. Τίς ἔχω σώσει. Κανένας δὲν μὲ καρτεράει.

Χήρα. Ψέμματα.

Κλησ. Σὰν ποιὸς καὶ δὲν τὸ ξέρω;

Χήρα. Ἐνας λάκος κεῖ κάτω στὰ μνημόρια.

Κλησ. Χί... χί... Καὶ σὺ δὲ θὰ ῥθεις μαζί;

Χήρα. Ἐγὼ 'μαῖ νιὰ ἀκόμα.

Κλησ. Χό... Χί... Ξαστόχησα. Τώρα τὸ νοιωσα γιὰτι καρτεράς δῶ χάμου. Καρτεράς τοὺς προξενητάδες τοῦ γαμπροῦ πὺν θὰ ῥτουνε φορτωμένοι μὲ δῶρα καὶ παινέματα. Τότες νὰ δεῖς τὰ παρακάλια ὥσπου νὰ στέρξει νὰ πεῖς τὸ ναί. Ἄμ' δὲ παρακαλάει... ἀρπάξει. Ἐτσι κι' ἦρθε ὁ χρόνος, τέλεψαν οὐλα. Στάχτη καὶ καπνός... Μηδὰ πὺν πλόλαβες νὰ νοιώσεις χαρὰ στὴ φύτρα σου. Καρτέρα τον. Θά'ρτει... χί... χί... (φεύγοντας ἀριστερὰ) ἀπ' τὰ κανιὰ τοῦ στραβοκάνη θὰ περάσεις καὶ σύ... χί... χί... (φεύγει).

Χήρα. Ὅχι ἔτσι... Δὲ θὰ γίνει ἔτσι. Ψέμματα λέει. Ψέμματα... (κλαίει).

Θελημ. Ἐλα. Σύχασε. Μὴ τὴ συνερίζεσαι. Εἶναι μιὰ ἄκληρη καὶ χολιασμένη μουρλή. (Ἡ χήρα περπαταεὶ γοργὰ πρὸς τὰ δεξιὰ). Ποῦ πᾶς;

Νιόπ. Ἀπὸ κεῖ 'ναι βράχια.

Θ ε λ η μ. Θα τσακιστείς. Είναι και νύχτα.

Χ ή ρ α. Τις νύχτες βλέπω καλλίτερα. Ψέμματα δέν τὰ λέγε; Δέν θά γίνει σάμπως τὰ πε αὐτή. Ἐγὼ θά περιμένω. Δέν εἶμαι φαντασμένη. Σὰ ματάρθουνε τὰ μπουλούκια κάποιος μάστορης μπορεῖ νὰ σκέφτηκε καὶ μένα. Ἐμορφη ἀληθινὰ ποιὰ εἶναι; Ὅχι καὶ γρηὰ χήρα... ὄχι καὶ γρηὰ χήρα... (φρεύγει δεξιὰ κλαίγοντας).

Ν ι ό π. Μή...

Θ ε λ η μ. Τώρα δέν τὴ κρατᾶς. Μὴ φοβᾶσαι.

Ν ι ό π. Γιατὶ τὴ λένε «γρηὰ χήρα»; Ἐγὼ δέν τὴνε θυμήθηκα ποτές μου παντρεμένη καὶ νὰ χήρευε.

Θ ε λ η μ. Μήτε καὶ γώ.

Ν ι ό π. Τάτες;

Θ ε λ η μ. Παρανόμι εἶναι. Τῆς τό ἴδωκαν οἱ κακὲς οἱ γλῶσσες.

Ν ι ό π. Γιατί;

Θ ε λ η μ. Γιατὶ ἀπόμεινε κορίτσι.

Ν ι ό π. Κορίτσι; Πῶς;

Θ ε λ η μ. Εἶναι παλῆνὰ ἱστορία. Εἶχε τὰ χρόνια σου θυμᾶμαι τότες πού ἄλλαξε δαχτυλίδια μ' ἓνα μάστορη. Ἐκεῖος ὕστερα ἔφυγε μ' ἓνα μπουλούκι καὶ πάτησε τὸν ὄρκο του. Οὔτε πού ματάρθε πίσω στὴν Κόνιτσα. Τὸν κράτησε κάποια ἄλλη. Αὐτὴ τὸν καρτεράει. Καρτέρα—καρτέρα ἔχασε τὴν ἀράδα τῆς. Καὶ νὰ πού κατάντησε. Νὰ γυρνᾶει λωλὴ στοὺς δρόμους καὶ γιορτὴ καθημερινὴ νὰ φορᾶει τὰ γιορτινά τῆς. Κι' οὔλο νὰ ρωτᾶει καὶ νὰ περιμένει.

Ν ι ό π. Γιατὶ τῆς τό πε γιὰ τὸ στραβοκάνη;

Θ ε λ η μ. Γιατὶ τὴν κυνηγᾶει ἀπὸ πίσω σὶν τὸ κοράκι τὸ ψοφίμι μὰ αὐτὴ... ἀντιστέκεται στὸν πειρασμό. Νά ἴταν μονάχα αὐτὴ. Οὔλες μᾶς κηνουγᾶει πού ξωμένουμε δῶ πίσω. Στὸ ὕστερο ἐμεῖς ἔχουμε καὶ προσμένουμε. Αὐτὴ;

Ν ι ό π. Ἡ Κλησάρισα εἶπε τὴν ἀλήθεια;

Θ ε λ η μ. Τέτοιες ἀλήθειες νὰ τίς κρύβουμε.

Ν ι ό π. Γιατί;

Θ ε λ η μ. Ὅλο «γιατί» μοῦ λές, ἄμαθο κορίτσι. Στοχᾶσου αὐτὴ ἢ νιὰ κοπέλα πού καρτεράει μαζί μου ἀπόψε καὶ λαχταράει χαμπέρια ἀπὸ τὸν ἄντρα τῆς. Πού εἶναι καὶ

νιόπαντρη καὶ ἡ καρδιά τῆς σφίγγεται στὴ θύμησιν ἐκείνου. Κι' ὄλο ψαγουλεύει μὲ τὸ νοῦ τῆς. Τάχα καλοπερνᾶει, δουλεύει, χιτίζει, θά ῥθει πάλι μὲ παράδες νὰ μεγαλώσει τὸ σπίτι, ν' ἀναστήσει παιδιὰ καὶ νὰ στέριώσει ὄνομα, δέν ἦσουν σὺ μὰ αὐτὴ ἡ «γρηὰ χήρα»...

Ν ι ό π. Ὅχι, ὄχι...

Θ ε λ η μ. Αὐτὴνα πού τίποτε δέν τῆς χάρισε ὁ Θεὸς ἀπὸ δάφτα. Τρελοφέρει καὶ ξεγελᾶει τὴν καρδιά τῆς πῶς κάποτε θά τὰ μπορέσει, γιὰτι κι' αὐτὴ ἔχει τὰ ἴδια δίκια μ' ὄλες μας. Μὰ ἡ καιφερὴ γέρασε πάωρα, προσμένοντας τοῦ κάκου ἓνα ταίρι, πριχοῦ ἢ καρδιά τῆς δοκιμάσει μήτε τόση δὰ χαρὰ, θένα τό ἴθελος...

Ν ι ό π. Ὅχι, ὄχι. Ποτές. Ἐγὼ... εἶμαι παντρεμένη μὲ... τὸ γιό...

Θ ε λ η μ. Γιατὶ δέν τ' ἀποσώνεις. Μὲ τὸ γιό τοῦ Κρεμασμένου. Οὔτε νὰ φοβᾶσαι μήτε καὶ νὰ ντρέπεται. Θωριά σου καὶ καμῖρι σου. Ὅλοι μας τριγύρω στὰ μαστροχώρια παίρνουμε ὄρκο στ' ὄνομά του καὶ τοῦ βγάλαμε καὶ τραγούδια. Ἐσὺ δέν τὸν πρόλαβες. Νὰ δεῖς τὴν ἄντρας γνωστικὸς στὶς δύσκολες μέρες καὶ τὴν χορευταρᾶς στὰ γλέντια. Οὔλο γελοῦσε.

Ν ι ό π. Κάτι θυμᾶμαι. Τὰ ξέρω οὔλα.

Θ ε λ η μ. Τὸ γιό του τὸ λοιπὸν πῆρες γι' ἄντρα σου.

Θ ε λ η μ. Κι' εἶναι τ' ὁμορφότερο παλληκᾶρι ἀνάμεσα στοὺς ἄντρας. Ἀπ' τὰ γεννοφάσκια του ἔδειξε ποιὸ θά ναι τὸ ριζικό του. Ὅλες οἱ μανάδες τὸν κλάψανε γιὰτι ἡ Μάνα του πέθανε στὴ γέννα ἀπάνου. Μὰ γὼ τὸ καλοτύχησα ἐκεῖνο τὸ παιδί. Καὶ ξέρεις γιὰτι; Μὴ μὲ... πεις, ξιπασμένη. Ὅλες οἱ γυναῖκες τῶν Μαστόρων, ποιὰ λίγο ποιὰ πολὺ, λυπήθηκαν τὸ μωρὸ καὶ τοῦ δόσανε γάλα ἀπ' τὸ βυζὶ τους ἢ κάθε μιὰ μὲ τὴν ἀράδα τῆς.

Ν ι ό π. Τὰ ξέρω.

Θ ε λ η μ. Ξέρεις ἐγὼ τί στοχᾶστηκα τότες; Τοῦτο τὸ παιδί θά ξακουστὴ μὲς σ' ὄλες τίς γῶρες, θά γίνει τρανὸ κεφάλι.

Ν ι ό π. Πῶς τὰ λές...

Θ ε λ η μ. Κανεῖς δὲ μοῦ τὸ ξεκολᾶει ἀπ' τὸ νοῦ. Κάθε Μάνα μὲ τὸ βυζὶ τῆς τοῦ ἴδωκε ἄλλη ἀμορφιά, ἄλλη δύναμη, ἄλλο νοῦ, κι ὄλες μαζί σὰ γυναῖκες χτιστάδωζ

όπου είναι, ἀσηκώσανε ἓνα ἀλλοιώτικο πρᾶμα. Ὅχι ἀπὸ πέτρες καὶ πηλὸ μά...

Νιόπ. Ποῦ πετάει ὁ νοῦς σου...

Θελ)σα. Δὲν ξέρω νὰ τὰ καλοπῶ. Ξέρω μόνο πὼς εἶναι γιὸς πολλῶν Μανάδων καὶ φέρνει ἀπάνω του ὅλες τὶς χάρες τῶν Μαστόρων. Δὲν σοῦ κρύβω, μπορεῖ κι ἀσκήμιες.

Νιόπ. Τὰ παραλές...

Θελ)σα. Κατὰ πὼς λένε ὅλοι τώρα θὰ γίνεи Μάστορας τρανός. Θὰ μοιάσει τοῦ πατέρα του. Θὰ τιμήσει ἐσένα, τὴ γενιά του, τὸ χωριό του ὅλο. Κυράδες καὶ κηράδες θὰ τὸν θέλαν ἄντρα τους στὶς χῶρες ποῦ γυρνάει. Αὐτήνα ποιὸν ἔχει;...

Νιόπ. Ναί... ναί...

Θελ)σα. Γιὰ δαῦτο ἢ «γορηὰ χήρα» δὲν τὸ χωράει ὁ νοῦς της πὼς γέρασε ἀπραγὴ καὶ τῆς ἀρέσει νὰ κάνει συντροφιά μὲ μᾶς. Μὲ σᾶς τὶς νιές, ποῦ ἔτσι καὶ φτερακίσουν ξαφνικὰ οἱ πεταλοῦδες μέσα στὴ κοιλιά σας καὶ γοργοτυλίξει ἀνατριχίλα τὸ κορμί σας, πηδακάει πιότερο τὸ αἷμα σας, πονᾶτε καὶ χαιρόσαστε πιδὸ πολὺ γιὰτ' εἶναι ὅλα δικὰ σας. Κι' οὔλο θέτε...

Νιόπ. (Παύση) Θὰ φτερακίσουν πεταλοῦδες εἶπες;

Θελ)σα. Ναί. Τὴν ὥρα ποῦ θὰ πρωτακούσεις τὸ παιδὶ στὰ σπλάχνα σου, θέλω νὰ πῶ.

Νιόπ. (Σὲ ἔκταση) Πεταλοῦδες.

Θελ)σα. Τώρα ξέρεις γιὰτὶ φοράει ὀλοένα τὰ πασχαλιάτικα, στολίζεται...κι' ἀποζητᾷ τὴ συντροφιά μας.

Νιόπ. Τὴν καχομοῖρα...

Θελ)σα. Σοῦ εἶπα. Τέτοια πρᾶματα νὰ τὰ κρύβουμε.

Νιόπ. Νὰ τὰ κρύβουμε; Πὼς γίνεται; (Σηκώνεται καὶ βαδίζει πρὸς τὸ βάθος).

Θελ)σα. (Ἐστερα ἀπὸ μικρὴ παύση). Ἄχ... πότε θὰ ῥθει ὁ Θεληματάρης...

Θελ)σα. Θὰ ῥθει. Κάνε πομονή. Μὴν ἀλησμονᾶς ὁποῦ τὸν ἔχω κι' ἄντρα δικό μου. (Νευριασμένα). Πᾶμε. (Σηκώνεται).

Νιόπ. (Ἐρχεται ἀπὸ τὸ βάθος γορῆ. Προσπαθεῖ νὰ τὴν καθίσει χάμω). Μεῖνε λίγ' ἀκόμα...

Θελ)σα. Θὰ μᾶς πνίξει τὸ σκοτάδι.

Νιόπ. Μπᾶς καὶ δὲν ξέρουμε τὰ κατὰτόπια. (Κάθεται).

Θελ)σα. (Καθίζοντας). Καλὰ τὰ ξέ-

ρουμε. (Τῆς χαϊδεύει τὸ κεφάλι).

Νιόπ. Κι ὕστερα εἶναι καὶ τ' ἀστέρια. (Στρέφει τὸ κεφάλι πρὸς τὸ βάθος).

Θελ)σα. (Πνιγμένη γιὰ καλὰ ὕστερα ἀπὸ παύση). Ναί. Εἶναι... (Εδῶ ὁ φωτισμὸς ἀλλάζει καὶ γυρίζει στὸ πράσινο δηλῶντας μιὰ κατάσταση ὄνειρου). Γύρνα ἀπὸ δῶ. Διῶξ' τὴ συλλογὴ ποῦ σὲ τυραννάει. Τὸ σκοτάδι κάνει κακὴ συντροφιά. Πλανεύει. Δὲν ξαλαφρώνει. Ἡ πολὺ ἀγκοῦσα δὲ φελάει. (Στὸ βάθος προβάλλει ἓνας ἄντρας γενειοφόρος ἴσαμε 40 χρονῶ, εἶναι ὁ Θεληματάρης. Φωτίζεται στὸ μούτρο. Μιλάει φυσικὰ).

Θελ)ης. Ν' ἀκοῦς τὶς ὁρμήνιες τῆς γυναίκας μου. Εἶναι σπουδαία· ξέρει νὰ μένει πιστὴ σὰν ὅλες σας. Ξέρει καλὰ τοῦ χωρισμοῦ τὶς πίκρες καὶ τὰ βᾶσανα. Τῆς τό'χω ματαπεῖ. Δὲν γίνεται ἀλλοιώτικα. Τὸ χωριό μας τό'χει νὰ βγάξει καρβανίρηδες—μροστόρους καὶ νὰ ποδοβολᾶνε σ' οὔλη τὴ γῆς.

Νιόπ. Τὸ δικό σου καρβάνι ἀργαίε πολὺ;

Θελ)ης. Μπᾶ. Αὔριο δρασκελάω καὶ τὸ τελευταῖο γιοφύρι. Μὲ τὸν σπερνὸ θὲ νά'μαι μέσα. Ἐ! καὶ σὰν βρεθοῦμε ἀντάμα...

Θελ)σα. Δὲ μᾶς βλέπεις πού'χουμε πιάσει τὶς κορφές.

Θελ)ης. Δὲ θὰ ξεχᾶστε τᾶργανα. Θέλω νὰ βαροῦνε.

Θελ)σα. Ψωροπερήφανε.

Νιόπ. Θὰ τὰ ῥχεις. Σοῦ πρόπονε.

Θελ)ης. Δώδεκα ζᾶ μὲ τὸ μπαϊράκι μου μπροστάρη. Τά'χω φορτωμένα μὲ λογῆς—λογῆς φορτώματα. Λιλιὰ, ρουχικὰ, ἀσημικὰ καὶ φιλιὰ. Φιλιὰ νὰ δοῦν τὰ μάτια σας. Παράδες...ὄχι σὰν τὶς ἄλλες τὶς βολές.

Νιόπ. Τίποτ' ἄλλο;

Θελ)σα. Λογὰ μου.

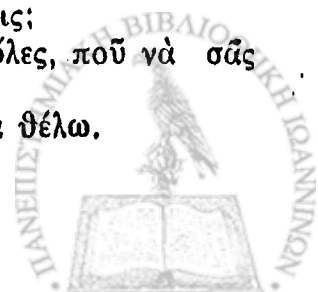
Θελ)ης. Δὲ φτάνουν αὐτὰ; Μοῦ ῥδωκαν γιὰ ὅλες σας. Καὶ μαντήλια μεταξένια μουσκεμένα στὸ δάκρυο γιὰτὶ πολὺ σᾶς ἀποθύμησαν.

Θελ)σα. Ἄργεῖς. Φτάσε.

Νιόπ. Γιὰ μένα ἔχεις;

Θελ)ης. Εἶπα γιὰ ὅλες, ποῦ νὰ σᾶς πρωτοθυμηθῶ.

Θελ)σα. Ἐγὼ ἐσένα θέλω.

Νιόπ. Τίποτ' άλλο;...

Θελης. Δὲ φτάνουν αὐτά. Εἶναι κι ἀπὸ ἄνα γιάδες σας. Γιὰ τὴ «γρηὰ χήρα» ...μοῦ φαίνεται δὲν ἔχω. Μήτε καὶ γιὰ τὴν κλησόρισα.

Νιόπ. Γιὰ μένα;

Θελσα. Φτάσε λογαῖ...φτάσε. Τὸ κορῖκι κόβει βόλτες στὸ κονάκι σου.

Θελης. Εἶπα. Μιά—μιά ποῦ νὰ σᾶς πρωτοθυμηθῶ.

Νιόπ. Γιὰ μὲ δὲ σοῦ ἴδωσε;

Θελης. Εἶπα τέτοιο πράμα; Τᾶργανα. Μὴν ἀλησμονήκετε τᾶργανα. Θέλω νὰ βαροῦνε.

Θελσα. Θὰν τὰ ἴχεις, ψυχοβγάλη μου. Θὰν τὰ ἴχεις. (Ὁ Θεληματάρης ἀπ' τὸ βάθος φεύγει μ' ἓνα χαμόγελο π' ἀνθίζει πάνω στὸ μούτρο του, ὁ φωτισμὸς ἀλλάζει καὶ γυρίζει στὸν προηγούμενο).

Νιόπ. (μὲ λαχτάρα). Εἶπες, ἡ «γρηὰ χήρα» ἄδικα θὰ καρτεράει;

Θελσα. (ἀφηρημένα). Μμ...

Νιόπ. Λέω, ἡ «γρηὰ χήρα» ἄδικα θὰ καρτεράει;

Θελσα. Ναί. Ἄδικα. Τὴν ξέχασε. Τὶ σοῦ ἴδωσε καὶ τὸ ρωτᾶς.

Νιόπ. Τὴν ξέχασε;

Θελσα. Παράξενα μιλάς. Τὶ στοχίστηκες;

Νιόπ. Τίποτα. Τὸ σκοτάδι. Μοῦ φάνηκε...

Θελσα. Τὶ σοῦ φάνηκε; Κρίνε.

Νιόπ. Νὰ ξεπέσει στὸ κορῖκι γίνεται;

Θελσα. Τὶ παραξενιές εἶν' αὐτές;

Νιόπ. Ἔτσι μοῦ ἴδωσε. Μοῦ πέρασε ἀπ' τὸ νοῦ τὴν ὥρα ποῦ...Τρόμαξα.

Θελσα. Γιὰ τὴ «γρηὰ χήρα»;

Ἔχεις δίκιο. Ξέχασα νὰ σοῦ πῶ πῶς τὸ σκοτάδι ξομπλιάζει κιόλας τοὺς ἀγαπημένους ποῦ δὲν ξέρουν νὰ προσμένουν. Φυλάξου καὶ μάθε ἀπὸ μένα. Θὰ κυλήσει ὁ χρόνος καὶ θὰ ματάρθει. Θὰ ματάρθει. (Τὴ χαϊδολογᾷ).

Νιόπ. Σωστὰ μιλάς. Θὰ μάθω. Πᾶμε Κρυώνω. Κρυώνω πολὺ. (Φεύγουν ἀριστερὰ ἐνῶ κλείνει ἀργὰ ἡ ΑΥΛΑΙΑ).

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΙΚΟΝΑ

Στὸ σπίτι τοῦ Κρεμασμένου τὸ ἄλλο

ἀπόγιομα. Στὸ φόντο τοῖχος ποῦ εἶχε παραθύρι ἀριστερὰ καὶ πόρτα στὸ κέντρο μὲ ἀμπάρα. Στὰ δεξιὰ του κυριαρχεῖ ἡ ζωγραφιὰ τοῦ Κρεμασμένου ποῦ καλύπτει ἀντίστοιχη θέση παραθυριοῦ. Εἶναι καμωμένη ἀπὸ λαϊκὸ ζωγράφο καὶ λίγο θέλει νὰ μοιάσει εἰκόνα κάποιου Ἁγίου. Κάτω ἀπὸ τὸ παραθύρι, μιντέρι μὲ στρωσίδια. Πάνω στὸ μιντέρι κάθεται ἡ Νιόποντρη μὲ τὸ κορμί της ταγμένο κοντὰ στὸ παραθύρι. Ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ, πρῶτο πλάνο πόρτες χωρὶς πορτόφυλλα. Ἀπὸ δεξιὰ μπαίνει ὁ Πρωτομάστορας. Εἶναι γέρος κοντὰ στὰ ὀγδόντα. Πρόσωπο βιβλικό. Βαδίζει ἀργὰ. Κομπολόι στὰ χέρια ποῦ τὸ παίξει ἀργὰ—ρυνθμικά. Ἡ νιόπαντρη δὲν τὸν ἀντιλαμβάνεται. Σὰν ἔρθει κάμποσο κοντὰ της, τὸν βλέπει καὶ ξαφνιαίνεται.

Πρωτ. Τρόμαξες;

Νιόπ. Ὅχι

Πρωτ. Κρύβεσαι.

Νιόπ. Νόμισα πῶς ἦταν ἡ...

Πρωτ. Ποιά;

Νιόπ. Τίποτα.

Πρωτ. (παύση). Προχώρησε τὸ κέντημα;

Νιόπ. Ναί, πολὺ.

Πρωτ. Ἐδῶ σιμὰ τὸ μαστορεύεις;

Νιόπ. Δὲν τὸ μαστορεύω...τὸ κεντάω.

Πρωτ. Καὶά, ἔτσι μιλάμε μεις οἱ μαστήροι. (Τὰ τονίζει) Σιμὰ στὸ παραθύρι;

Νιόπ. Ναί.

Πρωτ. (τῆς χαϊδεύει τὸ κεφάλι). Ἡ μόνα σου;

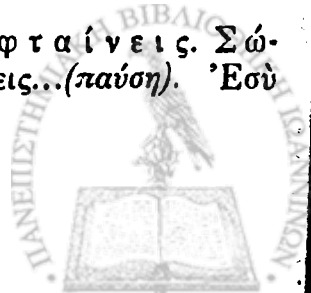
Νιόπ. Εἶναι ἀκόμα κεῖ κάτω.

Πρωτ. Μὲ τίς ἄλλες;

Νιόπ. Ναί.

Πρωτ. Ἔ. Σήμερα—αὔριο θὰ φανεῖ. (κάθεται πλαῖ της). Δὲ βαστιέσαι (σιωπηρὴ συνεννόηση). Τὶς ἄλλες, φεύγοντας ἀπὸ δῶ ὁ ἄντρας σου τοῦ παράγγειλα νὰ μοῦ στείλει λίγες χάντρες ν' αὐγατίσω τὸ κομπολόι μου. Ξέρεις, ἔχει...λίγες χάντρες κι' ἴσα νὰ πεις; ἀρχίζω, σὺ νεται...
Νιόπ. Τὶς προάλλες δὲν τὸ ματαυγάτισες πάλι;

Πρωτ. Δὲ προφταίνεις. Σὺ νεται. Δὲ προφταίνεις... (παύση). Ἔσὺ τὶ τοῦ παράγγειλες;

Νιόπ. Ἐγώ... (παίζει μὲ τὰ στρωσίδια). Ξέρει ἐκεῖνος...

Πρωτ. (παύση). Ἡ πεθερά σου θὰ ξεροσταλιάζει ἀκόμα κεῖ κάτω.

Νιόπ. Εἶπα νὰ παμ' ἀντίμα. Δὲν τό 'θελε.

Πρωτ. Γιὰ νὰ μὴ ματακουραστεῖς σὰν ἐπὲς π' ἀνέβηκες στὸ βουνό. Εἶσαι τυχερὴ πὺ ἐκανες τέτοια πεθερά.

Νιόπ. Ἐγὼ τὴ φοβᾶμαι.

Πρωτ. Γιατί, παιδί μου. Θὰ γίνεαι ἀληθινὴ μάνα σου σοῦ λέω, ἀληθινή.

Νιόπ. Καὶ πῶς; Ὁ ἄντρας μου δὲν εἶναι γιὸς τῆς, αὐτὴ παραμάνα τοῦ στάθηκε μονάχα.

Πρωτ. Τὸν ἀγάπησε καὶ πύσχισε γι' αὐτόν, σὰ νὰ τὸν ἔβγαλε ἀπ' τὴ δικιά τῆς τὴν κοιλιά.

Νιόπ. Δὲν κοιλοπόνεσε ποτέ. Εἶναι στέρφα...

Πρωτ. Σσςς... σῦπα. Μὴ τὸ λές. Εἶναι ἄμαρτία.

Νιόπ. Τὶς φοβᾶμαι τὶς στέρφες. Εἶναι κακές.

Πρωτ. Νὰ μὴν τὸ ξαναπείς αὐτό. Δὲν εἶναι ἀπὸ τοῦτες. Καὶ μένα μου 'κατσε πέτρα βαριά, ἀσήκωτη σὰν ἔμαθα πὺ δὲ μπόρεσε νὰ κάνει παιδιὰ τοῦ μακαρίτη. Μ' ἄλλαξα γνώμη ἄμα εἶδα ν' ἀνασταίνει σὰ μάνα ἀπ' τὶς καλλίτερες τὸν ἄντρα σου. Νὰ τὴν ἀγαπᾶς. Αὐτὴ μοῦ κράτησε τὸ σπιτικό μας καὶ τιμᾶει τ' ὄνομα τοῦ κύρη τῆς. Διῶξε τὸ φόβο. Παράπονο τῶχει πὺ δὲν τὴνε λές Μάνα.

Νιόπ. (Στενοχωρημένα). Τὸ θέλω, μὰ δὲ μοῦ ὄχεται στὸ στόμα. Φοβᾶμαι, ντρέπομαι νὰ τῆς πῶ... (ξαφνικά)... παποῦ..

Πρωτ. Τὶ ἔπαθες, παιδί μου; Τρέμεις σύγκορμη.

Νιόπ. (Ἡ ὄψη τῆς φωτίζεται. Προσπαθεῖ νὰ κρύψει αὐτὸ πὺ τῆς συνέβη, μὰ δὲν τὸ κατορθώνει. Ὁ Πρωτομ. παρακολουθεῖ χωρὶς νὰ καταλαβαίνει). Οἱ πεταλοῦδες παποῦ... Φτεροκόπησαν οἱ πεταλοῦδες. (Ἡ χαρὰ τῆς κορυφώνεται, θέλει ν' ἀγκαλιάσει τὸν Πρωτ. μὰ κρατιέται τελικά).

Πρωτ. (Προσπαθεῖ νὰ μαντέψει). Πεταλοῦδες; Τὶ πεταλοῦδες;

Νιόπ. (Στιγμὲς ἀμηχανίας). Σὲ τέσσερις μῆνες... θὰ γίνω μάνα. Ἄκουσα τὸ

παιδί...

Πρωτ. (Γρυλλίζει χαρούμενα. Τελικὰ πολὺ συγκινημένος τὴν ἀγκαλιάζει. Κλαίει). Μάνα εἶπες; Μάνα;

Νιόπ. Ἐλα παπούλη. Μὴν κλαῖς.

Πρωτ. Δὲν κλαίω. Χαίρομαι, χαίρομαι σὰν τότες πὺ μαστορόπουλο ἀκόμα, πρωτόριξα θεμέλιο σὲ παλάτι κιόλας. Σὰν τότες πὺ μόλις ρίξαμε τὴ μεγάλη πέτρα πάνω στὸ σφαχτὸ κι' εἶπε ὁ παπᾶς: Πέρα τὰ στοιχεῖα... Ὁ Θεὸς στὸ νοικοκύρη καὶ στοὺς μαστόρους ὄλους... Ναὶ σὰν τότες πὺ βούδιζε μὲ μιᾶς ὁ κάμπος ἀπ' τὶς φωνές, τὶς μπαταριές καὶ τὰ κλαρίνα... Καὶ γὰ σὰν πρωτάρης πὺ εἶμουνα, ἡ ἀνάσα μου ἐγόργειψε, λυθῆκαν οἱ βροῦσες τῶν ματιῶνε μου κι' ἔκλαιγα, ἔκλαιγα... (παύση). Πέρα τὰ στοιχεῖα, κορούλα μου. Ὁ Θεὸς σὲ σένα καὶ στὸ μάσιορα πὺ ἔρριξε τὴν πέτρα.

Νιόπ. (Τοῦ φιλεῖ τὸ χέρι). Φχαριστῶ.

Πρωτ. (Νευρικά, διασπαστικά). Ποῦ ναι κείνη ἡ μάνα σου. Σὰ ρθεῖ νὰ τῆς τὸ πείς, νὰ τῆς τὸ φανερώσεις. Θὰ ζωντανέψει πάλι τώρα πὺ θὰ ξέρει ὅτι θ' ἀναστήσει κι' ἄλλο γιό... (ξαφνικὰ τοιςμμένα). Γιό... γιὸς θὰ πρέπει νὰ 'ναι. (δείχνει τὴ ζωγραφιὰ τοῦ Κρεμασμένου). Τοῦτος δῶ—κατάρρα σ' ἐκεῖνον πὺ βροῖκε τὴν κρεμάλα—πρέπει ν' ἀφήκει τρανὴ γενιὰ ξοπίσω του. (Ἡ Νιόπ. κατανεύει). Νὰ μὴ φοβηθεῖς, νὰ μὴν ντραπείς. Τώρα πὺ θάρθει ἡ μάνα σου νὰ τῆς τὸ πείς. Ξέρει καλὰ ἀπὸ παιδιὰ. Ἐγώ... δὲν ξέρω ἀπὸ τέτοια. (τοῦ ἔρχεται μιὰ ἔμπνευση, χαρούμενα). Ὅχι. Ξέρω... ξέρω... (περπατεῖ στὰ χαμένα πέρα—δῶθε σὰ νὰ θέλει νὰ βρεῖ κάτι)... ξέρω. Ποῦ ἔχω τὴν κασέλα μου;.. πὺ τὴν ἔχω...

Νιόπ. Ποιὰ κασέλα;

Πρωτ. Αὐτήνα πὺ 'χω σφαλιγμένα τὰ ἐργυλεῖα μου.

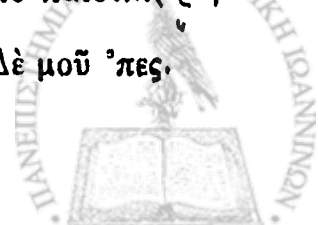
Νιόπ. Στὸ κατώϊ δὲν εἶναι;

Πρωτ. Σωστὰ μιᾶς. Χάιντε παλιόγερε, καιρὸς νὰ ξεμουχλιάσεις. Θὰ σοῦ φτιάξω...

Νιόπ. Τί;

Πρωτ. (Μὲ πολὺ κέφι, παιχιδιάρικα). Κάτι τὶς γιὰ σὲ καὶ γιὰ τὸ παιδί... (τραβιέται πρὸς τὰ δεξιά).

Νιόπ. Τὶ πράμα; Δὲ μοῦ 'πες.

Π ρ ω τ. Σὲ ξένο μὴ τὸ πείσ...μπορεῖ
νὰ κακομελετηθεῖ τὸ νιόγεννο.

Ν ι ό π. Πέ μου...

Π ρ ω τ. Κάτι πού μῆτε στὴ Βενετία
τὰ φτιάνουνε μηδὲ στὴν Πόλη τὸ πουλᾶνε.

Ν ι ό π. Πέ μου, παπού, τί;

Π ρ ω τ. Σσσε...Σσσε...(φεύγει γιὰ καλὰ
χειρονομώντας). (Ἡ Νιόπ. συνεπαρμένη ἀπὸ
τὰ φερσίματα τοῦ Πρωτ. πηγαίνει πρὸς τὸ
μιντέρι. Κάθεται. Κυτιάζει ἀπὸ τὸ παρα-
θύρι. Παίζει μὲ τὰ στρωσιδία καὶ χωρὶς νὰ
τὸ καταλάβει τραβάει ἕνα πρὸς τὴν ἀγκα-
λιά της καὶ σιγὰ—σιγὰ ἀρχίζει νὰ νανουρίζει.

Στὸ κορμί μου πεταλοῦδες
τρεμοστέκουν—γοργοτρέχουν
πολλές—πολλές μαζί
—γλυκεῖα μ' ἀπαντοχή—

Στὴν κοιλιά μου πεταλοῦδες
τρεμοστήνουν—γοργοχιτίζουν
συνδυὸ—συντρεῖς μαζί
—τοῦ χτίστη τὸ παιδί—

Ποῦ μοῦ πήγατε τὸ νοῦ μου.
Ποῦ μοῦ κρύψατε τὸ ντέφι.
Δώστε μου τὸ λόγο πίσω
νὰ τὸ πῶ νὰ τραγουδήσω.

(πρὶν νὰ τελειώσουν τὰ λόγια ἔχει παρασυρ-
θεῖ ἀπὸ τὸ νανούρισμα καὶ σιγὰ—σιγὰ ἔχει
σηκωθεί—πάντα μὲ τὸ σκουτὶ στὴν ἀγκαλιά
τραγουδάει καὶ χορεύει μαζί. Ἔχει βρεθεῖ
στὰ δεξιὰ τῆς σκηνῆς. Ἐνας θόρυβος τὴν
συνεπέρνει, ἀπὸ ἀριστερὰ μπαίνει ἡ μάνα
μαζὶ μὲ τὴ Χήρα. Βαδίζει πρὸς τὰ δε-
ξιὰ. Ἡ Χήρα μένει πίσω).

Μ ά ν α. Τίποτ' ἀκόμα. (κάθεται σ' ἕνα
σκαμνί). Κάποια ἔδωσε εἶδηση λένε πού
εἶδε ἀπὸ ψηλὰ σιμὰ στὸ τελευταῖο γιοφύρι
ἕνα караβάνι.

Χ ή ρ α. (πρόθυμα). Δώδεκα ζὰ σὲ μιὰ
ζυγιά.

Μ ά ν α. Μουρλάθηκαν σὰν τᾶκουσαν.
Ἔτσι πού σκοτίδειςε, ποιά μπορεῖ νὰ
᾿ναι σίγουρη;

Ν ι ό π. Αὐτὸς θὰ ᾿ναι.

Μ ά ν α. Ἔτσι καὶ φανεῖ δὲ θὰ μείνει
δὰ κρυφὸ. Θὰ βαρέσουν τὰ παιχνίδια...

Χ ή ρ α. (τό ἴδιο). Ἄμῃ οἱ καμπάνες.

Μ ά ν α. Γιατὶ σηκώθηκες;

Ν ι ό π. Εἶμαι καλλίτερα.

Μ ά ν α. Πλάγιασε. Μὴ στέκεις ὄρθια.

Ἵ Ο Γέρος;

Ν ι ό π. Ἔδῶ ᾿ναι.

Μ ά ν α. Δὲν τὸν ἀκούω. Ποῦ εἶναι;

Ν ι ό π. (θέλοντας καὶ μῆ). Κάτω.

Μ ά ν α. Στὸ κατώϊ; Τί πάει νὰ κάνει;

Ν ι ό π. (δυσκολεύεται). Δὲ μοῦ ᾿πε.

Μ ά ν α. Σι' ἄλογο; (παύση). Ρίχνει
ταή;

Ν ι ό π. Ναί...ναὶ στὸ ἄλογο θᾶναι.

Μ ά ν α. Γιατὶ τὸν ἄφησες. Τὸ ἔφερες
πού δὲν καλοβλέπει. (σηκώνεται). Πάω νὰ
τὸν βοηθήσω.

Ν ι ό π. (γοργά). Ἄσε, πάω γώ.

Μ ά ν α. Κάτσε σύ. Πλάγιασε.

Ν ι ό π. Γιατί;

Μ ά ν α. (μὲ σημασία). Γιατὶ γλώμια-
σες πολὺ, παιδί μου. (κάνει πρὸς τὰ δεξιὰ).

Ν ι ό π. Δὲν εἶναι τίποτις μάνα θά...
(στὸ ἄκουσμα τῆς λέξης «μάνα» ἡ μάνα
κοντοστέκει καὶ γυρίζει πρὸς τὴ Νιόπ. Οἱ
δύο γυναῖκες κυτιάζονται. Εὐθὺς καμπάνες
ἀκούγονται ἀπὸ μακρὰ. Ἡ Χήρα ἤλε-
κτριζέται).

Χ ή ρ α. Ἦρθε. Τίς ἀκοῦτε; Ἦρθε...
ἦρθε. (παύση). Τί πάθατε; Καμπάνες δὲν
ἀκοῦτε;

Μ ά ν α. (συνέροχεται). Δίκιο ἔχεις, κα-
μπάνες χτυπᾶνε.

Ν ι ό π. Ναὶ μάνα. Καμπάνες. Πᾶμε,
(πρὸς τὸ πάτωμα). Παποῦ ἀνέβα γορήγορα.
Ἦρθε...ἦρθε...Ἐμεῖς τριβᾶμε γιὰ κάτω.

Π ρ ω τ. (ἀπὸ κάτω). Τὰ βρῆκα...τὰ
βρῆκα...

Μ ά ν α. Τί λέει; Τί βρῆκε;

Ν ι ό π. Τά...τά...Πᾶμε τώρα.

Μ ά ν α. Στάσου. Ρίξε ἕνα σκουτὶ ἀπά-
νω σου.

Π ρ ω τ. (πάλι ἀπὸ κάτω). Γιατὶ βα-
ρᾶνε τίς καμπάνες;

Ν ι ό π. Ἦρθε. Ὁ Θεληματάρης. Δὲν
ἀκοῦς;

Π ρ ω τ. Χάϊ...χάϊ. (οἱ δύο γυναῖκες
χωρὶς νὰ τοὺς ἀπασχολεῖ ἡ Χήρα φεύ-
γουν, πρὸς τὴν πόρτα τοῦ κέντρου. Σταμα-
τοῦν).

Μ ά ν α. (μπρὸς στὴν πόρτα. Σταυρο-
κοπιέται). Θεέ μου, ἄς εἶναι νᾶχουμε καλὰ
μαντάτα. (Βγαίνουν).

Χ ή ρ α. (ἔτοιμη νὰ κλάψει). Φύγανε...
(τὴν παίρνουν οἱ λυγμοί. Κάνει νὰ φύγει μὰ
σταματᾶ στὴν πόρτα κλαίγοντας).

Π ρ ω τ. (ἀπ' ἔξω). Χαΐ... χαΐ... Σταθῆτε μωρέ. Πάρτε με καὶ μένα. (μπαίνει). Τὶ κά- νεις σὺ δῶ χάμω;

Χ ή ρ α. (χαμένα). Φύγανε...

Π ρ ω τ. Γιατὶ δὲ πῆγες καὶ σὺ μαζί τους.

Χ ή ρ α. (τὸ ἴδιο). Δὲ μοῦ ἔπανε... Δὲ πρόλαβα...

Π ρ ω τ. Χαΐντε νὰ πᾶμε τότες μαζί. (κάνουν νὰ φύγουν, ἀπ' τὴ μεσαία πόρτα. Αὐτὴ ἀνοίγει καὶ μπαίνει ἡ Κλησάρισα. Ἡ Χήρα κάνει πίσω μὲ φόβη). Χαΐ... χαΐ κα- λώστην Κλησάρισα, πάλι μὲ τὰ λαδικὰ στὸ χέρι; Γύρνα νὰ πᾶμε κι' οἱ τρεῖς ἀντάμα.

Κ λ η σ α. (βαδίζοντας πρὸς τὸ προσ- κήριο. Ξερὰ). Γιὰ ποῦ καὶ μὲ τόση βιάση.

Π ρ ω τ. Ἄκου ρώτημα. Ἦρθε ὁ Θε- ληματάρης. (σὴν χήρα). Ἔλα. (αὐτὴ δὲν κουνάει).

Κ λ η σ α. Σεῖς ποὺ καρτερεῖτε πηγαί- νετε. (σὴν Χήρα μὲ κακία). Θὰ πᾶς καὶ σὺ;

Χ ή ρ α. Νυὶ θὰ πάω. Θὰ πάω.

Κ λ η σ. (γελάει). Πριχοῦ νὰ φύγεις βάλε καὶ σὺ τὸ πρόσφορό σου, τὸ λάδι ποὺ σοῦ πέφτει γιατί σὺριο θὰ λειτουργήσουμε.

Π ρ ω τ. Ὄρα ποὺ τὴ βροῖκες. Κεῖδὰ στ' ἀμάρι εἶναι. Ἐμπα καὶ πάρε. Καὶ κύττα, σὰ φύγεις σφάλισε καλὰ τὴ θύρα. (σὴν Χήρα). Κοτνήσου ἀργήσουμε. (ἡ Χήρα ἀκολουθαὶ σὶα χαμένα—φεύγουν— ἡ Κλη- σάρισα ἄσκοπα, ἀπ'γοητευμένα, κᾶθεται ἀρ- γὰ στὸ μιντέρι καὶ ἡ ματιὰ της ἀπλώνεται παντοῦ. Ἡ πόρτα ξανανοίγει).

Π ρ ω τ. (ἀπορημένος—λαχανιασμένος). Τὶ σαταῖας τὴν ἔπιασε. Δὲ καλοκατεβήκαμε τὰ σκαλιὰ κι ἀντίς νὰ πάρουμε τὴν κατη- φόρα νὰ μὲ βοηθήσει στὸ σκοτάδι ποὺ δὲν καλοβλέπω κι ὄλας, πῆρε σκούζοντας τὸν ἀνήφορο καὶ τὴν κατάπτε ἡ νύχτα. Τὶ ἔπαθε;

Κ λ η σ. (σηκώνεται. Ξερει). Τὸ λάδι δὲν τὸ πῆρα. Θὰ ματάρθω ἄλλη βολά.

Π ρ ω τ. Μὰ νὰ τῆς ἔρθει ἔτσι ξαφνικά. Δίχως νὰ πεῖ ἓνα λόγο;

Κ λ η σ α. Μὲ τὸ καλὸ νὰ πάρετε χα- μπάρια ἀπὸ τὸ γιό σας.

Π ρ ω τ. Τὶ νὰ παθε;

Κ λ η σ α. Κάθε γυναῖκα μὲ τὴν ἔγνοια της. Τὶ τὰ θεῖς τὰ παραπάνω.

Π ρ ω τ. (ὑστερα ἀπὸ σκέψη). Στὸ κα- λό σας. Θὰ ῥθεις κάνε σὺ; Ἄιντε κουνή- σου.

Κ λ η σ. Τὶ δουλειὰ ἔχω γὼ κεῖ κάτω.

Π ρ ω τ. Γιὰ οὔλους θὰ ἔχει φέρει.

Κ λ η σ. Γιὰ σᾶς ναί.

Π ρ ω τ. Καὶ γιὰ σένα.

Κ λ η σ. Τὸ ἄσες γέρο. Ἄπο ποιὸν τάχα;

Π ρ ω τ. Ἐ!

Κ λ η σ. Σχώραμε ἐξέ θὰ ῥθω. Δὲν κά- νει νὰ σταυρώσουν τὰ ξόδια μὲ τὰ πανη- γύρια.

Π ρ ω τ. Σιὸ καλὸ σου καὶ σένα. Θὰ πάω μοναχὸς μου. (κάνει νὰ φύγει ἀπὸ τὸ κέντρο ἀλλὰ δὲν προλαβίνει γιατί μπαίνει ἡ μάνα).

Μ ά ν α. (ξερὰ) Ποῦ πᾶς δίχως ραβδί. Πέσανε σκοτάδια ἔξω. (μπαίνει καὶ ἡ Νιόπ. περνάει ἀπὸ μπρὸς του ἀργὰ χωρὶς μιλιὰ καὶ σιέκει πλάϊ του μὲ τὶς πλάτες. Ἡ μάνα πᾶει σιὸ μιντέρι νὰ τὸ σιάξει. Ὁ Π ρ ω τ. χάνει τὴν ὑπομονή του).

Π ρ ω τ. Γιατὶ μα ἄ γυρίσατε; (παύση). Μιλᾶτε ντέ. Τὶ πάθατε; (παύση—ἔντονα). Θὰ μὲ σκίστε πλιὸ πέστε τὶ ἐγίνη; (πᾶει σιμὰ σὴν Νιόπ.) Κρίνε σὺ χοροῦλα μου. Στὰ ψέμματα βύρεσαν τὶς χαμπάνες;

Νιόπ. (στεγνὰ). Ὁχι. Ὁ Θεληματάρ- ης ἦρθε μόνο ποῦ... δὲν εἶχε τίποτα γιὰ μᾶς, τίποτα.

Π ρ ω τ. (ἀπομένει ξερός—γρολλιστὰ). Ἐ! Δὲ. . δὲν ἔσμιξε τὴν κουμπανία τοῦ ἀντρός σου;

Νιόπ. Σμίξανε.

Π ρ ω τ. Τότες; Μὴν ἔπαθε κακό; Ἄρ- ρώστησε;

Νιόπ. Θὰ μοῦ τὸ ἔλεγε. Γιατὶ νὰ μοῦ τὸ κρούσει.

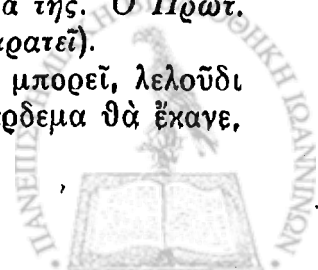
Π ρ ω τ. Τότες τί;

Νιόπ. Μᾶς λησμόνησε. Τὶ ἄλλο.

Π ρ ω τ. (ξαφνιαίνεται). Ὁχι... δὲ γί- νεται. Εἶναι γιός μου, πρωταγγόνι μου καὶ γὼ δὲ λησμόνησα ποτές.

Νιόπ. Μήτε χάντρες πὺ ἔστειλε, μήτε, μαντιῆλι γιὰ θυμητικό. Μήτε τίποτα. Μᾶς ἀλησμόνησε, παποῦ.. (πέφτει μ' ἀναφίλλη- τὰ σὴν ἀγγαλιὰ τοῦ Π ρ ω τ. Βλέπει ξαφρι- κὰ τὴν Κλη)σα καὶ μῆγει μὴ φωνὴ μὲ τάση νὰ φύγει δεξιὰ σὴν κάμαρά της. Ὁ Π ρ ω τ. δὲν καταλαβαίνει. Τὴν συγκρατεῖ).

Π ρ ω τ. (τρυφερὰ). Δὲ μπορεῖ, λελοῦδι μου. Δὲ γίνεται. Κάτι μπερδεμα θὰ ἔκανε.

ΓΕΩΡΓ. ΚΑΖΑΚΟΥ,
Ζωγράφου—Κυθηγητοῦ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ

Ἐδῶ καὶ μερικοὺς μῆνας εἶχε παρουσιασθῆ στὴν πόλιν μας κάποια καλλιτεχνικὴ κίνησι, δηλ. πραγματοποιήθηκαν λίγες ἀτομικὲς ἐκθέσεις ζωγραφικῆς.

Ἡ προσπάθεια αὐτὴ—ποῦ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἐνισχύθηκε καὶ ἀπ' τὸ περιοδικὸ «Ἡπερ. Ἐσ. ἰα»—γιὰ τὰ Γιαννενά μας ἦταν ἐξαιρετικὴ, καὶ πρέπει νὰ σ' ἐνθουσιασθῆ, γιὰ τὴν τιμὴν ἀπ' τὴν μιὰ μερὰ τὴν πόλιν αὐτὴ τῶν γραμμάτων καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη δίνεσθαι ἡ εὐκαιρία στὸ κοινόν, τὸ καλλιτεχνικόν καλλιφερομένον, νὰ ἐπισκέπτεται τις ἐκθέσεις ν' ἄρχεται σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν Τέχνην καὶ ἐπισιγά—σιγά νὰ συνηθῆ νὰ ξεχωρίζη τὸ ζωγραφικὸ ἔργο, ἀπὸ μιὰ ἐγχρωμὴ φωτο-
(στὴ Μάνα πού τὸν πλησιάζει ἀπὸ ἀριστερὰ). Πῆς καὶ σύ. Τὶ σὰς μῆνυσε. Μὴν τὸν πιάσανε:

Μάνα. (χαμένα). Ὁχι.

Πρωτ. Τότες; Τί;

Μάνα. Ποιὸς τὸ ξέρει.

Πρωτ. Ἀκούσατε καλά;

Μάνα. Ἀλοίμονο, ναί.

Πρωτ. Τὶ νὰ βρῆκε τὸ γιό μας. Ἡ ξενητεία εἶναι βαρεία. Τὸ ξέρτε. Καὶ ἡ δουλειὰ τοῦ χτίστη μαύρη... Σὰς εἶπε πού βρῆκε τὸ μπουλούκι του:

Μάνα. Στὴν Πύργα ἀπόξω... Ἐκεῖ ἔχουνε στήσαι γιὰτί.

Πρωτ. Δέ... δὲ μπορῶ νὰ τὸ χωνέψω.

Μάνα. Λίμιες κονέψανε στὸ σπίτι τοῦ Κρεμασμένου.

Πρωτ. (σφρυγιά). Ὁχι... ὄχι. (σφίγγει πύλο πούλιν ἀγγαλιὰ τὴ Νιόπ).

Κλησα. (φεύγοντας μουλωχιά). Ἄν λὲς γιὰ μένα κυρά μου, φεύγω. Φεύγω. Δὲν ἔφταιξα σὲ τίποτα ἢ κακομοίρα... (ὄλοι κυττάζουν στὰ χαμένα τὴν Κλησα πού φεύγει). ΑΥΔΑΙΑ.

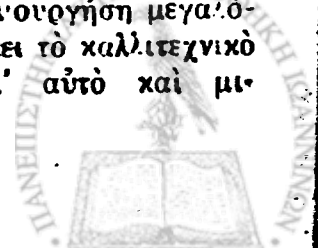
[Συνεχίζεται]

γραφία. Ἄν μάλιστα τοῦ ἐπιτρέπουν οἱ οἱ κονομικὲς τοῦ δυνάμεις, φέρνει καὶ στὸ σπίτι του τὴ χαρὰ τῆς Τέχνης! Ἔτσι ἀναπτύσσεται καὶ καλλιεργεῖται βαθμιαία τὸ καλλιτεχνικὸ συναίσθημα τοῦ ἀτόμου καὶ σὲ συνέχει ὁλόκληρη τῆς κοινωνίας.

Ἐπειδὴ, δυστυχῶς, ἔνα πολὺ μεγάλο ποσοστὸ τοῦ κοινού, τοῦ τόπου μας, δὲν ἔχει καλλιτεχνικὴ ἀγωγή καὶ δὲ γνωρίζει σχεδὸν τίποτα γιὰ τὶς καλὰς τέχνας, ἀλλὰ καὶ ἔπειδὴ τεράστιες ἐλλείψεις παρατηρήθηκαν σ' ἄλλα προτόβγαλων καὶ αὐτοδιδάκτων, γι' αὐτὸ θεωρῶσθαι σκόπιμο νὰ γράψω λίγα γιὰ τὴ ζωγραφικὴ καὶ γιὰ τοὺς λειτουργοὺς τῆς, μὲ τὴν παράκλησι νὰ μὴ μὲ παρεξηγήσουν μερικοὶ πού ὄλο καὶ καταπ' ἀνοίται μὲ τέτοιου εἴδους θέματα. Ἐπὶ πλέον καμμιὰ δὲν ἔχω πρόθεσι νὰ ἀπογοητεύσω τοὺς ἐκθέτες.

Πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, φαντάζομαι, πού δὲ γνωρίζουν ἢ καὶ κάνουν σύγχυσι ἀνάμεσα ἀπ' τὸ ζωγράφου καὶ τὸν καλλιτέχνη. Νύμζουν πὼς εἶναι τὸ ἴδιο Ὁχι. Ἄλλο καλλιτέχνης καὶ ἄλλο ζωγράφος. Ὅταν ὁμοῦ τύχη νὰ συνυτάχουν, τότε ἔχουμε ἔνα μεγάλο καλλιτέχνη. Ἀντίθετα θάχουμε μιὰ μεριότητα, ἔνα τεχνίτη, ἔνα μάστορα στὴν τέχνη.

Ὁ καλλιτέχνης, λοιπόν, συνδυάζει καὶ τὰ δύο, εἶναι ἐκεῖνος πού σκέτ'εται στὴν ἀρχή, συλλαμβάνει ἔπειτα καὶ τέλος δημιουργεῖ. Ἐνῶ ὁ ζωγράφος, ἐκτελεῖ, σὺν τὸ βιολίστα, τὸν κ.θαρωδὸ κ.λ.π. πού παίζουν ἔνα μουσικὸ κομμάτι, τὸ ὁποῖο δημιούργησε ὁ μουσουργός, ὁ συνθέτης. Ἐμαθε ὁ ζωγράφος νὰ φτιάξη, συνήθισε τέλος πάντων σ' ἔνα τρόπο ἐκτέλεσις. Πέρα ἀπ' αὐτὸ ὁμοῦ δὲ μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ μεγαλόπνοσα ἔργα, γιὰ τὸν λείπει τὸ καλλιτεχνικὸ δαιμόνιο. Εἶναι πεζός, γι' αὐτὸ καὶ μι-

κρός, δὲ μπορεί νὰ σκεφθῆ, νὰ συλλάβῃ καὶ δημιουργήσῃ.

Οἱ Θεοτο ὄπου'ος (Greco), Χυλεπᾶς, Γκύζης, Λύτρας, Πιρθένης, Ἀργυρός, Γεωργιάδης, Μόραλης καὶ πολλοὶ ἄλλοι, γιὰ νὰ φέρω Ἑλληνας σὰν παραδείγματα, εἶχαν καὶ ἔχουν ββα ἀναμφισβήτητα τὸ ταλέντο καὶ τὴ φλόγα μέσα τους, ἀλλὰ ἦταν καὶ εἶναι ἄνθρωποι τῆς σκέψης, γι' αὐτὸ ἔγιναν καὶ μεγάλοι καλλιτέχνες.

Τὸ ταλέντο, λοιπόν, ὁ Θεός, ὅπως φαίνεται, τὸ χαρίζει σ' ἐλαχίστους θνητούς. Δὲν τὸ μοιραίνει ἀλλόχερα, ἀλλ' οὔτε καὶ σ' ὅλους τὸ ἴδιο. Ἄλλους τοὺς προκίζει μὲ ἰσχυρότατο ταλέντο καὶ ἄλλους μὲ μέτρο ἢ καὶ περὶ ὅτατο.

Ἔτσι ἐξηγῆται πὸς ἐνῶ σ' ἔλο τὸ κόσμος, ἀπὸ παλαιῶν χρόνων μέχρι σήμερα, οἱ ζωγράφοι ἦταν καὶ εἶναι ἀρκετοί, ὅμως λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι ποῦ διακρίθηκαν ἢ διακρίνονται καὶ ποῦ τὰ ἔργα των, ἀντέχουν σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες. Αὐτοὶ εἶναι οἱ μεγάλοι τῆς Τέχνης, οἱ ἡγέτες, καὶ οἱ ὑπόλοιποι λαὸς ποῦ ἀκολουθεῖ. Μ' αὐτὸ ὅ, δὲ θέλω νὰ πῶ ὅτι ἐκεῖνοι ποῦ ἀκολουθοῦν δὲν ἔχουν καμμὴ ἀπολύτως ἀξία, κάθε ἄλλο. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅμως πὸς βρίσκονται σὲ διαφορετικὲς βαθμίδες ἀξίας.

Ἄραγε, αὐτοὶ ποῦ ἐπεκράτησαν σὰν μεγάλοι ἔσι ἀπότομα ἀνέβηκαν στὰ μεσοῦρανα ἢ προηγούμενα κολίασαν νὰ σπυδιάζουν καὶ νὰ μελαιοῦν μέρα καὶ νύχτα, σχέδιο καὶ χροῶμα; Βέβαια χωρὶς τὴ σπουδὴ καὶ τὴ μελέτη, δηλαδή, τὴ συστηματικὴ καλλιέργεια τοῦ Θείου δώρου, δὲ θ' ἀνέβαιναν καὶ αὐτοὶ σὲ τόσο δυσθεώρητα ὕψη, ποῦ γιὰ νὰ τοὺς ἀντικρούσουμε μᾶς πιάνει ἕλιγγος. Οὔτε, πστεύω πὸς βιάζονταν νὰ φανερωθοῦν τὴ στιγμή ποῦ ἀόμῃ δὲν ἦταν ἔτοιμοι. Εἶχαν βαθειὰ τὴ συναίσθησι τῆς ἀποστολῆς των. Εἶχαν καλλιτεχνικὴ συνείδησι. Ἦθελαν νὰ παρουσιάσουν ἀριστουργήματα καὶ ὄχι ἐξαμβλώματα καὶ βαναυσουργήματα, μὲ μοναδικὸ σκοπὸ νὰ ἰκανοποιήσουν τὸν ἐγωϊσμό τους ἢ καὶ ἂν ἴσχυαινε νὰ βροῦν πελατεία, καὶ τὴ ἰσέπη τους. Φαντασθῆτε πὸς ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελὸς δὲν ἐπέτρεπε νὰ τὸν θεωροῦν καλλιτέχνη!

Μήπως ὁ Cézanne π.χ. δὲν κατέστρεφε ἢ συνέχευε διώρωνε πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα του,

προτοῦ τὰ ἐκθίσει, γιὰτὶ κατὰ τὴ γνώμη του δὲν εἶχαν κα' λιτεχνικὴ ἀξία;

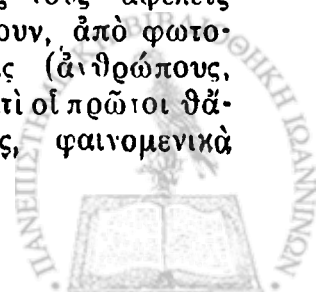
Ἀφοῦ λοιπόν, αὐτοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἡμίθεοι τῆς Τέχνης ἔκαμαν ἔτσι, πόσο μάλλον νέοι, χωρὶς καμμὴ σπουδὴ καὶ μελέτη; Ἀποροῦμε πὸς τολμοῦν καὶ κάνουν τὴν ἐμψύχουσι τους στὴ σκηνή, τὴ στιγμή ποῦ οὔτε μιὰ φορὰ δὲ διάβασαν τὸ ρόλο τους. Ἀλλὰ ἀκόμα περισσότερο γιὰ τὴν ἀνοχὴ τοῦ κοινοῦ καὶ γιὰ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ἐπιείκεια ὠρισμένων μπασμένων καὶ μεμνημένων στα μυστὰ τῆς Τέχνης...

Φυσικὰ μ' ὅλα αὐτὰ δὲν θέλω νὰ ἀποθαρρύνω τοὺς νέους αὐτοῦ. Ἀπεναντίας! Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ πείρα πο' λὰ μᾶς διδίδουσι γι' αὐτὸ ἔχουμε ἰσθὰ ὑποχρέωσι, ἀπέναντι τῆς Τέχνης νὰ προλάβουμε, τὴν κατηφορίαν. Γιατὶ ὅσοι μᾶς ἀκούσαν καὶ τὸ παρελθόν, σήμερα βρίσκονται μὲ ἐπαινεθέντα καὶ βραβευθέντα διπλώματα (Σ. αἴθος Μπαλτιγιάννης, Παῖλος Βερέλης, Βασίλης Γ. ρόζας).

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅπως προανέφερα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνουσι ἀξιόλογα καὶ ἀήθη νὰ ἔργα Τέχνης, χωρὶς προτοίμασι, χωρὶς δηλ. τὶς ἀπαραίτητες βᾶσεις, δὲν μπορούμε νὰ πάρομε στὰ σοβρὰ καὶ γιὰ ἀληθινὰ ἔργα Τέχνης, τὶς ἀντιγραφοῦλες ἀπὸ λιθογραφημένα ἔργα ἄλλων μεγάλων καλλιτεχνῶν καὶ τὰ φανταστικὰ καὶ ἀρρωστικὰ προϊόντα.

Μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἕνας πρωτόβγαλιος, ὅσο δήποτε ἰσχυρὸ ταλέντο καὶ ἂν ἔχη, μὲ τὴ φαντασία του, ἔστω καὶ ἕνα τοπίο, μὲ ἀξιώσεις, ἂν προηγούμενα δὲν ἐργάσθηκε ἐκ τοῦ φυσικοῦ πολλὰ τοπία; Οὐδέποτε! Κατὰ συνέλεια οἱ ἀντιγραφοῦλες δὲν προδίδουσι οὔτε ἰσχυρὸ ταλέντο, οὔτε καὶ μέτρο. Οὔτε καὶ προδικάζουσι μεγάλες ἐπιτυχίες. Γι' αὐτὸ καὶ στίς μεγάλες ἐκθέσεις (Πανελλήνιος) δὲν ἐπιτρέπονται ἀντίγραφα.

Ἐπὶ τέλους αὐτοὶ ποῦ καταπιάνονται μὲ τὶς ἀντιγραφὲς τοπίων, ἀπὸ διάφορες κάρτες, εἶναι πιὸ ἔξυπνοι—μὲ τὴ σημασία τῆς πονηρίας—ἀπὸ κείνους τοὺς ἀφελεῖς ποῦ τολμοῦν καὶ ἀντιγράφουσι, ἀπὸ φωτογραφίες, ζωντανὲς ὑπάρξεις (ἄνθρωπος, ἄλογα, πρόβατα κ.λ.π.). Γιατὶ οἱ πρῶτοι θάχουν περισσότερες ἐπιτυχίες, φαινομενικὰ

τουλάχιστον, ἐπειδὴ ὁ κοσμάκης πὺν θὰ περᾶση νὰ δῆ τὰ ἔργα τους μιὰ κιὺ δὲν ἔχει, ὅπως προαναφέραμε, καλλιτεχνικὴ ἀγωγή, σχεδὸν κατὰ τὸ σύνολο, δὲν εἶναι δηλ. καλὸς δέκτης, δὲν θάναί και σὲ θέσι νὰ διακρίνη τὸ γνήσιο ἀπ' τὸ νότιο ἔργο Τέχνης. Θὰ ἰκανοποιηθῆ ἔσι ἀπ' μερικὰ χρωματικά, πὺν πολλὲς φορές εἶναι χυπητὰ και ἄγουρα, ἄσχετα ἂν αὐτὰ ταιριάζουν ἔ-εἰ πὺν μπῆκαν.

Ἀντίθετα τῶρα οἱ δεῖτεροι, θέλοντας νὰ φανοῦν μονομιᾶς, τάχα μὲ σπάνιο και ἔξαιρετικό ταλέντο, νὰ ἰοῦν και λίγο τὸ ὄνομά τους σὲ τὶς ἡμετέρας ἢ σὲ περιοδικά, (κατώτερος ἐγκώσιμος). ἔπασαν ἔξω γιατί δὲν τὰ κατάφεραν διόλου κατὰ μῖας και τὰ θέματα μὲ τὰ ὁποῖα καταπιᾶστηκαν, δὲν ἦταν γιὰ τὰ κότσια τους. Βέβαια πὺς εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς παρουσιάσουν, φανταστικὸ δῆθεν, ἔσσι ἀγυμνὸ καλοσχεδιασμένο και χρωματισμένο, τὴ στιγμή, πὺν οὔτε τὶς ἀναλογίες τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐμελέτησαν, οὔτε τὴν ἀνατομία του γωρίζουν, ἀλλ' οὔτε και χρωμὰ βλέπουν; Μήπως τὰ ἄλογα π.χ. εἶναι ἔυκολο νὰ ζωγραφισθοῦν; Κάθε ἄλλο. Ἄλλοιμονο ἂν ὁ Delacroix δὲ μετ' εἰτοῖσε, τρέχοντας σὲ τὶς σάβλους και στὰ ἰπποδρόμα, τὰ ζῶα αὐτὰ μὲ ἑκατοντάδες σκίτσα, στὴν κάθε λεπτομέρειά τους και στὴν κάθε κίνησή τους.

Ἐπειδὴ ὁ λόγος γιὰ ἀντιγραφές, θὰ θέλα νὰ κἀμω μιὰ διευκρίνισι γι' αὐτές. Οἱ ἀντιγραφές εἶναι πολλῶν εἰδῶν και ἀνάλογα κρίνονται κι' αὐτές μαζί μὲ τὸν ἐκτελεστικὸν. Γίνονται ἀπογραφές ἀπὸ κάπτες, κἀρο—σκοῦρο (μαῦρο—ἄσπρο) ἢ και ἔγχρωμες, ὅποτε τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι μηδαμιό. Χρησιμοποιοῦν γιὰ τὸ σχέδιο τὰ τετραγωνάκια ἢ και τὸν παντογράφο, ἔνα εἶδος τυφλοσίρτη. Πάντως ἢ μὲ τὸν ἔνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο γίνεται ἢ ἀντιγραφή, δὲν διακρίνεται ἢ καλλιτεχνικὴ δύναμις. Εἶναι και ἄλλοι πὺν κάπουν ἀντιγραφές, ἀλλ' ἐκεῖνοι στέκουν ἀπέναντι σὲ αὐτοῦσι ἔργο ἑνὸς μεγάλου καλλιτέχνη, σὲ Μουσεῖα και σὲ Πινακοθήκες και τὸ ἀποδίδουν τόσο πιστά, πὺν πολλὲς φορές ξεγελοῦνται και οἱ εἰδικοί. Αὐτοὶ εἶναι, ζωγράφοι ἀντιγρα-

φείς, μὲ ἰκανότητες. Βρίσκονται σὲ ἀνώτερο ἐπίπεδο εἶναι κι' αὐτοὶ ἀξίες. Οὐδέποτε ὅμως δυνάμεθα νὰ τοὺς θεωρήσουμε και δημιουργούς.

Γι' αὐτὸ σὰ συμπέρασμα ἐκεῖνοι πὺν νομίζουν ἢ τοὺς εἶπαν ἄλλοι, πὺς ἔχουν ταλέντο, και μάλιστα ἔξαιρετικό, θὰ πρέπει ἀμέσως και χωρὶς χρονορβὴ νὰ δώσουν ἔξετάσεις στὴν Ἀνωτάτη Σχολὴ τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ὅπως κι' ἄλλοι ἔπραξαν τὸ ἴδιο, και ἀφοῦ πετύχουν, τότε νὰ εἶναι ὀπύλτα βέβαιοι γιὰ τὸ ταλέντο τους και γιὰ τὸ καλλιτεχνικό τους μέλλον ἀρκεῖ μονάχα νὰ μὴ κουρασθοῦν ἢ στραφοῦν ἀτότιστα πρὸς τὸν ἔυκολο δρόμο τοῦ μοντερνισμού, ὅλλὰ νὰ συνεχίσουν ἀκούραστα και ἐντατικά τὴν καλλιέργεια τῆς καλλιτεχνικῆς τῶν δύναμης, μὲ τὴν ἀδιάκοπη σπουδὴ και μελέτη. Ἄς μὴ παρασύρονται τῶρα ἀπὸ ἐνθουσιώδη σχόλια—πολλὲς φορές ἀπὸ ἀνεύθυνους—και παύρνε τὸ μυαλό τους ἄερα.

Ἄν ὅμως παρ' ἐπίδα συμβῆ ν' ἀποτίχουν ὅως συνέβηκε τὸν περασμένο Ἰουνίο μὲ μερικὸς τέτοιους, τότε νὰ μαψοῦν τὸ νῦνους και νὰ στραφοῦν πρὸς ἄλλους ὀρίζοντες γὰ νὰ μὴ χάνουν τὸν καιρό τους ἄδικα. Ἐτσι οὔτε τὸ ἄτομό τους θὰ ξεγελοῦν, ἀλλ' οὔτε και τοὺς θεατὲς θὰ τυλαιπωροῦν μὲ τὰ ἀνῆτα ἐκθέματά τῶν.

Τουλάχιστον ἂν δὲν ἔχουν τὶς οικονομικὲς δυνατότητες, πὺν θὰπρετε νὰ τοὺς παρέχη ἢ Κοινωνία, και τὶς ὁπωσδήποτε ἀπαραίτητες καλλιτεχνικὲς ἰκανότητες (ταλέντο), γι' ἀνώτερες σπουδές, ἂς ἀκλυσηθοῦν τὸ δρόμο τῆς ἐρασιτεχνίας, ἂς ἔχουν δηλ. τὴν ζωγραφικὴν ἀνὰ ἔργο. Μὲ μόνη τὴ διαφορά ὅτι ἀπαραίτητα κι' αὐτοὶ πρέπει νὰ ἐργασθοῦν ἐντατικά σὲ τὸ σχέδιο, μὲ κἀρβυνο, πὺν εἶναι βασικὴ ἀρχή, και σιγά—σιγά νὰ μπαίνουν σὲ τὸ χῶμα. Ἐτσι, ἂς εἶναι βέβαιοι, ὅτι θάρθῃ καιρός πὺν θὰ ἰκανοποιήσουν κάπως τὴν ἐσωτερικὴν τους ἀνησυχία, ἀλλ' ἔως και ἀρκετοὺς θεατὲς μὲ σχετικὴ καλλιτεχνικὴ ἀγωγή. Πάντα ὅμως κι' αὐτοὶ πρέπει νὰ διακρίνονται γιὰ τὴν εἰλικρίνειά τους και νὰ μὴ παρουσιάζουν τὶς ἀντιγραφές γιὰ δικὰ τους ἔργα.

ΩΔΗ ΣΤΟ ΔΕΙΛΙΝΟ

Ρόδινε κῆπε τ' οὐρανοῦ εἰρηνοφόρα δύση
τὰ χέρια μας ἔκστατικά ὑψώνουμε σὲ σένα,
καθὼς τῆ μυροβόλα σου πνοὴ ἔχεις ἀφήσει
καὶ ἡ ψυχὴ, τὸ πύρινο ρόδο σου σὰν μαδήση
τὰ κρινοροδοπέταλα θὰ μᾶση ἕνα—ἕνα!

Χαμόγελα τριανταφυλλιά οἱ θάλασσες σκορπᾶνε
καὶ τοῦ γιαλιοῦ λαμποκοποῦν σὰ χάνδρες τὰ χαλίκια.
Βόστρουχοι τὰ γαρούφαλλα στὶς γλάστρες τους μεθᾶνε,
τὴν ὥρα πού τ' ὀλόλευκα πουλιά ξεπροβοδᾶνε,
τὰ γκριζα καθὼς χάνονται σὶ τὸ πέλαος καίκια.

Στὴν ἀγκαλιά σου ἡ ματιὰ ἡδονικὰ δοσμένη
ὦ δειλινό, τὴν γλύκα σου ρουφᾷ τὴν χρυσαφένια
κι' ἀπὸ ψιθύρους μυστικούς μιὰ μουσικὴ σταλμένη
ἀπ' τὴν καρδιά σου σὰν βάλσαμο τὸν πόνο μας ξεπλένει
καὶ λευθερώνεται ὁ νοῦς ἀπ' τὴν πεζὴ μας ἔννοια.

Τὰ σύννεφα, πυρόξανθες τολύπες, κουρασμένα
σταθήκανε στὶς μακρινὲς κορφές. Θεία γαλήνη
ἀπλώνεται στοῦ ὀρίζοντα τὰ πλάτια τὰ παρθένα
κι' ὡς γέρονον στὰ παράθυρα ξανθὰ μαλλιά λυμένα,
μύρο σταλάζει μέσα μας τοῦ Δειλινοῦ ἡ κρήνη.

Στ' ἄπειρο ἡ σταχτιά θωριά τῆς νύχτας σὰν ἀπλώσει
κι' οἱ ἀργυρόηχες φωνὲς τῆς λεύκας θὰ μᾶς ποῦνε
σὰν κλάμα καὶ σὰν στεναγμό, πὼς ἔχει πιά τελειώσει
τ' ὄνειρο, θὰ προσμένουμε, στὴν θλίψη μας τὴν τόση,
τὰ μάτια μας τὸ θάμα σου Δύση νὰ ξαναδοῦνει

Κώστας Τσέτης

ΗΛΘΕΣ

Ἦλθες, σὰ φῶς γλυκό, ἦλθες σὰ θᾶμα
κι ἔγινε μιὰ πηγὴ χρυσῆ ἡ ψυχὴ μου,
καθὼς σὲ λαχταροῦσα κι' εἶχα τάμα
ναρθῆς, νὰ βρῶ σκοπὸ ἢ πικρὴ ζωὴ μου.

Δὲν ἦλθες σὰν τὴ μπόρα τ' Ἀλωνάρη
πού βράζει ἡ γῆ σὲ κάθε μιὰ της στάλα,
ἦλθες σὰν ταπεινό, μικρὸ χορτάρι
σὰν πρώτη τοῦ χινόπωρου ψιχάλα.

Ἦλθες σὰν ἀπριλιάτικη ἡλιαχτίδα
καὶ πέρασες βαθειὰ μέσ' στὴν καρδιά μου
καὶ μοῦσβησες σιγὰ κάθε ρυτίδα.

Τώρα, τὸ κάθε τί λάμπει σιμά μου.
Ἦλθες κι' ἔγινα φῶς, γιὰ νὰ σκορπίσω
τὴ λάμπη μου σὶ τὸ κάθε, πού θ' ἀγγίσω.
Ρωμυλία Νάσιου

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΓΙΑΤΙ Η ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ;

Για τον πλουτισμό της δημοσίας Βιβλιοθήκης Κερκύρας παρεχωρήθησαν από το Υπουργείο Παιδείας τον τελευταίο μήνα 3200 τόμοι εκλεκτών, σπάνιων και δυσεύρετων βιβλίων, με τις ανάλογες θήκες για την τοποθέτησή τους. Από τους Μολάους ακόμη αναφέρεται πως στη Βιβλιοθήκη που ιδρύθηκε εκεί και για την οποία ο Δήμος ενδιαφέρθηκε για την εξεύρεση του καταλλήλου οικήματος, ένας βουλευτής έδωρεσε 1000 τόμους βιβλίων κι' ανέλαβε την υποχρέωση να πλουτίσει κάθε χρόνο τη Βιβλιοθήκη με 100 περίπου βιβλία κι' ακόμα, να δίνει μηνιαία χρηματική ενίσχυση 250 δραχμών. Η βιβλιοθήκη τέλος της Ζαγοράς υπήχθη στην αρμοδιότητα του Υπουργείου της Παιδείας και σύντομα θά αποκτήσει το κτίριό της. Αναφέρουμε τα τελευταία αυτά περιστατικά για να δει-

χθῆ ὁ ὄργανος—στην κυριολεξία—πού παρατηρεῖται σ' ὅλη τὴν ἐπαρχιακὴ Ἑλλάδα τὸ ζήτημα τῆς συγκροτήσεως καὶ τοῦ πλουτισμοῦ τῶν Βιβλιοθηκῶν γιὰ νὰ φανῆ—ἀπὸ τὴν ἀντιπαβολὴ—ἡ δικὴ μας καθυστέρηση. Ἔτσι ἐνῶ καὶ τὰ χωριά ἀκόμη ἀποκοτοῦν τὶς βιβλιοθήκες τῶν ἡμεῖς—τὰ Γιάννινα—μὲ τὴν πνευματικὴ παράδοση καί, καί, καί,—ὄσα γράφονται γιὰ νὰ ἐξαρθῆ τὸ παρελθὸν—δὲ μπορούσαμε ἀκόμη νὰ ἀντιμετωπίσουμε ἀποτελεσματικὰ αὐτὸ τὸ ζήτημα. Καὶ τὸ πιὸ τραγικὸ εἶναι πού υπάρχουν ὅλες οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἴδρυση μιᾶς βιβλιοθήκης πού θά τῆ ζήλευαν πολλὲς ἐπαρχιακὲς πόλεις. Γιατί καὶ τὸ μέγαρο ὑπάρχει καὶ ἀφθονο ὑλικὸ—τὰ βιβλία—γιὰ τὸν πλουτισμὸ του. Γιατί λοιπὸν αὐτὴ ἡ καθυστέρηση; Νὰ μιὰ ἀπορία στὴν ὁποία εἶναι καιρὸς—νομίζουμε—νὰ δοθῆ ἀπάντηση.
I.N.N.

Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ἡ ἴδρυση ἰδιωτικοῦ Γυμνασίου στὴν πόλη μας ἐπροκάλεσε κάποια συγκίνηση στοὺς ἐκπαιδευτικούς κύκλους. Κατὰ τὴ γνώμη μας ἡ ταραχὴ αὐτὴ εἶναι ἐντελῶς ἀδικαιολόγητη. Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὰ δημόσια Γυμνάσια λειτουργοῦν ὑπὸ συνθήκες πού δὲν ἐξυπηρετοῦν καθόλου τὸ σκοπὸ τῆς ἀγωγῆς. Διδακτῆρια σὲ κακὴ κατάσταση, μεγάλος ἀριθμὸς μαθητῶν, ἀραιὸ καὶ κακὰ ἀμοιβόμενο προσωπικὸ, ὅλα αὐτὰ, συντελοῦν στὸ νὰ μὴ βρισκεται ἡ μέση παιδεία μας στὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς της. Γι' αὐτὸ τὸ ἰδιωτικὸ Γυμνάσιο θά μπορούσε νὰ ἀνακουφίσει σημαντικὰ τὰ κρατικὰ σχολεῖα ἀπορροφῶντας μέρος τῶν μαθητῶν καὶ προσφέροντας μιὰ ἀξιόπρεπὴ ἀπασχόληση σ' ἓνα μέρος τοῦλάχιστον τῶν κρατικῶν καθηγητῶν, πού τώρα βιοπαλαίουν σκληρά, ἂν καὶ ἐπιτελοῦν πραγματικὰ σημαντικό ἔργο. Αὐτὸ ὅμως θά γίνῃ μόνον, ἐάν τὸ Κράτος, πού γιὰ λόγους οἰκονομικοὺς δὲν μπορεῖ πιά νὰ συντηρήσῃ κατὰ τρόπο ὑποφερτὸ τὴν ὑπερτροφικὴν μας μέσην ἐκπαίδευση, ἀξιώσῃ ἀπὸ τοὺς λυκειαρχοὺς νὰ τηροῦν ὅλους τοὺς κανόνες πού ρυθμίζουν τὴ λειτουργίαν ἑνὸς καλῶς ἐννοουμένου σχολείου. ἀπὸ ἀπόψεως προσωπικοῦ, διδακτηρίου καὶ ἀριθμοῦ μαθητῶν, ἐάν δηλαδὴ τοὺς ζητήσῃ νὰ δόσουν στὴν ἐκπαίδευση—καὶ ὅλες οἱ ἐνδείξεις εἶναι καταφατικὲς γι' αὐτὸ τῆς πόλης μας—αὐτὰ πού ἐκεῖνο δὲν μπορεῖ νὰ τῆς δόσῃ. Ἔτσι θά βγῆ καλὸ, γιὰ τὸν τόπο μας, ἀπὸ τὸ ἰδιωτικὸ Γυμνάσιο καὶ οἱ ἀνιδιοτελεῖς, ἀσφαλῶς, ἀντιρρήσεις μιᾶς μερίδας τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κόσμου θά διασκεδασθοῦν.

ΑΠΡΕΠΕΙΑ

Στὴν τελευταία συνέλευση τοῦ Διδακταλικοῦ Συλλόγου Ζαγορίου—Μετσόβου ἐγίνε κατὰ πού ἡ «Ἑπειρωτικὴ Ἔστια» εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ χαρακτηρησῇ σὰν βαρῦτατη ἀπρέπεια. Ὁ συνεργάτης μας δημολὸς κ. Κ. Λαζαρίδης εἶχε τὴν ἀνιδιοτελεῖ ἔμπνευση νὰ συστήσῃ ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς συνελεύσεως τὴν «Η. Ε.» στοὺς συναδέλφους του. Γιὰ νὰ τὸ κάμῃ αὐτὸ ὁ κ. Λαζαρίδης εἶχε, χωρὶς ἀμφιβολία, ὑπ' ὄψει του: α) ὅτι ἡ «Η. Ε.» κυκλοφορεῖ σὲ ὅλον τὸν κόσμον· β) ὅτι προσφέρει τὶς στήλες τῆς σὲ δεκάδες ἐκπαιδευτικούς· γ) ὅτι ἡ ὕλη τῆς ὑποβοηθεῖ τὸ ἔργο, κυρίως τῶν Ἑπειρωτῶν δημολῶν καὶ δ) ὅτι εἶναι τὸ μόνον περιοδικὸ πού βραβεύτηκε μεταπολεμικὰ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ἡ πρόταση ὅμως τοῦ κ. Λαζαρίδη ἔδωκε διέξοδο σὲ παληὰ—γιατί δὲν κρίθηκε δημοσιεῖσμο ἓνα του ποίημα—ἀντίθεση πρὸς τὸ περιοδικὸν μας τοῦ γνωστοῦ κ. Φρίξου Τζιόδα, πού νόμισε πὼς ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς συνελεύσεως καὶ παρὰ τὴν ἐπιτίμησιν τοῦ προεδρευόντος αὐτῆς καὶ τὴν ἐπιδοκίμασιν τῶν συνέδρων, μπορούσε νὰ ἐπαναλάβῃ ὅ,τι λέγει σὲ κάθε εὐκαιρία, σὲ ἰδιωτικὲς συζητήσεις, κατὰ τῆς προσπάθειάς μας. Ἔτσι τὰ βάλε καὶ μὲ τὴν «Η. Ε.» καὶ μὲ τὸν κ. Λαζαρίδη, πού τὸν ὠνόμασε «πλασιῆ» τοῦ περιοδικοῦ μας! Πιστεύουμε ὅτι σὲ μιὰ δημοκρατικὴ χώρα ὁ καθένας μπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴ γνώμη του, νὰ καλλιεργῇ ἐλευθέρως τὶς ἀντιπάθειές του καὶ νὰ ἐκτιμᾷ ὅ,τι θέλει καὶ ὅποιον θέλει· αὐτὰ ὅμως μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι δὲν θά ὑπερβαίνῃ τὰ ἔσοκα μὲνα ἀδθα-

διάζοντας ἐνώπιον ἐκείνων πού διδάσκουν τὴν εδ-
πρέπειαν. Ἐίχαμε τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ τόσο εὐεργε-
τική γιὰ τὰ νεύρα αὐρα τῶν βουνῶν θὰ ἐπράβνε
κάπως τὸν ἐναντίον μας ἀδικαιολόγητο ζῆλο, θὰ
ὠδηγοῦσε σὲ μιὰ κάποια ἀνεκτικώτερη ἀνατένιση
τῆς ζωῆς καὶ θὰ ἀνάγκαζε τὸν ἐπικριτὴ μας νὰ
κρομάσῃ σὲ κανένα ξερὸ κλαδί τὴν παληὰ ὄσο
καὶ χωρὶς περιεχόμενο ὀργή του. Αὐτὸ ἀτυχῶς
δὲν τὸ ἔκαμε ὅπως δὲν μπόρεσε ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ
τὴν νοσηρὴ ὀφροχολία του καὶ νὰ ἰδῇ τὴν προσπά-
θειά μας μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς ἀνθρωπιᾶς καὶ
τῆς ἀλήθειας, τοῦ μόθου γιὰ τὴν ἐπιβίωσὴ τῆς
καὶ τῆς ἀναμφισβήτητης γιὰ τὸν τόπο μας προσ-
φορᾶς τῆς, πλησιάζοντας ἔτσι πρὸς τὸ ἦθος πού
δικαιωματικὰ περιμένουν ἀπὸ αὐτὸν ὅσοι μὲ συμ-
πάθεια ἀναγνωρίζουν τὰ πνευματικὰ του χαρί-
σματα καὶ ἐπιτεύγματα. Τὸ περιοδικὸ μας ἀν-
δρωμένο πιά, δυνατὸ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῶν συνερ-
γατῶν καὶ ἀναγνωστῶν του, μὲ στήλες πού τις
ἀναζητεῖ τώρα ὁ διανοούμενος κόσμος τῆς Χώρας
καὶ ἀδέσμευτο ἀπὸ πολιτικὲς θεωρίες καὶ σχολές,
αἰσθάνεται ἀρκετὰ ἰσχυρὸ γιὰ νὰ μπορῇ νὰ εἶναι
δίκαιο ἀπέναντι τῶν ἰδίων τῶν ἐπικριτῶν του, ὅσο
κι' ἂν ἡ ἔχθρα τους εἶναι παρχλογο καὶ στεῖρα.
«Ὅπως, ἔλεγεν ὁ Ἰσοκράτης, ἡ τοῦ δικαίου φύσις
ἔχει μεγάλην δύναμιν, ὥστε μὴ μόνον τοὺς φίλους,
ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐχθροὺς πολλὰκις σώζειν καὶ με-
τατιθέναι τὰς φύσεις αὐτῶν πρὸς τὸ βέλτιον».
Μακάρι τὸ δίκιο μας νὰ βρῇ μὴν ἀνάλογη ἀντα-
πόκριση μέσα στὴν ὀργισμένη καρδιά τοῦ κάθε
ἐπικριτοῦ μας.

M. X. M.

★

ΟΙ ΣΤΡΑΤΩΝΕΣ

Δὲν ξέρουμε ἂν εἶναι ἀλήθεια ὅτι, σὰν ἓνας
ἀπὸ τοὺς λόγους μὲ τοὺς ὁποίους κωλυσιεργεῖται
ἡ μὴ μετατόπιση ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς πόλεως τῶν
παλαιῶν Στρατῶνων καὶ ἡ ἀπόδοσις σ' αὐτὴ τῆς
περιοχῆς ἐκείνης, προβλήθηκε ἀπὸ ἐπίσημα
στόματα καὶ τὸ ὅτι ἀποτελοῦν τάχα ἱστορικὸ μνη-
μεῖο καί, γι' αὐτό, πρέπει νὰ μείνουν ἐκεῖ καὶ
ὅπως βρίσκονται. Ἀληθινά: Οἱ Στρατῶνες τῶν
Γιαννίνων, χτισμένες ἀρχικὰ στὰ 1838 μὲ ἔξοδα
τῆς Χριστιανικῆς Κοινότητος τῶν Γιαννίνων,
θυμίζουν τὰ—εὐτυχῶς—ἱστορικὰ πιά, κοινάκια,
πού ἦταν καθεστὸς πρὶν ἀπὸ τὸ χτισμὸ τους: τίς
ἐπιτάξεις δηλ. καὶ τίς δυναστικὰς συμβιώσεις
τῶν ἁμοιρῶν χριστιανῶν μὲ τὰ μπουλούκια τῶν
Τούρκων καὶ Ἀρβανιτῶν στρατιωτῶν. Ἀλλὰ
καὶ τὸ περιστατικὸ ἐπίσης ὅτι, στὸ χωρὸ καὶ τὴν
περιοχὴ τους, ὀρθονώταν, πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀλῆ
Πασσά τὸν Τεπελενλή, ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Χριστια-
νικὴ Συνοικία τοῦ Ρολοιοῦ, ἡ ἄλλοιῶς Λιθα-
ρίτσα, πού τὴν ξερίζωσε ἐκεῖνος ὁ δυνάστης
γιὰ νὰ χτίσῃ ἐκεῖ τὰ παλάτια του καὶ τὰ ὀχυ-
ρωματικὰ του ἔργα. Νομίζουμε ὅμως, πὼς ὅλα
αὐτὰ, εἶναι, ἀνίθιστα, λόγος νὰ ἐπιστραφῇ ὁ χῶ-
ρος αὐτός, σὲ ὁποιους παλαιότατα ἀνήκε, καὶ
γιὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μὴ δι-
αιωνίζεται στὴν ψυχὴ τους ἡ αἰσθησις μιᾶς, ἱστο-

ρικῆς μορφῆς, δυναστικῆς παρουσίας, ἡ ὁποία
νὰ πιεζῆ μὲ τὸ ἀναλλοιώτό της, τὰ στήθη τοῦ
σημερινοῦ Γιαννιώτη, πού δὲν εἶναι πιά ραγιᾶς.
Οἱ Στρατῶνες, δὲν ἔχουν, ἀπὸ καιρὸ πιά, καμ-
μιὰ θέση στὸ κεντρικώτερο καὶ ὠραιότερο μέ-
ρος τῆς πόλης. Στὸν Ἀθηναϊκὸ τύπο διαβάσαμε
πρόσφατα ὅτι, «προσωπικῆ ἐντολῇ τοῦ Στρα-
τάρχου Παπάγου», οἱ στρατῶνες τῆς Κομοτινῆς,
παραδίδονται στὸν ἀντίστοιχο Δῆμο. Αὐτὸ, νο-
μίζουμε, ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερο καὶ
στὰ Γιάννινα. Στὸ χωρὸ ἐκεῖνο νὰ ξαναστη-
λωθῇ ἡ παλαιότατη Γιαννιώτικη συνοικία: Ἡ
Λιθαρίτσα.

Δ. Σ.

★

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

Μ' αὐτὸ πιά τὸ ὄνομα θὰ μείνῃ στὴν ἱστο-
ρία τὸ νησάκι Ἀφροδίτη, (παλαιότερα Μακρο-
κύθηρα), σιὰ ΝΑ.—κοντὰ, πολὺ κοντὰ—τῶν
Κυθῆρων, τοῦ «νησιοῦ τοῦ ποθεμένου ἀπὸ ὅλους
τοὺς ὄνειροπόλους τοῦ πλανήτη μας».

Τὸ Νησί τῶν Λογοτεχνῶν, τὸ πνευματικὸ
αὐτὸ κέντρο πού ὄνειρευτήκαν γιὰ τοὺς πνευμα-
τικὸς ἀφρώπους τῆς Ἑλλάδας, ἀκόμα καὶ τοῦ
Κόσμου, οἱ λίγοι πρωτεργάτες του: καὶ ἀπὸ τὰ
ἐγκυρότερα μέλη τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λο-
γοτεχνῶν, καὶ τὸ φαντάζονται σὰ μιὰ καινούργια
Πνευματικὴ Ἀμφικτυονία, αὐτὴ ἡ νομιζόμενη
οὐτοπία, εἶναι σήμερα μιὰ πραγματικότητα. Για-
τι οἱ πρωτεργάτες αὐτοί, δὲν εἶναι μονάχα
ἀναιμικοὶ ἢ ἀδρανεῖς ὄνειροπόλοι, ἀλλὰ—ταύ-
τόχρονα καὶ κυρίως—πεισματικοὶ δημιουργοί.
Τὸ Νησί τῶν Λογοτεχνῶν, εἶναι πιά ἰδιοκτησία
τοῦ Συνδέσμου, πού ἀπὸ καιρὸ τώρα κινεῖται
ἐντατικὰ γιὰ τὴν ἐξεύρεση τῶν πόρων πού χρει-
άζονται γιὰ τὴν κατάλληλη ἀξιοποίησίν του.
Πῶς τὸ ὄνειρεύονται οἱ ἀκαταπόνητοι δημιου-
ργοί του; Ἐνα Πνευματικὸ Ἀναπαυτήριο καὶ Ἡ-
συχαστήριον, ἓνα Πνευματικὸ Πρεβαντόριον, ἀλλὰ
καὶ μιὰ καινούργια Πνευματικὴ Δῆλο. Κι οἱ ἐνι-
σχύσεις ἄρχισαν: Ὁ γνωστὸς Κυθῆριος γλύπτης
Ἐμμ. Καβάκος, ἔκανε κιάλας τὴν προσφορά του
μὲ τὴ σύνθεσιν τῆς Ἀναδυομένης, πού θὰ στηθῇ
σὲ κατάλληλο μέρος τῶν Μακροκυθῆρων. Οἱ Δι-
γυπτιῶτες λογοτέχνες, ζητοῦν ἀπὸ τώρα τὰ κα-
τάλληλα στὸ Νησί τῶν λογοτεχνῶν οἰκόπεδα, γιὰ
νὰ ἀνεγείρουν τὸ Σερατεῖο τους. Ψυχικὰ εἶμα-
στε καὶ μεῖς κοντὰ τους. Κι' ἔπειτα... ποῖός ξέ-
ρει; μπορεῖ, καὶ γιὰ τὸ ὄνειρευόμενον αὐτὸ πνευ-
ματικὸ κέντρο, νὰ βρεθῇ καὶ κανένας Κυθῆριος
Τοσίτσας, πού νὰ τὸ προικοδοτήσῃ καὶ νὰ
τὸ μορφοποιήσῃ, ὅπως μορφοποίησε ὁ Ἡπει-
ρώτης Βαρῶνος Τοσίτσας, τὸ Ἀναπαυτήριο τῶν
πνευματικῶν ἀνθρώπων στὸ Μέτσοβο. Ἡ ψυ-
χικὴ ὑφὴ τῶν Κυθῆριων, ἔχει πιστεύουμε ἀρκετὴ
συγγένεια μὲ τὴν Ἡπειρώτικη. Κάτι παρόμοιο,
τὸ εὐχόμεσθε, καὶ στὸ Σύνδεσμο, ἀλλὰ καὶ στὰ
Κύθηρα, πού εἶναι τιμὴ αὐτὸ πού γίνεται στὴν
αὐλή τους.

Δ. Σ.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Αντώνη Σαμαράκη: «Ζητείται έλπίς»
Διηγήματα, σελ. 80 Αθήνα, 1954.

Ένας νέος πεζογράφος ό κ. Αντώνης Σαμαράκης, πού με τό πρώτο του κιόλας βιβλίο, τή συλλογή διηγημάτων του: «Ζητείται έλπίς...» αφήνει ν' άκουστεί μιá φωνή έντελώς προσωπική έννας τόνος βγαλμένος από όδυνηρή έμπειρία, πού κλείνει μέσα του πολλή συμπόνια, πολλή αγάπη για τόν άνθρωπο.

Τά πρώτα συνήθως βιβλία, όταν προέρχονται από νέους συγγραφείς, ή δίνουν ύποσχέσεις για μιá αξιόλογη μελλοντική εξέλιξη ή είναι μέτρια κατασκευάσματα δίχως έπαύριον. Με τό «Ζητείται έλπίς...» ό κ. Σαμαράκης παίρνει δικαιοματικά μιá θέση στην πεζογραφία μας χάρη σέ μερικές άρετές, συνυφασμένες με τά βιώματά του και τήν ιδιοσυγκρασία του. Πρώτα απ' όλα ό συγγραφέας, άδράχνοντας τήν πραγματικότητα, τά πιό κοινά ίσως περιστατικά τής καθημερινής ζωής, έχει τήν ικανότητα νά τά ματαπλάθει, χάρη στο προσωπικό ύφος του, σέ μιá αλήθεια ώμή πού κάποτε κáιει, σέ έπιτεύγματα πού άφήνουν στον άναγνώστη μιá προέκταση και τόν βυθίζουν σέ συλλογή, για τήν τύχη τών ήρώων, θύματα άμοιρα τής κοινωνικής μας ζωής. Δεύτερη άρετή του κ. Σαμαράκη είναι ή στάση του μπρός στα πλάσματα τής φαντασίας του: μιá στάση, γεμάτη οικτο, έλεος, αλλά και γεμάτη αγανάκτηση στο ύπόστρομα, για τήν άδικία και τόν κατατρεγμό όλων εκείνων τών ανθρώπων, πού παραδομένοι σέ κάποια άνεκπλήρωτα όνειρα, βλέπουν ξαφνικά όλα νά γκρεμίζονται γύρω τους και στέκονται, πλημμυρισμένοι από τρόμο, μπρός σ' ένα άβέβαιο μέλλον.

Τρίτη άρετή του συγγραφέα είναι τό λαγανιασμένο, τό κοφτό ύφος του, τό γυμνό από λυρισμό (κάποια ώστόσο λυρική ύψη δέν θά έβλαψτε, φτάνει νά μη γίνει γλυκερή), πού υποβάλλει τό κλίμα τής άγωνίας του καιρού μας. Απ' αυτό τό κλίμα άκριβώς έμπνέεται ό συγγραφέας και ό τίτλος, τών διηγημάτων του «Ζητείται έλπίς...» έννας τίτλος όπου υπάρχει μαζί πόνος και σαρκασμός δίνει τό μέτρο τής ιδιοσυγκρασίας του Αντώνη Σαμαράκη, μιáς ιδιοσυγκρασίας άπαισιόδοξης στο βάθος, και όπου, ώστόσο, δέν άπολείπει ή έλπίδα, έστω και άμυδρή, για μιá ζωή πιό ανθρώπινη, όπου θά βασιλεύει ή αλήθινή συμπόνια, ή κατανόηση και ή αγάπη.

Η σύλληψη τής κεντρικής ιδέας κάθε διηγήματος δείχνει άκριβώς τό δημιουργό συγγραφέα, και τά ποικίλα εύρήματα πού συναντούμε στις σελίδες αυτές, μας δίνουν τό δικαίωμα ν' απαιτήσουμε απ' τό νέο πεζογράφο τήν ολοκλήρωση του ταλέντου του σέ συνθετικότερους πίνακες ζωής. Ο Σαμαράκης έχει μέσα του τήν ύψη τής τραγωδίας και δέν θά με ξένιζε τό γεγονός, αν έγραφε κάποτε για τό θέατρο. Τραγικές μορφές είναι στο βάθος οί ήρωές του. Ο πενηντάρης σχεδόν

«Ξανθός ίπότης» πού άλληλογραφεί στον «Κόσμο των Παιδιών» γυρεύοντας νά ξαναζήσει μέσα του τήν άθωότητα τών παιδικών του χρόνων. Το ποτάμι.—έν' απ' τά πιό συγκλονιστικά στην ύψη τους διηγήματα τής συλλογής.—με τους δυό γυμνούς στρατιώτες πού είναι άτλώς δυό άνθρωποι, μά πού ό έννας παραμερίζοντας τόν άνθρωπισμό του σκοτώνει στο τέλος τόν άλλο, κι' άς είναι γυμνός, όπως είχε έρθει στον κόσμο, τό φυσικό παιδί του «Τοίχου», ό σαρκαστικός τόνος, θάλαγα ό κλαυσίγελως, πού υπάρχει στο «Ο ήλιος έκαιγε πολύ...» ή μοναξιά πού προσωποποιείται στο «Μιά νύχτα...», κι ό άνθρωπος τής έποχής μας στο «Ζητείται έλπίς...» είναι πλάσματα όλα αυτά πάρα πολύ ανθρώπινα, πολύ έντονα φωτισμένα, για νά μας αφήσουν αδιάφορους.

Θά είχα ώστόσο, έπειδή αγάπησα τό πρώτο βιβλίο του Αντώνη Σαμαράκη, νά διατυπώσω και κάποιες έπιφυλαξεις. Η συντομία τών διηγημάτων του, έτσι καθώς ή δράση δίνεται σέ άδρές, μεγάλες γραμμές, με τις κύριες μονάχα λεπτομέρειες, δέν αφήνει τό συγγραφέα νά μας δώσει—πράγμα πού τό μπορεί άσφαλώς—έναν πίνακα ολοκληρωμένο τών βιωμάτων τών ήρώων του. Κάτι λείπει απ' αυτούς, κάτι μένει μετέωρο, ή ψυχολογία είναι συχνά λειψή, και θά θέλαμε πιότερο βάθος, περισσότερο φωτισμό εκ τών ένδον, έτσι πού τά φανταστικά αυτά πρόσωπα νά έχουν δική τους, αυτόνομη ζωή. Και τό ύφος ακόμα θά χρειαζόταν κάποια περισσότερη έπεξεργασία, κάποιους θερμούς λυρικούς τόνους, κάποιο λιγότερο αίσθημα, πιό συμπυκνωμένο, απ' όπου νά ξεπηδάει έντονη ή συγκίνηση.

Ένα είναι όμως τό συμπέρασμα ότι ό Αντώνης Σαμαράκης έν' έννας γεννημένος πεζογράφος με αξιόλογο ταλέντο και οί αξιώσεις μας απ' αυτόν, ύστερ' απ' τό «Ζητείται έλπίς...» θά είναι μεγαλύτερες και, νομίζω, νόμιμες. Χαιρετίζουμε λοιπόν, με άνυπόκριτη χαρά τήν πρώτη του έμφάνιση στον τραχύ στίβο τής τέχνης και περιμένουμε μ' έλπίδα.

Γ. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

*

Νίκου Κρανιδιώτη «Μορφές του Μύθου» (διηγήματα, έκδ. «Κυπρ. Γραμμάτων», Λευκωσία 1954).

Ο κ. Κρανιδιώτης, διαλεκτός φιλόλογος πού διευθύνει τό έγκυρο λογοτεχνικό περιοδικό τής Κύπρου «Κυπρ. Γράμματα», δέν είναι άγνωστος στη μητέρα Έλλάδα. Μέσ' από τά δεσμά του μεγάλου μας νησιού, εκπέμπει εκάστοτε τι φωτεινά πνευματικά του σήματα, δίδοντας έστω με τόν σεμνότερο και τόν πιό άθόρυβο τρόπο τό ζωηρό του «παρών» στο αιώσιο προσκλητήριο τής ένιαίας πατρίδας. Διηγήματα (Χρονικά 1945), μελετήματα (τό Νεοελλ. Θέατρο, 1950, ποιητής Γ. Σεφέρης, 1955) και ποιήματα (Σποάδες, 1951) άποτελούν μιάν εύμορφη πνευματική συγκομιδή και συνθέτουν ήδη μιάν έξόχως ενδιαφέρουσα φυσιογνωμία τών συγχρόνων έλλήνων Γραμμάτων. Με τις «Μορφές του Μύθου»

μιά σειρά από πέντε καινούργια του διηγήματα, πού συγκροτούν μιάν ἄρτια κι' ὄριμη πεζογραφική προσφορά, ὁ κ. Κρ. βρισκουμε πὼς πλουτίζει, ἂν δὲν ὑψώνει κιόλας, τὸ οἰκοδόμημα τῆς Νέας Πεζογραφίας μας. Ὁ συγγραφέας, ζώντας καὶ διδάσκοντας τὸ κλασσικὸ πνεῦμα τῆς λιτότητας καὶ τῆς πεζογραφικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἔμαθε ν' ἀφηγεῖται μὲ ἀνεση καὶ μὲ σιγουριά. Ἔτσι, ἐνῶ κινεῖται μέσα σ' ἓνα κλίμα ρεαλισμοῦ ποτὲ δὲν γίνεται ὠμός, γιατί ξέρει νὰ κρατιέται παντα στὸ ἐπίπεδο τῆς ἀνθρώπινης τρυφεράδας κι' ἀλήθειας. Ὅλοι του οἱ ἥρωες φωτίζονται μὲ ἔντονο, μεσογειακὸ φῶς καὶ προβάλλουν ζωντανοὶ καὶ ἀνάγλυφοι, εὐθυτενεῖς καὶ πραγματιστές, πιστοὶ ὁμως—παράλληλα—καὶ σ' ἓνα ὄνειρο χαμένο. Εἶναι ὀλοφάνερο πὼς ἀναζητοῦν, μ' ἓνα δραματικὸ, κατασιγασμένο πάθος, κάποιαν ἄλλη ζωή, πὶδ ἀνθρώπινη καὶ πὶδ οὐσιαστική, ἀναγκάζονται ὁμως στὸ τέλος, ἀπὸ μιὰ σκληρὴ πραγματικότητα, νὰ προσαρμωστοῦν σ' αὐτὴ τὴ χαμοζωή, πού τόσο ἄκαρδα τοὺς προσφέρεται... Ὁ συγγραφέας, στὸ σημεῖο τοῦτο, ἀναδείχεται βαθὺς γνώστης τῆς ἑλληνικῆς—καὶ ἰδιαίτερα τῆς πονεμένης, τῆς δουλωμένης ἀγροτικῆς ζωῆς κ' οἱ σύντομες περιγραφὲς τοῦ ἑλληνικοῦ τοπίου, σκορπισμένες τόσο μαστορικά ἀνάμεσα στὴν ὅλη δράση—καὶ στὶς συγκρούσεις τῶν ἀνθρώπινων παθῶν, κερδίζουν μιὰ κλασσικὴ λιτότητα ἔκφρασης καὶ μιὰ ζηλευτὴν ἐπιγραμματικότητα. Ἐξ ἄλλου, εἶναι στιγμὲς πού ἡ βυθομέτρηση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς γίνεται μὲ θαυμαστὴν ἀπλότητα κι' ἀλήθεια:

I. «Ἐφαξε μὲ τὰ δάχτυλα τὸ καλοδεμένο κορμί του, χαιδεψε τὸ λαιμὸ καὶ τὸ πηγούνι του, καὶ συλλογίστηκε πόσο ἦτανε εὐτυχισμένος αὐτὸς πού μπορούσε νὰ περπατᾷ καὶ νὰ τρέχει, ἐνῶ ὁ Μουσταφᾶς θάμενε ἐκεῖ ἀκίνητος γιὰ πάντα...» (σελ. 32)

II. «Τὰ πράματα γλυτροῦσαν μέσ' ἀπ' τὶς αἰσθήσεις του, σὰ φαντάσματα». (σελ. 50)

III. «Κατέβηκε πάλι στὸ σταῦλο. Πέρασε μέσα ἀπὸ τὶς γελᾶδες καὶ μύρισε τὴ βαρεῖα γνώριμη ἀπόσφαιρα. Δὲν εἶχε λείψει περισσότερο ἀπὸ λίγες ὥρες, κι' ὁμως νόμιζε πὼς εἶχε φύγει ἀπὸ δῶ πρὶν ἀπὸ χρόνια». (σελ. 55)

IV. «...τὰ τινάγματα κι' οἱ πνιγμένοι θόρυβοι ἔμπαιναν μέσα στὴν ψυχὴ του σὰν ἀπηχίες ἐνὸς κόσμου μακρυνοῦ καὶ ἄγνωστου» (σ. 55)

Κ' ἔπειτα, οἱ τύποι ἐκεῖνοι—στὰ ὁμώνυμα διηγήματα—ὁ *Δουλῆς* καὶ ὁ *Παραγῖος*, σὰν ἐνωμένοι θάλεγα σ' ἓνα πρόσωπο μὲ δυὸ μορφές—κ' ἡ Κατερίνα ἀκόμα—πόσο μᾶς θυμίζουν καλὲς σελίδες κι' ἀξέχαστους τύπους τοῦ Ντίνου Θεοτόκη! Ἐχουν, στ' ἀλήθεια, κάτι ἀπ' τὸν Τουρκόγιαννο κι' ἀπ' τὸν Καραβέλα τὰ δυὸ ταῦτα καταφρονεμένα πλάσματα τοῦ κ. Κρ.—κ' ἡ Κατερίνα του ὀλοένα καὶ πάεινα γίνεται ἡ Μαρία τοῦ «Καραβέλα» καὶ τοῦ «Κατάδικου»... Ἡ Φανὴ του, ἐξ ἄλλου, σὰ νὰ μᾶς δείχνει καὶ λίγο τὴν ψυχὴ τῆς «Βικτόριας» τοῦ Χάμσου, πού τὴν ξαναβρίσκουμε, θαρρῶ, καὶ στὴν «*Ἀλεξάνδρα Ρώσση*»—μὲ τὶς στερνὲς τῆς

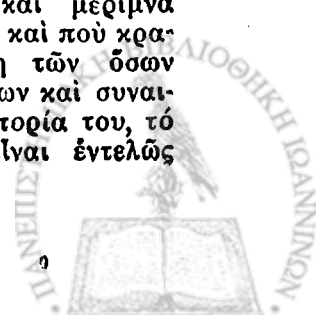
κυρίως σελίδες. Κι ὁ «*Καπετὰν Πανάγος*» πάλι, πόσο γνήσιος, πόσο Ἑλληνας ναυτικὸς ξεπροβάλλει—ὁμότιμος σχεδὸν σὲ ἀρμυρὴ σελίδα τοῦ Καραβίτου! Θεοτόκης—Χάμσου—Καραβίτσας δὲν εἶναι γιὰ μομφὴ τοῦ κ. Κρ. πού ἐπικαλέστηκε τὰ μεγάλα τοῦτα ὀνόματα: Εἶναι φιλικὴ καὶ εὐάρεστη διαπίστωση, πὼς τὸ κλίμα κι' οἱ ἀρετὲς τοῦ καινούργιου ἀφηγηματικοῦ βιβλίου τοῦ Κυρίου λογίου πλαγιόδρομοῦν διπλά στὰ λαμπρὰ τοῦτα ὀνόματα, σὰ νὰ συνεχίζουν καὶ σὰ ν' ἀνανεώνουν τὴ χρυσὴ τους παράδοση. Ἡ γλῶσσα, τέλος, τοῦ κ. Κρ. εἶναι λεπτὴ, καλλιεργημένη, προσεχτικὴ κι' ἀληθινὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα, μὲ μιὰ μονάχα παρατήρηση: Κάτι «μεταβάλλουν», διάκοψε», «διάσχισε», «ἐσαγματίωσε» «ἦβγε» (βγήκε) θὰ προτιμούσαμε νὰ εἶχαν ἀντικατασταθῇ. Ἄλλα εἶναι κακόζηλα, ἄλλα θυμίζον τὴν καθαρεύουσα κι' ἄλλα μιὰ ντοπιολαλιά, πού δὲν τὴν πολυσυνήθισε ἀκόμα τ' αὐτίμας.
Δ. ΓΙΑΚΟΣ

*

Γιῶργος Πράτσικα. *Μορφὲς τῆς Γαλλίας*, Ἀθήνα 1948. *Σάσκια καὶ Ρέμπραντ*, νουβέλλα, Ἀθήνα 1948.—*Γιόχαν Στράους*, Ἀθήνα, 1949.—Daniel Rops, ou l'Humanisme en action, Athènes, 1953.

Θᾶταν μιὰ ἀπὸ μέρους μου προπέτεια, τὸ πού ἐπιχειρῶ νὰ σκιαγραφήσω μιὰ τόσο γνωστὴ μορφή τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ μιὰ τόσο πολυπόικλη καὶ πολυσύνθετη ἐργασία σὰν τοῦ Γιώργου Πράτσικα, καὶ θὰ διέτρεχα τὸν κίνδυνο, χρησιμοποιοῦντας γι' αὐτὸ τὴν παροῦσα στήλη, νὰ μοῦ ὑπόδειχναν ὅτι κομίζω γλαῦκα εἰς Ἀθήνας, ἂν ἡ «Ἡπειρ. Ἔστια» δὲν ἦταν τοπικὸ περιοδικό, κι' ὁ κύκλος τῶν ἀναγνωστῶν τῆς δὲν ἔκλεινε μέσα του, ὄχι μονάχα λογοτεχνικούς πυρῆνες, ἀλλὰ ἓναν ποικιλότερο κόσμον, πού μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι καὶ ἀναγκαστικὰ κατατοπισμένος σὲ ὅλα τὰ—ἄλλοιῶς γνωστὰ—λογοτεχνικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἐνδιαφέροντα. Ὁ Γιώργος Πράτσικας ἄλλως τε, εἶναι καὶ τακτικὸς σχεδὸν συνεργάτης τοῦ Περιοδικοῦ, κι ἔτσι, πιστεύω, δὲ θὰ κρινόταν ἐντελῶς περιττὸ νὰ ἔδινα ἐδῶ μερικὲς ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις μου μιᾶς προσωπικῆς καὶ πνευματικῆς μου μ' αὐτὸν ἐπαφῆς καὶ γνωριμίας, ἀπὸ τὶς ὁποῖες θεωρῶ τὸν ἑαυτὸ μου τιμώμενον καὶ περήφανον. Γιὰ λίγες μονάχα μέρες βρέθηκε ὁ Γ. Πρ.—καὶ γιὰ ἓνα, ὅπως μὲ εὐλάβεια καὶ ὑπερηφάνεια, μᾶς δήλωσε, προσκύνημα στὸν πατρογονικὸ του τόπο—στὰ Γιάννινα, τὴν πρωτεύουσα τῆς ἐνιαίας Ἡπείρου, ἀπὸ τὸ βόρειο τμήμα τῆς ὁποίας κατάγεται ἡ οἰκογενεὶά του.

Ἐνας εὐγενικός, καλοπροαίρετος, αἰσθαντικὸς ἄνθρωπος ὁ Γ. Πρ., ἓνας φίλος πού δίνεται ὀλοκληρωτικὰ, γεμᾶτος στοργῆς καὶ μέριμνα γιὰ ὅσους ἔχει μαζύ τους συνδεθεῖ, καὶ πού κραδαίνεται, ἀκόμα καὶ μὲ τὴ θύμηση τῶν ὄσων στὸν τόπον μας δοκίμασε συγκινήσεων καὶ συναισθημάτων, ἀπὸ τὸ τοπεῖο, τὴν ἱστορία του, τὸ θρῦλον, τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ δὲν εἶναι ἐντελῶς

τυχαία πού μίλησα για κραδασμική απ' αυτά κατάσταση του Γ. Πρ.: 'Ο έσωτερικός του κόσμος, είναι περισσότερο από κάθε άλλη μορφή καλλιτεχνίας, μουσικός: ή μουσική, είναι το ένα πάθος του' αυτό, κι ένα άλλο άκόμα, είναι τα δύο κύρια χαρακτηριστικά της ιδιοσυγκρασίας του: 'Ο Γ. Πρ.—πάντα παραμένοντας άγνός και βαθύς 'Ελληνας—είναι βαθειά ποτισμένος με τό γαλλικό πνεύμα:—«'Ενα πάθος με χίλια πρόσωπα, ή αγάπη μου για την 'Ελλάδα και τη Γαλλία», γράφει στον προλογισμό του βιβλίου του «Μορφές της Γαλλίας».

Τά μικρά, τά σχολικά του χρόνια, τάξησε στην πόλη, και χάρη στους έξαιρετους Γάλλους καθηγητές πού είχαν στό Λύκειο όπου σπούδαζε καθώς και σε μιá άγωγή πού δέν ξεχώριζε την 'Ελλάδα από τη Γαλλία, άγουρο άκομα παιδί, λάτρευε μόν και θαύμαζε τη μεγάλη πατρίδα του, τούς ήρωισμούς της, τις παραδόσεις της, και τούς θρύλους της, άγαπούσε όμως ταυτόχρονα και τη Γαλλία, σά «δεύτερη πατρίδα του. 'Αργότερα, με τό μέγáλωμα και με τό μεστωμά του, έρχόταν στιγμές πού τό τραγούδι της 'Ελλάδας, μοζύ με τό τραγούδι της Γαλλίας, γινόταν έια, έτσι πού νά μη μπορεί νά ξεχωρίση, ποιό από τά δύο ήταν γι' αυτόν τό πιο άγαπημένο—'Επί τριάντα χρόνια—ίσαμε τά 1948—σε άρθρα και με έτες σκόρπια σ' έφημερίδες και περιοδικά, θέλησε νά δείξη και ν' αναλύση τό γαλλικό πνεύμα, έτσι καθώς τό αισθανόταν νά είναι ένα με τη συνειδησή του.

Δικές του εργασίες στά Γαλλικά, και μεταφράσεις πολλών δεκάδων βιβλίων προικητών της Γαλλικής διανόησης: Μπυρόν, Ρομάν Ρολλαν (δέκα τόμοι), Μωρουά, Λαντορμί, 'Εστωνιέ, Κορράντ, 'Αλεβύ, Ζιούλ Ρομαίν, Σασιά Γκιτρώ, Μπεντέλ, Κοκτώ, Βιλντράκ, Μπερναρ, γεμίζουν τη γόνιμη αυτή τριανταετία. Και στις «Μορφές της Γαλλίας», μās χαρίζονται από τόν ίδιο συνθετικές οί μορφές τών Αιμόν, Σιαρτόν, Μωριάκ, Μπουρζιέ, Ζολά, Ρενιέ, Μωρουά, Ζιρωντού, Ραμύζ, Ζίντ.

Κατόπι άκολουθούν δύο νουβέλλες, για τη συναισθηματική ζωή δύο μεγάλων καλλιτεχνών, του ζωγράφου Ρέμπραντ και του μουσικού Στράους. Και οί δύο τους είναι βιβλία πού συγκρατούν άδιάπτωτο τό ενδιαφέρον του άναγνώστη από την άρχή ίσαμε τό τέλος: δύο γοητευτικές ιστορίες, γραμμένες έτσιώραία, πού ζωντανεύουν πρόσωπα, καταστάσεις, έσωτερικούς κόσμους, και δημιουργούν κάθε φορά ολοκληρωμένη, την άτιμόσφαιρα μέσα στην όποία ζουν και κινούνται οί ήρωές τους, σά νά βρισκονται μπροστά στά μάτια του άναγνώστη, ό όποιος έτσι, σέπτεται, αισθάνεται, δονείται καλλιτεχνικά από την καλλιερρημένη γνώση του σ., τό άνετο του ύφος πού κελαρίζει σά γάργαρα νερό, τό συναισθημά του, πού αυτός κατέχει την τέχνη νά τό μεταδίνη όπως ό ίδιος τώχς νοιώσει. Ένας όλοκληρος κόσμος κινείται άνετα μπροστά στό γοητευμένο άναγνώστη, ό όποιος έτσι, χαίρεται τις χαρές του, θλίβεται στις λύπες του, ένθουσιάζε-

ται στους θριάμβους του δακρύζει στις άτυχίες και τις θλίψεις του. Ένας άπροσδιόριστος ρεμβασμός, γλυκασμός μάζη και πόνος, τόν κατέχει και πολύ μετά τό διάβασμα τών βιβλίων αυτών. 'Ο Στράους και ό Ρέμπραντ του Γ. Πρ., είναι ιστορίες δοσμένες λυρικά, πού κάνουν νά παθαίνεται οί άναγνώστης τους.

'Η άνάλυση πού μās κάνει ό Γ. Πρ. του Daniel Rops, μās δείχνει έπιπρόσθετα, πόσο αυτός βαθειά κατέχει τη Γαλλική γλώσσα και μαντεύεις άνετα, ότι οί σκέψεις και οί κρίσεις του, δέν είναι νοητικές μεταφράσεις αντίστοιχων ελληνικών, αλλά προϊόντα καθαρής και άνόθευτης γαλλικής πνευματικής εργασίας.

'Αχνη μονάχα και λειψή είναι ή σκιαγραφή πού καναμε πιο πανου για τον έκλεκτό, όχι μονάχα πνευματικό άνθρωπο αλλά και έξαιρετο φίλο Γιώργο Πράτσια. 'Ας μās συγχωρήση ό ευγενικός φίλος τη συντομία του σημειώματός μας

Δ Σ.

*

'Α ρ χ ι μ. Χ α ρ α λ. Β α σ ι λ ο π ο ύ λ ο υ:
'Ο "Αγιος Κοσμάς ό Αιτωλός και τό Έργον του», σελ. 112. Έκδόσεις «'Ενορίας», 'Αθήναι 1955.

Στους μέχρι τώρα δόκιμους έρευνητές, πού καταπιάστηκαν «άναταξασθαι διήγησιν» για τόν Κοσμά τόν Αιτωλό, πού γεμίζει με την πολύπλευρη δράση του όλοκληρο τόν κρίσιμο ελληνικό 18ο αιώνα, προστίθεται κι' ό 'Αρχιμ. Χαρ. Βασιλόπουλος, Έεροκήρυκας στό 'Αργινο, με τό παραπάνω λαμπρό του βιβλίο.

Συντοπίτης του ό συγγραφέυς, γεννημένος κι' άνθρωμένος μέσα στην πλούσια κι' ολοζώντανη τοπική παράδοση του θρυλικού καλογέρον αλλά και για χρόνια περιοδεύοντας στα ίδια μέρη, πού είχε αυλακώσει 'Εκείνος—ταξίδεψε μάλιστα επίτηδες και στην 'Ηπειρο—ζούσε όλοένα με τη μόνιμη άσχολία για μιá πνευματική κι' από μέρος του άναβίωση τυύ Κοσμά. Τόν καρπό τών μόχθων και τών έρευνών του μιás μακράς ζωής τόν γευόμαστε κι' έμεις τώρα στό πρόσφατο έργο του.

Γραμμένο με πλήρη γνώση της προσωπικότητας του Κοσμά και της εποχής του μās κάνει νά ζούμε «άπό κοντά» τόν 'Αναγεννητή. Τόν πρωτογνωρίζουμε παιδάκι στό 'Απόκουρο, σιμά στό Θέρμο, τό κέντρο της Αιτωλ. Συμπολιτείας και κέντρο της πολιτικής ζωής τών Αιτωλών του 3ου π. Χ. αιώνα—γι' αυτό και θά εργασθή βραδύτερα με τόσο φανατισμό για τη συνένωση και αποβαρβάρωση του Γένους. Τόν παρακολουθούμε στις πρώτες έφηβικές άσχολίες του στον άργαλειό, κοντά στους χριστιανούς και πάμπωχους άνυφαντάδες γονιούς του, αλλά και στην κατοπινή πολύκαιρη και έπίμονη φροντίδα του για άνώτερες σπουδές, όχι από άπλό έπιμορφωτικό ζήλο, αλλά για νά βοηθήση τόν πεσμένο συνάνθρωπό του. Οί άσίγαστοι κι' έπιμοχθοί

ἀγώνες του για τὴν Ὀρθοδοξία τὸ μεγάλο του ὄνειρο γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ «ποθοῦμενου» κι' ἡ μοναδικὴ συμβουλὴ στὴν προετοιμασία -τοῦ 21, ὅπου ἕνας αὐτὸς, καὶ μάλιστα κοντακιανὸς καὶ μικρὸσωμος, ὁμῶς μὲ τὴ μεγάλη καρδιά του βαρύνει περισσότερο ἀπ' ὅλους μαζί τοὺς ἡρώες τῆς Ἐθνεγερσίας· ἡ κύρια προσπάθειά του γιὰ τὸ ἀνοιγμα, κάτω ἀπὸ τὴ μύτη τοῦ ἐχθροῦ, σχολείων σὲ μέρη φτωχὰ καὶ ἀγωνα καὶ μὲ κοινὸς ἐράνους, κατόρθωμα μέγα, ἀν σκεφθοῦμε πὼς καὶ σήμερα ὑπάρχουν χωριά, χωρὶς σχολεῖα ἢ ἀκοίμητη ἔγνοια του γιὰ τὸ παιδί, πού ἡ ἀγάπη του πρὸς αὐτὸ νίκησε τὴ δύσκολη καὶ χωρὶς ἡσυχία γιὰ πνευματικὴ ἐργασία ἐκείνη ἐποχὴ καὶ γι' αὐτὸ τὸν κατατάσσουν μὲ τοὺς νεωτέρου μεγάλους παιδαγωγούς· ἡ δράση του στὴ δούλη Ἠπειρο κι' ὁ μαρτυρικός θάνατός του σ' αὐτὴ, ὅπου «φύλαξ Ἄγγελός» τῆς τὰ σκλαβωμένα λείψανά του ἐκπέμπουν ἐπὶ 180 χρόνια συνεχῶς τὸν πανελλήνιο πόθο γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς· αὐτὰ καὶ ἄλλα δευτερεύοντα σημεῖα τῆς ἐθνοσωτηρίας δράσης τοῦ Κοσμᾶ ἐκτίθενται εὐμέθοδα μὲ ἐπιγραμματικὴ ἀπλότητα καὶ ζωντάνια στὸ βιβλίο τοῦ κ. Χαρ. Βασιλ., πού τὸ κάνουν πολῦτιμο κι' ἀπαραίτητο πνευματικὸ σὺντροφο κάθε χριστιανικοῦ σπιτιοῦ. Γιατὶ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐργασία βοηθάει ν' ἀντιληφθοῦμε τι ὀφείλει ἡ Ἐθνότης στὸν Αἰτωλὸ αὐτὸν ρασοφόρο.

Σ' ὅλες τὶς σελίδες του διάχυτη εἶναι ἡ προσάθεια ψυχογράφησης τοῦ Κοσμᾶ, ἡ διείσδυση στὴ φλόγα τῆς ψυχῆς του, στὴ χριστιανικὴ πνευματικότη του καὶ ἔχομε ζωντανὴ τὴν ἐσωτερικὴ του ἀγωνία καὶ τὸ πνευματικὸ του βάθος, πού τὸν ἀνύψωσαν σὲ πρωταγωνιστὴ μέσα στὸν ἐθνικο—θρησκευτικὸ στίβο τοῦ καιροῦ του.

Ἄμεσος ἀπόγονος καὶ συνεχιστὴς τῆς πνευματικῆς κληρονομίας τοῦ Κοσμᾶ ὁ συγγραφεὺς ἐξώφλησε μὲ τὸ παραπάνω τὸ δικό του χρέος πρὸς Ἐκείνον, πού ἡ λαϊκὴ ψυχὴ τὸν ἀνύψωσε σὲ Ἅγιο πανελληνίας ἐπιβολῆς. Πότε ὁμῶς κι' ἡ Ἐκκλησία μας θὰ ἐξοφλήσῃ καὶ τὸ δικό της γιὰ τὴν ἐπίσημη ἀγιοποίησή του; Ἡ εὐκαιρία μὲ τοὺς δυὸ προκαθήμενους σήμερα στὶς κορυφές τῆς Ὀρθοδοξίας Ἠπειρωτῆς: τὸν Οἰκουμ. Πατριάρχη Ἀθηναγόρα καὶ τὸν Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Σπυριδῶνα, εἶναι μοναδική. Ἄς θυμηθοῦν κι' οἱ δυὸ τους τὸ χρέος τους πρὸς τὸν Ἅγιο. Γιατὶ, κατὰ τὴν τελευταία παράγραφο (σελ. 110) τοῦ βιβλίου: «ἐάν δὲν ἦτο ὁ Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς διὰ νὰ σταματήσῃ τοὺς ἐξισλαμισμοὺς εἰς τὴν Ἠπειρον, δὲν ξέυρομε ἀν θὰ ἦσαν κἂν Χριστιανοὶ ἀμφοτέρωθεν οἱ ζύρισκόμενοι εἰς τὰς θέσεις των αὐτῶν ἢ θὰ ἴσταντο εἰς τὴν κορυφὴν κανενὸς μιναρῆ!»

K. Σ. Κ.

*

Σ α ρ ἄ ν τ ο υ Π α υ λ ῆ α «Αἰσιοδοξία καὶ Περηφάνεια» Ποιήματα Θεσσαλονίκη 1955

Ἡ «Αἰσιοδοξία καὶ Περηφάνεια», εἶναι ἡ ὀγδόη, κατὰ σειρά, συλλογὴ τοῦ Ποιητῆ Σαράντου Παυλῆα. Ἡ συλλογὴ τούτη, μετὰ τὴν «Γομνὴ Γῆ», τὴν «Ζωντανὴ γλῶση» καὶ τὴν «Χαμένη Ἄ-

νοιξη»—ἐκτὸς ἀπὸ τὶς τέσσερις προηγούμενες—ἐρχεται κι' ὀλοκληρώνει τὴν προσωπικότητα τῶν πολὺπλευρῶν ἀναζητήσεων τῆς μέχρι τοῦδε πορείας τοῦ ποιητῆ. Τὰ φιλοσοφημένα σύμβολα καὶ ἡ κοινωνικὴ συναίσθηση τῶν γύρω του, ἦσαν τὰ κίνητρα γύρω ἀπὸ τὰ ὁποῖα κινήθηκε τὸ δημιουργικὸ πάθος τοῦ Σαράντου Παυλῆα. Κοντὰ σαυτὰ, ἡ «Αἰσιοδοξία καὶ Περηφάνεια», μὲ τὴν αἰσθησιολογία τῆς Μακεδονικῆς γῆς, τὸν ἀναγκαῖο ἀέρα τῆς αἰσιοδοξίας στὴ ζωὴ μας, τὸν δυνατὸ λυρικό τόνο καὶ τὴν ρωμαλέα Ἐθνικὴ πνοή, συμπληρώνει καὶ φωτίζει πιότερο τὸ ἀληθινὸ κεφάλαιο τῆς ποίησής του. Ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴν κούφια μακρηγορία, καθὼς κι' ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησι ὄρων τῆς καθαρῆς σὲ μερικὰ ποιήματα τῶν προηγούμενων διβλίων του, ἀφίνει τὸν στίχο του ν' ἀναδύεται πηγαῖα καὶ νὰ δένεται ἀρμονικὰ μὲ τὸν πλοῦτο τῶν ιδεῶν καὶ τὸν κραδασμὸ τοῦ συναισθήματός του. Ὁ ἐκφραστικὸς του τρόπος ἔχει νὰ συγκινεῖ καὶ νὰ δονεῖ ἄμεσα. Νὰ ὑποβάλλει καὶ νὰ κατηχεῖ μὲ ἀνθρώπινους παλμοὺς αἰσιοδοξίας καὶ παρηγορίας:

«Οἱ πεταλοῦδες θὰ γεννιῶνται κι' ἐμεῖς θὰ μαστε
ὁ πηλὸς τῶν χελιδονῶν,
μιὰ φούχτα ἀγνώριστα κόκκαλα γιὰ τῶν ἀπελ-
(πιομένων τὴν ἐλπίδα»
[Ἀῦριο]

Ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας—πάνω ἀπ' ὅλα—
κι' ὁ ποιητῆς, ἀφίνει κι' ἐκδηλώνεται μὲ τὸν πιὸ
εἰδυλλιακὸ τρόπο, ὁ λυρικός του οἶστρος μὲ τὴν
φιλοσοφημένη ἐνόραση τοῦ κόσμου:

«ὅταν φιληθήκαμε γιὰ πρώτη φορὰ
κοιταχτήκαμε σὰν ἔνοχοι
κοιτάξαμε γύρω μας κι' ἀπὸ τότε γίναμε φίλοι μ'
αὐτὸν τὸν παλιὸ καταρράχτη».
[Καταρράχτης]

Κι' ὕστερα, ἡ γυναικία ἐθνικὴ πνοή, πού δρι-
σκει μιὰ παγκόσμια ἀπήχηση στὰ τελευταῖα τα-
ραγμένα χρόνια:

«Ἄν ἀνοιγαν τὰ μάτια του θὰ βλέπανε τῆς καρ-
διάς του ἐκεῖνο τὸ μαντήλι
τ' ἄσπρο μαντήλι τοῦ χωρισμοῦ στὸ σταθμὸ τῆς
Φλώρινας».
[Ὁ Πληγωμένος]

«...τὰ σημαδεμένα σπῖτια ἀπὸ τὶς σφαῖρες
κι' οἱ σαλπικτῆς ὅπου κοιμήθηκαν κρατώντας
στὰ χεῖλη μιὰ ματωμένη σάλπιγγα!...»
[Ὁ Ἐπιτάφιος]

Γενικά, κι' ἡ συλλογὴ τούτη μὲ τὴν κοινω-
νικὴ ἐφεση καὶ τὴν πολῦτιμη αἰσιοδοξία, εἶναι,
ἀναμφισβήτητα, μιὰ προσφορά στὰ Νεολληνικὰ
Γράμματα, πού τιμᾷ τὸν ποιητὴ Σαράντο Παυ-
λῆα.

K. ΔΥΤΕΡΙΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛ. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρωτ. Ἑστία»

Στὸ ἄρθρο του «ὁ διδάσκαλος καὶ ἡ Ἑλλην. Λαογραφία», πού δημοσιεύτηκε σὶὸ προηγούμενο τεύχος τῆς «Ἡ. Ἑ.», Μάϊος, 37ον, ὁ κ. Ν. Ρεμπέλης κάνει μιὰ διαπίστωση πὼς «ὁ μοντερνισμὸς ἀρχίζει νὰ παρακωλύη τὴν παλαιὰν ζωὴν μὲ τὰς συνθηκὰς, τὰ ἔθιμά της» κλπ. καὶ πὼς «ἡ νεολαία νομίζουσα ταῦτα ἀπηρχαιωμένα καὶ ἐξεζητημένα, διακαλεῖται ὑπὸ ἀκατασχέτου μανίας νὰ συγχρονισθῇ ἀκολουθοῦσα τὸ ρεῦμα τῆς ἐποχῆς». Συμπέρασμα: «τὸ λαογραφικὸ ἕλικὸ κινδυνεύει νὰ χαθῇ». Χρέος μας: ἡ περιουλλογὴ του. Καμμιά ἀντίρρηση.

Διαπίστωση σωτὴ. Μὰ δὲν πρόκειται μόνο γι' αὐτό:

Ὁ ἀμείλικτος ἱστορικὸς νόμος τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς διαδοχῆς, πατάει σταθερὰ τὸ ποδᾶρι του σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς καὶ σημαδεύει, στὴν τροχιά τοῦ αἰώνιου γίγνεσθαι, σταθμοὺς ἱστορικοὺς καὶ μεταβατικὰς περιόδους, σὰν τὴ σημερινή. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἦθη καὶ ἔθιμα, τραγούδια λαϊκῆ τέχνης καὶ ἄλλες ἐκδηλώσεις τῆς ἀπλῆς ζωῆς ἀκολουθοῦνε αὐτὸν τὸ δρόμο. Ἡ ἀλλαγὴ θὰ συντελεσθῇ. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι ἄλλοῦ. Στὴ διαδοχῇ. Καὶ πάλι, φυσικά, ἡ διαδοχῇ θὰ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὶς νέες συνθηκὰς. Μὰ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τόσο ἀπλό. Γιατὶ χρειάζεται καὶ μιὰ δικὴ μας ἐνέργεια, ἐμπραχτὴ δραστηριότητα, ν' ἀπαλλαγῇ ἀπ' τὰ κακὰ σημάδια, ἀπ' τὰ στοιχεῖα τὰ διαβρωτικά, στοιχεῖα διαφθορᾶς πού, παίρνει ἀπ' τὴ μεταβατικὴ περίοδο ἀπ' ὅπου θὰ περάσει, γιὰ νὰ σταθεροποιηθῇ ὕστερα σὲ νέα κατάσταση καὶ ἀναγνωρισμένη διαδοχῇ. Καὶ τὸ χρέος μας εἶναι: Νὰ γίνῃ, ὅσο βολεῖ πρὸ ἀνώδυνη ἢ μεταβατικὴ περίοδος γιὰ νὰ βγῇ γερὸ καὶ μὲ πλήρη ὑγεία τὸ παιδί.

Ἀπ' τὰ χωριά μας, ἀπ' τὴν ὑπαιθρο. γενικά, δὲν φεύγουν μόνο τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, δὲν χάνεται ἡ ἀπλὴ ζωὴ. Χάνεται, γκρεμίζεται ἕνας ὀλόκληρος κόσμος. Κι' ὁ χαμὸς εἶναι πρὸ ἐκδηλος σὶὸ τραγούδι. Τὰ λαϊκά μας τραγούδια, ἐκτιοπίστηκαν ἀπ' τὸ Ρεμπέτικο, πού δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ προῖον νοσηρῶν ἐγκεφάλων πού ἐγκαταστάθηκαν στὰ ὑπόγεια τῆς χασισοποιίας καὶ φθείρουν τὸ καλλιτεχνικὸ αἶσθημα καὶ τὴν ψυχὴ τῶν νέων. Ἡρωές τουῖ τύποι πού καμμιά σχέση δὲν ἔχουν μὲ τὸ γνήσιο λαϊκὸ Ἑλληνικὸ αἶσθημα. Τύποι πού σέρονται μεταξὺ ταβέρνας καὶ ἀνομίας, τύποι ἀπαισιόδοξοι πού φοβοῦνται τὸ φῶς καὶ μαστορεύουν τὴ φυγῇ. Ὑμνεῖται ὁ παράνομος ἔρωτας καὶ ἡ νοσηρὴ σεξουαλικότητα. Μὰ ὁ λαὸς μας δὲν εἶναι τέτοιος καί, φυσικά, δὲν ἔχει καμμιά σχέση μ' αὐτὰ. Κι' ὅμως στὶς γραφικὰς πλατειοῦλες τῶν χωριῶν, μὲ τὸν πλάτανο μάρτυρα στὰ λεβέντικα χοροστάσια, ἀκούεται τώρα ἡ σπηλαιώδης φωνὴ τοῦ μάγκα πού σέρεται ἀποκρουστικά. Κι' ἡ μοιραία νιζεζὲς φέρνει τὴν «ἐξέλιξη» σὶὸ χωριό. Δὲν λέω, θὰ ἐκτιοπισθῇ τὸ λαϊκὸ χοροστάσι, τὸ κλέφτικο τραγούδι. Μὰ εἶναι νὰ θλιβῆται κανένας μὲ τὴν κατάντια τοῦ διαδόχου του. Οἱ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, ἄλλωστε, δὲν μεταβά-

λουν τὰ πράγματα. Τὸ μεγᾶφωνο σὶὸ χωριό, μὰ καὶ στὴν πόλη, εἶναι μιὰ ἐστία μολύνσεως κάτω ἀπὸ ἕνα πεῦκο ἢ ἔλατο.

Γιατὶ γίνεται αὐτό; Ἀπλούστατα, ἡ ψυχαγωγία τοῦ κοσμάκη ἀφρέθηκε κι' ἐδῶ στὰ χέρια τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Στὰ χέρια τῶν ἐμπόρων τῆς διαφθορᾶς πού προσπαθῶντας νὰ κολακίσουν τὰ γούστα τοῦ καθ' ἑνός, σερβίζουν τὸ πιὸ ἀηδὲς κατασκευάσμα.

Πῆρα αὐτὴ τὴν ἐκδήλωση, μὰ κι' ἕνα σωρὸ ἄλλες συνεπικουροῦν ἀποτελεσματικά.

Λυπᾶμαι πού κάνω κατάχρηση τοῦ χώρου σας. Οὔτε πού συζητοῦνται φυσικά, τέτοια ζητήματα μέσα σὲ λίγες γραμμές. Μὰ θάταν παράλειψη ἂν δὲν τονίζαμε τὴν εὐθύνη τῶν ἀρμοδίων καὶ τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου μας. Ποιὸς κινήθηκε πραγματικὰ γι' αὐτό; Κάστρο μας ἢ οὐδετερότητα τοῦ πνεύματος. Κι' αὐτὸ θὰ πεῖ: Θεῶμαι τὴν ἀουδοσία καί... παράγω ἀριστουργήματα.

Λοιπὸν, ἄς μὴ διασώσουμε μόνο, τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἀπλῆς ζωῆς πού χάνεται, μὰ νὰ ἀγωνιστοῦμε κιόλας νὰ γίνον τὸ ἴδιο ἀπλές, ἀγνές καὶ λαϊκὲς καὶ οἱ ἐκδηλώσεις τῆς νέας, τῆς διαδοχῆς ζωῆς, στὸν τομέα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Μὲ ἀγάπη

Πανατζῆς Κοντομίχης

*

ΤΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ «ΚΑΙΣΑΡΑΣ»

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρωτ. Ἑστία».

Κατ' ἐπανάληψιν διάβασα καὶ στὶς στήλες σου καὶ ἄλλοῦ, τὰ τοπωνύμια Καίσαρας νὰ σνοχετίζονται μὲ τὸ πέραςμα ἀπὸ τὴν Ἡπειρο τοῦ ρωμαίου αὐτοκράτορα Καίσαρα.

Σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας ὅμως σνγκεκριμμένα δὲ καὶ σὶὸ χωριό μου Βήσοραη, Καίσαρα λένε τὸν κισσό.

Μήπως λοιπὸν πρόκειται ἀπλῶς περὶ τοποθεσίας πού ὑπῆρχε ἢ ὑπάρχει ἀκόμη κισσός=Καίσαρας καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ ὄνομα;

Πολὺ φιλικὰ

Σπυρ. Στ. ὕπης

*

ΖΩΑ ΚΑΙ ΠΟΥΛΙΑ ΣΤΟΥΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥΣ ΘΡΥΛΟΥΣ

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρωτ. Ἑστία».

Στὸ συναρπαστικὸν ἀνάγνωσμα τοῦ ἐκλεκτοῦ σας συνεργάτου κ. Εὐάγγ. Μπόγκα: «Ζῶα καὶ πουλιὰ σιτούς Ἡπειρωτικοὺς θρύλους», πού φαερῶναι τὴν ταυτότητα τῶν λαογραφικῶν στοιχείων τῆς δούλης μου πατρίδος καὶ τοῦ ἐλευθέρου τμήματος τῆς ἐνταίας Ἡπείρου, δὲν ἀναφέρονται δύο ἀρπαικτικὰ πουλιὰ πού παρουσιάζουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον.

Στὴ Ἀρόπολι τὸ ἐν' ἀπ' αὐτὰ τὸ λέμε λιαρῶση ἢ τσοπάνο—ὁ φαρδουλᾶς, ἴσως πού σημειώνει ὁ κ. Μπόγκας. Τὸ ἐπικρατίστερο χρώμι του εἶναι κεραμιδί. Στὸ λαιμό του ἔχει μιὰ σειρὰ ἀπὸ κάτασπρο φτέρωμα, σὰν περιδέραιο, πλαισιωμένο μαῦρο καὶ στὶς φτεροῦδες δυὸ σειρὲς ὁμοίως, ὅπως καὶ στὴν οὐρά του. Εἶναι κάπως μεγαλύτερο ἀπὸ ὄρνιθα, ἀλλὰ σφέλλο καὶ λεβέντικο, σφυρίζει δὲ σὰν τσοπάνος καὶ χυμάει σὲ λαγούς καὶ ἀρνάκια.

Βρεθήκα, στὰ νειάτα μου, σὲ μιὰ τέτοια ἐπί-
 θεση τοῦ ἀσπαχιτικοῦ αὐτοῦ. Ἦταν οὐρουλο στὸ
 βουνὸ τῆς Δεσβιτσιάνης, κι' ἀριέγαμε τὰ πρόβατα
 ὅταν βλέπω νὰ χυμᾶει σ' ἕνα ὄμορφο κατοικᾶκι
 πὸν τὸ προορίζαμε γιὰ γκασέμι τῆς σιάνης. Ἀρπα-
 ξα τὸ μάνλιχο καὶ τοῦριξα ἀλλὰ τὸ κακὸ εἶχε γίνει:
 Τὸ κατοικᾶκι μας πέθνησε...

Τὸ ἄλλο ἀσπαχικό, πὸν μοιάζει σὰν μεγάλος
 γέρακας, ἔχει φτέρωμα ἀσπρο, σιλπνὸ, μὲ ἐλαφρὰ
 ἀπόχρωση πρὸς τὸ κίτρινο, πὸν μὲ τὸν ἥλιο γίνεται
 τόσο δυσδιάκριτο ὥστε μόνον ἀπὸ τὸ «γαύγισμα»
 πὸν κάμνει τοῦ παίρνεις τ' ἀχνάρια. Κυνηγᾶει στίς
 πλαγιὲς λαγούς, ἀλουπὲς κι' ὅ,τι λουφάζει στὸ βᾶτο
 ἢ στὸ χαμόκλαδο στὰ ὅποια χαμηλώνει... γανγίζον-
 τας σὰν κυνηγᾶτικο σκυλί. Μοῦτυχε νὰ ἰδῶ τὴν
 πάλη του μὲ ἄλεπὸν ἢ ὅποια πέφτει ἀνάσκελα γιὰ
 ν' ἀμυνθῆ χωρὶς πάντοτε νὰ τὸ κατορθῶνῃ. Σκη-
 νῆς καὶ παραστάσεις, πὸν πάντα νοσταλγοῦμε στὴν
 μικρὴ ξενειτιά μας...

Μὲ πατριωτικοὺς χαιροτισμοὺς
 Θεόδ. Ραῖδος
 Βορειοηπειρώτης

*

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια».

Εἰς τὸ 37ον τεῦχος καὶ εἰς τὴν σελίδα 515
 ἀνέγνωσα τὸ σημεῖωμα τοῦ κ. Σαλαμάγκα διὰ
 τὰ ὅσα ὁ πληροφοριοδότης του κ. Βλ. Λαζαρίδης
 τοῦ μετέδωκεν.

Ἀπαντῶ εἰς ταῦτα τὰ ἐξῆς :

Τὸ αὐτοκίνητον τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ κ.
 Βλαδίμηρος Λαζαρίδης, ἦτο πράγματι Γαλλικῆς
 προελεύσεως, καὶ μάλιστα μάρκας «Ρενώ», ἦτο
 ὄμως τὸ δεύτερον, τὸ ὁποῖον ὁ Χατζῆς ἐφωρεν
 ἀφροῦ γλυκάθερο καὶ εἶδε τὴν ὠφέλειαν τοῦ πρώ-
 του. Τοῦτο ἦτο πράγματι ἐπιβατικὸν καὶ πρὸς ἐπί-
 δεξιὸν τὸ ἐγύρισε μὲ τοὺς ἐπιβάτας εἰς τὴν ἀγο-
 ρὰν ὅπως ἀφίχθησαν οὗτοι ἐκ Πρεβέζης.

Ἐχρησιμοποιεῖ διὰ γκαράζ, τέσσαρας ἀποθή-
 κας (ἀχούρια) τὰ ὁποῖα ἐμίσθωσε παρ' ἐμοῦ ἀντὶ
 τοῦ τιμήματος τῶν 70 χρυσῶν λιρῶν ἑτησίως.
 Ταῦτα εὑρίσκοντο εἰς τὴν συνοικίαν Ἀγ. Μαρ-
 νας, ἦσαν δὲ ἰδιοκτησία τῆς ἐκ μητρὸς θείας μου
 κυρίας Δεβῆ.

Ἀναφορικῶς μὲ τίς ταλίκες, ὅλοι μας γνω-
 ρίζομεν τί ἦσαν οἱ καρρότες λατῶ... καὶ ἢ
 ψυχὴ μας τὸ ξέρει πῶς ταξιδεῦαμε τότε καὶ ἄς
 μὴ λησμονεῖ ὁ πληροφοριοδότης τοῦ κ. Σαλαμά-
 γκα ὅπου ἦτο καλοκαῖρι καὶ μῆνας Ἰούνιος καὶ
 στὰ περίφημα αὐτὰ λατῶ θάσοκαγαν ἀπὸ τῆς ζέ-
 στη οἱ ἄρχοντες τῆς ἐποχῆς.

Αὐτὰ διὰ τὴν ἀλήθειαν.

N. Ντεκάστρο

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ

Ἵπάρχουν ἄνθρωποι ἀληθινὰ κατατρεγμένοι
 ἀπὸ τὴ μοῖρα τους, πὸν ὅσο καὶ νὰ προσπαθοῦν
 ν' ἀναδειχτοῦν, δὲν καταφέρνουν, ὡστόσο, νὰ ἐκ-

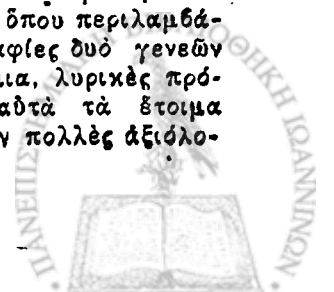
περάσουν παρὰ γιὰ λίγο τὴν ἀφάνεια. Τότε λάμ-
 πουν σὰ μετέωρα, τ' ὄνομά τους ἀκούγεται, τὸ
 κοινὸ πληροφορεῖται τὴν ὑπαρξὴ τους, καὶ ὕστερ'
 ἀπὸ κάποιον διάστημα ξαναπέφτουν στὸ σκοτάδι.
 Αὐτὴ ἦταν, νομίζω, ἡ τραγικὴ μοῖρα τῆς Εἰρήνης
 τῆς Ἀθηναίας, πὸν μᾶς ἄφησε, τίς προάλλες,
 τόσο πρόωρα, ἐνῷ εἶχε ἀκόμα πολλὰ νὰ δώσει.

Ἐπειτ' ἀπ' τὰ πρῶτα τῆς βιβλία, ξεχασμένα
 πιά, ὅπως ἡ «Υἱοθετημένη», ἔπειτ' ἀπ' τίς πα-
 λιῆς δημοσιογραφικῆς ἐπιτυχῆς της — μιὰ σειρά
 συνεντεύξεων μὲ τοὺς παλιούς λογοτέχνες μας,
 πεθαμένους κι αὐτούς, εἶχαν κάνει ἐντόπωση ὅταν
 δημοσιεῦτηκαν, πρὶν εἴκοσι χρόνια, στὴν «Ἔστια»,
 — ἡ Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία εἶχε σωπάσει γιὰ κάμ-
 ποσο καιρὸ. Ἐαφνικᾶ, ἀνάμεσα στὰ 1935 καὶ
 1940, ἦρθε ἡ μεγάλη ἀποκάλυψη : ἡ πεζογρά-
 φος ἔδωσε δυὸ συλλογῆς διηγημάτων : «Ἐποχῆς»
 καὶ «Σιωπηλά» — ποὺ βραβεύτηκε ἀπ' τὴν Ἀκα-
 δημία Ἀθηνῶν. Καὶ τώρα, δυὸ χρόνια πρὶν πε-
 θάνει, τὸ 1953, ἡ «Τελευταία ἀνοιξη». Ἔτσι συμ-
 πληρώθηκε τὸ τρίπτυχο. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ βι-
 βλία ἦταν μιὰ θαυμαστὴ ἀνανέωση τοῦ ἀναμφι-
 σβήτητου ταλέντου της, μιὰ ἀπόδειξη τῆς ψυχι-
 κῆς της εὐαισθησίας, μιὰ καινούρια νότα στὴ λο-
 γοτεχνία μας, μιὰ συνέχιση τῆς συμβολικῆς πεζο-
 γραφίας μας, ἀλλὰ μὲ πόσο προσωπικὸ ὕψος, πό-
 ση λεπτότητα ἀποχρώσεων, πόση ὑποβολή. Σελί-
 δες συχνὰ ἀριστουργηματικῆς, πὸν θυμίζουν σὲ
 πολλὰ σημεῖα τὴν ὁμότεχνό της, τὴν Κάθριν Μάν-
 σφελντ.

Ἦταν μιὰ χαμηλόφωνη ἐξομολόγησι τὰ τρία
 αὐτὰ βιβλία, μιὰ ἤρεμη φαινομενικᾶ ἀνάπλαση
 τῆς καθημερινῆς ζωῆς, μὲ πόση ὁμως τραγικότη-
 τα, πόση ἀπόγνωσις στὸ βάθος, κάτω ἀπ' τοὺς
 γαλήνιους τόνους, τίς λεπτές, ἀνάλαφρες πινε-
 λιές. Μιὰ ἀοίγαση ὀδύνη, ἕνας σπαραγμὸς ἐφεγ-
 γε κάτω ἀπ' τὸ ὑπόστρωμα τῆς ἀπαλῆς, τρυφε-
 ρῆς, μελαγχολικῆς πρόξας της. Ἦταν ἡ ἀπελ-
 πισία πὸν εἶχε τυλίξει τὴν Εἰρήνη τὴν Ἀθηναία
 ἀπ' τὰ χτυπήματα τῆς ζωῆς, μιᾶς ζωῆς πὸν τὴν
 ἐννοιῶθε νὰ φεύγει σιγὰ σιγὰ, καὶ πὸν ἢ ἀμοιρη
 δὲν τὴν εἶχε ζήσει, ἔτσι ὅπως τὴν εἶχε ὄνειρευτεῖ

Ὁλομόναχη, χωρὶς στοργὴ ἀπὸ κανένα, τρο-
 μοκρατημένη, ἐξασθενημένη, σωματικὰ καὶ ψυχι-
 κὰ ταλαιπωρημένη, μάταια γύρευε προστασία
 ἀπ' τοὺς φίλους της, τοὺς δικούς της, ἀπ' τὸ
 Κράτος, πὸν τῆς εἶχε ἀρνηθῆ ἀκόμα καὶ τὴ συν-
 ταξὴ τοῦ ἀντρός της — ἦταν, ὡς γνωστὸ, ἡ χή-
 ρα τοῦ λησμονημένου Πολύβιου Δημητρακόπουλου
 — μάταια γύρευε ἕνα στήριγμα, μιὰ οικονομικὴ
 ἄνεση — ἦταν δουτηγμένη στὴ φτώχεια — γιὰ
 νὰ μπορέσει κι αὐτὴ κάπως νὰ συνέλθει καὶ νὰ
 συνεχίσει τὸ δημιουργικὸ τῆς ἔργο.

«Τελευταία ἀνοιξη» τιλοφόρησε τὴ συλλογὴ
 τῶν διηγημάτων της, σὰ νὰ προαιθανόταν πῶς
 ἦταν καὶ ἡ τελευταία τῆς ζωῆς της ! Κι ὁμως
 εἶχε πολλὰ ἀκόμη νὰ μᾶς δώσει : ἑπτὰ βιβλία
 ἔτοιμα γιὰ ἐκδόση ἀναγγέλλει, ὅπου περιλαμβάν-
 ονται μελέτες, κριτικῆς, βιογραφίες δυὸ γενεῶν
 ποιητῶν καὶ πεζογράφων, δοκίμια, λιρικῆς πρό-
 ξες. Τί θ' ἀπογίνουσι τώρα ὅλα αὐτὰ τὰ ἔτοιμα
 ἔργα, ὅπου σίγουρα θὰ ὑπάρχουν πολλῆς ἀξιόλο-

γες σελίδες, και ποιός θα είναι ο εκδότης που θα τολμήσει να βγάλει, έστω και δυο τόμους, διαλέγοντας τα καλύτερα απ' αυτά τα κείμενα; Θάχουν άσφαλώς τη μοίρα που ακολουθεί το θάνατο όλων των συγγραφέων μας, όταν δεν υπάρχει ή στοργή του συγγενούς ή του φίλου, που θα θυσιάσει για να φέρει στο φως τα κατάλοιπα: άπλουστα θα λησμονηθούν, και στο τέλος, θα χαθούν. Σ' άλλες χώρες, Γαλλία, Άγγλία, Αμερική, Ιταλία κ. λ. π. φροντίζουν να εκδοθεί το ανέκδοτο έργο κάθε άξιου συγγραφέα, ακόμα και οι άναμνήσεις του (αν έχει γράψει) και ή άλληλογραφία του με άλλους πνευματικούς ανθρώπους. Δυστυχώς, στον τόπο μας, δε φθάσαμε σ' αυτό το ύψος του πνευματικού πολιτισμού κι άμφισβάλλω αν θα φθάσουμε ποτέ. Φταίει το κοινό που δε διαβάσει παρά τα λογής λογής έβδομαδιαία έντοπα, φταίνε οι εκδότες που άδιαφορούν για τους Έλληνες συγγραφείς; Δεν ξέρω, ένα είναι το γεγονός πως όλα τα κατάλοιπα των ποιητών και των πεζογράφων μας δεν εκδίδονται ποτέ. Πέρασαν χρόνια που πέθαναν ο Μήτσος Παπανικολάου, ο Ναπολέων Λαπαθιώτης, ο Τέλλος Άγρας, για ν' αναφέρω όσους μου έρχονται στο νοΐ, και τα χειρόγραφα τους μουχλιάζουν Κύριος οίδη σε ποιών χέρια. Αυτή θα είναι, πολύ τό φοβούμαι, και ή μοίρα της Ειρήνης της Αθηναίας. Κάποιες σελίδες της ανέκδοτες θα δούν ίσως τό φως σε μερικά περιοδικά και έντετρα ή σιωπή, ή λησμονιά!

Άληθινά τραγική ή μοίρα των πνευματικών ανθρώπων στην Ελλάδα. Μόνο μια φωτεινή εξαίρεση μέσα σ' αυτό τό πηχτό σκοτάδι: ή κ' Ελένη Ουράνη, ο Άλκης Θρύλος, που εκδίδει στοργικά τα «Άπαντα» του άληθιμόνυτου άντρός της, του Κώστα Ουράνη.

Ο θάνατος της Ειρήνης της Αθηναίας πέρασε σχεδόν άπαρατήρητος και μόνο έπειτ' από μέρες έγραψε ο Τύπος γι αυτόν. Γνωστότατος μάλιστα χρονογράφος θέλησε να δικαιολογήσει αυτή τη σιωπή, υπενθυμίζοντας ότι ή Ειρήνη ή Αθηναία έργάστηκε στη λογοκρισία (λογοτεχνικό τμήμα), επί Μεταξά, δείχνοντας άκαυσία κι άσυνήθιστη άδυστηρότητα στους συναδέλφους της. Ωστόσο, την έποχή της δικτατορίας πολλοί λογοτέχνες και δημοσιογράφοι ύπηρετούσαν στο Ύπουργείο Τύπου. Βέβαια, δε φαίνονταν τόσο άμελικτοι κι' άπλως, (για νάχουν ένα μισθό) προσπαθούσαν να συμβιάσουν τ' άσυμβίαστα. Η Ειρήνη ή Αθηναία θέλησε να φανεί «βασιλικώτερη του Βασιλέως». Τό γεγονός αυτό άφορά στον άνθρωπο κι όχι στην πεζογράφο, που ήταν εξαίρετη. Και την πεζογράφο θρηνήσαμε.

Σαν άνθρωπος ή Ειρήνη ή Αθηναία ήταν μονοκόμματος, νευροπαθής, είχε πολλές κακίες κι έγωισμό. Ήταν άλήθεια παράξενος χαρακτήρας κι' έτσι τη γνώρισε κι ο ύποφαινόμενος. Έφταιγε σ' αυτό και ή φοβερή της άνέχεια. Έπειτα, ήταν πλασμένη γι άλλη έποχή, την έποχή που είχε ζήσει, και ποτέ της δεν κατάφερε να συγχρονιστεί. Τό έργο της όμως μένει. Ήταν ένα ταλέντο λοχυρό και τα διηγήματά της θα διαβάζονται

απ' όλους εκείνους που αγαπούν τό λεπτό πνεΐμα, τους χαμηλούς τόνους, τη μαγεία της ύποβολής και του όνειρου.

Γ. Πράτοικας

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΠΕΝΘΗ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΟΥΤΣΗΣ

Την 16ην Ιουνίου έ. σ. απέθανεν ένταύθα εις ήλικίαν 84 έτών ο καθηγητής της Μουσικής Κωνσταντίνος Λούσης, εκ Γράφης (Δροπόλεως) της Βορείου Ηπείρου.

Ο εκλιπών άπεφοίτησεν εκ των Ζωγραφείων Διδακτηρίων του Κεστορατίου, έν συνεχεία δε ήρίστευσεν εις τον διαγωνισμόν της Σχολής Καλών Τεχνών δια την άπόκτησιν πτυχίου καθηγητού Μουσικής.

Προικισμένος με καταπληκτικήν πολυμέρειαν γνώσεων ύπηρετήσεν επί δεκαετηρίδας όλοκλήρους ως Σχολάρχης εις Δελβινάκιον, Άργυρόκαστρον και Άλλαχού και ως καθηγητής Μουσικής εις Βόρ. Ήπειρον, Πάτρας και Ιωάννινα.

*

ΑΘΗΝΑ Γ. ΧΑΤΖΠ — ΠΕΛΛΕΡΕΝ

Εις ήλικίαν 65 έτών απέθανε και εκηδεύθη την 1ην Ιουλίου έ. σ. εις Θεσσαλονίκην ή Αθηναία Χατζή, τό γένος Φωτίου Κυριακοπούλου, χήρα του άειμνήστου Ήπειρώτου ποιητού, θεατρικού συγγραφέως και πεζογράφου Γεωργίου Χατζή — Πελλερέν.

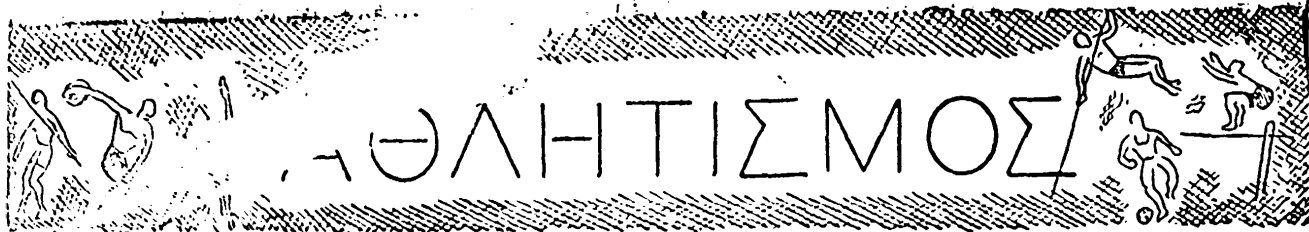
*

ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΣ

Κατόπιν μακράς άσθενείας άπεβίωσε και έτάφη εις τας Αθήνας την 12ην Ιουλίου έ. σ. ο Άλκιβιάδης Κοντοπάνος. Καθηγητής — Φιλολόγος επί σειράν έτών εις την Ζωσιμαίαν Σχολήν και την Ζωσιμ. Παιδαγωγικήν Άκαδημίαν. Ο εκλιπών, προικισμένος με ισχυράν κρίσιν και δύναμιν λόγου ύπῆρξε, καθ' όλον τό διάστημα της εκδόσεώς του, μέλος της Επιτροπής έπιμελείας ύλης του σπουδαίου περιοδικού συγγράμματος «Ήπειρωτικά Χρονικά», τό όποίον εξέδιδεν ο τότε Μητροπολίτης Ιωαννίνων Κορ Σπυρίδων. Ο Α. Κοντοπάνος έγεννήθη πρό 65ετίας εις Δολιανήν — Μωγωνίου, έφοίτησε δε εις την γεραράν Ζωσιμαίαν Σχολήν και έν συνεχεία εις την Φιλοσοφικήν Σχολήν του Πανεπιστημίου Αθηνών όπου έκαμε λαμπράς σπουδάς. Άτυχώς ούδέν γραπτόν μνημείον της έπιστημονικής καταρτίσεως και ιδιοφυίας του άφηκεν. Εις την κηδείαν του παρέστη, βαρυαλγών, ο θεός του Μακαριώτατος Αθηνών και πάσης Ελλάδος Κορ Σπυρίδων, τον νεκρόν δε άπεχειρέτησαν οι συμπατριώται κ. κ. Εύρ. Σούβρας, παιδαγωγός και Γ. Βαβαρέτος, δημοσιογράφος.

Μ. Χ. Μ.

ΙΩΑΝ. Γ. ΖΩΗ

ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΟΥ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ

Πολλοί είναι οι επικρίνοντες τὸ ποδόσφαιρον. Δὲν εἶναι, λέγουν, ἀθλητισμός. Καταστρέφει τὰ παιδιά καὶ προκαλεῖ ἔριδας εἰς τοὺς θεατὰς του πού κατ' εὐφημισμὸν λέγονται φίλαθλοι. Ζητοῦν νὰ καταργηθῇ καὶ νὰ υποστηρικθῇ μόνον ὁ κλασικὸς ἀθλητισμὸς πού δημιουργεῖ σώματα ὑγιῆ καὶ καλλιεργεῖ τὴν εὐγενῆ ἀμιλλαν.

Αὐτὰ περίπου υποστηρίζουν ὅλοι ὅσοι ἀντιτίθενται εἰς τὸ ἄθλημα αὐτὸ πού ἔχει κυριολεκτικῶς αἰχμαλωτίσει ἑκατομύρια ἀνθρώπων εἰς δλόκληρον τὴν ὑφήλιον. Καὶ τὰ υποστηρίζουν μὲ στόμφον καὶ μάλιστα προσπαθοῦν εἰς κάθε εὐκαιρίαν ὅταν ἡμποροῦν νὰ ἀνακόψουν τὴν ὀλεθρίαν, ὡς τὴν χαρακτηρίζουν, πορείαν τῆς νεολαίας πρὸς τὰ γήπεδα.

Αὐτὸ δὲν νομίζω ὅτι εἶναι περίεργον. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν διάφορον γνώμην καὶ τὴν υποστηρίζουν. Μᾶλλον τιμῆ τους εἶναι διότι ἀγωνίζονται διὰ τὰς ἰδέας των. Ἐκεῖνο πούδὲν ἡμπορεῖ τισινὰ ἐννοήσῃ εἶναι ἡ περίεργος νοοτροπία πού ἔχουν ὅλοι σχεδὸν οἱ ἔχθροὶ τοῦ ποδοσφαίρου νὰ ἐκθειάζουν τὸν κλασικὸν ἀθλητισμὸν καὶ νὰ παρουσιάζονται ὡς οἱ μεγαλύτεροι ὑπέρμαχοί του. Πολὺ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν λέγουν εὐθαρσῶς: «Δὲν μ' ἐνδιαφέρει οὔτε τὸ ποδόσφαιρον οὔτε ὁ κλασικὸς ἀθλητισμός». Οἱ περισσότεροὶ δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ φανοῦν ὡς μὴ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν ἀγωνιστικὴν κίνησιν. Ἐπαναλαμβάνουν κατὰ κόρον τὸ «νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ», ἐκφωνοῦν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ καὶ ἐν λογίδιον καί... ἡσυχάζουν. Δηλαδή σταματοῦν. Μέχρις αὐτοῦ φθάνει ὁ ἐνθουσιασμός των. Οὐδὲν πέραν τῶν λόγων. Ἄν τοὺς ἐρωτήσετε κάτι διὰ τὸν ἀθλητισμὸν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος θὰ ἀπαντήσουν περιφρονητικῶς διὰ νὰ συγκαλύψουν τὴν παντελεῖ ἀγνοίαν των. Καὶ ἂν τοὺς ἀναζητήσετε εἰς τὸ Στάδιον κατὰ τὴν τέλεσιν καὶ τῶν μεγαλυτέρων ἀκόμη ἀγῶνων δὲν θὰ τοὺς συναντήσετε πούθενά. Δὲν καταδέχονται νὰ παραστοῦν. Ἄλλωστε δὲν τοὺς ἐλκύει τίποτε τὸ σχετικόν. Ὅσον ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ ποδόσφαιρον τόσον ἐνδιαφέρονται καὶ διὰ τὰ ἄλλα ἄθλήματα.

Καὶ ἐν ἄλλο περίεργον ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ διαπιστώσῃ. Ἐὰν προσέξῃ τοὺς παρακολουθούντας τοὺς ἀθλητικὸς ἀγῶνας θὰ ἀντιληφθῇ ὅτι οἱ περισσότεροὶ ἐξ αὐτῶν, ἐὰν ὄχι ὅλοι, εἶναι φίλοι τοῦ ποδοσφαίρου. Οἱ ἴδιοι αὐτοὶ οἱ κατ' εὐφημισμὸν φίλαθλοι τῶν γηπέδων εἶναι καὶ οἱ «ἀγνοεῖ» φίλαθλοι τοῦ στίβου.

Φυσικὰ τὸ ποδόσφαιρον ἔχει τὰ τρωτά του. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἄλλο ζήτημα.

Η ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Τὸ σημαντικώτερον ἀθλητικὸν γεγονός κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα ἀπετέλεσε διὰ τὴν Ἑπειρον ἡ τέλεσις εἰς τὰ Ἰωάννινα, παρουσία χιλιάδων λαοῦ τῶν ἀθλητικῶν ἀγῶνων Γ' Ἀκρίτεια. Νεαροὶ ἀθληταὶ τῶν «Σπιτιῶν τοῦ Παίδεῦ» ὄλων τῶν ἀκριτικῶν περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος κατῆλθον εἰς τὸ Πανηπειρωτικὸν Στάδιον ὅπου ἠγωνίσθησαν ἐν μέσῳ ἀτιμοσφαίρας ἐθνικῆς ἐξάρσεως.

Τῆς τελετᾶς ἐλάμπρυναν διὰ τῆς παρουσίας των αἱ Α.Α.Μ.Μ. οἱ Βασιλεῖς, ἡ Α.Β.Υ. ὁ Διάδοχος καὶ Α.Α.Β.Β.Υ.Υ. αἱ Πριγκίπισσαι.

Οἱ ἀγῶνες ἤρχισαν τὴν 1ην Ἰουλίου καὶ ἔληξαν τὴν 4ην ὅτε ἐτελέσθησαν τὰ τελικὰ ἀγωνίσματα.

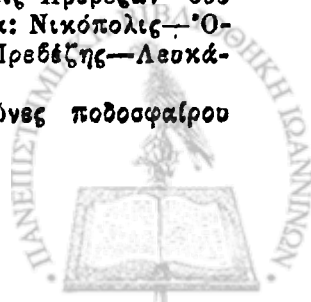
Ἐκ τῶν ἡπειρωτικῶν ομάδων (Ἰωαννίνων καὶ Θεσπρωτίας) διακρίθη μόνον ἡ ὁμάς τῆς Θεσπρω-

τίας ἣτις ἦλθε πρώτη εἰς τὴν πετόσφαιραν καὶ ἐβραβεύθη διὰ τὸ ἦθος τῆς.

Κατὰ τὸ ἴδιον διάστημα εἰς Ἀθήνας ἐτελοῦντο οἱ Πανελλήνιοι Ἐφηβικοὶ Ἀγῶνες. Οἱ μετασχόντες εἰς αὐτοὺς ὀλίγοι Ἑπειῶται ἀθληταὶ Παναγιωτίδης, Δήμου καὶ Παπαγεωργίου κατέλαβον σημαντικὰς θέσεις.

Τὴν 10ην Ἰουλίου ὁ Ἀτρόμητος ἀγωνισθεὶς εἰς τὰ Τρίκαλα ἐνίκησε τὴν Α.Ε.Τ. μὲ 3—2. Ἐπίσης ἡ ὁμάς τῆς VIIης Μεραρχίας μετέβη εἰς Κέρκυραν ὅπου ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Ἄρεως μὲ 4—1. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν διεξήχθησαν εἰς Πρέβεζαν δύο ἀγῶνες μὲ τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα: Νικόπολις—Ὀλυμπιακὸς Ἄρης 1—1, Α.Ε. Πρεβέζης—Λευκάτας 3—1.

Ἐπικολοῦθησαν δύο ἀγῶνες ποδοσφαίρου

μεταξύ των ομάδων των Μεραρχιών VIIης και ΧVης. Κατά τον πρώτον, παρά την δοθείσαν παράτασιν, δὲν ἐπετεύχθη ἀποτέλεσμα (0—0). Κατὰ τὸν δεύτερον διεξαχθέντα τὴν 20ην Ἰουνίου, νικητρία καὶ συγχρόνως πρωταθλήτρια τοῦ Α' Σ. Σ. διὰ τὴν ἐφετεινὴν περίοδον ἀνεδείχθη ἡ ὁμάς τῆς ΧVης.

Ὁ τελευταῖος ποδοσφαιρικὸς ἀγὼν τοῦ Ἰουλίου διεξήχθη μεταξύ των Πρωταθλητριῶν Ἡπειρου καὶ Κερκύρας Ἀτρομήτου καὶ Ἀρεως με ἀποτέλεσμα 4—0 ὑπὲρ τοῦ Ἀτρομήτου.

Συγχρόνως διεξήχθησαν ἀγῶνες στίβου. Ἐπρώτευσαν οἱ ἀθληταὶ τοῦ Ἀβέρωφ, Τσουκανέλης με 35,60 εἰς τὴν δισκοβολίαν, Παπᾶς με 11"5 εἰς τὸν δρόμον 100 μ. καὶ Δήμου με 9"22" εἰς τὸν δρόμον 3.000 μ. Τοὺς ἀγῶνας εἶχε διοργανώσει ὁ Ἀτρόμητος.

Ἄλλοι ἀγῶνες διεξήχθη εἰς Λευκάδα μεταξύ Ἀβέρωφ καὶ Τηλεκράτους. (Ὁ ἀγὼν διεκόπη ἐνῆν ἔνικα ὁ Τηλεκράτης με 4—2).

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Αἱ διαλέξεις μας

Τὴν 31ην Ἰουλίου ἐδόθη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Στρατιωτικοῦ Θεάτρου τῆς πόλεως μας ἡ ὀργανωθεῖσα ὑπὸ τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐστίας» διάλεξις τοῦ διαπρεποῦς Βορειοηπειρωτοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Σπ. Καλλιὰφ με θέμα: «Ὁ χαρακτικισμὸς τῆς ἐποχῆς μας»

Εἰς τὴν διάλεξιν ἡ ὁποία ἐσημείωσεν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν παρευρέθησαν ὁ Καθηγητῆς ἱστορίας Τέχνης τοῦ Ε. Μ. Πολυτεχνείου κ. Δημ. Εὐαγγελίδης, ὅστις διενεργεῖ ἐφέτος τὰς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφὰς τῆς Δωδώνης, ὁ Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Παν. Χρήστου, ὁ Δήμαρχος Ἰωαννιῶν κ. Σακκάς, ὁ Ἐπιτελάρχης μετ' ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τῆς VIIης Μεραρχίας καὶ πλῆθος ἐκλεκτοῦ κόσμου.

*

Ἡπειρωτὲς καλλιτέχνες

Μὲ χαρὰ καὶ ἰκανοποίησιν, πληροφορηθήκαμε τὴς ἐπιτυχίαις στὴ Σχολῇ Καλῶν Τεχνῶν τριῶν νέων Ἡπειρωτῶν καλλιτεχνῶν. Ἀπεφοίτησαν, ἀφοῦ σπούδασαν ἐντατικὰ καὶ με ζῆλο. Τὰ διπλώματά των ἐκοσμήθησαν με ἐπαίνους καὶ βραβεῖα. Οἱ νέοι αὗτοι καλλιτέχνες εἶναι ὁ Παῦλος Βρέλλης ὁ Σταῦρος Μπαλντογιάννης, καὶ ὁ Βασίλης Γκρόζας. Δὲν ἔχουμε παρά νὰ τοὺς συγχαροῦμε θερμὰ καὶ νὰ τοὺς εὐχηθῶμε καλὴ σταδιοδρομίαν.

Γ. Κ.

*

Τιμὴ εἰς συνεργάτην μας

Εἰς τὸν συνεργάτην μας ποιητὴν καὶ διηγηματογράφον κ. Εὐάγγ. Δικῆταν ἀπενεμήθη τὸ ἀβραβεῖον ἀπὸ τὴν Διεθνή Ἐπιτροπὴν τοῦ ΝΑΤΟ,

ποῦ ἐδρεύει εἰς τὸ Παρίσι, διὰ τὸ δοκίμιόν του «Μῆνυμα Εἰρήνης». Εἰς τὸν διαγωνισμὸν αὐτὸν ἔλαβον μέρος χιλιάδες νέοι λογοτέχνη 15 χωρῶν. Προσεχῶς ἀναχωρεῖ ὁ κ. Δικῆτας εἰς τὸ Παρίσι, φιλοξενούμενος τοῦ ΝΑΤΟ. Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐστία» αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν ἰκανοποίησιν διὰ τὴν τιμὴν ποῦ ἔγινεν εἰς τὸν ἐκλεκτὸν τῆς συνεργάτην.

*

Γιορτὲς λόγου καὶ τέχνης στὴ Λευκάδα

Ὁ Σύλλογος τῶν ἐν Ἀθήναις Λευκαδίων ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Δήμου Λευκαδίων καὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ὀργανισμῶν διοργανώνει γιὰ τὴν περίοδον 11 — 23 Αὐγούστου μιὰ σειρά πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων. Τὸ πρόγραμμα περιλαμβάνει διαλέξεις, ἐκθεσίαν ζωγραφικῆς, φωτογραφιῶν, λαϊκῆς τέχνης κ. λ. π. Ἀκόμα συναυλίαι, ἐκδρομὲς, ἀναπαραστάσεις χωριάτικων γάμων κατὰ τὸ ὁμιονυμοποίημα τοῦ Σικελιανοῦ.

Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰν ἀκόμη ἀπόδειξιν τῆς πνευματικότητος τῆς ὠραίας νήσου ἡ ὁποία σὺν τῇ χρόνῳ θὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν ποῦ τῆς ἀνήκει εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ τουριστικὴν κίνησιν τοῦ τόπου.

«ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

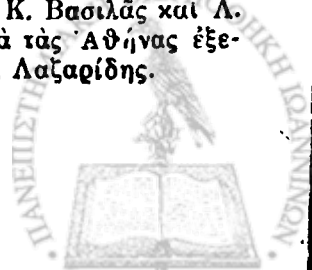
Ὁ ἐκλεκτὸς Ἡπειρωτῆς συγγραφέας κ. Α. Α. Πάλλης, ἀκολουθῶντας τὸ παράδειγμα τοῦ ἀειμνήστου πατέρα του Ἀλεξάνδρου Πάλλη, στέλνει δωρεὰν τὸ τελευταῖον βιβλίον του «Ξενητεμένοι Ἕλληνες», σὲ ὅποιον τοῦ γράφει στὴ διεύθυνσίν του: Στρατ. Συνδέσμου 3, Δεξαμενὴ — Ἀθήνας.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

1. Ἀφίκοντο εἰς τὸ Μέτσοβον αἱ Α.Α.Μ.Μ. οἱ Βασιλεῖς μετὰ τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου καὶ τῶν Πριγκηπισσῶν Εἰρήνης καὶ Σοφίας. Κατὰ τὴν τριήμερον παραμονὴν Τῆς εἰς Μέτσοβον ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ τ. Ὑπουργοῦ κ. Εὐαγγ. Ἀβέρωφ εἰς τὸ Ἀρχοντικὸν Τοσίτσα καὶ ἐγκαινίασε τὸ ἐκεῖ Νοσοκομεῖον, τὸ Σχολικὸν κτήριον καὶ τὸ Ἐργοστάσιον Ξυλουργίας ἅτινα ἀνηγέρθησαν δαπάναις τοῦ κληροδοτήματος Τοσίτσα.

2. Εἰς τὸ χωρίον Κουκλιοῦ, Θεσπρωτίας ἐφονεύθη ὑπὸ κεραυνοῦ ὁ 18ετής Ἰωάνν. Διαμάντης, ὡς καὶ 40 πρόβατα τοῦ ποιμνίου του.

—Γενομένων ἀρχαιρεσιῶν διὰ τὴν ἀνάδειξιν Δ.Σ. τοῦ Συλλόγου Δημῶν Ζαγορίου—Μετσόβου ἐξελέγησαν οἱ κ.κ. Μ. Στράτης, Κ. Λαζαρίδης, Κ. Παπαχρήστου, Κ. Βασιλάς καὶ Α. Λέκος. Ὡς ἀντιπρόσωπος διὰ τὰς Ἀθήνας ἐξελέγη ὁ συνεργάτης μας κ. Κ. Λαζαρίδης.

3. Ἐπνίγη ἐνῶ ἐκολύμβα εἰς Καλαμᾶν καὶ παρὰ τὴν θέσιν Σιουπατῖνα ὁ ὀκταετῆς Δημ. Ἀθανασίου ἐκ Πέντε Ἐκκλησιῶν.

4. Ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια ἀφίκετο εἰς Ἰωάννινα. Τὸ ἀπόγευμα παρηκολούθησαν εἰς τὸ Πανηπειρωτικὸν Στάδιον τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας τῶν Παιδοπόλεων Βορείου Ἑλλάδος «Γ'. Ἀκρίτια» μετὰ τὸ πέρας τῶν ὁποίων ἡ Βασίλισσα ἀπένειμε εἰς τοὺς νικητὰς τὰ ἐπαθλα. Τὸ ἑσπέρας ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας.

6. Ἀφίκοντο ἐνταῦθα ὁ Ὑπουργὸς Προνοίας κ. Πολυζωγόπουλος, ὁ Ὑφυπουργὸς κ. Γιαβάσογλου καὶ ὁ Ἡπειρώτης Γενικὸς Γραμματεὺς κ. Ἀθαν. Μαντέλλος πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων καὶ προώθησιν τοῦ θέματος τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων Βορειοπειρωτῶν.

8. Ἐκπρόσωποι τῆς ἐνταῦθα Μουσουλμανικῆς Κοινότητος παρουσιασθέντες εἰς τὸν κ. Δήμαρχον ἐζήτησαν ὅπως διαταχθῆ ἡ περίφραξις τοῦ παρα τὸ Ὑδραγωγεῖον Νεκροταφείου τῶν.

10. Εἰς τοὺς ἐπιναπατρισθέντας ὁμήρους τῶν χωριῶν Πωγωνιανῆ Δολὸ καὶ Σταυροσκιάδι παρεχωρήθη στεγαστικὴ βοήθεια.

12. Εἰς θέσιν «Κατσαμίαι» Ραδοβιζίου, Θεσπρωτίας εὐρέθη ἀπηγχονισμένος ὁ μαθητὴς Ματθ. Κοτσώνης ἐτῶν 14.

13. Εἰς Σμέρτον, Θεσπρωτίας ἐφονεύθη συνεπεία ἐκρήξεως βλήματος ὄλμου ὁ κτηνοτρόφος Φωτ. Τάσσο.

—Εἰς τὸν Βουβοπόταμον, Θεσπρωτίας κατέπεσεν καὶ ἐπνίγη ὁ τριετῆς Ἰωάνν. Δήμας.

14. Εἰς Συκοχώριον, Θεσπρωτίας ἡ Εὐαγγελία Γεωργίου, ἐτραυμάτισε διὰ πολεμικοῦ ὄπλου τὸν Βέρμπην Γεώργιον ἐτῶν 39 ἐπιχειρήσαντα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς με ἀνηθίκους προθέσεις.

16. Ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου Κοινοτήτων Γράμμου ἀπεφασίσθη ἡ προμήθεια ἐνὸς προωθητήρος καὶ ἐνὸς συμπιεστοῦ πρὸς διάνοξιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν τῆς περιοχῆς.

18. Ὁ εἰκοσαετῆς Ἰωάνν. Ζήσης ἐκ Παντανάσσης Πρεβέζης, ἀπήγαγεν ἐκουσίως τὴν συγχωριανὴν τοῦ Κωνσταντίνου Παπαϊωάννου.

—Εἰς τὸ χωρίον Μανωλιάσσα εὐρέθη ἀπηγχονισμένη ἡ εἰκοσαετής Βασιλικὴ Νάκου ὡς προέκυψεν, ἡ ἀτυχῆς νέα, νῆτοκτόνησεν.

20. Εὐρέθη νεκρὸς παρὰ τὴν Πλαταριάν Θεσπρωτίας ὁ ἐπιληπτικὸς Μιχαὴλ Καρυλῆς ἐτῶν 47.

23. Ὁ Κωνστ. Κίτσος ἐτῶν 35 ἐφόνευσε διὰ μαχαίρας τὴν ἑγγυον σύζυγόν του Ἀγγελικὴν μετὰ τῆς ὁποίας ἐτέλει ἐν διαστάσει.

24. Οἱ ἐννεαετείς Σταματούλα Καρατζᾶ καὶ Λάμπρος Μπαλατσούκας ἐκ Βλαχέρνας, Ἄρτης, ἐπνίγησαν ἐνῶ διέβαινον τὸν Ἀραχθὸν ποταμὸν.

—Κατέρρευσε ἡ παρὰ τὴν Βρουσίαν γέφυρα Καλαμᾶ ἀποκοπέσης τελείως τῆς ἐπικοινωνίας τῆς βορείως τοῦ ποταμοῦ περιοχῆς Μουργκάνας.

25. Ἡ Κοινότης Βρυσσοχωρίου Ζαγορίου

διέθεσεν ἐκ τῶν πόρων τῆς 40.000 δρχ. πρὸς φύτευσιν ἐκτάσεως 25 στρεμάτων κοινοτικῶν ἀμπελώνων.

—Ἀφίχθη ἐνταῦθα κινητὸς Ζωολογικὸς κῆπος μετὰ πληθῆν ἀγρίων θηρίων, ἐρπετῶν καὶ σπανίων πτηνῶν.

27. Λόγω διακοπῆς τῶν ἀποστραγγιστικῶν ἔργων εἰς τὴν πεδιάδα Βίγλα τῆς Ἄρτης ἡ Ἐταιρεία Κ.Τ.Κ.Α. ἀπέλυσε 800 ἔργατας οἱ ὅποιοι ἀντιμετωπίζουν ὀξύτατον πρόβλημα διαβιώσεως.

28. Ἀπεφασίσθη ὅπως ἀπὸ τὴν 3ην μέχρι τῆς 13ην Σεπτεμβρίου ὀργανωθῆ ἑταῦθα ἐμποροπανηγύρης πανηπειρωτικῆς μορφῆς.

29. Τὸ Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν ἐνέκρινε ἀπόφασιν τοῦ Δήμου περὶ ἀπαλλοτριώσεως τοῦ χώρου εἰς τὴν «Λιμνοπούλαν» διὰ τὴν ἴδρυσιν Κολυμβητηρίου.

30. Ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης κ.κ. Δημητρίου συνεκροτήθη εἰς Κόνιτσαν τὸ Γ'. Ἱερατικὸν Συνέδριον τῆς περιφέρειας.

*

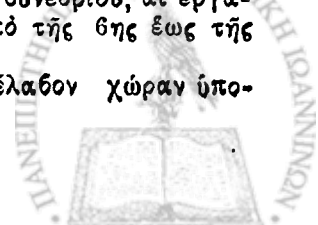
Παιδαγωγικὸν συνέδριον Β' Περιφέρειας Ἄρτης

Εἰς τὴν Β' Ἐκπαιδευτικὴν Περιφέρειαν Ἄρτης συντελεῖται ἀθροῦθως μία πολὺπλευρὸς ἐπιστημονικὴ καὶ παιδαγωγικὴ ἐργασία μετὰ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἐπιθεωρητὴν τῆς κ. Ι. Χατζηδάκην. Οὕτω παράλληλα μετὰ τὴν διδακτηριακὴν δραστηριότητα, τὴν ἀποτελεσματικὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, τὴν ἴδρυσιν δανειστικῆς βιβλιοθήκης, κατεβλήθησαν καρποφόροι προσπάθειαι διὰ τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν καὶ ἐξύψωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν συμμόρφωσιν τούτων πρὸς τὰς νέας ἀπαιτήσεις τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης. Τοῦτο ἐπετεύχθη κυρίως διὰ τῆς συγκλήσεως γενικῶν καὶ τοπικῶν παιδαγωγικῶν συνεδρίων.

Τὸ ἐφετεινὸν συνέδριον τῆς περιφέρειας εἶχεν ὅλως ἰδιάζοντα χαρακτηριστὰ καὶ ἔλαβε, χάρις εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ χρόνου τῆς συγκλήσεως, πανηγυρικὴν ὄψιν καὶ μορφήν. Τὸ συνέδριον μας συνέπεσε μετὰ τὰς γυμναστικὰς ἐπιδείξεις τῶν Σχολείων Μῆσης Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Νομοῦ καὶ μετὰ τοὺς Περιφερειακοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας Ἡ' περιφέρειας ὡς καὶ μετὰ τὸ συνέδριον τῶν Γυμναστῶν τῆς Περιφέρειας, τοῦ ὁποίου προῖστατο ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Σωματικῆς Ἀγωγῆς κ. Σαββόπουλος. Οὕτω ἐδόθη ἡ εὐκαιρία εἰς τοὺς Δημοδισκάλους νὰ ἀπολαύσουν τὸ ὄρατον θέαμα τῶν Γυμναστικῶν Ἐπιδείξεων, νὰ ἀκούσουν διαλέξεις διὰ τὸ μάθημα τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς καὶ τῶν παρεμφερῶν πρὸς τοῦτο κλάδων καὶ νὰ παρακολουθήσουν ὑποδειγματικὴν διδασκαλίαν γυμνάσεως τῆς Α' καὶ τῆς ΣΤ' τάξεως.

Τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου τῆς Β' Περιφέρειας Ἄρτης ἐκήρυξεν ὁ Ἐπιθεωρητὴς κ. Χατζηδάκης, ὅστις ὠμίλησε διὰ μακρῶν διὰ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν ὠφελιμότητα τοῦ συνεδρίου, αἱ ἐργασίαι τοῦ ὁποίου διήρκεσαν ἀπὸ τῆς 6ης ἕως τῆς 8ης Ἰουνίου.

Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἔλαβον χώραν ὑπο-

δειγματικά διδασκαλαί υπό του κ. 'Επιθεωρη-
του και των δημίων κ. κ. Κ. Ροντογιάννη, Δ.
Παπαχριστοδούλου, ώμιλησαν δέ επί παιδαγωγι-
κών θεμάτων οί κ. κ. Δ. Χρήστου, Σ. Σπανός,
Ε. Παπακώστας, Β. Μπρίνιας, Δ. Καράμπελης,
Α. και Κ. Γιαννακός, Εύθυμιού και 'Αγγέλης.

Τό συνέδριον, τέλος, τό όποιον εχαιρέτησε
και ό φιλόμουσος Νομάρχης 'Αρτης κ. Εύσταθίου,
ένέκρινε ψήφισμα ύπέρ της Βορ. 'Ηπείρου και
της Κύπρου.

Ξεν. Παπαγεωργίου

*

Οί 'Ηπειρώται Κερκύρας

'Εκπρόσωποι της έν Κερκύρα 'Ηπειρωτικής
παροικίας, κατόπιν άλληπαλλήλων συσκέψεων,
άπεφάσισαν την επανίδρυσιν του εκεί 'Ηπειρωτι-
κού Συλλόγου, όστις είχε διαλυθή συνεπεία του
τελευταίου πολέμου. Σκοπός του 'Ηπειρωτικού
Συλλόγου θά είναι ή σύσφιξις των αδελφικών
σχέσεων και ή προαγωγή των συμφερόντων με-
ταξύ των 'Ηπειρωτών και των Κερκυραίων ως και
ή άλληλοβοήθεια μεταξύ των μελών της έν Κερ-
κύρα 'Ηπειρωτικής παροικίας. Τό πρώτον Δ. Σ.
του 'Ηπειρωτικού Συλλόγου άπηρτίσθη εκ των κ.
κ. 1) Παπα Κων)νου προέδρου, 2) Νικ. Δυμπερο-
πόδλου, αντιπροέδρου, 3) Σπυρ. Στούπη, γενικού
γραμματέως, 4) Γρηγ. Κέντρου, ειδικού γραμμα-
τέως, 5) Χαρ. Παπαγεωργίου, ταμίου, 6) Βασ. Βα-
σιλείου, έφόρου, 7) Δημ. Δατζίδη, 8) Γκιιάτη Π.
και 9. Χάμου Θ. συμβούλων.

'Ανακήρυξις ευεργέτου

'Η γενική συνέλευσις του Πανηπ. Συλλόγου
Καΐρου, κττά την επενεινήν σύνοδόν της, εισηγή-
σει του εκεί γνωστού λογοτέχνου κ. Κ. Σίμου,
άνεκήρυξε τον έν Αιγύπτω άντιπρόσωπόν μας κ.
Νικόλ. Βαζάκαν, ευεργέτην του Πανηπειπ. Συλ-
λόγου, διά τας πολλαπλάς ήθικάς και ύλικάς
ύπηρεσίας του πρός αυτόν και την εκεί παροι-
κίαν μας.

*

'Επιτυχία 'Ηπειρωτίσσης

Κατά διαγωνισμόν άμίλλης σπουδαστών επί
διεθνούς επιπέδου όστις έλαβε χώραν εις Χάγην
'Ολλανδίας, όπου συνήλθεν τό Διεθνές Συνέδριον
'Αρχιτεκτόνων, έβραβεύθησαν τά σχέδια των 3
'Ελλήνων σπουδαστών, οί όποιοι έξεπροσώπησαν
τό 'Εθνικόν Μετσόβιον Πολυτεχνείον και εις
τούς όποίους περιλαμβάνεται και ή συμπατριώ-
τις αρχιτέκτων Δίς 'Αλίκη Στάρα· 'Η Δίς Στάρα
έπέτυχε κατόπιν διαγωνισμού και ύποτροφίαν
ένός έτους εις τας 'Ηνωμένας Πολιτείας.

'Εθνικό 'Ιδρυμα (Μορφωτικός Τομέας). 'Α-
θήνα. Είναι γενικότερη και ήπειρωτική ύποχρέ-
ωσή μας, να βοηθήμε κάθε προσπάθεια που άπο-

σκοπει τή μορφωτική άνοδο του τόπου μας· έμεις
μᾶλλον παρά σεις πρέπει να ευχαριστούμε για
τήν προσφορά σας.—Νισ. Ντεκ. 'Αθήνα. Δημο-
σιεύονται και τά δυό σας· τά έπιμελήθηκε ό ειδι-
κός συνεργάτης μας κ. Σ.—Γ. Σιν. Πάτρα. Κι' ή
δική μας χαρά ήταν έπίσης μεγάλη· εΐστε από
τούς ένθερμότερους φίλους μας· πήραμε ότι μᾶς
στείλατε και ευχαριστούμε.—Jamel Baud—Bouy
Γενεύη. Για τά καλά για τήν προσπάθειά μας λό-
για σας. ευχαριστούμε πολύ. 'Ο.τι μᾶς ζητήσατε
στέλλεται.—Δημοσ. Βιβλιοθήκη Δημητσάνας.
Πήραμε ότι μᾶς στείλατε και ευχαριστούμε.
'Εκτός του α'. τεύχους δέν θά είχαμε αντίρρηση
να συμπληρώσωμε τά όσα σας λείπουν. 'Ο κ. Βρα-
νούσης είναι στην 'Αθήνα (Τζαβέλα 2)—Εύλ.
Κουρ. 'Αθήνα. Σᾶς στείλαμε τό άνάτοπο και κά-
ναμε τή διόρθωση. Περιμένουμε τή συνέχεια. Α.
Σκανδ. (Εργατική 'Εστία). 'Αθήνα. Ευχαριστούμε
πολύ για τήν άποτελεσματική ένίσχυση της προ-
σπαθείας μας και τά θερμά σας γι' αυτή λόγια.
Θά γράψουμε άργότερα.—Θεοφ. Μεντζ. Κων)
πολις. Μᾶς συγκινούν βαθειά, πιστέψτε μας τά
θερμά για τήν προσπάθειά μας λόγια, τόσο πε-
ρισσότερο όσο και γιατί προέρχονται από ένα έγ-
κριτο και ένθερμο απόδημο 'Ηπειρώτη όπως εσείς.
Μᾶς χαροποιεί ή προαναγγελία της συνεργασίας
σας την όποία αναμένουμε τό ταχύτερο.—Σπ.
Λουτσ. 'Αθήνα. Πήραμε ότι μᾶς στείλατε και ός
ευχαριστούμε θερμά τόσο γι' αυτό όσο και για
τά θερμά σας λόγια.—Θ. Ραΐδ. Peabody, mass.
Δημοσιεύεται. Ευχαριστούμε για όλα.—...Στούπ.
Κέρκυραν. 'Εγγράψαμε και στείλαμε τεύχη. Σᾶς
ευχαριστούμε θερμά· εΐστε από τούς καλούς μας
φίλους.—Διον. Τορβ. 'Αθήνα. 'Οχι καλέ μας
φίλε· αγωνιζόμαστε σκληρά μᾶ τό κρατούμε· ός
γράψαμε. Σᾶς στείλαμε τά τεύχη.—Κ. Μιχ. 'Η-
γουμενίτσα. 'Ηρθε άργά για τό παρόν τεύχος θά
δημοσιευθή στο προσεχές.—Μιχ. Πουρ. Τρίκκαλα.
Θά ός γράψουμε ιδιαιτέρως.—Κ. Τσετ. Για
τό ένδιαφέρον σας, ευχαριστούμε· θά ός γρά-
ψουμε για ότι μᾶς προτείνετε ιδιαιτέρως.—'Αν
Ραπτ. Κέρκυραν. Σᾶς στείλαμε τά τεύχη πού
ζητήσατε.—Κ. Παφ. Τρίκκαλα. Σᾶς στείλαμε
ότι ζητήσατε.—'Ηλ. Λαλ. 'Αθήνα. 'Αλλάξαμε τή
διεύθυνση. Κρατήσαμε σημείωση μεταβολής διευθύν-
σεως. 'Ανθ. Ζόλ., 'Αργίριο. 'Εχετε δικιο· τακτο-
ποιήθηκε.—Χρ. Ζιτσ., Θεσσαλονίκη. Ευχαρι-
στούμε πάντοτε· δημοσιεύεται.— Α. Βραν.,
'Αθήνα. Τό γράμμα σας τό στείλαμε άιέως.—
'Αλκ. 'Αδ., έδω. Θά τό θέσουμε υπό τήν κρίση
της 'Επιτροπής Συντάξεως.—'Αλ. Στ., Παρίσι.
—Δοκιμάσαμε μεγάλη χαρά πού μᾶς θυμηθή-
κατε· ευχαριστούμε για τό δελτάρίό σας. Σᾶς ευ-
χόμεσθε κάθε επιτυχία σε όλες τις επιδιώξεις
σας.—Κ. Κατσ., Μελισσόπετρα. Οί θερμές για
τήν προσπάθειά μας εκφράσεις σας μᾶς συγκι-
νούν και μᾶς ένισχύουν. Σᾶς ευχαριστούμε για
τά άγνά και πατριωτικά σας αίσθήματα.—Β.
Σφυρ., 'Απειρανθο. Θά ός γράψουμε ιδιαιτέ-
ρως. 'Εν τῷ μεταξύ εκφράζουμε τή λύπη μας,
γιατί στερηθήκαμε τή συμπάρασά σας.—Γ.
'Αθαν.—Νόβ., Ναύπακτο. 'Η καρδιά μας

λατράει μέσα μας, εάν από μιὰ σημαντική κα-
τάκτηση. Γινήκατε τώρα τόσο πολὺ δικὸς μας.
Θὰ περιμένουμε πάντα μὲ χαρὰ συνεργασία σας.
Ὅ,τι μᾶς στείλατε θὰ δημοσιευθῆ. — C. M. Wo-
odhouse, Λονδίνο. Σὰς εὐχαριστοῦμε πολὺ γιὰ
τὰ θερμά, γιὰ τὴν Ἠπειρο καὶ τὴν «Ἠπ. Ἐστία»
λόγια σας. Μᾶς συγκινήσατε. — Κ. Μέρτζ., Βε-
νετία. Ὅλοι οἱ φίλοι σας νομίζουν ὅτι ἐξεφρά-
σθησαν διὰ τῶν στηλῶν μας. Εἴμεθα ὅλοι στὸ
πλευρὸ σας. — Μ. Μεσχ., Κάτω Γραμματικὸ.
Ἀπὸ τὸ λυρισμὸ τῆς ἐπιστολῆς σας καταλαβαί-
νουμε πόσο σὰς μάγεψε τὸ τοπίο τῆς ἐξοχῆς.
Εὐχαριστοῦμε. — Τ. Τσ., Μύκονο. Σὰς ζηλεύου-
με καὶ σὰς χαιρόμαστε ταυτόχρονα. Γιὰ τὴν προ-
σθήκη ποὺ μᾶς γράφατε, δὲν προλάβαμε ὅταν
ἔφτασε τὸ γράμμα σας, τὸ βρῆκε στοιχειοθετη-
μένο. — Ἠπ. Λαμπ., Ἀθήνα. Πάντοτε εὐγενι-
κῆ, πάντοτε συναισθηματικῆ. Εὐχαριστοῦμε γιὰ
τὴν ἀγάπη σας πρὸς τὴν Ἠπειρο καὶ τοὺς Ἠπει-
ρῶτες. Τὸ παραδόσαμε. — Β. Σκόβ., Ζαγορά.
Τὰ φιλοηπειρωτικὰ αἰσθήματά σας μᾶς συγκινοῦν
βαθεῖα. Γιὰ τὸ ἐνεργὸ σας γιὰ τὴν «Ἠπειρ. Ἐ-
στία» ἐνδιαφέρον, εὐχαριστοῦμε θερμότερα. Πῆ-
ραμε ὅ,τι μᾶς στείλατε. Θὰ ἐπανέλθουμε. — Ἀγγ.
Ἀθαν., Ἀθήνα. Τὸ ἔργο σας εἶναι ἀξιοθαύμα-
στο καὶ ἀξιάπεινο· εἶναι ὑποχρέωσή μας νὰ βοη-
θήσουμε τὴν κοινωνικο - φιλανθρωπικῆ σας προ-
σπάθεια. — Ἀντ. Βουρλ., Ἀθήνα. Ἀνανεώσα-
με καὶ εὐχαριστοῦμε· θὰ περιμένουμε πάντοτε τὴ
συνεργασία σας τὴν τόσο δόκιμη. — Δ. Κόκκ.,
Θεσσαλονίκη. Πῆραμε ὅ,τι μᾶς στείλατε καὶ θὰ
τὸ προσέξουμε ἰδιαιτέρως. — Β. Σκαφ., Φάρ-
σαλα. Τὰ λάβαμε ὅλα καὶ θ' ἀρχίσουμε ἀπὸ τοῦ
ἐπομένου. — Α. Α. Παλ., Ἀθήνα. Δημοσιεύ-
ουμε τὴν ἀνακοίνωσή σας. — Β. Σιωμ., Πρέβεζα.
Θὰ περιβιάζουμε μὲ στοργὴ τὴν ἐργασία σας καὶ
θὰ τὴ θέσουμε ὑπ' ὄψιν τῆς Ἐπιτροπῆς Συντάξεως.

**ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ
ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ**

- Α. Σ. Σκανδάμη: «Πρίγκιψ Γεώργιος (Βιογραφία)
'Αθήναι 1955 σχ. 8ον σελ. 436.
- Πάνου Σαμαρά: «Ἀρχοντας» (Δράμα), Ἀθήνα
1954 σχ. 8ον μ. σελ. 133
- Νίκου Τουτουτζάκη: «Ἀπόβλητοι» (ποιήματα)
'Αθήναι 1954 σχ. 8ον σελ. 20,
- Βαγγελη Σκουερά: «Τὰ Δυσετυμολόγητα» (Με-
λέτη), Ζαγορά—Βόλου 1954 σχ. 8ον σ. 52.
- Σπυρ. Καλλιάφα: Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου «Ἠ-
κρίσις τῆς σχέσεως μητρὸς πρὸς τὰ τέκνα»
(Μελέτη), Ἀθήναι 1955.
- Βασίλη Ρῶτα: «Παλιῆς ἱστορίες» (Διηγήματα) Ἀ-
θήναι 1955.
- Ἠλία Κατσογιάννη: «Τὰ δεκάχρονα τοῦ συνδέ-
σμου Ἑλλήνων Δογροτεχνῶν» (Ὀμιλία), Θεσ-
σαλονίκη 1955.
- Γάκη Ἐρμιάδη: «Τέφρες» (Ποιήματα), Ἀθήναι
1955.
- Τάκη Καρρά: 1) «Οἱ Πυρκαϊῆς τῶν δασῶν» Ἀθή-
ναι 1954. 2) «Ὀμιλίες στὸ χωριὸ» Ἀθήναι

1955. 3) «Ἐμεῖς καὶ τὸ δάσος» Ἀθήναι 1955
4) «Τραγοῦδια τοῦ δάσους» Ἀθήναι 1955. 5)
«Κάτω ἀπὸ τὸ πλατάνι», Ἀθήναι 1954 (μι-
κρὲς ὀμιλίες).

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ: «Θεολογία» τεύχος Β' τόμος ΚΣΤ'
'Απρίλιος—Ἰούνιος Ἀθήναι 1955. «Ἀκτίνες»
τεύχος 161ον, ἔτος ΙΗ' Ἀθήναι 1955. Κυπρι-
ακὰ Γράμματα», τεύχος 239ον, Λευκωσία
1955. «Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος», Ἀθήναι
1955. «Κιβωτός», τεύχος 42—43 Ἀθήναι 1955
«Ὁ Κρίκος» (τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ) τεύ-
χος 53—54, Λονδίνο 1955. «Νέα Πορεία»
τεύχος 4ον Θεσσαλονίκη 1955. «Τὰ φοιτητι-
κὰ γράμματα», τεύχος 3ον, Θεσσαλονίκη 1955.
«Σημερινὰ Γράμματα», τεύχος 8ον, Ἀθήναι
1955. «Ὁ Φυσιολάτρης» Ἰούνιος—Ἰούλιος
'Αθήναι 1955. «Ἐκκλησία», Μάιος—Ἰούνιος
—Ἰούλιος, Ἀθήναι 1955. «Κρητικὴ Ἐστία»,
τεύχη 50—51ον Χανιά 1955. «Γενικὴ Ἐθνι-
κὴ Ἐπιθεώρηση», τεύχος 97ον, Ἀθήναι 1955
«Βιομηχανικὴ Ἐπιθεώρηση», 247—248ον,
'Αθήναι 1955. «Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Δι-
δασκάλου» τεύχος 9—10ον Ἀθήναι 1955.
«Πύρρος» τεύχος 8—10ον Ἀθήναι 1955. «Ἀ-
νάστασις», τεύχος 13—14ον, Ἀθήναι 1955.
«Ὁ Παν», τεύχος, 247—248. Ἀθήναι 1955.
«Πανηπειρωτικοῦ Συλλόγου Καίρου» λογο-
δοσιὰ πεπραγμένων Ἀπριλλίου 1954—Μαρτίου
1955. «Πολιτικά φύλλα», τεύχος 11—12ον
'Αθήναι 1955.

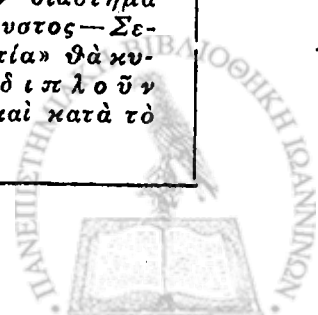
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ: «Ἠπειρωτικὸν Μέλλον» «Ζαγο-
ρειακὰ Νέα» «Πανηπ. Ἀγῶν» «Θεσπρωτικὰ
Νέα»—Ἀθήναι. «Θεσπρωτικὸν Βῆμα» Ἠγου-
μενίτοης. «Κερκυραϊκὰ Νέα» Κέρκυρα. «Δι-
δασκαλικὸν Βῆμα» Ἀθήναι. «Ἑλληνικὴ Ἠ-
χώ» Ἀθήναι. «Σταυρὸς» Κοζάνη. «Τὸ Βῆμα
τῶν Ἀρτεργατῶν, Μυλεργατῶν καὶ Μακαρο-
νοτεχνιτῶν» Ἀθήναι. «Βῆμα» Πρέβεζα. «Φω-
νὴ τοῦ Αἰγίου» Αἴγιον. «Ἡ σκλαβωμένη Ἠ-
πειρος» Θεσσαλονίκη. «Χριστιανικὴ Δημο-
κρατία» Ἀθήναι. «Ἐθνικὸς Ἀγῶν», «Κῆ-
ρυξ», Ἠπειρωτικὸς Ἀγῶν», «Βόρειος Ἠπει-
ρος», «Ἠπειρ. Αἶμα», Ἰωάννινα.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Στὴ σελ. 680, ὁ πέμπτος στίχος τοῦ ποιήμα-
τος τοῦ κ. Τάκη Τσιάκου νὰ διαβαστῆ : «Ποιὸς
ρυθμὸς λεβέντης καὶ πιά ρίμα». Ἐπίσης στὴ σελ.
443, στιχ. 6 κάτω : «Καὶ ὅμως δὲν ἔλαβε ὑπ'
ὄψιν ... (Καταλ. Ἀρκαδιοῦ)», ἀντὶ : «Καὶ ὅμως
ἔλαβε ὑπ' ὄψιν ... (Καταλ. Ἀμποδίου)».

**ΔΙΠΛΟΥΝ
ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟΝ ΤΕΥΧΟΣ ΜΑΣ**

Διὰ τὸ δίμηνον χρονικὸν διάστημα
τῶν θερινῶν μηνῶν (Αὐγουστος—Σε-
πτέμβριος) ἢ «Ἠπειρ. Ἐστία» θὰ κυ-
κλοφορήσῃ εἰς ἓν μόνον διπλοῦν
τεύχος μὲ ἠύξημέναις ὡς καὶ κατὰ τὸ
παρελθόν ἔτος σελίδας.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ «ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ»

Διευθυντής ὁ Ψυχίατρος ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

<i>Ἡ ἀρρώστεια καὶ ἡ ψυχὴ</i>	(ἔξηντλήθη)	Δραχ.
<i>Ἀπὸ τὰ Ψυχολογικὰ προβλήματα τοῦ ἐφήβου:</i>		
<i>Α' Ἡ Κρίσις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας</i>	(ἔξηντλήθη)	
<i>Β' Ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς</i>	»	
<i>Γ' Ὁ ἐφηβὸς καὶ ἡ οἰκογένεια</i>		10
<i>Δ' Τὰ αἰσθήματα μειονεκτικότητος</i>		20
<i>Ε' Ὁ Ἔφηβος καὶ ἡ κοινωνία</i>		10
<i>ΣΤ' Ἡ ὑγεία, ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἐφήβου</i>		10
<i>Ζ' Ὁ ἐφηβὸς καὶ ἡ παιδεία</i>		10
<i>Η' Ὁ ἐφηβὸς καὶ ἡ θερησκευτικὴ ζωὴ</i>		20
René Biot: <i>Ἡ ὑγεία μας</i> Μετάφρ. Δ. Ε. Χαροκόπου		20
Guy Jacquin: <i>Βασικὲς γραμμὲς ἀπὸ τὴν ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ</i> , Μετάφρ. Ἑλένης Χ. Ὀλιβιέρη	(ἔξηντλήθη)	
Igor A. Caruso: <i>Ψυχανάλυσις καὶ σύνθεσις τῆς ὑπάρξεως</i> . Μετάφρ. Ἀθ. Π. Καραντώνη		30
Pierre Dufoyer: <i>Ἡ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ</i> Μετάφρ. Βάσως Ε. Νομικοῦ		20
<i>Ἡ γυναῖκα καὶ ὁ ψυχικὸς τῆς κόσμος</i>		25
Gilbert Robin: <i>Ἡ θεραπεία τῶν ἐλαττωμάτων καὶ τῶν κακῶν ἔξεων στὸ παιδί</i> , Μετάφρ. Ἑλ. Ὀλιβιέρη καὶ Β. Νομικοῦ, τόμος Α'		25
Jean Lhermitte: <i>Ὁ ἐγκέφαλος καὶ ἡ σκέψις</i> , Μετ. Δ. Ε. Χαροκόπου		25
Gilbert Robin: <i>Ἡ θεραπεία τῶν ἐλαττωμάτων καὶ τῶν κακῶν ἔξεων στὸ παιδί</i> Μετάφρ. Ἑλ. Ὀλιβιέρη καὶ Β. Νομικοῦ τόμος Β'		25
<i>Ἀπὸ τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα τοῦ κοριτσιοῦ:</i>		
<i>Α' Ἐφηβεία</i>		15
Ἑλένης Χ. Ὀλιβιέρη: <i>Ἡ ψυχολογικὴ ἐξέτασις τοῦ παιδιοῦ</i>		20
Dr Etienne De Greeff: <i>Τὰ παιδιά μας κι' ἐμεῖς</i> Μετάφρ. Δημ. Ε. Χαροκόπου		25
<i>Α' Ἀπὸ τὴν σφαῖραν τοῦ ἀρρώστου ψυχικοῦ ὄργανισμοῦ</i>		20
<i>Β' Θέματα τῆς σημερινῆς ψυχολογίας</i>		25

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ",
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ἡ ζωγράφος Ἀγλαΐα Γ. Παπᾶ, Βορειοηπειρωτικῆς καταγωγῆς, γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε στὴν Κέρκυρα. Ἐκεῖ ἔλαβε καὶ τὰ πρῶτα μαθήματα ζωγραφικῆς ἀπὸ τὸν Μάρκο Ζαβιτσιάνο. Ἐφοίτησε στὴν Ἀνωτάτη Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Κωνστ. Παρθένη καὶ πῆρε τὸ πτυχίον τῆς Ζωγραφικῆς τὸ 1931. Τὶς σπουδὰς τῆς συνεπλήρωσε ἀργότερα στὴν Ἀκαδημία Καλῶν Τεχνῶν «Breera» τοῦ Μιλάνου γιὰ τὴν χαρακτικὴν, σύνθεσιν καὶ σπουδὴν γυμνοῦ.

Ἐταξείδευε πολλὰς φορὰς γιὰ τὴν μελέτην τῆς Τέχνης στὰ Μουσεία καὶ τὶς Πινακοθήκας στὴ Βιέννη, Φλωρεντία, Βενετία, Ρώμη, Μιλάνο καὶ Παρίσι.

Ἡ πρώτη ἀτομικὴ τῆς ἐκθέσις ἐγένετο τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1935, ἡ δευτέρη τὸν Μαΐον τοῦ 1950 καὶ ἡ τρίτη τὸν Μάρτιον τοῦ 1955.

Ἐλαβε μέρος σὲ ὅλες τὶς Πανελληνίους καὶ σὲ πολλὰς ἄλλας ὁμαδικὰς ἐκθέσεις.

Ἔργα τῆς εἰστέθησαν μετ' ὁμαδικὰς κρατικὰς ἐκθέσεις, στὴ Στοιχόλυμν, τὸ Λονδίνο, τὸ Κάιρο, τὸ Παρίσι, τὴν Πράγα καὶ τὸ Κόβιτς, καὶ δύο φορὰς στὴ Διεθνήν Ἐκθέσιν τῆς Βενετίας (Biennale) ὅπου εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία.

Στὴ διεθνήν Ἐκθέσιν τοῦ Παρισιοῦ τὸ 1937 τιμήθηκε μετ' ἀργυροῦν μετάλλιον.

Ἐδίδαξε ἐπὶ δεκαετίῳ σχέδιον καὶ ζωγραφικὴν στὴν Ἐπαγγελματικὴν Σχολὴν τοῦ Ἀμαλίου Ὁρφανοτροφείου, διαδεχθεῖσα τὸν Κωνστ. Παρθένη, ὁ ὁποῖος καὶ ἴδρυσε τὴν ἐπαγγελματικὴν αὐτὴν Σχολήν.

ΗΠΕΙΡΩΤΑΙ ΖΩΓΡΑΦΟΙ

ΑΓΛΑΪΑΣ Γ. ΠΑΠΑ

Πορτραίτο (Έλαιογραφία)

